

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI**

**1950-1953 KORE SAVAŞINDA
ESİR KAMPLARINDAKİ TÜRKLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burçin ERLEVENT

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Cevahir KAYAM

İstanbul 2014

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI**

**1950-1953 KORE SAVAŞINDA
ESİR KAMPLARINDAKİ TÜRKLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burçin ERLEVENT

2901100020

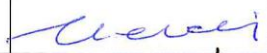
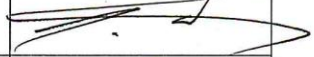
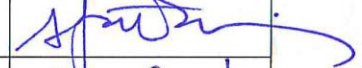
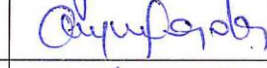
Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Cevahir KAYAM

İstanbul 2014

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY SAYFASI

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalında 2901100020 numaralı Burçin ERLEVENT'in, hazırladığı "1950-1953 Kore Savaşında Esir Kamplarındaki Türkler" konulu YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, LİSANSÜSTÜ Öğretim Yönetmeliği'nin 36.maddesi uyarınca 05/08/2014 Salı günü saat:14.00'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin Kabulü..... ' ne OYBİRLİĞİYLE/~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Yrd.Doç.Dr.Cevahir KAYAM (Danışman)	Kabul	
Prof.Dr.Işıl ÇAKAN HACIİBRAHİMOĞLU	Kabulü	
Prof.Dr.Ali Fuat ÖRENÇ	KABULü	
Doç.Dr.Aynur SOYDAN ERDEMİR	Kabul	
Doç.Dr.Bülent BAKAR (Marm.Üniv.)	KABULÜ	

YEMİN METNİ

“Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum **1950-1953 KORE SAVAŞINDA ESİR KAMPLARINDAKİ TÜRKLER** adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.”

06.06.2014

Burçin ERLEVENT

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Aşağıda başlığı yazılı olan tezimin ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret talep etmeksizin paylaşımına 05.08.2017 tarihinden sonra izin verdiğimi beyan ederim.

06.06.2014

Burçin ERLEVENT

ÖZET

25 Haziran 1950’de Türkiye’den hayli uzakta başlayan Kore Savaşı’nın Anadolu’da yaşayan ve birbirlerine “Kore Nire?” diye soran Türk halkını etkilemeyeceği düşünülse de, genç Türkiye Cumhuriyeti Kore’ye ilk asker gönderen ülkelerden biri oldu.

Dünyada “Unutulan Savaş” olarak anılan Kore Savaşında başta Türk askerlerinin esaret sürecini konu alan bu çalışma; Kore’ye gidecek askeri birliklerin oluşturulma süreci, Tugayın İskenderun’a sevkıyatı, yaklaşık bir ay süren deniz yolculukları, askerlerin Kore’ye ilk ayak basışları, Kore’ye ve Kore kültürüne intibak süreçlerini de incelemektedir. Türk birliklerinin hazırlıksız bir şekilde cepheye sürülmeleri ve kanlı muharebelere girişmeleri sonucunda esir düşen askerlerin esir kamplarına intikalleri, esir kamplarındaki yaşamları, kamplarda görülen hastalıklar, ölümler ve esirlere karşı yapılan muameleler olgularla birlikte hümanist bir bakış açısıyla analiz edilmektedir.

Bu çalışma aynı zamanda döneme ait telif ve süreli yayınlardan elde edilen verilerin yanında, savaşın ve esir kamplarının yaşayan son görgü tanığı Kore Gazilerinin anılarını da kapsamaktadır. Haliyle çalışma kısmen sözlü tarih çalışması niteliği de taşımaktadır. Bunun yanında ebediyete intikal etmiş gazilerin yayınlanmamış savaş günlükleri, cepheden yazdıkları mektuplar ve hatıratlarından da yararlanılmıştır. Tüm bunlar çalışmaya farklı bir bakış açısı kazandırmakla birlikte, resmi tarihte yazılmamış bazı olayların gün yüzüne çıkmasına olanak sağlamıştır. Çalışmadaki diğer bir husus da, Kızılay Arşivinde bulunan Kore kayıtlarının ilk kez kullanılıyor olmasıdır. Çeşitli yöntem ve kaynaklar kullanılarak hazırlanan metin içerisinde güçlü bir sentez yapıldığına inanılmaktadır.

Araştırmada göze çarpan diğer bir özellik de, çalışmanın konusunun her ne kadar Kore Savaşında Türk esirler ve esaret hayatı olsa da, satır aralarında savaşın ne kadar yıkıcı ve barışın ne kadar değerli olduğunun açıkça hissediliyor olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Kore Savaşı, Kore Harbi, Savaş Esirleri, Tutsak, Esir Kampı, Esaret, Birleşmiş Milletler, NATO, Demokrat Parti

ABSTRACT

On 25th June 1950, the young Republic of Turkey became one of the first countries sending troops to Korea even though, at first it was never believed to be effecting Turkish peoples in Anatolia that would ask “Kore Nire?” (in Anatolian rural dialect: “Where is Korea?”).

This dissertation mainly focuses on the captivity process of the Turkish prisoners of war in the Korean War as it is also known as “Forgotten War”. It also focuses on the preparation of the Turkish Corps, the consignment of the brigade to the southern port city Iskenderun, the journey abroad by ships which takes approximately one month, and also soldiers breaking new ground and as well as process of integration with Korea and with the Korean culture. Moreover, the expedition of the unprepared Turkish squads and their process of being taken prisoners after murderous battles, their lives in prisoner of war camps. This includes sicknesses and fatalities seen in those camps, and the acts of Koreans against Turkish prisoners of war (POWs) are analyzed from a humanitarian point of view.

Besides the information obtained from copyrighted publications and periodicals of the era, this dissertation also covers the memoirs of the war veterans as the last witnesses of the POW camps. Furthermore, it has benefited from unpublished personal diaries and letters that were sent from the front line by the war veterans some of which have already passed away. Those resources have given this project another structure and point of view, and also has allowed some of the unwritten events in the official history to come to the light. Another aspect to this dissertation is the Turkish Red Crescent’s records of the Korean War being used for the first time. It is believed that the text prepared by using different aspects and resources has made good synthesis of the topic.

Another characteristic of this study is that, even though the principal subject matter was the Korean War and the Turkish prisoners of war, between the lines it makes the reader clearly feel the destructive effects of war and appreciate the value and the importance of peace.

Key Words: Korean War, Prisoners of War, Ex-Prisoners of War, POW, Prison Camp, Korean Conflict, Turkish Captives, United Nations, NATO, DP

İÇİNDEKİLER

Özet	v
Abstract	vi
İçindekiler	vii
Önsöz	ix
Kısaltmalar	xiii

GİRİŞ	1
--------------	----------

Birinci Bölüm

KORE SAVAŞI ve KORE SAVAŞINDA TÜRK TUGAYLARI

1.1. Savaşın Başlaması	18
1.1.1. Birleşmiş Milletler Cemiyetinin Kore'ye Yardım Kararı	21
1.1.2. Demokrat Parti'nin Savaşa Katılma Kararı ve Gelişmeler	22
1.2. Kore'ye Gönderilecek Türk Askeri Birliğinin Oluşturulması	27
1.3. Birinci Türk Tugayı'nın Kore Yolculuğu	31
1.4. Birinci Türk Tugayı'nın Teagu Kasabasında Savaş Hazırlığı	37
1.5. Birinci Türk Tugayı'nın Cepheye Sürülmesi	40
1.5.1. Birinci Türk Tugayı ve Muharebeleri	44
1.5.2. İkinci Türk Tugayı ve Muharebeleri	51
1.5.3. Üçüncü Türk Tugayı ve Muharebeleri	52
1.6. Kore'ye Giden Diğer Türk Birlikleri ve Kayıplar	54

İkinci Bölüm

ESİR DÜŞME VE ESİR KAMPLARINA İNTİKAL

2.1. Esir Düşme	56
2.1.1. Birinci Türk Tugayında Esir Düşen Askerler	59
2.1.2. İkinci ve Üçüncü Türk Tugayında Esir Düşen Askerler	72
2.2. Savaş Esirlerine Yapılan İlk Muameleler	73
2.3. Esir Kamplarına İntikal	77
2.3.1. Geçici Kamplarda Barınma ve Günlük Yaşam	86
2.3.2. Geçici Kamplarda Beslenme	95
2.3.3. Geçici Kamplarda Sıklıkla Karşılaşılan Hastalıklar	100

Üçüncü Bölüm

DAİMİ ESİR KAMPLARI

3.1. Daimi Esir Kamplarına Yerleşme	106
3.1.1. Yerleşim ve Barınma	111
3.1.2. Beslenme ve Sağlık Sorunları	114
3.2. Esir Kamplarında Gündelik Yaşam	123
3.3. Psikolojik Savaş	129
3.3.1. Propaganda ve Beyin Yıkama Faaliyetleri	132
3.3.2. Sorguya Çekme	142
3.4. Kamp Disiplini ve Esirlere Uygulanan Cezalar	144
3.5. Kamplarda Ölüm ve Defin	150
3.6. Kamptan Kaçma Girişimleri	152
3.7. Düşmanla İşbirliği Yapanlar	156
3.8. Kamplarda Dış Dünyayla Haberleşme	160
3.9. Propaganda Aracı Olarak Esir Olimpiyatları	164

Dördüncü Bölüm

ESARETİN SONU

4.1. Panmunjom Barış Görüşmeleri ve Taraflarca Alınan Kararlar	168
4.2. Esir Kamplarında Barış Görüşmelerine Karşı Tepkiler	170
4.3. Yalu'dan "Gate To Freedom" Panmunjom Barış Köyü'ne	173
4.4. Esir Mübadelesinde Türk Kızılayı Faaliyetleri	177
4.5. Esirlerin Değiş-Tokuş Sürecindeki Ayrıntılar	180
4.5.1. Hasta ve Yaralı Esirlerin Mübadelesi	180
4.5.2. Esir Mübadelesi	182
4.6. Esirlerin Tokyo'da Tedavi ve İntibak Süreci	184
4.7. Esirlerin Yurda Dönüş Yolculukları ve Türkiye'de Karşılanmaları	186
4.8. Türk Savaş Esirleri Sayısı ve Esaret Süreleri	188

SONUÇ	191
--------------	-----

KAYNAKÇA	195
-----------------	-----

EKLER	208
--------------	-----

EK-1. Birinci Kore Tugayını Kore'ye Taşıyan Amerikan Askeri Nakliye Gemileri	209
EK-2. Kore Muharebelerine Katılan Türk Kuvvetleri Kayıpları	211
EK-3. Kore Savaş Birliğinin 20 Ekim 1950'den 15 Kasım 1951 Tarihine Kadar Zayıat Durumu	212
EK-4. Kore'ye Giden Birlikler ve İsimleri	213
EK-5. Genel Zayıatımız	214
EK-6. Kore Savaşında Verdiğimiz Kayıplar	215
EK-7. Birleşmiş Milletler Ordularına Dağıtılan Broşür	216
EK-8. Yzb. Hamit Yüksel'in K.K.K.'na Gönderdiği Dilekçe	217
EK-9. Amerikalı Esirlerin Kuzeye Yürüyüş Rotası (Ölüm Yürüyüşü)	220
EK-10. Pyoktong'taki 5 No.lu Esir Kampı, Yalu Nehri ve Kuzey Kore	221

EK-11. Kuzey Kore’deki Esir Kamplarının Yerleri	222
EK-12. Güvenli Geçiş Kartı – Surrender Certificate	223
EK-13. Alleged Collaboration By Turkish Prisoners	224
EK-14. Propaganda Aracı Olarak Esir Olimpiyatları İçin Basılan Tanıtım Broşürü ve Broşürden Seçilen Bazı Resimler	225
EK-15. İade Edilen Türk Harp Esirleri Listesi	229
EK-16. Er Mustafa Aktar Hakkında Yazışmalar	240
EK-17 Gaip Askerler Listesi	242
EK-18 Türk Basınından Yansımalar	247
EK-19 Kore Gazisi Ali Akdoğan ile Söyleşi	248
EK-20 Kore Gazisi Mestan Atar ile Söyleşi	266
EK-21 Genelkurmay Başkanlığının Hizmete Özel Yazısı	285

ÖNSÖZ

Binlerce kilometre uzakta gerçekleşen Kore Savaşı'nda Türkiye'nin neden yer aldığıyla ilgili kişisel bir soruyla ile başlayan bu çalışma; E.Kur.Alb.Dr.Ali Denizli ile tanışmamızdan sonra farklı bir yöne doğru yöneldi. Bunun sonucu olarak da bugüne kadar üzerlerinde detaylı bir çalışma yapılmamış olan savaş esirleri konusu ön plana çıktı.

İlk aylarda ağır aksak ilerleyen araştırmalarımız sırasında İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü kütüphanesinde bulunan bir kaynak üzerinde çalışırken, saygıdeğer hocamız Prof. Dr. Sabahattin Özel ile tanıştık. Hocamızla tanışmamızdan bir yıl kadar sonra da araştırmalarımız yüksek lisans tezi çalışması haline dönüştü.

Tez çalışmasına başladıktan sonra araştırmalarımız sırasında bilgi kaynaklarına ulaşmada ve özellikle esir düşen Türk askerlerinin irtibat adreslerinin tespit edilmesi hususunda oldukça zorluk çektik. Bununla birlikte karşılaştığımız diğer bir güçlükte gazilerin görüşmeye ikna edilmesi ve randevu alınması sürecinde yaşandı. Ayrıca gazilere ulaşabilmek için yaklaşık 500'ü aşkın telefon görüşmesi yapılması tahminimizden daha yorucu oldu. Fakat tüm hazırlıklar yapıldıktan sonra söyleşi yapabilmek için kamera, bilgisayar vb. donanımlarla evimizden uzaklaştığımız dönemlerde Bandırma Çakıl Köyü, Ödemiş Dolaylar Köyü ve Çankırı Karaören Köyü muhtarları bizlerden yadımlarını ve misafirperverliğini esirgemediler.

Söyleşiler tamamlandıktan sonra uzun zaman alan ses kayıtlarının yazıya dökülmesi aşamasında, gazilerin kendi şivelerine ve anlatım biçimlerine sadık kalınmaya çalışıldı. Tezin yazım aşamasında da yazılı kaynakların yanında, sıklıkla bu söyleşi kayıtlarına başvuruldu. Dolayısıyla sözlü tarih çalışması kabul edilebilecek bu süreçte eksiklerimizi görebilmemizi sağlayan saygıdeğer hocamız Prof.Dr.Işıl Çakan Hacııbrahimoğlu'nu da anmadan geçemeyiz.

En önemlisi yaklaşık beş yıldır emek verdiğimiz Kore Savaşında Türk Esirleri konusunda çalışmamızı teşvik eden ve tez çalışmamız boyunca baştan sona tarafsız olunması konusunda bizleri sık sık uyaran tez danışmanımız, saygıdeğer hocamız Yrd. Doç Cevahir Kayam'ın hakkını hiçbir zaman ödeyemeyiz. Hocamızın sabrı ve anlayışı sayesinde çalışmamızı tamamlayabildiğimizi itiraf etmeliyiz.

Ayrıca yıllardır manevi desteğini esiremeyen Şems Sahaf müdavimlerine, saygıdeğer büyüğümüz sahaf Yüksel Gölpınarlı'ya, kardeşim Cenk Erlevent'e, Zafer Öztürk'e, Tamer Azgın'a ve tabi ki gece gündüz maddi ve manevi desteğini kesintisiz sürdüren sevgili eşim, hayat arkadaşım Çiğdem Erlevent'e ve çalışma süresince sabır gösteren çocuklarımız Emre ve İlke'ye minnettarım.

Son olarak şunu ifade etmeliyim ki, bu çalışmada Türk toplumunun genelinin unuttuğu, esaret hayatı yaşamış Türk askerleri ile söyleşi yapmak bizler için büyük keyifti. Nitekim söyleşiler sırasında içtiğimiz sıcak çaylar, konukseverlik ve yaşadığımız duygusal anlar belleklerimize kazınmış durumdadır. Bu anları hayatımız boyunca unutmayacağız. Bununla birlikte sözlü tarih çalışmalarımızda kilometrelerce yol kat ettikten sonra bizlere olumlu cevap verdiği halde son anda söyleşi yapaktan vazgeçen gazilerimize de asla kırgın değiliz. Her ne kadar böyle anlarda hayal kırıklığı yaşasak da kendilerine saygı, sevgi ve minnet duyuyoruz.

Bu çalışmayı ya da projeyi (belki Türkiye dışında başarılı örnekleri görülen geniş bütçeli tarih çalışmaları kadar olmasa da) hayata geçirip yüksek lisans tezi şeklinde başarabildiysek bahtiyarız...

Son söz olarak, bizlerle ellerindeki paha biçilmez hatıratları paylaşan Mesude Yüksel Hanımefendi'ye ve Hasan Ulu Öğretmenimize, Muharip Gaziler Derneğine, Enstitü hocalarıma ve çalışmaya katkıda bulunan ve emeği geçen herkese sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

6 Haziran 2014

Burçin ERLEVENT

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ATASE	Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı
Onb.	Onbaşı
Çvş.	Çavuş
Bçvş.	Başçavuş
Tğm.	Teğmen
Ütğm.	Üsteğmen
Yzb.	Yüzbaşı
Bnb.	Binbaşı
Tk.	Takım
Bl.	Bölük
Mu.	Muhabere
Sıh.	Sıhhiye
P.	Piyade
BM	Birleşmiş Milletler
CCF	Chinese Communist Forces (Çin Komünist Kuvvetleri)
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
Gnkur.	Genelkurmay
K.A.	Kızılay Arşivi
K.K.K.	Kara Kuvvetleri Komutanlığı
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Paktı Örgütü)
NKPA	North Korean People's Army (Kuzey Kore Halkı Ordusu)
POWs	Prisoners of War (Savaş esirleri)
ROK	Republic of Korea (Güney Kore Cumhuriyetini temsil etmektedir)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)
US	United States

GİRİŞ

Kore, Asya kıtası ile Japonya arasında köprü görevi gören büyük bir yarımadadır. Tarihsel süreçte tıpkı Anadolu toprakları gibi pek çok saldırı ve istilalara maruz kalmıştır. Türkiye’den binlerce kilometre uzaklıkta olan bu topraklarda, yüzyıllar önce (M.S. 7.yy.). Türkler ve Koreliler işbirliği yaparak Çin ordularına karşı birlikte savaşmışlardır. Bu nedenle Kore Savaşı; tarihte Türklerle Korelilerin omuz omuza birlikte savaşmışları ilk savaş olmadığı gibi, birbirleriyle mücadele ettikleri ilk savaş da değildir. Nitekim M.S. 13. yüzyılda Kore toprakları Türk-Moğol orduları tarafından istila edilmiş ve ülke uzun bir dönem Türk-Moğol hakimiyetinde kalmıştır. Ancak bir Moğol ve Çin rejimi olan Yüan Hanedanlığıyla birlikte Koryo Hanedanlığının çökmesiyle, 1392 yılında *Choson*¹ Hanedanlığı (1392-1910) kurulmuştur.²

Sonuçta Kore, Japonya’yı ele geçirmek isteyen başta Çin olmak üzere diğer batılı uluslarla; Asya’ya uzanmak isteyen Japonların saldırılarına maruz kalan bir istila köprüsü ve kanlı bir muharebe alanı olmuştur. Hatta 19.yy. sonlarında bu muharebe alanında Ruslar da rol almaya başlamışlar fakat 1904-1905 Rus-Japon Harbinde Rusların savaşı kaybetmeleri sonucunda, Kore toprakları tamamen Japon sömürgeciliğine teslim olmuştur. Bu savaşta Osmanlı İmparatorluğu, Meiji Reformundan bu yana Japonya ile derin bir diplomatik ilişki içinde olması sebebiyle; Rus-Japon Savaşı başlar başlamaz, savaşı izlemek üzere Albay Pertev’i (Demirhan) Japonya’ya göndermiş ve savaş süresince Japonya’ya istihbarat sağlayarak yardımında bulunmuştur. Savaş sonra erdikten bir süre sonra gönderilen elçi Abdullah Seyit İbrahim ise, 1909 yılında Choson’u ziyaret etmiş ve Choson Raporunu yayınlamıştır.³

¹ Choson(Kore) “Sakin sabahlar ülkesi” anlamına gelmektedir. Bkz.Necmeddin Alkan, **Çosın-Sâkin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl**, Ankara, Sevinç Basımevi, 1960, s.97.

² Hee-Soo Lee, **İslam ve Türk Kültürünün Uzak Doğu’ya Yayılması - Kore’de İslamiyet’in Yayılması ve Kültürel Tesirleri**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 1988, s.308.

³ **Kardeş Ülke Kore ile Türkiye – Türk Askerlerinin Kore Savaşına Katılma Tarihi**, Çev. Jongil Kim, Seul, Milli Mükafat Başkanlığı, 2007, s.33.

Choson Hanedanlığı, Japon İmparatoru Meiji'nin 22 Ağustos 1910 tarihinde yayınladığı bir emirle *Choson Vilayeti* adı altında resmen kendi topraklarına katılmasıyla son bulmuştur.⁴ Bu durum karşısında Kore halkı Japon sömürgeciliğine karşı örgütlenirken, Japonlar da kendi baskı rejimlerini kurmuşlardır.⁵ Öte yandan Japonlar, Bolşevik devriminden rahatsız olan Tatarların bir kısmının Kore'ye göç edip yerleşmelerine ve kendi kültürlerini yaymalarına da yardımcı olmuşlardır.⁶

Kore halkı, istilacılara ve baskı rejimine karşı 1 Mart 1919'da bağımsızlıklarını ilan etmiştir. 1919 yılı aynı zamanda Türklerin Anadolu'da Avrupalı emperyalistlere karşı mücadelelerini başlattıkları yıldır. Şaşırtıcıdır ki, Koreliler o yıllarda Türklerin anti-emperyalist mücadelelerine karşı duyarsız kalmamışlar, Anadolu'daki gelişmeleri yakından takip etmişlerdir. Nitekim bu konuda 1920-1925 yılları arasında Kore'de yayınlanan Dong-A Ilbo gazetesinde, Türkiye ile ilgili toplam 667 haber yayınlanmıştır.⁷ Fakat Korelilerin büyük fedakârlıklarla başlattıkları 1919 bağımsızlık hareketi, Japonlar tarafından sert bir şekilde bastırılmıştır. II. Dünya Savaşı sonuna kadar Kore'de hakimiyetini koruyan Japon yönetimi, BM'nin devreye girmesiyle birlikte yarımada'nın güneyinde yaşayanların 15 Ağustos 1948'de *Kore Cumhuriyetini*; kuzeyinde yaşayan halkın ise 9 Eylül 1948 tarihinde *Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti*'ni ilan etmeleriyle son bulmuştur.⁸ Böylece yüzyıllardır bir arada yaşayan Koreliler bağımsızlıklarını kazanmışlar fakat ikiye bölünmüşlerdir.

Sonuçta, geçmişten günümüze Kore Yarımadasında yaşanan savaşlar, istilalar ve yüzyıllar süren zorunlu birliktelikler neticesinde, Kore halkı ülkelerinde konuşlanan istilacı topluluklardan fazlasıyla etkilenmişlerdir. Dolayısıyla bu etkileşimler sonucunda Kore toplumu, özellikle Türk, Çin, Japon, Rus ve Amerikan kültürü etkisinde kalmıştır. Öyle ki, Güney Kore Devleti resmi kaynaklarında; Türkçe ile Korece'nin dil bilimi açısından Ural Altay dil grubuna ait olması, benzer cümle yapısı, oluşma sırası, ünlü uyumu, ek kullanılışı gibi benzer gramer kaidesine

⁴ Hüsnü Emir Erkilet, Tefik Bıykoğlu, Hayrettin Arun, **Kore Harbinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muharebeleri (1950-1953)**, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1975, s.15.

⁵ Örneğin bu baskı rejimi sonucunda; "...*toprak mülkiyeti Japon ve Koreli büyük toprak sahiplerinin elinde yoğunlaşmıştı. Japon sömürgeciliğinin sonuna doğru kırsal nüfusun yüzde 2,8'i ekili toprakların yüzde 63,3'üne sahipti.*" Bkz. Hans Ulrich Luther, **Güney Kore Bir Model Olabilir mi?**, Çev. Erol Özbek, İstanbul, Belge Yayınları, 1984, s.42.

⁶ "Kardeş Ülke Kore ile Türkiye...", **a.g.e.**, s.34.

⁷ Hee-Chull Lee, **Siyasi, Ekonomik, Askeri ve Kültürel Açından Türkiye-Kore İlişkileri**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007, s.9.

⁸ Hee-Chull Lee, **a.g.e.**, s. 8-10.

uyuması açısından, iki dil arasındaki benzerliğe dikkat çekilmektedir.⁹ Hatta Türklerle Korelileri aynı kökten kabul eden Koreli tarihçilere rastlamak da mümkündür.¹⁰ Fakat bu tez Kuzey Kore’de itibar görmemektedir.¹¹

Oysa yüzyıllardır ilişkileri her ne kadar kesintiye uğramış dahi olsa, geçmişte birbiriyle bu kadar yakın etkileşimde bulunan iki ulustan biri olan Türkler, bu tarihsel bilgilerden yoksundular. Çünkü Türkiye, 1950 Haziranında Kore Savaşı’nın başlaması üzerine evlatlarını Kore’ye gönderme kararı aldığı anda, genç askerlerin anne ve babaları birbirlerine hala “*Kore Nire?*”¹² diye soruyorlardı. Türk haklı gazete ve radyolardan Kore’nin nerede olduğunu öğrenirken; seçimi yeni kazanmış DP Hükümetinin almış olduğu ani savaş kararı neticesinde alelacele oluşturulan ilk Türk Tugayı çoktan Kore’ye ayak basmıştı bile. Hatta Demokratlar ateşkes anlaşması imzalanana kadar geçen üç yıllık süre içerisinde Kore’ye peşisıra üç Türk Tugayı ve bir takviye birliği gönderdiler. Fakat savaş devam ederken zaman zaman her iki taraf neredeyse diğerini yok edecek kadar ilerlemesine karşın, savaş ilk başladığı noktada bitti. Taraflar toplamda yaklaşık 1.420.000 asker kayıp verdiler.¹³ Buna ölen sivilleri de dahil ettiğinizde, bu savaşta oluşan insan kayıplarının inanılmaz boyutlara ulaştığı açık bir şekilde görülebilmektedir.

Türkiye de, bu savaşta Birleşmiş Milletler kuvvetleri içinde en çok kayıp veren ülkelerden biri olmuştur. Türkler, kayıp sıralamasında BM adına savaşa katılan 21 ülke içerisinde, Amerikalılar ve İngilizlerden sonra üçüncü sırada gelmektedir. Bu savaşta Amerikalıların toplam kayıp miktarı 36.568¹⁴, İngilizlerin ise 1.078 kişidir.¹⁵ Amerika Birleşik Devletlerini savaş kayıplarında birinci sıraya taşıyan önemli sebeplerden biri, esir kamplarında hayatını kaybeden çok sayıdaki askerleridir.

⁹ “Kardeş Ülke Kore ile Türkiye...”, **a.g.e.**, s.19.

¹⁰ Hee, **a.g.e.**, s.6.

¹¹ Zeki Saruhan, **Doğu’nun Seher Yıldızı Kore**, Ankara, Kore Dostluk Derneği Yay., 2002, s.37.

¹² S.Üstünel, **Kore Nire?**, İstanbul, Ürün Yayınları, 1978, s. 5. ; Fahri Erdinç, **Kore Nire**, Sofya, [y.y], 1966 [Her iki kitapta döneme ait eleştirel dille yazılmış edebi eserlerdir. Özellikle F.Erdinç, Sofya’da basılan kitabın önsözünde, kitabın faktolojik materyalini toplamak için Türkçe kaynaklar dışında Bulgar ve Sovyet kaynaklarını, Kore yazarlarından Rusçaya ve Bulgarçaya çevrilmiş eserleri incelediği belirtmektedir. Kitap 1950-53 yılları arasında yayınlanan Türk gazetelerinde ve kitaplarında rastlanılmayacak bazı bilgiler içermektedir. Henüz Türkiye’de baskısı yapılmamıştır...].

¹³ Robert Leckie, **Conflict, The History of the Korean War**, New York, Avon, 1962 s.367. [Ölen Çinli askerlerden birisi Mao Ze Dun’un oğullarından biridir. “Mao’s forgotten son dies”, **The Observer**, 25 Mart 2007]

¹⁴ Paul M.Edwards, **Historical Dictionary of The Korean War**, 2.bs, USA, The Scarecrow Press, 2010, s.ix. [Savaşta ölen asker sayısı 33.741, çarpışma harici hayatını kaybeden asker sayısı 2.827, kayıp (gaip) sayısı ise 8.184 kişidir.]

¹⁵ Michael Hickey, **Korean War, The West Confronts Communism 1950-1953**, London, John Murray Ltd, 2000 s.366.

Şüphesiz Türkler de Kore Savaşında hiç de azımsanmayacak sayıda kayıp ve esir vermişler ve bu sebeple BM orduları içerisinde üçüncü sırada yer almışlardır. Fakat BM askerlerinin esaret dönüşünde kamplarında yaşanan ölüm sayıları ortaya çıkmaya başladığında, Türk askerlerinin durumu birçok yetkilinin dikkatini çekmiştir.

Özellikle esir kamplarında Amerikalı askerler arasında emir komuta zincirinin dağıldığı bir dönemde, kamplardaki Türklerin davranış biçimlerindeki farklılık, Amerikalıların ve İngilizlerin dikkatini çekmiş ve konu üzerinde detaylı araştırmalar yapmalarına sebep olmuştur.¹⁶ Ancak Türkiye’de bugüne kadar Kore Savaşında esir düşen Türkler hakkında detaylı araştırmalar yapılmamıştır. Bu konuda sadece Bnb. Murat Özaylar tarafından 2005 yılında tamamlanan araştırma göze çarpmaktadır.¹⁷

Kore’deki esir kamplarındaki Türkleri konu alan bu çalışmada ise, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Türk Kızılayı Arşivi, İngiltere (NA) ve Amerika Ulusal Arşivleri (NARA) kayıtlarına başvurulmuş; bunun yanında 18 söyleşi, 2 röportaj ve 60. *Yılında Kore Savaşı Konferansı*’na ait ses kayıtlarından yararlanılmıştır. Söyleşilerde elde edilen bilgilerin çapraz sorgulaması yapılmaya çalışılmıştır. Bu söyleşilerde yaklaşık %89 oranında bir verimlilik sağlandığı düşünülmektedir. Araştırmalar sırasında Kore’de esaret hayatı yaşamış yaklaşık 90 gazi ve yakına ulaşılmıştır. Vefat eden gazilerin ailelerinden ancak ikisi ile söyleşi yapılmış, diğer gazi yakınlarından belge, doküman, hatırat ve fotoğraf temin edilmeye çalışılmıştır. Gerçekleştirilen 18 söyleşi haricinde Kore Savaşında esir düşmüş 9 kişiye daha ulaşılmıştır. Fakat bu gazilerden ikisi son anda söyleşi yapmaktan vazgeçmiş; diğer ikisi de söyleşi talebini doğrudan reddetmişlerdir. Bunun yanında söyleşi talebini kabul eden diğer beş Kore gazisi ile çeşitli imkansızlıklar (hastalıklar vb.) sebebiyle söyleşi yapılamamıştır.

Sözlü tarih çalışmaları ve arşiv belgelerinin yanında Türk Genelkurmay Başkanlığı yayınları başta olmak üzere, telif eserlerin tamamına yakın bir kısmı taranmış, döneme ait süreli yayınların önemli bir bölümü incelenmiştir. Ayrıca üç

¹⁶ Bu araştırmaların en önemlilerinden birisi Amerika Savunma Bakanlığı adına George Washington Üniversitesi Psikolojik Savaş Bölümü tarafından yürütülmüş ve araştırma raporu 1955 yılında gizlilik dereceli yayınlanmıştır. Ayrıca esir kamplarındaki Türk askerlerinin, yurtdışında düzenlenen bazı psikoloji konferanslarına konu oldukları da görülmektedir. Bkz. Sadi Koçaş “Esirlerde Savaş Kazanır mı?”, *Yıllarboyu*, Sayı:3, Haziran 1978, s.37-43.

¹⁷ Murat Özaylar, “**Kore Savaşı’nda Türk Esirleri**”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2005.

adet savaş günlüğünden ve gazilere ait kişisel arşivlerden de yararlanılmıştır. Son olarak 2000’li yıllarda Kore Savaşı ile ilgili bilimsel çalışmaların artması sebebiyle bu dönemde yayınlanan yüksek lisans tezleri de incelenmiştir.¹⁸ Dolayısıyla bu çalışma; Kore Savaşında esir düşen Türk askerlerinin üç yıla yakın bir süre, esir kamplarında yaşadıkları tecrübeler, gördükleri muameleler ve kamp hayatı başta olmak üzere esaret sonrasında yaşanan olayları tespit edebilme amacını taşımaktadır. Ancak döneme ait esaret olgusunun anlaşılabilmesi için, esaret kavramının ve esaret hukukunun tarihsel süreç içerisindeki gelişiminin (19. yy. öncesi ve sonrası olmak üzere) iki ayrı dönemde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında esaret terimleri dizgesinde dönemsel farklar olduğu da görülmektedir:

Örneğin Arapça “*esr*” kökünden türemiş olan “*esir*” sözcüğü, genel olarak tutsak, köle, bir düşünceye veya kişiye körü körüne bağlı olan kimse anlamına gelmekle birlikte; Osmanlı Türkçesindeki “*esîr*” kelimenin tekil, *üserâ’* (esârâ, üsârâ) ise çoğul halini ifade etmektedir. Süreç içerisinde kelime; akınlar veya harpler sırasında ele geçen kadın esirlerin ayrıldıkları sınıflardan biri anlamında “*bîmâre*”, kadın esirlerin bir nev’i anlamında “*duht-ender*”, Osmanlı ordu hizmetinde kullanılan Hristiyan esirleri ifade etmek için “*cerâhor*” veya *unât*, *gılmân*, *şîr-hâr* gibi farklı formlarda karşımıza çıkmaktadır. *Esaret* (*berdegî*) ise, esirlik, harp esirliği, tutsaklık, kölelik, kulluk, hüküm altında bulunma, yani esir olma halidir.¹⁹

Oldukça eski olan *esaret* kavramı, 1800’lü yılların ortalarına kadar *kölelik* kavramıyla birlikte anılmaktadır. İlk dönemlerde “*Köleler ya harp veya kaçırmak, yahutta tesadüfî mübadele ve kefarete bedeli suretiyle...*” temin edilmektedir.²⁰ Bir başka deyişle kölelik; Eskiçağ’da komşuları ile sürekli savaşan uygarlıkların, savaş tutsaklarını öldürmek yerine köleleştirmeyi küçük ve kapalı ekonomileri açısından daha yararlı bulmaları sebebiyle ortaya çıkmıştır.²¹ Eski Anadolu’da yaklaşık M.Ö. 19. yüzyıla ait tabletler, bölgede köleliğin yaygın olduğunu göstermektedir.²²

¹⁸ İlyas Topçu, “**Kore Savaşı ve Kars Ardahan Iğdır Kore şehitleri ile gazileri**”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars, 2009. ; Evin Evrim Küçük, “**Kore Savaşı ve Gaziantep Kore gazileri**”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011 vd.

¹⁹ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Lûgat**, 6.bs., Ankara, Aydın Kitapevi, 1984 s.279, 1357 vd.

²⁰ Helmut Berve, **Greklerde Kölelik Müessesesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Konferansları – 749, Yenilik Basımevi, 1958, s.2.

²¹ Gülnihal Bozkurt, “Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:38, Sayı: 1, 1981, s.65-103.

²² Ümit Ekin, “17. Yüzyılın Sonlarında Rodosçuk Kazasında Kölelerin Toplumsal Statüsü”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, C:29, Sayı: 47, 2010, s.23-37.

Milletlerarası teamüllerin ve antlaşmaların olmadığı savaş tarihinin ilk dönemlerinde, savaş alanında yenilen taraf çoğunlukla hemen öldürülürdü ve her kabile, devlet veya imparatorluk kendi örf ve adetlerine göre aldığı esirleri gerekli muameleyi yapardı.²³ Tam anlamıyla keyfiliği yansıtan bu anlayışa göre sadece meydanlarda savaşan askerler değil, yenilen tarafın kadınları, çocukları ve yaşlıları da öldürülür veya köle yapılırdı. Mesela Asurlular düşmanın derisini yüzüp ele geçirdikleri şehrin kapısına asmayı, şehirde buldukları herkesi öldürmeyi dini bir görev sayıyorlardı. Aynı şekilde Farsların ele geçirdikleri esirleri fillere çığnetme adetleri vardı.²⁴ Romalılar da savaş esirlerine ne yapılması gerektiğine ilişkin bazı prensipler bulunmakla birlikte, genelde bu konudaki kararlar savaşı kazanan komutan tarafından savaş alanında veriliyordu. Kumandan, savaşta ele geçirdiği esirleri köle olarak alıkoyabilir, askerleri arasında arttırma yolu ile satabilir, öldürebilir veya serbest bırakılmasına karar verebilirdi. Çünkü tüm barbar kavimlerin köle olmak üzere yaratıldıklarına inan Eski Yunan ve Romalılarda köle mülk sayılıyor ve toplumda Platon'un dediği gibi “*Köle, haksızlığa katlanmak zorundadır*” görüşü itibar görüyordu. Fakat Cumhuriyet devrinde komutanların savaş esiri ve ganimet konusunda aldıkları kararlar Senato tarafından inceleniyor ve bazı durumlarda onaylanmayabiliyordu. Örneğin, İ.Ö. 171 yılında Yunanistan’da ele geçen esirler Roma’da köle olarak satılmış, ancak bunu uygun karşılamayan Senato, bu kölelerin sahiplerinden bedeli ödenerek geri alınmalarına ve özgür birer insan olarak ülkelerine gönderilmelerine karar vermişti.²⁵ Sonuçta askerler savaş meydanlarında esir düşmemek için kanlarının son damlasına kadar çarpışmak zorundaydılar.

Hem Yunanlılar hem de Romalılar, özgür insanla köleyi birbirinden belirgin bir şekilde ayıracak kusursuz yasal düzenlemeler yapmışlar ve bu yasaların uygulanması sırasında hiç ödün vermemişlerdir. Hatta Roma yasalarında kölelerin neden birer mülk sayıldıkları açıklaması bile yapılmaktadır. Roma Senatosu’nun M.S. 52 yılında “*Köle bir erkek, efendisinin izni olmaksızın özgür bir kadınla birlikte olur ve bu birleşmeden çocuklar doğarsa çocuklar babanın efendisinin mülkü*

²³ Muzaffer Kıran, **Harp Esirleri**, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1958, s.71.

²⁴ Ahmet Özel, **İslam Devletler Hukukunda Savaş Esirleri**, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, s.26.

²⁵ Hasan Malay, **Çağlar Boyu Kölelik**, Ankara, Gündoğan Yayınları, 1990, s.16,19,20.

olacaklardır”²⁶ şeklideki çıkardığı yasadın, o dönemde köleler hakkında ne kadar detaylı kanunlar yapıldığı anlaşılmaktadır.

Şüphesiz yukarıda bahsi geçen uygarlıklar dışında Hint ve Çin uygarlıklarında, Sümerlerde, Akatlarda, Babil’de, Mısır’da ve İbranilerde, Hititlerde; ayrıca eski Türk Uygarlıklarından Hun, Göktürk ve Uygurlar ile eski Moğol kabilelerinde ve Cahiliye Devri Arap topluluklarında da esaret ve kölelik görülmektedir. Bu topluluklarda da kölelik ile ilgili hukuksal düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, Hint Sanskrit Hukuk kitaplarında düzenlenen Manu Kanununda (Eski Hint Çağı: M.Ö.VI – M.S.VII. yy.) savaş köleliği başta olmak üzere kölelik için yedi adet neden saymakta ve köleye verilecek cezaları açıklamaktadır. Bu ceza kanununa göre köle (cudra) bir din adamına yani Brahman’a itaat etmediği durumlarda ceza olarak mutlaka öldürülmekte; yüksek sınıfa mensup birine karşı hakaret gibi durumlarda dili koparılmaktadır. Din adamlarının işlerinden birini yapmaya cüret eden sudranın (cudra) ise ağzına ve kulaklarına kaynamış zeytinyağı akıtılmakta, bir Brahman’ın eşyasını çalan sudra ise yakılmaktaydı. Hatta bir Brahman’a vuran sudra, demir bir şişe geçirilerek canlı canlı ateşte pişirilirdi. Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere Hint ve Roma Hukukunda detaylı bir şekilde tanımlanmış olan kölelik ve köle cezaları, Çin Hukukunda da tanımlanmıştır. Öncelikle köle tanımı yapılmış; ilk zamanlar sadece savaş tutsakları köle sayılmasına rağmen, M.S. 3. yüzyıldan sonra Çinliler de köle olarak kullanılmaya başlanmıştır.²⁷

İlerleyen zaman içerisinde Yahudilik ve Hristiyanlık gibi semavi dinleri kabul eden bazı eski toplumlar bile esirlerle ilgili uygulamalarında vahşet ve insafsızlığı terk etmemişler, aksine bunu dinin bir emri gibi telakki etmişlerdir. Örneğin Talmut’ta, yalnız muharip esirler değil kadın ve çocuklarla ele geçirilen hayvanların da öldürülmesi hükmedilmiştir. Bu hususta İslam’dan önce Araplar da esirlere uyguladıkları muameleler açısından diğer topluluklardan farklı değillerdir. Ele geçirdikleri esirleri bazen toplu şekilde yakıyor, bazen intikam duygularını dindirmek için birçok işkence türü yanında çeşitli organları kesilmek suretiyle öldürüyor, öldürülmeleri için satıyor veya sağ bırakıp köle olarak kullanılıyorlardı.²⁸

İslamiyetin ortaya çıkışı ve yayılması, Ortaçağda gelişen ahlak ve milletlerarası ilişkiler, gelişen şövalyelik ruhu gibi etkenler, esirlere uygulanan vahşi

²⁶ **a.e.**, s.155.

²⁷ Nihat Engin, **Osmanlı Devletinde Kölelik**, İstanbul, Marmara Üniversitesi İFAV Yay.,1998, s.13. ; Bozkurt, **a.y.**

²⁸ Özel, **a.g.e.**, s.27.

kuralların değişmesine sebep olmuştur. Örneğin; Hz. Muhammed'in öldürülmüş bulunan düşman askerlerinin cesetlerinin dövülmesini ve kılıçtan geçirilmesini yasaklaması, esirlerden elbisesiz kalanların giydirilmesi, askerlerin yemeklerinden yedirilmesi bu konuda önemli değişikliklerdendir.²⁹

Ortaçağda ise alınan esirler öldürülmeyerek kalelere ve zindanlara hapsedilmiştir. Bu dönemde idari personelin azlığı, esir sayısının çokluğundan, hapsedilen esirler birer hayvan gibi biri birine zincirle bağlanıyor, nadiren açık havaya çıkarılıyorlardı. Bakım berbat, gıdalar tamamen yetersizdi. Mevcut tüm gelişme ve ilerlemelere rağmen esirler için sonuç yine ölümdü.³⁰

Türkler de İslâmiyet'i kabul ettikten sonra, geleneksel kölelik sistemlerini İslâmi sistemle değiştirerek köleliği devam ettirmişlerdir. Yeni sistemde esirlerin ve kölelerin çeşitli yollarla azat edilmeleri özendirilmişse de, İslam toplumlarında köleler hep var ola gelmiştir. Ucuz emeğe olan gereksinim ortadan kalkmadığı için Afrika, Kafkasya ve bir dönem Türkistan'dan yapılan köle ticaretiyle birlikte, İslam dünyasının köle kaynaklarından birini oluşturan Slavların Hristiyan tüccarlar tarafından alınıp satılmaları devam etmiştir. 9. yüzyılın sonlarından itibaren Venedikliler de kilisenin tüm karşı çıkmasına rağmen köle trafiğinde etkin rol oynamaya başlamışlar; kaçırdıkları ya da Dalmaçya kıyılarından satın aldıkları genç Slavları, Mısır ve Suriye'ye sevk etmişlerdir. O dönemde Papanın, Hristiyanları köle olarak satanları aforozla tehdit etmesi de sonucu değiştirmemiştir. Buradan hareketle batı dillerinde köle anlamında kullanılan *slave* sözcüğünün, neden *Slav* kelimesinden geldiği de kolayca anlaşılabilmektedir.³¹

Bu konuda Osmanlı Devleti incelendiğinde, ilk dönemlerden itibaren kölelik müessesesinin Osmanlı'da da var olduğunu görülmektedir. Bu bağlamda Avrupa kıtasında yapılan fetihler sonucunda ele geçirilen esirlerin bir kısmı Acemioğlanlar Ocağına gönderilirken, bir kısmı da gaziler veya tüccarlar tarafından Anadolu'ya getirilip esir pazarlarında satılmışlardır. Bazen de esir düşen düşman askerleri (dil veya dil oğlanı) muharip dahi olsalar serbest bırakılmış, bazen sorguya çekilmiş (dil alma) ve fidye karşılığı azad edilmiştir. Ya da bir kaç kez de olsa esirler topluca öldürülmüşlerdir.³² Her şeye rağmen o dönemde köle sahibi kölesine insanca

²⁹ Ahmet Özdemir, "Hukuk Dilinde Harp Esirleri", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C:2, Sayı: 7, 1991 s. 573-577.

³⁰ Kıran, **a.g.e.**, s.72.

³¹ Ekin, **a.y.**

³² Engin, **a.g.e.**, s.51-56.

davranmak zorundadır. Aksi takdirde köle sahibi, kadı tarafından kölesini satmaya veya azad etmeye zorlanabilmektedir. İşte bu sebeplerle Osmanlı toplumundaki kölelerin durumu, çağdaşı devletler veya Kuzey-Güney Amerika'daki kölelerle karşılaştırılamayacak kadar iyidir. Bunda Osmanlı da kölelerin daha çok kamu yönetimi, askerlik ve ev hizmetleri alanlarında kullanılıp, Batı toplumları ve Amerika Kıtasında olduğu gibi tarım ve endüstride kullanılmamalarının büyük payı vardır.³³ Aslında Osmanlı toplumunda köleler yalnızca aile mensupları tarafından sahip olunup kullanılmamış; gerçekten de aileden sayılmışlardır.³⁴

Sonuç olarak, savaş esirlerinin ister orduda (veya ev hizmetinde), ister iş hayatında köle olarak kullanılmaları ve çoğunlukla ağır şartlar altında çalıştırılmaları 19.yüzyıla kadar devam etmiştir. Aynı şekilde ilk çağlardan beri mevcut olan köle kanunları; 19. yüzyıla kadar gelişmeye devam etmekle birlikte, bu kanunların çoğunlukla köle sahipleri lehine oldukları rahatlıkla söylenebilir.

19.yy. sonrasında savaş esirleri ve hukuksal alandaki gelişmelere bakılacak olursa, Amerika'nın keşfi ile birlikte kölelik müessesesi yeni bir boyut kazanmış, Afrikalı zenciler Amerika'ya köle olarak satılmaya başlanmışlardır. 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar, Afrika'dan Amerika'ya 32 milyondan fazla zenci köle olarak getirilmiştir.³⁵ Dolayısıyla yüzyıllardır köle temininde önemli bir kaynak olan savaşların yerini, güçsüz medeniyetlerden yapılan köle ticareti almıştır. Bu değişikliğe, Fransız İhtilalinin yansımaları ve 19.yüzyılda gelişen devletlerarası hukuk ve diplomaside yaşanan yenilikler de eklenince, kölelik müessesinde köklü bir dönüşüm başlamıştır. Öte yandan harp hukukunda, özellikle 19.yy. yaşanan gelişmeler sonucunda savaş esirleri artık harp sahasındaki komutanların meselesi olmaktan çıkmış, bir devlet meselesi haline gelmiştir.

Gelişmelere bağlı olarak köle ticareti tarihte ilk kez 1794'te Fransa'da yasaklanmış, ardından 1807'de İngiltere'de ve İmparatorluğa bağlı her yerde köle ticareti yapılması men edilmiştir. 1815 Viyana Kongresinde köle ticaretinin yasaklanması kararının alınması sonrasında; 1833'de İngiltere'nin yönetimi altındaki bütün ülkelerde kölelerin azat edilmesi kararlaştırılmış, bunu 1848'de Fransa, 1858'de Portekiz, 1863'te de Hollanda takip etmiştir. Köleliğin Amerika'da

³³ Gül Akyılmaz, "Osmanlı Hukukunda Köleliğin Sona Ermesi ile İlgili Düzenlemeler ve Tanzimat Fermanı'nın İlanından Sonra Kölelik Müessesesi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.IX, Sayı I-II, (Haziran-Aralık) 2005.

³⁴ Ehud R. Toledano, **Osmanlı Köle Ticareti 1840-1890**, Çev. Y.Hakan Erdem, İstanbul, Tarih Vakfı Yay., 1994, s.233.

³⁵ Akyılmaz, **a.y.**

kaldırılması ise Kuzey–Güney Savaşından sonra 1865 yılında gerçekleşmiştir.³⁶ Afrika’dan yapılmakta olan köle ticaretinin tamamen sona erdirilmesi içinse, 1890 Brüksel Konferansında bazı tedbirler benimsenmiştir. Ancak bu konudaki konvansiyon 4 Mayıs 1910’daki toplantıda hazır hale getirilerek 18 Mayıs 1904 tarihinde “*Beyaz Köle Trafiğinin Önlemesi için Uluslararası Antlaşma*” adı altında Paris’te imzalanabilmiştir. 1926 yılında da Milletler Cemiyeti köleliğin tüm dünyada kısa süre içinde kaldırılmasını tavsiye etmiş; sonucunda 10 Aralık 1948’de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 4.maddesinde belirtildiği gibi, kölelik ve köle ticareti tüm dünyada yasaklanmıştır.

Köleliğin kaldırılması yönünde atılan adımlar Osmanlı Devleti’ni de derinden etkilemiştir. Gerek dış baskılar, gerekse iç tepkiler köleliğin önce kısıtlanmasına, sonra da tamamen kaldırılmasını beraberinde getirmiştir. 1846’da İstanbul’daki esir pazarının kapatılması bu yönde atılan önemli bir adım olduğu görülmektedir.³⁷ 1847 fermanının yürürlüğe gitmesinden hemen sonra 1857’de siyah köle ticaretinin yasaklaması ve bu yasağın 1877’de yenilenmesine karşın, köleliğin tamamen kaldırılabilmesi ve son kalıntılarının temizlenebilmesi ancak 1909 yılında mümkün olabilmıştır.³⁸

Köleliğin ana kaynağı olan harp esirleriyle ilgili olarak, 19. yüzyıla kadar uluslararası önemli bir çalışma göze çarpmazken³⁹, 4 Mayıs 1792 de Fransız Millî Meclisinde kabul edilen bir kanunda “*Harp esirleri Fransız milletin himayesi altındadır. Harp esirlerine yapılacak kötü muameleler, hareketler, bir Fransız vatandaşına yapılmış gibi cezalandırılacaktır. Harp esirleri, cephe gerisine nakil edilecek kendilerine derecelerine göre, Fransız ordusu mensuplarının sulh zamanındaki aynı dereceler maaşlarına muadil para ödenecektir. Ayrıca,*

³⁶ a.y.

³⁷ Ekin, a.y.

³⁸ Y.Hakan Erdem, **Osmanlıda Köleliğin Sonu 1800-1909**, Çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul, Kitap Yay., 2004, s.91,233.

³⁹ Rousseau, ilk kez 1762 yılında Fransızca yayınladığı ‘Toplum Sözleşmesi’ isimli yapıtında bu konuya kısaca değinmiştir; “*Savaşın amacı düşman devletin yok edilmesi olduğu için, karşı tarafın, bu devleti koruyanları, ellerinde silah olduğu sürece öldürme hakkı vardır ama, silahları bırakıp da teslim olunca, artık düşman ya da düşmanın aracı olmaktan çıkar, sadece birer insan olurlar. O zaman onların yaşamı üstünde hiç kimsenin hakkı kalmaz... Düşmanı öldürme hakkı tutsak edilemediği zaman vardır ancak.*” Bkz. Jean-Jacques Rousseau, **Toplum Sözleşmesi**, Çev.Vedat Günyol, İstanbul, Adam Yayıncılık, 1982, s.21-22.

Fransızların haiz bulundukları medeni haklardan da faydalanacaklardır” ifadesi dikkati çekmektedir.⁴⁰

1856 yılında yayınlanan Paris Deklarasyonun içeriği her ne kadar deniz savaşlarıyla ilgili dahi olsa da, savaş esirleri konusunda önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bunu anlamayı; 1859 yılında –Solferino Savaşında yaralıların kendi hallerine bırakıldığını gören ve bu durum karşısında dehşete kapılan– Cenevreli Jean Henri Dunant ve dört arkadaşının girişimleriyle yapılan 1863 yılındaki toplantı takip etmiştir. Diğer taraftan 1863 yılında savaş esirleriyle ilgili olarak Amerikan ordusu silahlı kuvvetleri talimnamesinin 59. Maddesi göze çarpmaktadır. İlgili madde de *“Bir devlete elinde bulunan harp esirlerini karşı taraf otoriteleri tarafından müeyyideye bağlanmamış olan suçlardan dolayı yargılama hakkını tanımaktadır”* denmektedir.⁴¹ Tüm bu mevcut gelişmelerin sonucunda Jean Henri Dunant ve arkadaşlarının başlattıkları girişim, 22 Ağustos 1864’te Cenevre Konvansiyonunun imzalanmasıyla başarıya ulaşmıştır. Seferberlik halindeki ordularda yaralı askerlerin durumlarının iyileştirilmesi hakkındaki bu sözleşme, aynı zamanda Uluslararası Kızılhaç hareketinin başlangıcı sayılmaktadır.

Cenevre Konvansiyonun imzalanmasından yaklaşık dört yıl sonra 11 Aralık 1868 imzalanan Saint-Petersburg Sözleşmesinde de patlayıcı ve yangın çıkarıcı maddelerin kullanılmasını yasaklamış, 7 Mayıs 1871 Washington Antlaşması ise tarafsızların savaş zamanındaki görevleri açıklığa kavuşmuştur. Fakat 1856 ve 1864 tarihli bir dizi girişimlerdeki iyileştirici ilkeler, ne Amerikan İç Savaşı (1861-1865), ne de Fransız–Alman Savaşında (1870-1871) uygulamamıştır. 1874 yılında hazırlanan 12 maddelik savaş esirlerine yapılacak muameleyi içeren Brüksel Deklarasyonunun da yürürlüğe girememesi sebebiyle, girişimler sadece kâğıt üzerinde kalmıştır.⁴² Fakat bu çalışma Devletler Hukuku Enstitüsünün 1880 toplantısında yeniden ele alınmış ve kara harp kanunlarının oluşturulması için hazırlanan projeye dahil edilmiştir.⁴³

Mevcut gelişmelerin ışığı altında Rusya Dışişleri Bakanı Kont Mikail Nikolayeviç’in girişimi ve 26 devletin katılımı ile toplanan La Haye Konferansı

⁴⁰ Zeki Mesud Alsan, “1949 Cenevre Sözleşmeleri”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.7, Sayı 3, 1950, s. 37-57.

⁴¹ İlhan Lütem, **Harp Suçları ve Devletlerarası Hukuk**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1951, s.14.

⁴² Cemil Kutlu, **“I.Dünya Savaşında Rusya’daki Türk Savaş Esirleri ve Yurda Döndürülmeleri Faaliyetleri”** Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1997, s. XXV.

⁴³ Lütem, **a.g.e.**, s. 15.

sonunda, 29 Temmuz 1899'da imzalanan sözleşmeyle kara savaşının her türlü yasal düzenlemesi yapılmış ve dünya 20. yüzyıla bu düzenleme ile girilmiştir.⁴⁴ 6 Temmuz 1906 tarihli Cenevre Konferansında da, 1864 hükümleri üzerinde gerekli değişiklikler tamamlanarak kara savaşları ile ilgili yeni esaslar benimsenmiştir. Harp esirleri hakkında uygulanacak kaideler, 18 Ekim 1907 tarihinde La Haye'de imzalanan ve IV numaralı sözleşmeye eklenen "*Muhârebe-i berriyye kavânîn ve âdât-ı nizâmiyyesi (Kara savaşının kanunları ve âdetleri hakkında yönetmelik)*"⁴⁵ içinde Harp Esirleri başlıklı II. bölümünde (4–20. Maddeler) ele alınmıştır.

Tüm bu gelişmelere rağmen I.Dünya Savaşında savaş esirleri insanlık ötesi muamelelere maruz kalmışlardır. I.Dünya Savaşı süresince tarafların verdikleri kayıp miktarları toplamı (savaş esirleri dahil) yaklaşık 8 milyonu bulmaktadır ve bu rakam içerisinde en büyük oran yaklaşık 2,5 milyon kişiyle Ruslara aittir. Osmanlı Devletinin esir kaybı kesin rakam belli olmamakla birlikte *yaklaşık 200.000*⁴⁶ olarak hesaplanmaktadır. İhmalkârlıklar ve kasten yapılan hukuk dışı muameleler haricinde, tarafların elinde bulunan esir miktarlarının çok fazla olması sebebiyle; esirlerinin barınması, iâşesi ve nakil işlemleri sırasındaki oluşan ağır şartlar hazin sonuçlara yol açmıştır. Esirler türlü sebeplerle aylarca süren zorlu yolculuklarla, sefalet içerisinde ülkelerinden binlerce kilometre uzaklıktaki esir kamplarına sevk edilmişlerdir. Bu kamplardan bazıları Sibiryâ, Hindistan, Burma, İrlanda Denizindeki Man Adası gibi çok uzak bölgelerde yer almaktadır. Örneğin, Rus ordusu Müttefik ordularından aldığı Slav kökenli esirlere yer açmak amacıyla, Türk esirleri kış ortasında Sibiryâ gibi başka kamplara sevk etmiştir. Bu sebeple binlerce Türk esiri kamplara ulaşmadan yollarda donarak hayatlarını kaybetmiştir.⁴⁷

Yine 1915 kışında, Sibiryâ'nın Priamur bölgesine gönderilen 800 Osmanlı esirinin sadece 200'ü kampa ulaşabilmiş, 600'ü soğuktan ve açlıktan ölmüştür. Benzer bir olay Samora'daki kamplara gönderilen kapı ve pencereleri tahtalarla çakılı *tepluşki* adı verilen yük vagonlarında yaşanmıştır. Tren Samora'ya vardığında

⁴⁴ Kutlu, **a.g.e.**, s. XV.

⁴⁵ Betül Batır, "**Osmanlı Devleti'nin Uluslararası Barış Konferanslarına Resmen Katılması Sorunu Parlamentolararası Birlik**", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2002, s.30-34. ; (Çevrimiçi)http://www.msb.gov.tr/asad/AskeriMevzuat/Uluslararası_Antlasmalar/Silahlı_Catısma_Hukuku/SCH9.html;(Çevrimiçi)<http://www.kizilay.org.tr/hukuk/sayfa.php?t=-Ulusal.ve.Uluslararası.Sozlesmeler-KARA.HARBİNİN.KANUNLARI.VE.ADETLERİ.HAKKINDA.SOZLESME> , 8 Kasım 2011.

⁴⁶ Cemalettin Taşkiran, **Ana Ben Ölmedim, I.Dünya Savaşında Türk Esirleri**, 3.bs., İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008, s. 63.

⁴⁷ Kutlu, **a.g.e.**, s.162.

bu vagonlardan iki tanesi, vagonlarda yiyecek ve malzeme olduğu düşünülüşünden görevlilerce boş bir hatta çekilmiştir. Fakat günler sonra Rus askerler teplaşkileri açtıklarında bu iki vagona yalnızca 8'i hayatta kalmayı başarabilmiş toplam 68 Osmanlı esiri olduğunu görmüşlerdir. Yine benzer şekilde diğer ülkelerdeki esir toplama kamplarda bulunan bazı Türk esirlerinin de; “...özellikle İngilizlere esir düşen Türklerden binlercesinin kamplardan kör olarak döndükleri, gerek anılarda gerekse arşiv kayıtlarında belirtilmektedir...”⁴⁸

Öte yandan uzun yıllar, bin bir zorlukla esaret hayatına katlanan ve ülkesine döneceği günün umuduyla yaşayan Türk esirleri kimi zaman yurda dönüşlerinde kendi arkadaşları, vatandaşları ve bazı silah arkadaşları tarafından eleştirilmişlerdir. Esirlerin bazılarına; “*Dönmeseydiniz!..Sizi davet eden mi oldu? Kırmızı mumlu davetiye mi gönderdik?*”⁴⁹ gibi çok ağır ve çok yaralayıcı ithamlarda bulunulmuştur. Oysa dönen esirlerin bir kısmı, işgal altındaki Türk topraklarının savunması için tekrar silahı eline almış ve ülkesini işgal edenlere karşı silahlı mücadeleye girişmiştir.

Ancak esaretteki Türklerin yurda dönüşlerinde tekrar Milli Mücadele saflarına katılmasına itilaf devletlerinden itiraz gelmiş ve bu konuda ilk tepkiyi Fransa göstermiştir. Dönemin Harbiye Nazırı Cevat Paşa konuyla ilgili olarak Dışişleri Nezareti’ne gönderdiği yazısında; Fransızların yurda dönen Türk esirlerin Milli Kuvvetlere katıldığı yolunda şikâyetleri olduğunu belirtmiş ve bunun yalanlanmasını istemiştir. Cevat Paşa ayrıca “*Esirliğin verdiği manevi acılar içinde olanların, gönüllü olarak Milli Hareket’e katılmasının imkânsız olduğunu*” da ifade etmiştir.⁵⁰ Esaretten dönüp Milli Mücadele saflarına katılan Türkler içerisinde hayatını kaybedenler olduğu gibi tekrar esir düşenler de olmuştur.⁵¹

Uzun süren savaşlar sonrasında çoğu ağır şartlar altında yaşamak zorunda kalan Türk harp esirlerinin, biran önce yurda getirilmeleri konusunun Mecliste görüşüldüğü ve bu maksatla 1925 mali yılına ait masarifi umumiye hesabı kat’i cetvelinde, Müdafaa-i Milliye Vekâleti’ne esirlerimizin celbi masrafı için 38.500 lira tahsisat ayrıldığı görülmektedir.⁵² Ayrıca 1926 yılında, “*Türkiye ile Rusya’da*

⁴⁸ Taşkıran, **a.g.e.**, s. 71, 357.

⁴⁹ **a.e.**, s. 359.

⁵⁰ Ergün Hiçyılmaz, **Esir Kampları, Bana Biraz Hürriyet Yollar mısın?**, İstanbul, Bilge Karınca, 2010, s.92.

⁵¹ Taşkıran, **a.g.e.**, s. 328.

⁵² 1592 Sayılı “1341-1925 Malî Senesi Hesabı Kat’i Kanunu”, **Resmî Gazete**, 1 Mayıs 1930, Sayı: 1485.

Dağılık Bir Halde Kalmış Olan Harb Esirlerinin -Teb'a Sevki- Muâmelesine Tâbi Tutulmaları Hakkında Kânûn" çıkartılmıştır.⁵³

Yukarıdaki örneklerde de açıkça görüldüğü gibi Birinci Dünya Savaşı sırasında 1907 tarihinde La Haye'de imzalanan anlaşmanın, esirlerle ilgili olan 17 maddesinin yetersizliği anlaşıncı; bu eksiklik taraflar arasında 1917'de yapılan özel bir anlaşmayla ve sonrasında 10 Eylül 1919'da imzalan St. Germain Anlaşmasıyla kısmen telafi edilmiştir. Zira St. Germain Anlaşmasının 6. Bölümünde yer alan 60-172. Maddeleri, "*Savaş esirleri ve mezarları*" ile ilgili özel hükümler içermektedir.

Diğer yandan Cenevre'de toplanan X. Uluslararası Kızılhaç Konferansında (ICRC) savaş esirlerine uygulanacak muameleyle ilgili sözleşmenin benimsenmesi tavsiye edilmiştir. 1929'da İsviçre hükümetinin Cenevre'de düzenlediği konferansta Uluslararası Kızılhaç tarafından hazırlanan bir taslak sözleşme ele alınmış ve savaş esirlerine uygulanacak muameleyle ilgili 1929 Sözleşmesi kabul edilmiştir.⁵⁴ Yalnız bu sözleşme; 1899 ve 1907 sözleşmelerinde esirlerle ilgili olarak yer alan tedbirlerin yerini almaktan çok, onları tamamlayıcı mahiyette bir sözleşmedir.

II. Dünya Savaşı sırasında ise, özellikle sivilleri koruyan bir sözleşmenin yokluğu pek vahim sonuçlar doğurmuştur. Ayrıca mevcut anlaşmalar harp esirleriyle ilgili önemli hükümler ihtiva etmesine rağmen savaş esnasında görülen olumsuzluklar, bu hükümlerin birçok alanda tekrar gözden geçirilmesi zaruretini ortaya çıkarmıştır. Böylece savaştan hemen sonra yeni bir sözleşme taslağı hazırlama yoluna gidilmiştir. 1945-1948 yılları arasında çeşitli devletlerin uzmanlarının (özellikle savaş esnasında yaralı ve hasta esirleri ziyaret eden, onların vatanlarına iadesi ile ilgili işlemleri yerine getirmekle yükümlü olan tıbbi uzmanların) katıldığı bir seri danışma toplantısında taslak sözleşmeler hazırlanmıştır. 1948'de Stockholm'da toplanan XVII. Uluslararası Kızılhaç Konferansında bu taslaklar gözden geçirilmiş ve diplomatik bir konferansın onayına sunulması kararlaştırılmıştır. 64 devletin temsilcilerinin katıldığı bu konferans,

⁵³ 750 Sayılı Kanun, **Resmî Cerîde**, 7 Mart 1926, Sayı: 315.

⁵⁴ 1929 Cenevre Sözleşmesi "Hali harpte bulunan ordular yaralılarının tehvini ıztırap ve ıslahı halleri ve üseraya yapılacak muamele hakkında 1 Temmuz 1929 tarihinde Cenevrede in'ikat eden siyasi konferans tarafından ihzar ve 27 temmuz 1929 da imza olunan iki adet mukavele ile bir senedi nihainin tasdikına dair kanun" adıyla 26 Nisan 1931 tarihinde TBMM'nde kabul edilmiştir. Bkz. 1791 Sayılı Kanun, **Resmî Gazete**, 7 Nisan 1931, Sayı:1768 (1942 yılında yürürlüğe giren "Askerî Ceza Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun" içerisinde harp esirleriyle ilgili olarak 7, 158, ve 164. Maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Bkz. 4257 Sayılı Kanun, **Resmî Gazete**, 20 Haziran 1942, Sayı: 5137).

21 Nisan – 12 Ağustos 1949 tarihleri arasında Cenevre’de toplanmış ve sonuçta dört sözleşme kabul edilmiştir. Bu sözleşmeler 12 Ağustos 1949’da imzaya açılmış, 12 Şubat 1950’ye kadar imzaya açık tutulmuş ve 21 Ekim 1950’de de yürürlüğe konulmuştur.⁵⁵

1949 Cenevre diplomatik konferansı dikkatlice irdelenecek olursa, aslında bu sözleşme bir yenilik yaparak, o zamana kadar olgunlaşmamış ve dağınık bir halde bulunan genel nitelikteki hükümleri bir araya getirmiş ve geliştirmiştir. 1949 sözleşmesine katılan ülkelerin çok sayıda olması ve sözleşmenin uluslararası toplumda kazandığı statüden dolayı, sözleşmeleri hiç değilse büyük kısmı bakımından uluslararası örfi hukukun deklarasyonu saymak makul görülmektedir.⁵⁶

1949 Cenevre Sözleşmesi genel olarak toplam dört ayrı sözleşmeden oluşmaktadır. Hükümler, dört sözleşmenin her birinde hemen aynı olup üç kısma ayrılırlar: 1 — Umumî hükümler, 2 — Suçların cezalandırılması, 3 — Nihaî hükümler.⁵⁷ Dört sözleşmenin başlıkları ise aşağıdaki gibidir:

1. Harp Halindeki Silahlı Kuvvetlerin Hasta Ve Yaralıların Vaziyetlerinin Islahı Hakkında Cenevre Sözleşmesi
2. Silahlı Kuvvetlerin Denizdeki Hasta, Yaralı Ve Kazazedelerinin Vaziyetlerinin Islahı Hakkında Cenevre Sözleşmesi
3. Harp Esirlerine Yapılacak Muamele İle İlgili Cenevre Sözleşmesi
4. Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi

Konferansın harp esirlerine yapılacak muamele ile ilgili üçüncü Sözleşmesi, 1929 Cenevre sözleşmesinin büyük ölçüde genişletilmiş bir halidir. Bazı tedbirler ilk sözleşmedekilerden daha açık ve kapsamlı iken, bazıları da tamamen yeni olup daha önce düzenlenmemiş hükümleri ihtiva etmektedir. 12 Ağustos 1949 tarihli “Harp Esirlerine Yapılacak Muamele İle İlgili Cenevre Sözleşmesi” hükümlerine ait ana başlıkları altı adet olarak belirlenmiştir. I. ve II. Bölümler sözleşmenin genel hükümleriyle birlikte esirlerin korunmasına dair genel hükümleri içermektedir. Esaret başlığı adı altında geçen III. Bölümde ise, esaretin ne zaman başlayacağı, harp esirlerinin hangi koşullar altında tutulması, giydirilmesi ve beslenmesi gerektiği, hastalık durumunda tedavi şartları açıklanmıştır. Yine aynı bölümün alt

⁵⁵ Lütem, **a.g.e.**, s: 184,185. ; Özel, **a.g.e.**, s.99.

⁵⁶ Özel, **a.g.e.**, s.100,111.

⁵⁷ Alsan, **a.y.**

hükümlerinde esirlerin çalıştırılmaları durumunda; maaş, çalışma saatleri vs. kriterlerin belirlenmesi, cezai hükümler, adli tahkikat koşulları ortaya konmuştur.

IV.Bölümde ise esaretin nasıl sonlanacağı açıklanmış, üç alt başlıkta da esirlerin memleketlerine iade edilmesi ve tahliye şartları veya tarafsız ülkelerdeki hastanelerde tedavi altına alınma imkanları anlatılmıştır. Aynı bölümün son alt başlığında ise, harp esirlerinin esaret atlındayken ölmeleri durumunda izlenecek prosedürler yer almaktadır.

V. Bölüm, haberleşme büroları ve harp esirlerine toplu yardım sunabilecek Kızılay, Kızılhaç gibi yardım toplulukları ilgili hükümler ihtiva ederken bir sonraki VI. Bölümde sözleşme şartlarının nasıl uygulanacağı açıklanmaktadır. Ayrıca sözleşmeye ek olarak; yaralı harp esirlerinin iadesi ile ilgili açıklayıcı hükümler, tıbbi komisyonlara ait tüzük, harp esirlerine yapılacak toplu yardımlar hakkında tüzük, kimlik kartı ve ölüm ihbarnamesi gibi benzer form örnekleri ve harp esirleri tarafından yurtlarına havale edilen paralara ait tüzük olmak üzere beş adet sözleşme eki bulunmaktadır.⁵⁸

20. yüzyılın ilk yarısının geride kaldığı bir dönemde ister asker, ister sivil olsun, savaşın acımasız etkilerine maruz kalan insanları korumak, maddî ve manevî acılarının giderilmesine veya hafifletilmesine yardımcı olmak amacını taşıyan bu yeni Cenevre Sözleşmeleri, devletler hukuku sahasında atılmış en yeni ve ileri adımların birer ifadesidirler. İşte bu sebeple Kore Savaşı, 1949 Sözleşmelerinin fiili bir ispatını teşkil edecek olması açısından da ayrı bir önem taşımaktadır.

Nitekim, Kore’de askerî hareketler genişledikçe harp esirlerinin Kuzey Koreliler tarafından kurşuna dizildikleri veya gayri insanî muamelelere maruz tutuldukları yolunda Dünya kamuoyunu heyecana düşüren haberler gelmeye başlayınca; BM Genel Sekreteri gerek Kuzey Kore, gerek Güney Kore hükümetlerine birer telgraf çekerek, Cenevre Sözleşmeleri hükümlerine bağlı kalmalarını ve Uluslararası Kızılhaç servislerini kabul etmelerini rica etmiştir. Bu telgrafa istinaden Güney Kore Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı verdiği cevapta; *“Hükümetinin 6 Temmuz 1950 de Cenevre sözleşmelerine iltihak ettiğini ve silâhlı kuvvetlerinin bunlara sıkı bir suretde bağlı kaldığını ve Kızılhaç servislerinin kullanılması hususunda gereken tedbirlerin alındığını”* bildirmiştir. Kuzey Kore

⁵⁸ Sözleşmelerin tam metni için bkz. 6020 Sayılı Kanun, **Resmî Gazete**, 30 Ocak 1953, Sayı: 8322 veya (Çevrimiçi) http://www.msb.gov.tr/asad/silahli_catisma_hukuku.html ; İngilizce metin için (Çevrimiçi) <http://www.icrc.org/ihl.nsf/CONVPRES?OpenView> 13 Kasım 2011.

Dışışleri Bakanı da 13 Ağustos 1950 de verdiği cevapta, “*Kore Halk Cumhuriyeti ordusunun harp esirlerine müteallik Cenevre sözleşmeleri ile tesis edilmiş olan prensiplere sıkı bir surette bağlı bulunduğunu*” beyan etmiştir.⁵⁹ Fakat savaş ilerledikçe her iki taraf esirlerine kural dışı muamele edildiği savıyla birbirlerini suçlamaya başlamış ve bunu siyasi bir propaganda haline dönüştürmüşlerdir.

Oysa Uluslararası Kızılhaç Komitesinin (ICRC) arşiv bilgilerine göre 1949 Cenevre Sözleşmesi (tarafların BM Genel Sekreterine verdikleri cevapların tam aksine), 27 Ağustos 1957 tarihinde Kuzey Kore, 16 Ağustos 1966 tarihinde de Güney Kore hükümeti tarafından sözleşmeye şerh düşülerek resmen kabul edilmiştir. Bunların ötesinde Türkiye; 12 Ağustos 1949’da Cenevre’de sözleşmeyi ilk imzalayan devletlerden biri olmasına rağmen, sözleşmeyi 21 Ocak 1953⁶⁰ gibi geç sayılacak bir tarihte (Esir değişiminden kısa bir süre önce!) kabul etmiştir.

A.B.D’nin sözleşmeyi imza tarihi 12 Ağustos 1949 gözükmeye karşın, şerh düştükten sonra onayladığı tarih 2 Ağustos 1955’tir. İngiltere’de aynı şekilde sözleşmeye şerh düşmüş ve sözleşmeyi 29 Eylül 1957’de onaylamıştır. İngiltere 1949 Cenevre Sözleşmesi’ne en çok şerh koyan iki ülkeden biridir.⁶¹

⁵⁹ Alsan, a.y.

⁶⁰ 6020 Sayılı Kanun, **Resmi Gazete**, 30 Ocak 1953, Sayı: 8322 [Halihazırda yürürlükte olan Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 111.Maddesinde, Harp Esirleri için 6020 sayılı kanunun uygulanması gerektiği yazmaktadır. Bkz(Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1044.html> 13 Kasım 2011]

⁶¹ “1949 Cenevre Sözleşmesi’ne Taraf Devletlerin Sözleşmeyi Resmen Kabul Tarihleri” için Bkz. (Çevrimiçi) <http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebSign?ReadForm&id=375&ps=P> 13 Kasım 2011.

BİRİNCİ BÖLÜM

KORE SAVAŞI ve KORE SAVAŞINDA TÜRK TUGAYLARI

1.1. Savaşın Başlaması

14. yüzyıldan 1910 yılına kadar Choson adı altında varlığını sürdüren Kore halkı, bu tarihten II. Dünya Savaşı sonlarına kadar da, Japon egemenliği altında ülke bütünlüğünü korumuştur.

Fakat 1945 yılına gelindiğinde, Müttefikler (İngiltere, A.B.D. ve S.S.C.B) arasında yapılan Yalta ve Postdam Konferanslarında, Japonları Kore'den uzaklaştırma görevi Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'ne verilmişti.¹ Bunun üzerine 1945 yılında Japonya'nın yenilgiyi kabul edip teslim olmasından sonra S.S.C.B., Kore'ye girerek yaklaşık bir milyon mevcutlu Japon ordusunu teslim almaya başladı. Sovyetlerin bu hızlı ilerleyişi ve Japonları teslim alma gerekçesi ile Kore'nin tamamını işgale hazırlanması Amerika'yı telaşlandırdı. Amerika, Rusya'ya 38. paralel hattında durmasını ve bu hattın güneyindeki Japon askerlerinin kendileri tarafından teslim alınacağını bildirmesi üzerine, 8 Eylül 1945'te Kore'nin güneyinden karaya çıkarak 38. Paralele kadar ilerledi.² Taraflar, 38. enlemi ara sınır ilan ettiler ve bu da Kore Sorunu'nun başlangıcı oldu.

Böylece Kore, kuzeyi Sovyet, güneyi Amerikan işgali altında olmak üzere fiilen ikiye bölündü. Bir yandan Amerikan-Sovyet müzakereleri, öte yandan Birleşmiş Milletlerin çabaları iki Kore'nin birleşmesini sağlayamadı. Sovyetler Birliğinin karşı çıkmasına rağmen BM kararı gereğince 10 Mayıs 1948'de güney Kore'de seçimler düzenledi ve 15 Ağustos 1948 tarihinde Syngman Rhee'nin başkanlığında Güney Cumhuriyeti kuruldu.³ Bunun üzerine Kuzey Kore'de 9 Eylül 1948'de Demokratik Kore Halk Cumhuriyeti kurulduğu ilan edildi. Çok kısa bir süre sonra *“İki süper gücün, 38° paralel ile Kore'yi, Kuzey ve Güney diye iki kampa*

¹ Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih, 1789-2001**, 7.bs., İstanbul, Der Yayınları, 2008, s.872.

² Erhan Yücel, **Kore Harbi, Kore Türk Tugayı ve BM Askerlerinden Alınan Dersler**, Ankara, EDOK Yay, 2001, s.8.

³ Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1980**, C.I, 8.bs, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları., 1992, s.454.

*ayırdıkları zavallı Koreliler, birbirleriyle vuruşmaya başladılar”*⁴ ve 1949 yılında 38’inci enlem boyunca silahlı olaylar görüldü.

Güney Kore ile Kuzey Kore arasında güven ortamının kaybolduğu ve suçlamaların arttığı bu dönemde, A.B.D. ile Kore Cumhuriyeti arasında 31 Aralık 1948 ve 26 Ocak 1950 tarihinde askeri yardım ve güvenlikle ilgili iki anlaşma imzalandı. Diğer taraftan Sovyetler Birliği de Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ile 20 Mart 1949’da on yıllık bir yardım anlaşması, Çin Halk Cumhuriyeti ile de 14 Şubat 1950’de otuz yıllık bir dostluk ve karşılıklı savunma anlaşması yaptı. Böylece bu anlaşmaların yapılmasıyla A.B.D.’nin Güney Kore’yi, Sovyetler Birliği ile Komünist Çin’in Kuzey Kore’yi destekledikleri ve korudukları açıkça ortaya konmuş oldu. Bundan kısa bir süre sonra, iki Kore arasında savaş başladı.⁵

Dolayısıyla savaşın çıkmasının sebeplerinin zemininde ABD ile SSCB’nin Kore yarımadasını birbirinden farklı iki karakterdeki ideoloji ve politik sistemle ikiye ayırmasının yanında, bu ayrışmayı — sağcı ve solcu güçlerle— iyice derinleştirme çabaları yatmaktadır. Zira Amerika için Kore, Japonya’nın güvenliğine ve savunmasına katkı sağlaması açısından önemlidir. Diğer bir değişle, iki ülke arasındaki uzaklık sebebiyle, A.B.D.’nin öncelikli politik hedefler listesinin dışında kalan, sadece ikinci derece stratejik değeri olan bir ülkedir. Oysa S.S.C.B. için Kore; geçmişten beri süre gelen tarihsel bir ilginin yanında, Japonlara karşı giriştikleri mücadele açısından çok daha fazla önem arz etmektedir. Ayrıca Sovyetlerin II. Dünya Savaşının son gününde, Mançurya üzerinde elde ettikleri hakları korunmak istemeleri sebebiyle Japonlara karşı savaş ilan etmeleri de göz önünde bulundurulduğunda; özellikle Kuzey Kore’nin S.S.C.B’nin ideolojik çıkarları ve stratejik amaçları açısından ne kadar hayati önem taşıdığı kolayca anlaşılmaktadır.⁶

Bu bağlamda Stalin, ABD’nin Japon topraklarında uzun süreli askeri üsler kurma istekleri karşısında endişe etmektedir. Mao’nun Çin’de aşırı başarı kazanması, dünya komünist hareketi içerisinde Stalin’in önderliğini tartışılır duruma getirebilecek olması Stalin’in endişesini daha da arttırmaktadır. Bu endişenin yanında 1949 yılında NATO’nun kurulmasıyla Avrupa’daki Sovyet ilerlemesinin

⁴ Bahtiyar Yalta, **Kunu-ri Muharebeleri ve Geri Çekilmeler (26.XI.1950-24.I.1951)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2005, s.16.

⁵ Uçarol, **a.g.e.**, s.873.

⁶ Kim Chum-Kon, **The Korean War , The First Comprehensive Account of the Historical Background and Development of the Korean War (1950-1953)**, Seoul, Kwangmyong Pub.Co, 1973, s 409-410.

kararlı bir direnişle karşılaşmış olması Stalin'in dikkatini Asya'ya yöneltmesine sebep olmuştur.⁷

Bunların haricinde Kore Savaşı süresince her iki tarafın liderlerinin uzlaşmacı bir kimlik taşınamaması, liderlerin kendi ideolojik sistemlerine aşırı bağlılıklarından kaynaklanmaktadır. Örneğin Kore Cumhuriyeti Başkanı olan Dr. Synmann Rhee, üniversite eğitimine George Washington Üniversitesinde başlamış, yüksek lisansını Harvard ve doktorasını Princeton Üniversitesinde tamamlamıştır. Uzun yıllar Amerikan kültürü içinde yaşamış ve bu kültürde yoğrulmuş bir liderdir.⁸ Ayrıca Rhee, sürgündeki Koreliler içinde en ünlü Cumhuriyetçi olması ve *“yapıcı bir yeniden birleşme politikası yönünde her çabayı önleme...”* politikası sebebiyle A.B.D. tarafından desteklenmiştir.⁹

Kuzey Kore'nin lideri Başbakan Kim İl-Sung ise, II. Dünya Savaşı sırasında politika eğitimi için Moskova'ya davet edilmiştir. Kendisinin ve ekibinin Rus vatandaşlığına sahip oldukları belirtilmektedir.¹⁰ Hatta Kim İl-Sung'un Kore'ye gönderilen 36 kişilik Rus grubundan biri olarak, kendi hükümetinden emir ve talimat alan bir Sovyet subayı olduğu bile iddia edilmektedir.¹¹

Ayrıca savaş başlamadan yüksek rütbeli Rus ve Komünist Çin subaylarıyla Kuzey Kore Halk Cumhuriyeti ordusu subayları, daha aylar öncesinden Peiping'te Güney Kore'nin istilasını konusunda gizli bir toplantı yapmışlardı.¹² Bununla birlikte Kuzey Kore yönetimi de, toplantının yapıldığı o günden itibaren sınırda tüm askeri yığınaklarını tamamlamıştı. Tüm hazırlıklar tamam olunca, 25 Haziran 1950 Pazar günü saat 04.00'te 38.paralel üzerinde toplan ateşlendi. 7.tümene bağlı tanklar süratle ilerlemeğe başladılar ve Kore Savaşı başladı.¹³ Kuzey Kore yönetimi bu saldırı için, başkent Pyongyang'tan yapılan radyo yayınında *“...sınır Güney Koreli Kuvvetler tarafından ihlal edilmiş ve kuzeyin erdemli askerleri de bu saldırıyı püskürtmek için harekete geçmişlerdir”* şeklinde bir beyanat verdi.¹⁴ Oysa bu saldırının Güneydekiler için tam olarak bir sürpriz olduğu hem Güney Kore askerlerinin (ROK) hem de

⁷ Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, 5.bs., Ankara, İmge Kitapevi, 1996, s.247.

⁸ Leckie, **a.g.e.**, s.22.

⁹ Luther, **a.g.e.**, s.47.

¹⁰ Kim Chum, **a.g.e.**, s.410.

¹¹ İbrahim Orga, **KORE**, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1958, s. 47.

¹² Lütfü Sel, **KORE, Kore'de Cereyan eden muharebelerden alınacak dersler**, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1979, s.4.

¹³ Sel, **a.g.e.**, s.8.

¹⁴ Eric Linklater, **Our Men in Korea**, London, Her Majesty's Stationery Office, 1952, s.7. ; Saruhan, **a.g.e.**, s.24.

Kore’de bulunan Amerikan birliklerinin hazırlıksız yakalanmasından apaçık belliydi.¹⁵ Zaten Kuzey Kore birliklerinin (NKPA) uzun zamandır bu saldırı için hazırlık yaptıkları, saldırının 4. gününde yani 29 Haziran 1950 tarihinde Seul’ü kolayca ele geçirmelerinden kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Çünkü bu konuda komünist blok haricinde tüm dünyada genel kanı, Savaşın Kuzey Kore birliklerinin saldırısı neticesinde başladığıdır. Bunu aksini yazan kaynaklar adeta istisna denilebilecek kadar azdır.¹⁶

1.1.1. Birleşmiş Milletler Cemiyetinin Kore’ye Yardım Kararı

24 Haziran 1950 Cumartesi günü Amerikan Büyükelçisi John J.Muccio’nun baskını haber veren telgrafı Amerika saatiyle gece 21.26’da (Kore yerel saatiyle 09.26’da) Washinton’a ulaştıktan sonra¹⁷ A.B.D. Dışişleri Bakanı Dean Gooderham Acheson, Missouri’deki evinde hafta sonunu geçiren Başkan Truman’ı saat 03.00’da telefonla aradı. Telefonda; BM Genel Sekreteri Trygve Lie’nin olaydan hemen haberdar edilmesi, konsey üyelerinin acilen toplantıya çağırılması kararı alındı.¹⁸ İlerleyen saatlerde Bakan Acheson bu tecavüzün gelecekteki sonuçlarının ilk anda farkına vardığı için, daha Başkan Truman Missouri’deki evinden dönmeden önce Amerikan askeri birliklerinin olaya çok çabuk bir şekilde müdahil olması gerektiği fikrini ortaya koydu.¹⁹ 25 Haziran 1950’de Amerika’nın davetiyle BM Güvenlik Konseyi Lake Success’de Hindistan delegesinin başkanlığında toplandı.²⁰ Bu toplantıda; BM nezdinde acilen bir Kore komisyonu oluşturulması ve saldırının uluslararası barışı bozması sebebiyle acilen durdurulması kararı alınmıştır. Kurulan 6 kişilik bu komisyona Türkiye de dahil edilmiştir.

Fakat Kore Hükümeti 25 Haziran’da acil yardım talep edince, Amerika, BM kararından kısa bir süre önce 27 Haziran 1950’de savaşa bil fiil müdahale etmiştir. NKPA (North Korean People’s Army) birliklerinin hızla güneye ilerlemeleri üzerine,

¹⁵ T.R.Fehrenbach, **This Kind of War, A Study in Unpreparedness**, New York, Poket Book Inc.,1964, s.51-52. ; Ali Denizli, **Kore Savaşındaki Kunuri Kahramanları**, Ankara, Turhan Kitapevi, 2010, s.13.

¹⁶ Saruhan, **a.g.e.** , s.24. [Yalnız bazı kaynaklar o günlerde içte siyasal bunalımlarla sarsılan Synmann Rhee hükümetinin de komünist bir ihtilal tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu yazmaktadırlar. Bkz. Luther, **a.g.e.**, s.39]

¹⁷ **The Korean War**, Vol.I, Korea Instute of Military History, Univeristy of Nebraska Press, Lincoln and London, 2001, s. 244.

¹⁸ Robert T.Oliver , **Why War Came In Korea** , New York, Fordham University Press, 1950, s.162.

¹⁹ D.Clayton James with Anne Sharp Wells, **Reflecting The Last War, Command and Crisis in Korea 1950-1953**, New York, The Free Press, 1993, s.15.

²⁰ “Güvenlik Konseyi dün acele bir toplantı yaptı”, **Vatan**, 26 Haziran1950, s.1.

BM Kore komisyonu üyelerinin bir kısmı ve birkaç haftadır Kore’de bulunan komisyonun Türk delegesi Dr. Kamil İdil, Amerikan uçaklarıyla Seul’den tahliye edilmişlerdir. Aynı gün Birleşmiş Milletler Cemiyeti 59 delegesiyle Kuzey Kore’ye karşı zorlayıcı tedbirlerin uygulanması amacıyla sunulan tasarıyı kabul etmiştir. 28 Haziran günü de Cemiyet tarafından üyelere ne tür bir askeri yardımda bulunabilecekleri sorulurken, İngiltere, Japonya sularında bulunan donanmasını Birleşik Devletler emrine verme kararı almıştır.²¹

O günlerde konunun tüm dünyada heyecan yaratması, bu savaşın üçüncü dünya savaşına yol açıp açmayacağı endişesinin yanında; Birleşmiş Milletler Örgütünün kurulduğundan bu yana ilk defa uluslararası bir ordu oluşturuyor olmasıdır. Nitekim savaş başlar başlamaz BM Güvenlik Konseyi’nin Güney Kore’ye karşı yapılan komünist saldırının kınanması ve düşmanlığın sona erdirilmesi için gerçekleştirdiği oylamaya S.S.C.B. katılmamış, Yugoslavya ise çekimser kalmıştır. Birleşmiş Milletlerin oybirliğiyle (9-0) Kore Cumhuriyetini himaye altına alması, Cemiyeti “... *bir anda ve dramatik bir şekilde zirveye taşımıştır.*”²²

1.1.2 Demokrat Parti’nin Savaşa Katılma Kararı ve Gelişmeler

Savaş başlar başlamaz gazetelerde çıkan haberler tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de endişe yaratmıştı. Bu konuda seçimi yeni kazanmış Demokrat Parti hükümetinin Dışişleri Bakanı Ord. Prof. Dr. Mehmet Fuad Köprülü, 30 Haziran 1950’de mecliste yaptığı konuşmasında “*bu tecavüz hareketinin tüm dünyada barışa karşı bir tehdit oluşturduğunu*”²³ söylemiş ve ardından Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinden alınan iki telgrafi okumuştur. Telgraflardan Türkiye için önemli olanı hiç şüphesiz Kore’ye yardım talebini içeren ikinci telgraftır.

Meclis, gündemi değiştiren bu telgrafla meşgul olurken aynı saatlerde Taksim’de Pamuk Palas Apartmanında Tevfik Yürüten isimli “*müteşebbis*[girişimci]”²⁴ genç bir vatandaş, gazeteye verdiği ilanla Kore’ye gönüllü toplamaya başlamıştı. İlk gün 500 gönüllü müracaatı oldu. Birkaç gün sonra 4 Temmuz 1950’de, S.S.C.B. Konsolosu Arkade Arbedi Grosraik kalp rahatsızlığını

²¹ “Amerikan kuvvetleri dün Kore harbine fiilen müdahale etti”, **Vatan**, 28 Haziran 1950, s.1 ; “Uzak şark İngiliz donanması Amerikanın emrine verildi”, **Vatan**, 29 Haziran 1950, s.1.

²² Oliver, **a.g.e.**, s.161.

²³ “Konseyin Kore’ye dair kararını destekliyoruz”, **Cumhuriyet**, 1 Temmuz, 1950, s.1.

²⁴ “Kore’ye gönüllü gitmek için 500 müracaatı oldu”, **Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1950, s.1. [Girişimci Tevfik Yürüten, İstanbul Şoförler Cemiyeti Başkanı ve DP Milletvekili Senihi Yürüten’in oğludur]

bahane ederek eşiyle birlikte Rus Bandıralı Nogi vapuruna binerek Türkiye'yi terk etti.²⁵ Oysa aynı gün, Türkiye Moskova Büyükelçisi Muzaffer Göker de Rusya'yı terk etmişti. Fakat bu haber gazetelere ancak birkaç gün sonra yansiyabildi.²⁶ Bu kadar önemli gelişmeler olurken Türkiye Büyük Millet Meclisi 15 Temmuz'da tatile girdi.

18 Temmuz 1950'de Başbakan Adnan Menderes, Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu, Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, Milli Savunma Bakanı Refik Şevket İnçe, Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut, Harekat Dairesi Başkanı Yusuf Adil Akel ve kuvvet komutanları, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın davetlisi olarak Yalova'daki Cumhurbaşkanlığı köşkünde öğle yemeğinde buluştular. Toplantı sonrası Başbakan gazetecilere "*Ordunun takviyesi ve tensiki işinin*" görüşüldüğünü beyan etti. Gazetecilerin Kore'ye askeri yardım gönderilmesi hakkındaki bir sorusuna Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü; "*Her türlü yardım mevzuunda ve pakt mucibince görüşebileceğimizi Birleşmiş Milletlere bildirmiştik. Yeni bir taleple karşılaşmış değiliz*" şeklinde bir cevap verdi.²⁷ Bu önemli toplantıdan iki gün sonra da, on gün sürmesi beklenen askeri şura Ankara'da toplandı.

O günlere ait gazeteler incelendiğinde (özellikle 19 Temmuz sonrası gazetelerde yayınlanan haberlerde) "*Türk dostu*" Amerikan senatörü Mc.Cain'in Türkiye'yi ziyareti ve Amerika'nın Türkiye'ye maddi yardımda bulunmasının beklenildiğiyle ilgili Amerika'yı öven haberlerin sıkça yer aldığı görülmektedir.²⁸ Bir hafta boyunca devam eden bu haberlerden hemen sonra 26 Temmuz 1950 günkü gazetelerde ise, Celal Bayar başkanlığında gece olağanüstü toplanan Bakanlar Kurulunun Kore'ye 4500 mevcutlu asker gönderme kararı aldığı haberinin manşetlerden verildiği görülmektedir.²⁹ Bu önemli haberin hemen yanındaki sütunda, yine büyük harflerle "*Atlantik Paktı'na Alınmamız İhtimali Var*" haberi de dikkatleri çekmektedir.³⁰

O yıllarda Türk Hükümetlerinde Atlantik Paktı'na olan eğilim ve sempatinin nedenlerinden biri II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan soğuk savaş dönemidir. İkincisi ise, Sovyetlerin 1945 yılında ülkenin doğu (Türk-Sovyet) sınırında,

²⁵ "Rus konsolosu anî olarak gitti", **Cumhuriyet**, 5 Temmuz 1950, s.1.

²⁶ "Moskova B.Elçimiz dün geldi", **Cumhuriyet**, 11 Temmuz 1950, s.1.

²⁷ "Yalova'da Yapılan Dünkü Mühim Toplantı", **Cumhuriyet**, 19 Temmuz 1950, s.1.

²⁸ "Türkiye'ye Askeri Yardıma Dair McBride Beyanatı", **Cumhuriyet**, 23 Temmuz 1950, s.1. ; "Amerikan yardımı için yeni temaslar", **Milliyet**, 24 Temmuz 1950, s.1

²⁹ "Kore'de hizmet etmek üzere Birleşmiş Milletler emrine asker veriyoruz", **Cumhuriyet**, 26 Temmuz 1950, s.1.

³⁰ "Atlantik Paktına alınmamız ihtimali var", **Cumhuriyet**, 26 Temmuz 1950, s.1.

Boğazlarda ve Boğazlar rejiminde S.S.C.B. lehine bazı değişiklik talep etmesidir. Nitekim o dönemki Türk Hükümeti ülkenin kendi bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüyle ilgili bu istekler karşında büyük bir endişe duymaya başlamıştır.³¹ Bunun sonucu olarak da dış politikada eğilimlerini Batı'ya sıkı bağlarla bağlamak fikri üzerine dayamıştır. Dünya barışını ve güvenliğini korumak amacıyla 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi çalışmalarında Sovyet Birliği delegelerinin sık sık veto kullanması sebebiyle, barış ve güvenliğin korunması için ortak tedbirler alınması da engellenmiştir. Bu durum karşında Batılı Devletler (İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) kendi güvenliklerini korumak için 17 Mart 1948'te Brüksel Antlaşmasını imzalamışlardır.³² Ayrıca ilk kurulduğu yıllarda NATO'ya alınmayan Türkiye'nin, Brüksel Anlaşmasının imzalanmasından yaklaşık bir yıl sonra 5 Mayıs 1949'da yeni Batılı ülkelerin; Danimarka, İrlanda, İtalya, Norveç ve İsveç'in de dahil edilmesiyle oluşturulan Avrupa Konseyine de davet edilmemesi, Türkiye'de yeni tepkilere yol açmıştır.³³ Öte yandan kurulması düşünülen Akdeniz Paktı için gerekli şartlar da Arap devletlerin tutumuna bağlıydı. Fakat o yıllarda Türkiye'nin Amerika'dan yardım alması³⁴, İsrail Devleti'ni tanıyan ilk Müslüman devlet olması, Filistin'in taksimi konusunda sonradan fikir değiştirmesi sebebiyle Türkiye'ye karşı bir kırgınlık söz konusuydu.³⁵ Bütün bunlar DP iktidarının Kore'ye acele asker gönderme kararı alması altında yatan dış etkenlerden bazılarıdır.

³¹ Mehmet Gönlübol - A.Haluk Ülman, **Olaylarla Türk Dış Politikası(1919-1973)**, C.I, No:407, 4.bs., Ankara, Ankara Üniveristesi S.B.F. Yay., s.201.

³² Gönlübol / Ülman, **a.g.e.**, s.321,232.

³³ Gönlübol / Ülman, **a.g.e.**, s.234. (Türkiye NATO'ya katılmak için ilk müracaatını yaptığında işbaşında Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti bulunmaktadır.)

³⁴ Amerikan yardımı konusunda birçok karşıt görüş mevcuttur. Örneğin; II. Dünya Savaşı sonunda 250 milyon dolarlık, yani 1946 ithalat hacminin iki mislinden daha fazla döviz rezerviyle giren ve 1946 yılında 100 milyon dolara yakın bir dış ticaret fazlası veren Türkiye'nin, önce Truman Doktrini sonra da Marshall Planı çerçevesinde gerek CHP, gerek DP hükümetleri dönemlerinde kesintisiz olarak ve aynı yaklaşım mantığı içerisinde yoğun bir dış yardım arama çabası içerisine girmeleri, hiçbir ekonomik mantığa dayanmamaktadır. Bkz.Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009**, 15.bs, Ankara, İmge Kitabevi, 2011, s.99. ; Diğer karşıt görüş ise; “Artık CHP ve DP kadroları tek yol liberalizm doğrultusunda yarışıyorlar, ülke ekonomisinin dışa bağımlılığını pekiştiriyorlardı.” şeklinde ifade edilmektedir. Bkz. Tefik Çandar, **Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900-1960**, Ankara, İmge Kitabevi, 2003, s.339 ; Başka bir kaynakta ise şu eleştiri göze çarpmaktadır; “Demokratlar, Amerika'ya bağlı olan kendi sınıf çıkarlarını savunmak için, kendi vatandaşlarını Türkiye'nin çıkarına olmayan bir savaşa sokup kırdırmayı gönül rahatlığı ile göze almışlardır. Aslında bu suç sadece Demokratların değil, çıkarını Batı'nın dümen suyuna girmekte bulan bütün Türk burjuvasındır.” Bkz. Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, 4.bs., Ankara, İmge Kitabevi, 2003, s.105 (Dip not 7).

³⁵ Gönlübol/ Ülman, **a.g.e.**, s.236.

Seçimlere ait zafer sarhoşluğu içindeki Demokratların bu acele asker gönderme kararı için Halk Partisi Genel Sekreteri Kasım Gülek; “*Bugünkü durumda Birleşmiş Milletlere karşı olan vecibelerin nasıl yerine getirilebileceğini hükümet, Büyük Millet Meclisinde müzakere edilmeden ve partimizle istişare etmeden yalnız başına takdir etmiştir. Parti Genel Başkanı İsmet İnönü veya yetki sahibi herhangi bir C.H.P. şahsiyetinin, bu karar hakkında hiçbir suretle fikir ve mütalaası alınmamıştır. Halbuki büyük memleket işlerinde hükümetin muhalefet partisi ile fikir mutabakatı teminini tecrübe etmesi büyük mücadelelerde memleket birliğini sağlamak için esas tedbirdir.*”³⁶ demektedir.

Millet Partisi Başkanı Hikmet Bayur ise, haberi gazetelerden öğrendiğini belirterek, partisinin diğer devletlerle yapılan görüşmeler, alınması zorunlu teminatlar hakkında bir bilgisi olmadığına dikkat çekmiştir. Cumhuriyet tarihinde ilk kez Türk askerinin savaşa gönderilirken, iktidarın kendilerine bu hususta haber vermeyişini ve keyfiyetini eleştirmiştir. Ayrıca BM kararıyla asker sevkinin de dünyada ilk defa yapılıyor olması sebebiyle, Türkiye’nin de Kore’ye asker gönderme kararının TBMM görüşülmesinin zorunlu olduğunu vurgulamıştır.

Hikmet Bayur yukarıdaki söylemlerine ilave olarak “...Kore savaşının çıkması ve Birleşmiş Milletlerde üye olan devletlerden yardım istenilmesi Haziran sonunda, yani Meclis toplu iken vaki olmuştu. Hükümet bu keyfiyeti Meclise getirmeyi düşünmediği gibi Meclis tatil devresine girdikten 15 gün sonra, asker sevk etmek kararını almak zorunda kalabileceğini tahmin dahi etmeyerek Meclisi toplu tutmak lüzumunu takdir eyleyememiştir. Bizce hükümet derhal Meclisi davetle oradan bir karar almaya mecburdur. Bu düşünceler her türlü particilik duygusu üstünde kalınarak ileri sürülmektedir...”³⁷ şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Aynı günlerde hükümetin savaşa katılma kararına karşı çıkan bir grup tarafından oluşturulan *Barış Severler Cemiyeti*’nin yayınladığı beyanname de,

³⁶ “Muhalefet ve Karar”, **Cumhuriyet**, 27 Temmuz 1950, s.1. [Kasım Gülek yıllar sonra bu olayın perde arkasını şu şekilde anlatmaktadır: “O vakit ben İsmet Paşaya gittim. Dedim; “Paşam, bu kararı sadece iktidar partisi almasın. İktidar partisi, muhalefet partisi beraber milli bir karar olarak alalım”. [Paşa] “Bunu anlatamazsın” dedi. Adnan Menderes’e gittim. Adnan Menderes benim tek parti devrinde gayet yakın arkadaşım, çok seviştığım arkadaşım. Hatta Meclis’te, Eski Meclis dardı, sıkıştı. Aynı sırada otururduk. Gittim, dedim “Bak! Büyük bir zafer kazandınız, tarihi bir zafer. Şimdi gene tarihi bir hadise var; Türkiye harbe girecek. Bunun sadece iktidar değil, muhalefetle beraber müşterek milli bir karar olarak verin”. O vakit dedi “Bu işlerde karar vermek güç. Şimdi ben gider İsmet Paşaya bunu teklif edersem, duyulur. Daha tecrübesi kıt bu partinin, mecbur oldu, eski tecrübelilerden akıl sormaya derler. Bizim için olmaz.” dedi. Belki de haklıydı ama o bu fırsatı kaçırdı.” **Demir Kırat Belgeseli**, 4.Bölüm, TRT, 1991]

³⁷ “Millet Partisinin Fikri”, **Cumhuriyet**, 27 Temmuz 1950, s.4.

savcılık tarafından —milli menfaatlere aykırı bulunması— sebebiyle toplatılmıştır. Beyannameye ilave olarak, ayrıca Dernek Başkanı Doç.Dr.Behice Boran ve Genel Sekreter Adnan Cemgil tarafından hükümetin kararını eleştiren bir mektup hazırlanarak telgrafla meclise ulaştırılmıştır. Başbakan Adnan Menderes bu telgrafi aldıktan sonra yaptığı basın toplantısında “...memlekete büsbütün zararlı olduğu aşikâr olan bu gibi hareketleri mutlaka önleyeceğiz.”³⁸ şeklinde beyanatta bulunmuştur. Nitekim aynı günlerde dernek yöneticileri hakkında tahkikat başlatılmış ve tutuklanmışlardır.³⁹

Özellikle Soğuk Savaş psikolojisinin egemen olduğu bu dönemde yaratılan ideolojik ortam, Türkiye’de bırakın karara karşı çıkmayı, kararın şekline bile muhalefet edenleri vatan hainliği suçlamalarıyla karşı karşıya bırakmıştır. Yine aynı dönemde Kore Savaşı’na asker gönderilmesi durumunda, Türkiye’nin NATO’ya üye olarak alınabileceği görüşünü açıkça ifade eden Türk Basını, kamu gündemini bu yönde oluşturmaya çalışmıştır. Şu açıkça ortadadır ki; bunu yaparken de haberleri büyük ölçüde manipüle ederek vermiştir.⁴⁰

Bunların haricinde o yıllarda yayınlanmış küçük hacimli bazı kitaplarda, yazarların ısrarla iktidarın Kore’ye asker gönderme kararının haklı nedenlerini ve faydalarını anlatmaya çalıştıkları görülmektedir. Örneğin bu kitaplardan birinde yazar Kore Savaşı’nı “..İbrahim peygamberin Nemrud’a, putperest ve batıla tapan aleme karşı açmış olduğu Tanrı davasına..”⁴¹ benzetirken, diğer bir yazar da görüşünü “Komünistler oradalar. O domuzları nerede bulursak kafasını ezmeliyiz..”⁴² şeklinde ifade etmektedir. Bazıları da “Bir çok kimseler durumun nezaket ve ehemmiyetini nazarı itibara almadan ileri geri konuşabilirler. Hatta Kore’ye yapılan yardımı da tenkit edebilirler. Fakat iş bir Kore meselesi değil, dünya ve insanlık meselesidir.”⁴³ demektedir veya “Kore yolu da bir Allah Yoludur...

³⁸ “Moskovanın ağzile konuşan cemiyet”, **Cumhuriyet**, 29 Temmuz 1950, s.1.

³⁹ Çandar, **a.g.e.**, s.378. [Yazar aynı bölümde ayrıca Barışseverler Derneği yöneticileri tutuklanınca, hiç kimsenin “Barış” istemenin neden suç olduğunu irdilemediğini sorgulamaktadır.]

⁴⁰ Mustafa Yılmaz, “**Kore Savaşı’nın Türk Basınında Gündemde Kalmasının Haber Değer Kuramları Açısından İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi**” Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002, s.101-102. ; Ayrıca bkz. H.Kakan Özateş, “**Türk Basınında Kore Savaşı (1950-1953)**”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı, Ankara, 2010, s.244,245. [Ayrıca bkz. Serdar Analı, “**Kore Savaşı Sürecinde Siyasal Halkla İlişkiler ve Kamuoyu Oluşturma**” Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, 2014]

⁴¹ Ahmet Yaşnar, **Kore’de Görülen Dava**, İstanbul, Güven Basım ve Yayınevi, 1951, s. 5.

⁴² Mustafa Deral, **Kore’ye Niçin Gidiyoruz**, İstanbul, Bakış Matbaası, 1950, s. 10.

⁴³ Şermin Hıfzı Erim, **Mehmetçik Kore Yolunda**, Ankara, Güney Matbaacılık, 1950, s.23.

Kore hareketına iştirak; cihad ve gaza mahiyetinde mukaddes vazife cümlesindendir”⁴⁴ gibi abartılı yorumlar yapmaktadırlar.

Oysa hükümet Kore Savaşına katılma kararı aldığında, Türkiye hiç de hesapta olmayan bazı olaylarla yüz yüze kalmıştır. Bulgaristan bu kararın hemen sonrasında, Türkiye Sofya Elçiliği birinci sekreterini sınır dışı etmiş ve elçilik tercümanının da ülkeyi terk etmesini istemiştir.⁴⁵ 11 Ağustos 1950 tarihinde de Bulgaristan’ın Türkiye’ye bir nota vereceği, 250 bin Türk vatandaşını acilen ve topluca gönderecekleri ifade edilmiştir. Siyasi çevreler nota muhteviyatı üzerinde çeşitli yorumlarda bulunurken sadece hayretlerini ifade etmişlerdir. O günlerde Türkiye’de bulunan Sofya Elçisi Şefkati İstinyeli de, “*En büyük derdim oradaki Türklere bir şey olmamasıdır. Söylendiği gibi bunların sayısı 250 bin değil 850 bindir...*”⁴⁶ şeklinde bir beyanat vermiştir. Nitekim geçen her gün muhacir sayısının artması bir yana Bulgaristan’daki Türklere eziyet yapıldığı ortaya çıkmıştır.⁴⁷ Sonuçta Kore Savaşına katılma kararı, Türkiye’nin —daha askerleri yola bile çıkmadan— maddi ve manevi açıdan kayıplar vermesine sebep olmuştur. Her nedense bu konu Kore Savaşıyla ilgili kaynaklar içerisinde (birkaç dip not haricinde) bugüne kadar dile getirilmemiştir ama Türkiye’nin savaş kararı almasıyla “*Bulgar zulmü*”⁴⁸ ve sınır dışı olaylarının artması arasında doğrudan bir bağlantı olduğu çok açık bir şekilde görülmektedir.⁴⁹

1.2. Kore’ye Gönderilecek Türk Askeri Birliğinin Oluşturulması

Birleşmiş Milletlere üye devletler arasında Amerika’dan sonra Kore’ye asker göndermeyi kabul eden ikinci ülke Türkiye’dir.⁵⁰ Alelacele oluşturulmak istenen Kore birliği “*tercihen*”⁵¹ gönüllülük esası üzerine kurulmuştur. Fakat sanılanın tam aksine, hükümetin savaşa katılma kararlılığına karşılık (Gerek Kore Gazileriyle yapılan görüşmeler, gerek o günlerdeki gazete haberleri dikkate alındığında) Kore’ye

⁴⁴ İlahiyyat Kültür Telifleri Basın ve Yayın Kurumu, **Kore Savunmasına Katılmamızda Dini ve Siyasi Zaruret**, İstanbul, Acun Matbaası, 1950, s. 50,51.

⁴⁵ “Bulgarların garip bir hareketi daha”, **Cumhuriyet**, 29 Temmuz 1950, s.3.

⁴⁶ “Bulgar notasına dair Sofya Elçimizin demeci”, **Cumhuriyet**, 13 Ağustos 1950, s.1.

⁴⁷ “Bulgaristan’dan gelen göçmenler faciası”, **Cumhuriyet**, 1 Eylül 1950, s.1.

⁴⁸ **Cumhuriyet**, 26 Temmuz 1951.

⁴⁹ Mim Kemal Öke, **Unutulan Savaşın Kronolojisi: Kore 1950-53**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1990, s. 69 (Bkz.Dip not 5).

⁵⁰ Yücel, **a.g.e.**, s. 21. ; Linklater, **a.g.e.**, s.15.

⁵¹ Sertif Demir, Suat Akgül, Sema Demirtaş, İbrahim Çağlar, **Kore’de Türk Muharebeleri**, Ankara, ATASE Yay., Genelkurmay Basımevi, 2012, s.28.

gönderilecek Türk Askeri Birliği sadece gönüllü askerlerden oluşmadığı izlenimi oluşmaktadır. Oysa dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nuri Yamut'un, 16 Ağustos 1950'de yaptığı basın toplantısındaki “*Bilhassa subaylarımız arasında gönüllü gitmek isteyenler çok olduğu gibi erlerimizden de çok büyük kütle gönüllü gitmek arzusunu göstermektedirler*”⁵² şeklindeki ifadesi, Tugayın sadece gönüllü askerlerden oluştuğu algısı yaratmaktadır. Aslında bu konudaki uygulama “*Gönüllü, atama, ad çekme*”⁵³ ve seçme yöntemleriyle yapılmıştır. Örneğin Kore Gazisi Mustafa Aktaş bu konuda “*Bizi devlet seçti yani. Subaylar seçti. Bize gitçen mi gitmeycen mi böyle bir kelime sorulmadı. Tabi çavuşlara böyle bir şey sorulmadı. Bizi olduğu gibi ayırdılar, yani gönderdiler göreve.*”⁵⁴ demektedir.

Temmuz ayında gazetelere yansıyan haberlerdeyse, Kore'ye gidecek Türk Birliğinin tümenler arasında çekilen kura ile belirlendiği ve kuranın 28.Tümenine isabet etmiş olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Birlikte (askeri şuranın almış olduğu karara göre) erat kadroları sadece 1929 doğumlulardan oluşturulacak ve birliğe yedek subay verilmeyecektir. Fakat birlik yola çıkmadan önce 1928 doğumlulardan gönüllü olan erlerden birliğe katılanlar olduğu gibi, sadece tercümanlık yapmak üzere bazı yedek subayların da birliğe atanmış oldukları anlaşılmaktadır.⁵⁵

Türk Kuvvetleri Kore Türk Tugayı (Kore Türk Silahlı Kuvvetleri) adıyla, gazetelerde yazan haberlerin tam aksine Genelkurmayın 3 Ağustos 1950 günkü emrine göre sadece 28.Tümen'den değil, ülkenin değişik birliklerinden gelecek teçhizat, malzeme ve erat ile birlikte; birliğin çekirdeğini Ayaş'ta bulunan 214. Alay teşkil edecek şekilde oluşturulmuştur.⁵⁶ Nitekim Alay teşkil edildikten hemen sonra ülkenin değişik bölgelerinden Kore'ye gitmek üzere süratle oluşturulan askeri birlikler törenlerle Ankara'ya uğurlanmıştır. Yurt genelinde askerlerin Ankara'ya uğurlanma törenleri içerisinde en çarpıcı törense İzmir'de yapılmıştır. Basmahane'de yaklaşık 100 bin kişinin katıldığı törende “*Komutanın hitabesi ve [Müftünün*

⁵² “Genelkurmayda dün yapılan basın toplantısı”, **Cumhuriyet**, 16 Ağustos 1950, s.3.

⁵³ “İzmir ve Adanada seçilen erler bugünlerde Ankaraya hareket edecekler” başlıklı haberden, erlerin birlik içerisinde seçildiği anlaşılmaktadır. **Cumhuriyet**, 12 Ağustos 1950, s.1, 3. ; Ayrıca bkz. İsmail Gökçen, **Kore'ye Doğru**, [y.y.] [t.y.], s. 4. ; Yalta, **A.g.e.**, s.42. ; Kore Gazileri ile yapılan söyleşiler vd. [Ayrıca 1953 yılında savaş sona erdikten sonra Kore'ye giden birliklere başvurular için bkz. Gündoğdu Kayal, **Kore Mektupları**, İstanbul, İş Bankası K.Yay., 2011, s.9]

⁵⁴ Kore Gazisi **Mustafa Aktaş ile Söyleşi**, Hamamköy-Ödemiş, 20 Temmuz 2009.

⁵⁵ Örneğin; 1.Kafile ile Kore'ye giden ve esir düşen Türk askerlerinden biri olan Jan Andronikyan, Alay Komutanlığında tercüman olarak görev yapan ve düşmana esir düşen bir yedeksubaydır. Ayrıca yukarıdaki dipnotta adı geçen yazar Gündoğdu Kayal'de yedek subay adayları arasından seçilip, 1958 yılında 9.Kafile ile Kore'ye gitmiş ve Kore'de bir dönem Tugay gazetesini hazırlamakla görevlendirilmiştir. Bkz. Kayal, **a.g.e.**, s.139.

⁵⁶ İbrahim Artuç, **Kore Savaşlarında Mehmetçik**, İstanbul, Kastaş Yay. 1990, s. 109.

yaptığı] dua herkesi ağlatmıştır. İstiklal Marşından sonra [972 asker 18 vagonluk özel] tren hareket etmiştir. Tren Salhaneden geçerken durmuş, Mezbaha mensubları kurban kesmişlerdir. Basmahanede ve diğer istasyonlarda Türk ananesine uyularak katarın arkasından sular kesilmiştir”⁵⁷. Kore Gazisi Hilmi Adanalı da o günü şöyle hatırlamaktadır; “...aşağı yukarı Afyon’a kadar istasyonlar kavun-karpuz, yiyecek! Vagonlarda koyacak yer kalmadı. Halkımız o kadar şey ki [duyarlı]! Afyon’u geçtikten sonra tısss! Kimsecik yok arkalarda!”⁵⁸

Yurdun çeşitli bölgelerinden gelen eratin tamamının Ankara’ya varmasından sonra Alay; 16 Ağustos 1950’de her türlü hazırlıklarını tamamlamak üzere Etimesgut’ta konuşlanmıştır.

Alay komutanlığına ilk başta Kurmay Albay Asım Erer atanmasına karşın daha sonra bu görevden alınarak başka bir komutan tayin edilememiştir. Alayın böyle bir zamanda komutansız kalması 16 Ağustos’ta kumandayı devralan Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı*’nın hatıralarında “sakıncalı bir durum” olarak ifade edilmektedir.⁵⁹ Hemen sonra 17 Ağustos 1950 tarihinde Alay Komutanlığı’na atanan Albay Celal Dora** ise bu atamayı “tepeden inme bir emrivaki”⁶⁰ olarak nitelendirmektedir. Yine bu günler her iki komutanın anılarında; Tugayın hazırlık döneminin karışıklık içinde geçtiği, atamaların zamanında yapılmadığı, aileleri uzakta olan erata izin verilmediği için bazılarının firar edip aileleri ile vedalaştıktan sonra geri geldikleri, bazılarının ailelerinin de Sarıkışla’ya gelerek akşama kadar kışla civarında kümeler oluşturduğu ve gidecek askerleri ortalarına alıp söyleşip durdukları şeklinde anlatılmaktadır. Ayrıca, aslen Zırhlı Tugay’a ait olan bu garnizondaki yetersizliklerin “sefalet, perişanlık ve disiplinsizlik”⁶¹ meydan getirdiği

⁵⁷ “Kore’ye gönderilecek Türk Savaş Birliği”, **Cumhuriyet**, 15 Ağustos 1950, s.4.

⁵⁸ Kore Gazisi **Hilmi Adanalı ile Söyleşi**, Türe, 20 Temmuz 2009.

*1308 Manastır doğumlu olan Tahsin Yazıcı, 1328 tarihinde orduya katılmış ve pek çok cephede görev yapmış, övünç ve İstiklal madalyası sahibi bir askerdir. Bir süre Fransa’da eğitim görmüş olan Tuğgeneral Yazıcı, Türkiye’de zırhlı birliklerin kurucusu sayılmakla birlikte, erlerine olan sevgisi sebebiyle askerler arasında “Baba” lakabıyla anılmaktadır. 30.08.1951 tarihinde tümgeneralliğe yükselen ve Türkiye’ye döndükten bir süre sonra emekli olan general, 1954 ve 1957 seçimlerinde Demokrat Parti’den İstanbul milletvekili seçilmiş, 1960 İhtilali sonrası Yassıada’da yargılanmış ve 5 yıl hapis cezası almıştır. Bkz. Zeki Afşin, **Kore Kahramanları ve Türkiye**, Ankara, Desen Matbaası, 1953, s.54. ; “5 yıla mahkûm olanlar”, **Milliyet**, 16 Eylül 1961, s.5.

⁵⁹ Tahsin Yazıcı, **Kore Birinci Türk Tugayında Hatırlarım**, İstanbul, Ülkü Basımevi, 1963, s. 63.

1902 Harput doğumlu olan Celal Dora Yemen’de şehit düşen Yzb.Tahir Efendi’nin oğludur. Orduda ilk görevine 1918 yılında başlamış, 1920 yılında İstanbul’dan firar ederek Kuvâ-yı Milliye saflarına katılmıştır. Kore’den döndükten sonra 1954 seçimlerinde CHP’den milletvekili seçilmiş ve iki dönem CHP Elazığ milletvekilliği yapmıştır. Bkz. Zeki Afşin, **Kore Kahramanları ve Türkiye, Ankara, Desen Matbaası, 1953, s.67.

⁶⁰ Celal Dora, **Kore Savaşında Türkler 1950-1951**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1963, s. 9.

⁶¹ Yazıcı, **a.g.e.**, s. 62,64. ; Dora, **a.g.e.**, s.16,17.

vurgulanmaktadır. Çünkü Alay, Zırhlı Tugay'da güneş altında kavrulan, ağaçsız, en küçük bir rüzgârda toz içinde kalan, suyu ve elektriği bulunmayan, I.Dünya Savaşından kalma çadırlara yerleştirilmiştir; “*Yemek açıkta, toz içinde yeniyordu... El yüz matara suyu ile yıkanabiliyordu... Banyo diye birey yoktu. Çamaşır ve bulaşıklar uygunsuz, zor koşullarda yıkanabiliyordu... Helâlar tam anlamıyla sağlıklı ilkel durumdaydı. Etrafı çadırla çevrilmiş, üstü açık bir çukurdan ibaretti...*”.⁶² Üstüne üstlük doktorların henüz birliğe katılamamış olması sebebiyle, o günlerde bulaşıcı bir cilt hastalığı Tugay'da oldukça ciddi sıkıntı yaratmıştı.⁶³

Tugayın bazı taburları ve bölükleri değişik yerlerde; mesela İstikam Bölüğü İstanbul Halıcıoğlu'nda, bazı bölükler İzmir Bornova'da, yeterli eğitim alanları, araç ve gereçlerle eğitimlerine başlamışlardı.⁶⁴ Ama Ankara'da, Alaydaki eğitime gelince, haftalardır subay atamaları bitirilmediği için bu aksaklık 7 Eylül 1950 tarihine kadar devam etmiş, ancak bu tarihten 14 Eylül'e kadar erler kendi subayları tarafından bir hafta süreyle eğitilebilmişlerdir. Etimesgut'taki eğitimleri Kore Gazisi Hacı Baran şöyle anlatmaktadır; “...*sabah talim, akşam talim. Gece alarm verirler, al koca makineli tüfeği hazırla kur. Yok, uçak taarruzuymuş. “Ateş et uçağa!” derlerdi. Uçak yok ki! Nereye ateş edesin? Talim işte!..*”⁶⁵. Bu arada Alayda eğitime katılan Amerikalı subaylar ile çeşitli sorunlar yaşanmış ve bazı eğitimler iptal edilmiştir. Diğer taraftan savaşta kullanılacak olan silahlar, Tugayın hareketine ancak bir hafta kala Amerikalılar tarafından Almanya'dan özel uçakla çok az miktarda getirtilmiş ve eğitimine başlanılabilmektedir. Sonuçta yaklaşık iki ay süren eğitim süreci, Tugayın ilk kafilesinin İskenderun'a hareketinin 19 Eylül olarak planlanmasıyla son bulmuştur.

Aynı günlerde Tugayın anavatanla resmi ve özel haberleşme şekli belirlenerek, Tugayın ikmal, muamele gibi işleriyle meşgul olmak üzere Ankara'da bir de “*Kore Bürosu*” kurulmuştur.⁶⁶

Tugayın İskenderun'a hareketinden bir gün önce yani 18 Eylül'de, Başbakan Adnan Menderes, Savunma bakanı Refik Şevket İnce ve Gnkur. Başkanı Nuri Yamut Etimesgut garnizonuna gelmişler, “...*birliğin harbe hazırlık derecesi hakkında hiçbir şey sorup öğrenmeye lüzum bile görmeden...*”⁶⁷ birliğe selamet ve başarılar dileyerek ayrılıp gitmişlerdir. Ve ertesi gün birliğin ilk kafilesi Etimesgut'tan hareket etmiştir.

⁶² Yalta, **a.g.e.**, s. 51.

⁶³ Erdiç, **a.g.e.**, s. 103. ; Yazıcı, **A.g.e.**, s. 67.

⁶⁴ Kore Gazisi **Süleyman Irmak ile Söyleşi**, Dolaylar Köyü-Ödemiş, 21 Temmuz 2009.

⁶⁵ Kore Gazisi **Hacı Baran ile Söyleşi**, İstanbul, 7 Ocak 2009.

⁶⁶ Erkiyet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.71.

⁶⁷ Dora, **a.g.e.**, s.21.

Bu yolculuk için Bahtiyar Yalta “Gün ışıırken serin bozkır sabahında, ıssız Ankara Garından geçtik. Devlet işlerinden yorgun düşen büyüklerimiz, uyandıklarında ancak ikinci kafilayı uğurlayabildiler. Halbuki senelerce önce bu garda, Mareşal Gazi Mustafa Kemal Atatürk, binbir işi arasında cepheye giden her kafilasını uğurlamaya, selamlamaya önem verirdi” demektedir.⁶⁸ Prof. Dr. İlter Turan ise bugünü şöyle hatırlamaktadır “...evimiz demiryolu hattına yakındı. Ben de çocuk halimle istasyona doğru yürüdüm. Daha istasyona varmadan önümden Kore’ye giden birliğimizi taşıyan tren geçti. Tren ağzına kadar doluydu. Bazı askerlerimiz trenin üstüne çıkmışlardı... Fakat ben çok fena oldum ve ağlayarak eve döndüm. Bizim askerlerimiz nereye gidiyorlardı?..”⁶⁹. İlter Turan’ın görmüş olduğu tren büyük olasılıkla, 20 Eylül 1950 günü mahşeri bir kalabalık ve törenle uğurlanan son kafilaya ait katarlardan biriydi. Çünkü o gün Ankara garında her yer ana baba günüydü ve “...tren düdüğüne bir bastı Elmadağ’a kadar düdüğünü hiç kesmedi. Bütün bayrak! Trenin her tarafı bayrak!”⁷⁰

Yol boyunca kafileler her istasyonda sıcak bir heyecanla karşılanıyor ve uğurlanıyordu. Kurbanlar kesiliyor, askerlere hediyeler veriliyor; şekerler, limonatalar, ayranlar ikram ediliyordu. Bu derin hassasiyet bütün yol boyunca devam etti.⁷¹

1.3. Birinci Türk Tugayı’nın Kore Yolculuğu

15 Eylül 1950’de dört eşya ve araç treni, 19-20 Eylül günlerinde de askerleri taşıyan katarlar, Ankara’dan yola çıkıp İskenderun’a vardılar.⁷² 24 Eylül 1950 günü Tugayın mevcudu 4810 kişiydi. Daha sonra tayin emirlerini geç alan veya uzak yerlerden gelen subay ve astsubaylar ile birlikte; Ankara’daki Amerikan yardım grubunda görev alan bazı Amerikalı subayların da kafilaya katılmasıyla Tugay mevcudu 5082 kişi oldu.⁷³

Tugay İskenderun’daki aşırı sıcaklar sebebiyle Atik yaylasında çadırlarda ikamet etti. Kurban Bayramı olması nedeniyle kapalı olan bankalar, postaneler açıldı

⁶⁸ Yalta, **a.g.e.**, s.59.

⁶⁹ İlter Turan, **60.Yılında Kore Savaşı Konferansı**, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 10 Aralık 2010.

⁷⁰ Kore Gazisi Ali Akdoğan ile Söyleşi, Karaören Köyü-Çankırı, 22 Aralık 2009.

⁷¹ Seyfi Erkmen, **Koreden Geldim**, İstanbul, Ege Matbaası, 1951, s.18.

⁷² İsmail Gökçen kafilelerinin Ankara’dan ayrılış tarihini 12 Eylül 1950 günlerinden Salı, Seyfi Erkmen ise 18 Eylül 1950 Pazartesi günü olarak bildirmektedirler.

⁷³ Yazıcı, **a.g.e.**, s. 80.

ve memurlar gece geç saatlere kadar çalışarak askerlerin havale ve posta işlerini tamamlamaya çalıştılar.

Oysa Tugayın topları ve ağır eşyalarının Ankara'dan İskenderun'a yola çıktığı 15 Eylül 1950 sabahı; Kore Yarımadasının güneydoğusuna sıkışmış olan Gen. MacArthur, Sarı Denizden Inchon'a başarılı bir çıkarma hareketi gerçekleştirmişti. Kuzey Kore ordusunu arkadan kuşatan Amerikan askerleri hızla Kore'ye nüfuz ederken savaşı kısa sürede sona erdireceklerine inanıyorlardı. Durumdan habersiz Tugay askerleri de İskenderun'da gemilere bindirilecekleri günü bekliyorlardı.

Askerleri Kore'ye götürecek gemiler İskenderun'a varmış ve limana yanaşmıştı. Amerikalılar, Türkleri Kore'ye taşımak için beş gemi göndermişlerdi. İlk gemi USNS General J.H.McRae 1882 mevcutla 25 Eylül akşamı, ikinci gemi USNS General W.G.Haan 2461 mevcutla 26 Eylül akşamı, üçüncü gemi USNS Pvt. Elden H. Johnson ise 740 mevcutla Tugayın son grubunu alarak 27 Eylül 1950 öğle vakti İskenderun'dan hareket etti.⁷⁴

Rıhtıma kimse sokulmadığından III. Piyade Taburu, talimgah grubu ve birkaç bağlı birliği taşıyan USNS General W.G.Haan gemisinin ayrılışı sessiz oldu.⁷⁵ *“İskelede, saat 18.00’de sade ve kısa bir uğurlama töreni yapıldı. Mülki ve Askeri erkândan birkaç kişi gelmişti. Halktan kimse yoktu. İskelenin kenarında, vinçlerin yanında küçük bir işçi grubu duruyordu.”*⁷⁶.

Bu konuda Alay Komutanı Celal Dora ise duygularını şöyle ifade etmektedir; *“Gerek Ankara’dan bizleri uğurlamaya gelen binlerce halk arasında hükümet erkanından hiç kimsenin bulunmayışı ve gerekse İskenderun’a kadar geldiği halde yüzünü bizlere göstermeyen en büyük kumandamızın [Gnkur.Bşk.Org.Nuri Yamut] bu hareketleri birliğimiz mensuplarının moralleri üzerinde çok menfi bir tesir meydana getirmiş ve hepimiz adeta uçmayı öğrenmeden yuvasından atılmış bir kuş ve himayesiz olarak, kendi mukadderatı ile baş başa bırakılmış bir üvey evlat durumu ve mahzunluğu içinde yurttan ayrılmıştık.”*⁷⁷.

⁷⁴ Erkilet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.74. ; Bkz.EK-1 “Birinci Türk Tugayını Kore’ye Taşıyan Amerikan Askeri Nakliye Gemileri”

⁷⁵ Yazıcı, **a.g.e.**, s. 85.

⁷⁶ Yalta, **a.g.e.**, s. 65.

⁷⁷ Dora, **a.g.e.**, s.27.

Aynı gemide yolculuk yapan Er İsmail Gökçen de hatıralarında bu ayrılık dakikaları için; *“Kendi kendime tahlil edemediğim, bir ızdırabın hüznü ve karanlık kıvranırları arasında mahsun olmuş ve ranzama çekilerek boynumu büküp derin sükut içinde hümgür hümgür ağlayarak gözyaşı dökmeye başlamıştım. Kolay değil, Kore’ye savaşıa gidiyoruz...”* demektedir.⁷⁸

Kafilelerin Port Said’e kadar refakat görevini, Türk Deniz Kuvvetlerine bağılı savaş gemileri sırasıyla; TCG Gemlik, TCG Gaziantep ve TCG Gelibolu yerine getirdiler. Tugayın eşya ev araçlarını taşıyan diğeri iki gemiden ilki [Fayetteville Victory] 30 Eylül’de, ikincisi ise [Cornell Victory] 2 Ekim 1950’de İskenderun’dan yola çıktılar.⁷⁹ 3 Ekim 1950 günü gemide subaylara 70, erlere 5 Dolar para verildi. Zira askerler aylarca bir daha para alamayacaklardı.⁸⁰

Süveyş Kanalı, Kızıldeniz, Hint Okyanusunda ilerleyecek olan gemiler; Seylan’ın Colombo Limanında ikmal için kısa bir mola verecek ve daha sonra Singapur üzerinden Kore’nin Pusan Limanına varacaklardı. Kısaca Uzakdoğı rotasında ilerleyecek olan gemilerdeki askerlerin büyük bir çoğunluğu, ilk defa aileleri ve memleketlerinden ayrılıyordu. Diğeri yanda savaşıa gidiyor olmanın kalplerinde estirdiğı fırtınanın yanında, bir demir yığının içinde binlerce metre derinlikteki denizin üstünde olmaları bu yolculuğı oldukça ilginç ve stresli kılıyordu.⁸¹ Özellikle havaların aşırı sıcak oluşu ve yolculuğun yaz muson sezonuna denk düşmesinden dolayı gemiler, Hint Okyanusunu şiddetli fırtınayla geçmek zorunda kaldılar.⁸² Bu da askerlerin kusmalarına, mide bulantısı, iştahsızlık sebebiyle halsiz düşmelerine yol açtı. Öte yandan gemide deniz tutması yetmezmiş gibi yolculuk esnasında vurulan kolera, tifo, tifüs, veba, tetanos ve dizanteri aşırıları da askeri oldukça sarstı.⁸³

⁷⁸ Gökçen, **a.g.e.**, s.9.

⁷⁹ Resmi kaynaklarda Tugaya ait eşyaların iki yük gemisi ile Kore’ye nakledildiğı yazılmasına karşın, Bahtiyar Yalta günlüğünde sadece bir adet yük gemisinin mevcut olduğunu ve kafilenin üç personel ve bir araç gemisi dahil, toplam dört gemiden oluştuğunu belirtmektedir.

⁸⁰ Yalta, **a.g.e.**, s.89.

⁸¹ İstinasız söyleşilerimizin tamamında gaziler yaşadıkları uzun deniz yolculuğunu detaylı bir şekilde anlatmaktadırlar. Aynı şekilde deniz yolculuğuna ait detaycı bir anlatıma döneme ait anı ve günlüklerde de rastlanmaktadır.

⁸² Askerlerin fırtına olarak ifade ettikleri yaz musonları, kış musonlarına göre çok daha etkilidirler ve Temmuz-Ekim ayları bu rüzgârların en kuvvetli estikleri dönemdir. Yine bu dönem Kızıldeniz’de havaların en sıcak olduğu günlere denk düşmektedir. Bununla birlikte sıcak havanın insan üzerinde aşırı bunaltıcı etki yaratmasının sebebi sadece sıcaklar değil, gün batımından sonra deniz-gemi üzerinde oluşan yoğun nemdir.

⁸³ Örneğin 30 Temmuz 1952’de 3.Tugayla birlikte İzmir’den hareket eden Er Fethi Doğru deniz yolculuğı için *“...artık vapur bir sallanmaya başladı, bütün millet istifra ederek hasta düştü...sol kolumdan olduğum aşırı tuttu. Onun yarısı bir taraftan acıyor, vapur bir taraftan tutuyor, yani canıma*

Ayrıca gemide sıcak hava ve fırtına haricinde başka sorunlar görülmeye başlandı. Mesela yemekler oldukça bol ve çeşitli olmasına rağmen alaturka tarzdan çok uzaktaydılar. Ama asıl sorun, yemeklerde verilen ekmeğin az oluşuydu. Gemide un stokları sınırlı olduğu ve ikmal limanlarından yeterince un temin edilemediği için bu sorun, sefer sonuna kadar bir türlü çözüme kavuşamadı. İşin daha da ilginç yanı sonraki yıllarda Kore'ye giden kabileler de aynı problemle karşılaştılar.⁸⁴

Gemilerde doktor, ameliyathane, röntgen, araç ve gereç mevcut olduğu için sağlık problemlerinin çoğu gemide çözülmekteydi. Hatta fırtına içerisinde ilerleyen gemide, geminin Amerikalı üçüncü kaptanı Tugay doktoru Opr.Dr.Rahmi Yalçın tarafından ameliyat edilmiş ve üçüncü kaptan sağlığına kavuşturulmuştu.⁸⁵

Öte yandan gemiye binildiği ilk andan itibaren sıkıntı yaratan umuma açık banyolarla ve taharet musluğu olmayan klozetli tuvaletler ile ilgili sorunlar astsubay ve subayların erleri konuyla ilgili bilgilendirmeleri neticesinde kısa sürede çözüldü. Yolculuk boyunca askeri eğitime devam edildi. Örneğin yeni Amerikan silahlarıyla atış eğitimi için, içi boşalan konserve sandıkları geminin kış tarafından denize atılıyor ve gözden kayboluncaya kadar ateş talimi yapıp, atışlar dürbünle kontrol ediliyordu.⁸⁶

Askeri eğitimin yanı sıra psikolojik hazırlık eğitimi de verilmekteydi. Albay Celal Dora geminin salonunda subaylara verdiği bir gece eğitiminde bazı noktalara dikkat çekerek *“Hiçbir surette esir olmak zilletini kabul etmeyiniz, canınızı severek belki öldürmezler diye ümitlenmeyiniz. Silahsız, eli kolu bağlı ve hiçbir taraftan yardım görmeyecek olan bir insanın işkence ile öldürülmesi veya ölüme mahkum edilecek tarzda ağır işlerde çalıştırılmasının ölümünden çok beter olduğunu bilmelisiniz. Esir olmaktansa ölmeyi seve seve tercih etmelisiniz. Şayet ben de ihtiyarım haricinde ağır yaralanarak kendimi bilmez halde esir olmak bedbahtlığına maruz kalırsam, bana en yakın arkadaşımın hatta elinde silahı yoksa bile bir taşla*

ölüm istiyorum” demekte ve eklemektedir; *“13 Ağustos 1952 Çarşamba günü akşam [yemeği] yedik. Güzel hindi eti vardı. Neyse et bozulmuş, millet yedikten sonra gece yarısı olunca, bütün millette bir karın ağrısı durdu. Hemen doktorlara haber verdiler...”* Fethi Doğru, **Günlük - Askerlik Hayatının Geçmesi**, 27.3.1951 - 4.9.1953.

⁸⁴ Alkan, **a.g.e.**, s. 34. [11 Haziran 1956 günü İskenderun'dan hareket eden ve 7.Türk Tugayını taşıyan Amerikan askeri gemisi Gen.Leroy Eltinge'de yolculuk yapan askeri hakim Necmettin Alkan 1960 yılında yayınladığı anılarında, yemeklerde erlere sadece bir dilim ekmeğin verildiğini belirtmektedir.]

⁸⁵ S.Erkmen,**a.g.e.**, s. 27.

⁸⁶ Yazıcı, **a.g.e.**, s. 92.

kafamı ezerek beni öldürürse kanımı anasının ak sütü gibi helal ederim” şeklindeki uyarılarını daha sonra yazılı bir şekilde bütün birliğe yayınladı⁸⁷.

Bunların yanında erlere, ülkelerinden 7.924 mil yani 14.675 km uzaklıkta bulunan Kore hakkında coğrafi ve tarihi bazı bilgiler de veriliyordu. Bu çalışmalardan artan zamanlarda günler film seyretmek, türkü söylemek ve yarenlik etmekle geçiyordu.⁸⁸ Bu gemilerde yolculuk yapan askerlerden biri olan Er Mümin Yurtsever “...gemide türkü çalar eğlenirdik, çok keyifli gittik” derken, gemideki Amerikalıların Türk Tugayı için “*Böyle harbe giden asker hiç görmedik biz yahu! Hep keyif*” dediklerini söylemektedir.⁸⁹

Amerikalılara çok ilginç gelen diğer bir olay da erlerin kasaturalarını geminin halatlarının bağlanması için kullanılan babalara sürterek bileylemesiydi. Çünkü o günkü savaş şartlarında bu şekilde boğaz boğaza bıçaklaşmanın yeri bulunmadığına inanan Amerikalılar buna bir türlü anlam veremiyorlardı. Gemi babalarında bir miktar hasar oluşmaya başlayınca bu durum katile komutanın verdiği bir emirle önlendi.⁹⁰

Er Hilmi Adanalı bu yolculukla ilgili başka bir konuya dikkat çekerek “*Tabi oraya giden gemilerde olan bütün subaylar, çavuşlar, onbaşılar hepsi de İngilizce öğrenmek istiyorlardı. Subayların hepsinin elinde kitaplar vardı*” demektedir.⁹¹ Nitekim tercümanlar haricinde Tugay’da doğru dürüst İngilizce bilen kişi sayısı yok denecek kadar azdı. Haliyle bu eksiklik de Kore’ye ayak bastıktan sonra iletişim konusunda sorunları beraberinde getirdi.

Tüm bu yaşanan sıkıntılar bir yana, askerler cephede de bıyık bırakmak istedikleri için Albay Celal Dora’ya müracaat etmişler ve Celal Dora’dan “*Bıyıklarınızı da, saçlarınızı da temiz tutun. Müsaade var*” şeklinde cevap almışlardı.⁹² Sosyal hayata katkı sağlaması için, gemi bir de “*Kutup Yıldızı*” isimli gazete çıkarılmaya başlanmıştı. Teksir kâğıtlarında yayınlanan bu gazeteyle birlikte cephede, ayrıca “*Niğbolu*” isimli bir gazete daha yayınlanmıştı.⁹³

⁸⁷ Dora, **a.g.e.**, s.40.

⁸⁸ Turan Ergüngör, **Kore’de Birinci Türk Tugayı**, İstanbul, San Matbaası, [t.y.], s.12.

⁸⁹ Kore Gazisi **Mümin Yurtsever ile Söyleşi**, Çakıl Köyü-Bandırma, 25.06.2009.

⁹⁰ S.Erkmen, **a.g.e.**, s. 34.

⁹¹ Adanalı, **a.y.**

⁹² **a.y.**

⁹³ Hüseyin Çatalpınar, **Cepheden Sohbetler**, Ankara, Son Havadis Matbaası, 1954, s. 110. [19 Aralık 1950’de ilk kez yayın hayatına başlayan Kutup Yıldızı gazetesinin son sayısı 30 Mayıs 1955’de yayınlanmıştır. Bu tarihten sonra 5’inci Kore Tugayının Kore yolculuğu sırasında “Kore Yolunda” isimli üç nüsha günlük haber ve mizah bülteni yayınlandığı görülmektedir.Bkz. Demir / Akgül/Demirtaş/Çağlar,**a.g.e.**,s.83. Sonraki yıllarda Tugay gazetesinin bir müddet yayını

Sonuçta yaklaşık 20 gün süren ve kabilelerde epeyce kilo kaybına yol açan zorlu deniz yolculuğu, gemilerin Pusan’a demir atmasıyla son buldu. 17 Ekim 1950 günü ilk gelen gemi Mc Rae rıhtıma yanaşarak yolcularını tahliye etti. O gün diğer demirdeki gemilerden etrafı seyredenler, Pusan’da Bileşmiş Milletlere mensup, çoğu erzak, silah ve malzeme yüklü, bir kısmı da karaya asker çıkarmak için sıra bekleyen içi asker dolu 65 gemi sayabilmişlerdi.⁹⁴ 19 Ekim’de General Haan, 20 Ekim’de Private Johnson gemileri limana yanaşarak Tugayın geri kalan askerlerini tahliye ettiler. Tugay komutanı General Tahsin Yazıcı, Haan gemisi süvarisi Safeer ile vedalaşırken “...iki öz kardeş gibi kucaklaştık, öpüştük ve bir an öyle kaldık. O anda omuzlarımıza birer damla gözyaşı dökmekten kendimizi alamadık”⁹⁵ demektedir.

Tugay Komutanını rıhtımda Vali ve heyeti karşıladı. Amerikan ve Kore bandoları sırasıyla nöbetleşe marşlar çalmaya başladılar. Yirmi kadar genç bayan da ellerinde çiçekler ve bayraklarla askerlere el salladılar. Kore topraklarına gelen her yabancı birliğe yapılan alışlagelmiş karşılama töreninden sonra, Tugay trenlere binerek saat 18.15’de Taegu’ya hareket etti.⁹⁶

Tren yolcuğu sırasında erlere dağıtılan Amerikan kumanyasının zenginliği şaşkınlığa neden oldu. Konserveler içindeki etin “bacon” yani domuz eti olduğu keşfedildiğinde hemen herkese duyuruldu. Tren istasyonlarda durdukça domuz etli konserveler Korelilere verildi.⁹⁷ İstasyonda Amerikalı inzibattan çat-pat İngilizce ve el-kol işaretleriyle konserve kutularının nasıl açılacağını öğrenen şanslı bir kaç er, bir sigara karşılığında diğer arkadaşlarının konserve kutularının kapaklarını açtılar ve konservelerin nasıl açılacağını arkadaşlarına öğrettiler.⁹⁸

Yolculuk sırasında tren bir ara تنها ve karanlık bir istasyonda durdu. Burada askerler, altmış kadar Kuzey Koreli esiri taşıyan trenle karşılaştılar. Esirler çok genç ve zayıftılar. Üniformaları solmuş ve yırtıktı. Üstleri başları kir pas içindeydi.

durdurduğu anlaşılmaktadır. 1958 yılı Eylül Ayında haftada iki gün, sekizer sayfa olmak üzere tekrar yayın hayatına geri dönen gazete; teksir makilerinde basılıp çoğaltılmakta ve “Bozkurt” adı altında yeni ismiyle Tugay okuyucularına ulaşmaktadır. Bkz. Kayal, **a.g.e.**, s.137,138.]

⁹⁴ Dora, **a.g.e.**, s.38.

⁹⁵ Yazıcı, **a.g.e.**, s. 100.

⁹⁶ Ömer Ulu, **Günlük-Kısaca Hatıram**, 18.08.1950 - 28.5.1953 [Ömer Ulu hatıralarını, hasta ve yaralı esirlerin iade edilmesi sonrasında, Japonya’da tedavi gördüğü hastanede kaleme almıştır.] ; Yalta, **a.g.e.**, s.124.

⁹⁷ Yücel, **a.g.e.**, s. 24.

⁹⁸ Bülent Rusçuklu, **Kore Savaşı, Unutulan Savaş ve Gazi Faruk Pekerol’un Anıları**, İstanbul, 2.bs, Alfa yayınları, 2005, s.5.

“Dağıtılan çiğ patatesleri; yıkamadan, kabukları ile yiyorlardı. Aç oldukları belliydi.”⁹⁹

1.4. Birinci Türk Tugayı’nın Taegu Kasabasında Savaş Hazırlığı

Tugay, 21 Ekim gece yarısına doğru Taegu’ya vardı. Askerler tek tük cılız ışıklar arasında karanlık yollardan geçerek, 45 dakikalık bir yürüyüşle savaştan önce üniversite; o günlerde kışla olarak kullanılmakta olan konaklama yerine geldiler. Etrafı tellerle çevrili olan kışlanın savaş sebebiyle oldukça hasarlanmış iki katlı binalarına yerleştiler. Nöbetçilerin ayarlanması için hazırlıklar başladı. Kışlada nöbet işinin tamamen Türklere bırakılması için, garnizon komutanı Amerikalı Albaya yapılan teklif uygun görülmedi. Bu yüzden gece (askerlerin Koreli nöbetçileri kontrol etmek için kışlayı dolaştıkları sırada) Tugay nöbetçilerine doğru kimliği belirsiz şekilde yaklaşan ve üçüncü “*DUR*” ihtarına uymayan iki kişiye ateş açıldığı için bunlardan biri ağır yaralandı. Yaralı hemen tedavi altına alındı ve ertesi gün kışlada görevli Koreli nöbetçiler kaldırıldı. Bu olaydan sonra BM ordusu içerisinde resmi dilin İngilizce olması ve kışladaki Amerikalı komutanın teklifi üzerine, askerlere “*DUR*” yerine “*STOP*” kelimesi öğretildi. Zaten dil sorununun çözüme kavuşması için bütün alayda dördü geçmeyen tercüman adedi hiçbir zaman da yeterli gelmedi.¹⁰⁰

Askerler çatıları pirinç saplarıyla kaplı köy evleri arasında, çekik gözlü, açlık ve sefillik içindeki Korelilerin meraklı bakışları altında Taegu’da ikmal ve eğitim işlerine devam ettiler. Kışladaki kilise Amerikalıların onayıyla cami olarak kullanılmaya başlandı. Bu esnada Tugaya ait topların, ağır eşya ve araçların Pusan’a varması üzerine, bunların Taegu’ya sevkiyat işlemlerine girişildi. Şoförlerin çoğu kıtalarda şoför talimğâhında yetiştirilmiş ve ehliyet almışlarsa da, yeteri derece tecrübe kazanmadan birliğe gönderildikleri için, sevkiyat esnasında araçları şuraya buraya çarpmak ve devirmek suretiyle hasara sebep oluyorlardı. Hatta şoförlerden birinin dikkatsizliği sonucunda kışla çıkışında geri geri gelirken iki Koreli çocuk ezilmiş ve üç-beş kişi yaralanmıştı. Kazaların sıkça görülmesi nedeniyle şoförler ilk fırsatta eğitime tabi tutuldular. Eğitime rağmen yine de istenilmeyen kazalar

⁹⁹ Yalta, **a.g.e.**, s. 131.

¹⁰⁰ Dora, **a.g.e.**, s.51.

yaşandı.¹⁰¹ Hatta bu kazalar o kadar sıklıkla yaşanıyordu ki, bu nedenle Kore’de verilen asker kayıpları (zayıyatı) % 10’u buldu.¹⁰² Tugay ilk şehidini yine kamyon devrilmesi sonucunda verdi. Üsküdarlı Başgedikli Sedat Bora, kamyon devrilirken dışarı atlamak istemesine rağmen kendisini kurtaramayarak arabanın altında kaldı.¹⁰³

Tugayın eğitimi devam ederken Koreliler yavaş yavaş Türklere alışmaya başladılar. Özellikle ülkenin Kuzey Koreliler tarafından istilası sonucunda güneye göç etmek zorunda kalan halk kitleleri, BM ordularının kuzeye doğru ilerlemesi sebebiyle tekrar kendi köylerine dönüyorlardı. Bu zorlu yolculuk sırasında askerlerin, kumanyalarının bir bölümünü bu aç ve sefil insanlarla paylaşması, Türk askerinin kısa sürede sevilmesine yol açtı. General Yazıcı, Korelilerle oluşan iyi ilişkilere zarar vermemek amacıyla, teğmenler ve erlerin şehre inmelerini yasakladı.¹⁰⁴

29 Ekim’de coşkulu bir Cumhuriyet Bayramı kutlandı. Bayraklarla süslenen kışladaki kutlamalarda, bando eşliğindeki resmigeçit töreninden sonra erlerin gösterileri başladı. Yzb.Rıza Vuruşkan’ın hizmet eri Mahmut güreşte yabancı iri bir askeri yenince yabancılar hayretler içerisinde kaldılar. Gece, Korelilerin ve yabancı askerlerin davet edildiği bir kokteyl düzenlendi. Çeşitli eğlenceler halk oyunları gösterileri yapıldı.¹⁰⁵ Ayrıca aynı gün Kore Türk silahlı Kuvvetlerinde harp zamanına mahsus kanun hükümleri yürürlüğe girdi ve Tugayda askerlere duyuruldu.¹⁰⁶

3 Kasım 1950 günü Tugay Komutanlığı’nın verdiği bir emirle; bir piyade alayına iki karargâhın çok gelmesi, yazışmaların fazla olması, İngilizce gelen emirlerin tercümesi için zamana ihtiyaç duyulması ve komutanın daha etkin kılınması gerekliliği gibi sebeplerle 241.Alay lağvedildi. Alay Komutanı Celal Dora, Tugay Komutan yardımcılığına atandı.¹⁰⁷ Alayın kaldırılması Albay Celal Dora’yı

¹⁰¹ Mehmet Aziz Erkmen, **Bir Kore Gazisi Günlüğünden Askerlik ve Kore Anıları**, İstanbul, [y.y.], 2011, s.19, 20 . [Aziz Erkmen anılarında, Pusan dönüşünde uykusuzluktan kamyonla birlikte pirinç tarlasına girdiğini; kafiyeledeki kamyonlardan birisinin el frenini indirmeden yola devam etmesi sonucunda ısınan balatalardan dolayı kamyonunda yangın çıktığını fakat müdahale ederek yangını söndürdüklerini anlatmaktadır. Ayrıca hatıralarında Taegu’da bulundukları sırada kendisinin aracın gazına fazla basması sonucu jipin kontrolden çıkarak tarlaya uçtuğunu; 10 Kasım 1950 günü arkadaşının sürdüğü GMC kamyonun trenle çarpışması sonucunda arkadaşının ağır yaralandığını ifade etmektedir.Bkz. <http://korehatiralari.com/2011-04-12-bir-kore-gazisi-anilari.pdf> 08.12.2011]

¹⁰² Dora, **a.g.e.**, s.64,65.

¹⁰³ Refik H.Soykut, **Kore’de Ebedileşen Kahramanlar**, Ankara, Türkiye Matbaacılık, 1952 , s. 17.

¹⁰⁴ Yalta, **a.g.e.**, s. 140.

¹⁰⁵ Yalta, **a.g.e.**, s. 140,142.

¹⁰⁶ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.79.

¹⁰⁷ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.80.

derinden sarstı ve bu sebeple kendisine verilen yeni görevi yapamayacağını Gen.Yazıcı'ya bildirdi.¹⁰⁸

20 Kasım 1950 günü Amerikalıların Tugaya ait mutfak malzemelerini görmeye gelecekleri haberi alındı. İçleri kalaylı, dışları gümüş boya ile parlatılmış, çok iri kazanlar, karavanalar, bakraçlar ve er yemek kapları yerlerine konuldu, etrafa çeki düzen verildi. Amerikalı subaylar geldiklerinde mevcut mutfak teçhizatını görünce çok şaşırdılar. Tugay yetkililerine savaşın ortasında, kar, yağmur altında açıkta nasıl ateş yakılarak yemek pişirilip eksi otuz derecede soğumadan dağıtılacağı hakkında sorular sordular. Bunun üzerine kısa bir süre sonra birkaç Doç (Dodge) kamyonu avluya girdi ve kamyonların içlerinden alüminyumdan yapılmış, emaye kaplı, benzinle çalışan ve yemeği çok çabuk pişiren, dumanı ve isisi olamayan seyyar ocaklar avluya indirildi. İlk gün sayısı az olan ocaklar bir kaç gün içinde tamamlandı. Tugay aşçıları Amerikalı aşçı heyeti nezaretinde Amerikan usulü iâşe ve mutfak usulleri hakkında kısa bir süre kurs gördüler.¹⁰⁹

Yeni Amerikan silahları ile ilgili eğitimlere olabildiğince hızlı bir şekilde devam ediliyordu. Yalnız Teagu'da her taraf pirinç tarlası, elma bahçesi ya da Korelilerin mezarlarıyla doluydu. Askerler, hem tarla ve bahçelere zarar vermemek, hem de mezarları çiğneyip tepki almamak için taburlara ayrılan eğitim sahalarına bölük bölük düzenli bir şekilde gidip geldiler. Bu sırada (Türkiye'den ayrıldıktan 35-40 gün sonra) ilk mektuplar gelmeye başladı. Oysa Amerikalı gemi personelinin Kolombiya'dan gönderdiği mektuplar, gemi Pusan'a yanaşmadan önce motorla getirilip gemi personeline dağıtılmıştı.¹¹⁰

Tugay eğitim işleri devam ederken, bir yandan da Pusan'a yanaşan yük gemilerinden gelen malzemeler ayrılmaya başlandı. Savaşın gerektirdiğinden fazla ne varsa depolara bırakılacaktı. Bir kısmı da Türkiye'ye geri gönderilmek üzere ambalajlandı. Örneğin uçaksavar bataryasının İngiliz yapısı 40 mm.lik topları da

¹⁰⁸ Dora, **a.g.e.**, s.79. [Celal Dora Alayın lağvı üzerine Gnkur. Başkanlığı'na göndermiş olduğu mektupta özetle; teşekkülü ve kadrosu milli iradeyle özdeşleşmiş bulunan 241. Alayın komutanlığını yapmak için gönüllü olmadığı halde, Alay komutanlığına K.K.K'nın emri ile atandığını belirtmiş ve çok yakın bir zaman sonra alınacak muharebe görevi öncesinde alınan bu ani kararla askerlerin morallerinin bozulduğunu bildirmiştir. Ayrıca Alb.Dora "*Bu durum karşısında karargâhım dağılmış ve yalnız emir subayım ve sancağımla baş başa kalmış bir vaziyetteyim... Morali kökünden sarsılmış olarak pasif olan bu vazifeyi yapamayacağımı da teessürle arz etmeye mecburum...*" şeklinde düşüncelerini ifade etmiş ve alay denilen birlik kalmadığına göre, Alay sancağı ve karargâh subayları ile birlikte yurda dönmek istediğini bildirmiştir.]

¹⁰⁹ Yalta, **a.g.e.**, s.148.

¹¹⁰ Ergüngör, **a.g.e.**, s.23,36 [Bu sorun üç ay kadar devam etmiş, şikayetler Amerikan ordu komutanına iletildikten sonra konu çözüme kavuşmuş, mektuplar bir haftada askerlere ulaşmaya başlamıştır]

Kore’de cephaneleri bulunmadığı için yurda geri gönderilmek üzere tekrar Pusan’a gönderildi.

7 Kasım 1950 günü BM Ordusundan alınan bir emre göre 1nci Kore Türk Tugayı, 8’inci Amerikan ordusuna bağlandı ve Tugaya bizzat Gen. MacArthur tarafından “*North Star* [Kutup Yıldızı]” kod adı olarak verildi. Bunun üzerine Kur.Yzb.İsmail Hakkı İnceoğlu’nun emriyle Kutup Yıldızı amblemi eli çizgiye yatkın bir yedek subay tarafından çizildi ve herkes tarafından çok beğenildi.¹¹¹

Kışlada geçen günler esnasında Ankara Radyosunun Tugay için her gün Kore saatiyle 19.30’da özel yayın yaptığının anlaşılması üzerine, eldeki birkaç cihazla bu yayınlar dinlenmeye başladı.¹¹² Tugay iyice dinlenmek, yeni Amerikan silahlarına ve Amerikalılara alışmak, ikmallerini tamamlayıp savaş düzenine geçmek için 10 Kasım 1950’ye kadar Taegu’da ikametine devam etti. Er Kamil Bozkurt Taegu’da geçen günler için “*Orada bir ay dinlendik. Gemi sarhoşluğu geçsin diye bizi bir ay tuttular...*”¹¹³ demektedir.

1.5. Birinci Türk Tugayı’nın Cepheye Sürülmesi

İkinci Dünya Savaşının galipleri, büyük savaşın yorgunluğu geçmeden kendilerini tekrar savaş alanında bulmuşlardı. Savaş deneyimi olmayan, yeni silahları tanımayan Türkler, en deneyimli ve güçlü askerlerin arasında savaşacaklardı. Öte yandan zafere ulaşılacak üzereydi. BM kuvvetleri Başkomutanı Douglas MacArthur “*Askerler! Noel’i evlerinizde kutlayacaksınız!*” diyordu. Bu sebeple olsa gerek, 1950 yılının son aylarında Türk Tugayı’ı Kore’de ilgiyle karşılanmadı.¹¹⁴

Tugay, 7 Kasım 1950 günü alınan emir gereği Changdan bölgesine hareket etmek üzere hazırlıklara başladı. Tugayın 2600 mevcutlu üç Piyade taburu, 400 mevcutlu Personel İkmal Bölüğü, Bando Bölüğü gibi toplam 3500 kişilik bölümü

¹¹¹ Yücel, **a.g.e.**, s. 29. ; Yalta, **a.g.e.** s.154.

¹¹² Soykut, **a.g.e.**, s.16. [11Kasım 1950 tarihinde yayınlanan 25 sayılı Radyo Dergisinde, Ankara Radyosu’nun Türkiye saati ile 12.15-13.15 saatleri arasında Kore neşriyatına başladığına dair küçük bir ilan yer almaktadır. *Asker Saati* olarak adlandırılan radyo programı; 12.15 *Memleketten Selam*, 12.30 *Askerin İsteddiği Havaalar* şeklinde iki bölüm olarak icra edilmektedir. Bkz. Ömer Turan, “Radyo Haftası ve 1950’de Ankara Radyosu’nun Kore Neşriyatı”, **Tarih ve Toplum**, Cilt.34, Sayı.201, Eylül 2000, s.23-30.]

¹¹³ Kore Gazisi **Kamil Bozkurt ile Söyleşi**, Arifiye Köyü- Adapazarı, 13Kasım 2009.

¹¹⁴ Sang Ki Paik, **Kore Harbinde Türklerle**, Haz.N.Dündar Sayılan, İstanbul,M.E.B. Yay, 1996, s.13 [Sang Ki Paik, Kore Savaşı patlak verdiğinde Teagu Üniversitesinde Hukuk Fakültesi birinci sınıf öğrencisidir. Kendi isteğiyle Kore 1’inci Türk Tugayı’na İngilizce tercüman olarak atanmış, 1955’e kadar da Kore’deki Türk Birliklerinin tamamında görev yapmıştır. 40 yılını Türklerle birlikte geçirdikten sonra Kore’nin Ankara Büyükelçiliği Siyasi İşler Müsteşarı olarak emekliye ayrılmıştır.]

yani yüzde yetmişlik bir kısmı yayaydı. Tugayın tamamının motorlu intikali için 100 kamyonu daha ihtiyacı vardı. 233 ton tutarındaki Tugay ağırlıklarının ancak 90 tonu kendi imkânlarıyla taşınabiliyordu. Kamyon verilmediği için Tugayın demiryolu kullanılarak iki kademedede sevk edilmesi kararlaştırıldı.¹¹⁵ 10 Kasım 1950 günü cephane, eşyalar ve yaya birlikler demiryoluyla; geri kalanlar ise motorlu araçlarla 450 km'lik Taejon-Chonan-Seoul-Musanni yoluyla intikale geçtiler. Yolculuk boyunca havanın eksi 8-15 derece olması, motorlu araçlarda sık sık arızalara sebep oluyordu. Hatta motorlara antifriz konmadığı için ilk hamlede silindirleri çatlayan jip ve GMC'lerden 24 araç elden çıktı.¹¹⁶ Bu aksiliklerin yanında yollardaki kalabalık sebebiyle yolları şaşıranlar, başka konvoylara karışanlar oldu.

13 Kasım 1950 günü ilk önce motorlu birlikler, ardından da camlarının yüzde kırkı kırık bir trenle yolculuk eden 1'inci Piyade Taburu Changdan'a vardı. Tugay Komutanlığı da 25'inci Amerikan tümenine bağlandı. Buradan alınan emirle birlikler, bölgedeki yol ve köprülerin emniyetini sağlamak amacıyla gerekli yerlere konuşlanarak, 14 Kasım 1950 günü nöbet görevini Amerikan taburundan teslim aldılar. Bu sırada askerleri taşıyan diğer tren kabileleri de gelmeye devam ediyordu.

Askerler, ilk defa bu yolculukları esansında gerçek bir muharebe alanı gördüler ve savaşı bütün ağırlığıyla hissettiler. Tren ağır ağır yol alırken etrafta tahrip edilmiş Rus yapısı tanklar, otomobiller ve toplar, enkaza dönmüş simsiyah ormanlar, kül yığını olmuş köyler ve kasabalar gördüler.¹¹⁷ Ordu kuzeye doğru ilerlerken yolları, trenleri, hatta vagonların üstlerini bile tıka basa doldurmuş halk güneye kaçıyordu. Savaşın bu gel-git olayı, ortalıkta hala gömülmemiş cesetlerin verdiği insanı ürperten görüntüsü ve 14 Kasım 1950 günü Seoul yakınlarındaki bir istasyonda atılan bir gerilla kurşunuyla verilen şehit ve iki yaralı, askerlerin savaşın gerçek yüzünü görmelerine neden oldu.¹¹⁸ İstasyonda soğuktan morarmış titreşerek ağlayan çocuklar, talihsiz ihtiyarlar ve kadınlar askerlerin gözlerini yaşartırken askerler; tüm uyarılara rağmen kumanyalarının büyük bir kısmını halka paylaşmaya devam ettiler.¹¹⁹

Tugay'a 15 Kasım 1950'den itibaren İmjın Nehriyle Kaesong'dan kuzeye Sibyon-ni'ye giden bir hat arasında, 25 km'lik genişlik ve 50 km'lik derinlikteki bir

¹¹⁵ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.83.

¹¹⁶ Dora, **a.g.e.**, s.84.

¹¹⁷ Soykut, **a.g.e.**, s.18.

¹¹⁸ Yalta, **a.g.e.**, s.217. ; Dora, **a.g.e.**, s.84.

¹¹⁹ S.Erkmen **a.g.e.**, s. 47. ; Ergüngör, **a.g.e.**, s. 32.

bölgeyi taramak, komünist çetelerine karşı emniyet altına almak ve yol ile köprüleri düşman hareketlerine karşı tıkmak görevi verildi. Tugay görev yapacağı bölgeye vardığında burada görev yapan Amerikan birliklerini değiştirmeye başladı. Bu suretle Türk piyade taburları Kuzey Kore topraklarında büyük bir alana yayılmak zorunda kaldılar. Görevi güçleştiren diğer bir nedense, gerilla faaliyetlerine katılan Kuzey Korelilerin tıpkı güneydeki kardeşleri gibi giyinmeleri ve aynı dili konuşuyor olmalarıydı. Ayrıca göç eden halk sebebiyle yollar ana baba günüydü. Tugay dilini, arazi yapısını ve özelliklerini hiç bilmediği bir memlekette görev yapıyordu.¹²⁰

Diğer yandan Tugay, Taegu'da hazırlıkları tamamlayamadan acele yola çıkmış olmasına rağmen;¹²¹ kendine verilen görevi başarı ile yapmaya çalışıyordu. Devriyelerin yakaladığı şüpheli birkaç şahsın kontrolünde, üzerinde birkaç bomba ve cephaneye çıkmış, bir yük arabasında da birkaç otomatik silah ve cephaneye geçirilmişti. Yakalanan başka şüpheli bir adamın yaka dikişi arasında sakladığı mührü ile Kuzey Koreli bir subay veya çete reisi olduğu anlaşılmıştı. Tugayın diğer bir keşif kolu ise; Amerikalılar tarafından yakalanmışken tutuldukları kamplarından kaçmayı başarmış, kollarında bu esir kamplarının silinmeyen damgaları bulunan bir albay ve çeşitli rütbedeki kaçak subay kafilesi yakalamıştı. Ayrıca Tugay, Kuzey Kore'de casusluk için kullanılan düşkün görünüşlü ihtiyarlar, çocuklar ve kadınları teşhis etmeye çalışıyordu.¹²² Askerleri en çok şaşırtan olay ise; karnını doyurdukları ya da selam verip geçtikleri bir ihtiyarın, askerleri arkadan vurmaya çalışması oldu.

Ele geçirilen çeteciler ve esirler sorgulanmak üzere ilk önce tabur merkezine, oradan da geri hatlara gönderilerek Amerikalılara teslim ediliyordu. Çoğunlukla esirler yakalandıktan sonra yaraları sarılıp, karınları doyuruluyordu. Piyade Bnb.Turan Ergüngör “Öyle zamanlar oldu ki...Kuzey Koreli esirleri kendi kardeşleri olan ve emrimizde tercüman olarak çalışan Güney Korelilerin ellerinden zor kurtardık. Müdahale etmesek belki de linç ederlerdi. Suratlarında saklayan kardeş tokadı ve göğüslerine indirilen kardeş tekmesine karşı bu esirlerin yalvaran

¹²⁰ Ergüngör, **a.g.e.**, s. 25,43.

¹²¹ Yazıcı **a.g.e.**, s. 126. [Tahsin Yazıcı, 9. Amerikan Kolordu Komutanlığı'ndan Teagu'dan hareket için hazırlık emri aldıklarında Tugayın mevcut durumunu şu şekilde ifade etmektedir; “Halbuki en mühim ihtiyaçlardan muhtelif silahlar, cephaneleri, motörlü vasıtalar ve diğer malzemelerden ancak pek az şey alınabilmisti. O ihtiyaçlar ikmal edildikten sonra Tugayın harekete hazır olabileceği hakkında bir rapor verilmişti.”. Benzer şekilde Yzb.Seyfi Erkmen de anılarında erlerin Teagu'da dağıtılan Amerikan M1 marka tüfeklere kısa sürede alışamadıklarını ve acemilik çektiklerini belirtmiş, nişancılığın uzun süre yatkınlık isteyen bir iş olduğunu vurgulamıştır. Hatta konunun önemine istinaden “...acemilik çekmektense kendi silahlarımızla savaşımlara katılmayı arzu ederdik.” demiştir. Bkz.S.Erkmen, **a.g.e.**, s.39.]

¹²² Yazıcı, **a.g.e.**, s. 140,141.

bakışlarla biz yabancılardan medet ummaları içler acısı idi” demektedir. Son günlerde sayıları iyice artan esirler, Tugayın aniden Kuzeye hareket emri almasıyla birlikte —esirlerin Tugay beraberinde götürülmesi imkanı olmaması sebebiyle— sorun oldu. BM askerlerinden bazıları “*Ne uzatıyorsunuz. Gebertin gitsin!*” diyerek sivil Korelileri teslim almak istemiyorlardı.¹²³ Bu durum karşısında; silahları ellerinden alınan esirler serbest bırakıldı.¹²⁴ Genel olarak nakil olan esirlere istasyonlarda da fiili düşmanca bir hareket görülmemekle birlikte, sadece halk esirlere kin ve nefretle bakmaktaydı.

Aynı günlerde 1’inci ve 9’uncu Amerikan Kolordularıyla 2’nci Güney Kore Kolordusundan oluşan 8’inci BM Ordusu genel bir taarruza hazırlanıyordu.¹²⁵ Buna karşılık Komünist Çin Kuvvetleri (CCF) de bol miktardaki insan gücüyle yetersiz ekipman ve ateş gücünü bir an önce toparlayarak askeri gücünü arttırmaya çalışıyordu. Bu nedenle CCF ön hatlardaki 9’uncu ordusunu otuz tümene ayırmıştı. Bunlardan 18 tümenlik bölümü 230.000 kişilik güçle batı cephesinde; diğer 12 tümenlik kısmı ise 150.000 kişiyle doğudaydı. Bu dağılıma göre komünistlerin askeri gücü, ROK (Güney Kore) ve UN kuvvetlerinin iki katıydı. Komünist askerlerin sevk işlemleri gerekli olan 3.000 araç ise Kasım ve Aralık aylarında SSCB’den temin edilmişti.¹²⁶ Amerikan istihbaratıysa bu kadar büyük bir ordunun hareketinden habersizdi.¹²⁷ Aslında BM orduları kuzeye doğru ilerlerken halkın güneye göç etmesi, fırtına öncesi sessizliğin habercisiydi. Öte yandan bir Güney Kore takip alayının yakaladığı esirlerden alınan bilgiye göre, çetecilere verilen aşağıdaki emir de bunu ispatlar nitelikteydi; “*Vazifeniz kaçmak, çekilmek değil, ilerlemek ve vurmaktır. İlerlemelisiniz, ilerleyemezseniz bulunduğunuz yeri savunun. Çin ordularının yardımı gelecekleri gün için, yiyecek, silah, cephane toplayın. Ancak büyük kuvvetler size taarruz ederlerse dağlara çekilin.*”¹²⁸ Hava istihbarat raporlarına göreyse, yüzlerce amele Tokcon-Huichon araba yolunu genişletmekteydi. Bunlardan başka; yakalanan sekiz Rus casusu, “*Kuzey Kore Hükümetini bir Rus generalinin yönettiğini*” söylediler.¹²⁹

¹²³ Yalta, **a.g.e.**, s.238.

¹²⁴ Ergüngör, **a.g.e.**, s. 33,40.

¹²⁵ Yücel, **a.g.e.**, s. 29.

¹²⁶ **The Korean War**, Vol.2, Korea Institute of Military History, University of Nebraska Press, Lincoln and London, 2001, s. 205.

¹²⁷ “Kore’de Mehmetçik, CIA fiyaskosuna kurban gitmiş”, **Hürriyet**, 30 Mayıs 2006.

¹²⁸ Yazıcı, **a.g.e.**, s.142.

¹²⁹ Yalta, **a.g.e.**, s.241.

Sonuçta BM askerleri, Çinlilerin Yalu Nehri kıyılarında yaptıkları büyük askeri yığınaktan habersiz, hala Noel’de evde olacakları inancıyla 24 Kasım’da girişecekleri son büyük saldırının hazırlıklarını tamamlıyorlardı. Bu sırada Türk Tugayına, Kaesong-Kumchon bölgesinde toplanıp Kunuri’ye hareket etmesi bildirildi.

1.5.1. Birinci Türk Tugayı ve Muharebeleri

General MacArthur’un Kuzey Korelileri Yalu Nehri gerisine atarak Kore’yi komünistlerden kurtarmayı ve Kore Savaşı’nı sona erdirmeyi ümit ettiği bu büyük taarruz (Home by Christmas Offensive), alınan karar gereğince 24 Kasım 1950 sabahı başladı ve plana göre gelişti.¹³⁰

9. Kolordunun ihtiyatını oluşturmak üzere Türk Tugayına ait bazı bölükler 21 Kasım 1950 akşamı Changdan’dan ayrıldı. Tugayın geride kalan askerleri, kendilerini Kunu-ri’ye taşıyacak Amerikan 25. Piyade Tümeninden talep edilen 200 adet kamyonun gelmesi için beklediler. Zaman kazanmak için daha evvel Tugay’dan görevi teslim almaya gelen 28. İngiliz tugayından araç tahsisi için talepte bulunulmasına rağmen herhangi bir yardım alınmadı. 25. Tümen’den sadece 8 adet kamyon gönderildi. Kamyon sayısındaki yetersizlik sebebiyle Tugaya ait araçlar aralıksız birkaç sefer yapmak zorunda kaldılar.¹³¹ Bu sebeple yürüyerek intikal etmek zorunda kalan birliklerden birinde bulunan Er İsmail Gökçen; “24 Kasım 1950 günü muharebe hazırlığımızı yaparak, tam harp düzenine girdik. Bismillah ve hareket ettik. Sırtımızda teçhizatın ağırlığı elli kiloyu geçiyordu. Bu yükte iki gün yaya yol yürüdük.”¹³² demektedir.

Kunu-ri’ye intikal eden konvoy yolculuk sırasında Pyongyang’tan geçerken bir Amerikan Kışlasının önünde durdu. Askerler; arkasında dört Kuzey Koreli tutsakla bir Amerikalı erin, kışladan ana caddeye çıktıklarını gördüler. Tutsakların boyunlarında ipe bağlı birer boş konserve kutusu sarkıyordu. Amerikalı er birden tutsaklara bağırmaya başladı. Oradaki Türk subaylar “Neden böyle yapıyorsun?” diye sordular. Amerikalı er de “Bunlar tutsak Kuzey Koreli Subaylar. Onları her akşamüstü gezdiriyorum. Fazla kabuk toplayanı ödüllendiriyorum. Kuzey Korelilere,

¹³⁰ Hüsnü Emir Erkilet, Tefik Bıyıkoglu, Hayrettin Arun, **Kore Harbinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muharebeleri Özet (1950-1953)**, Ankara, Erkan-ı Umumiye Basımevi, 1959, s. 34.

¹³¹ Dora, **a.g.e.**, s.91.

¹³² Gökçen, **a.g.e.**, s.18.

*subaylarının zayıf kişiliklerini gösteriyorum” diye cevap verdi. “Her tarafı oynayan asker; Kuzeyli Subaylardan aldığı rütbe işaretlerini hatıra olsun diyerek jeep kaputu üstüne bırakarak, gözden kayboldu”.*¹³³

Kunu-ri’ye peyderpey yapılan asker sevkiyatı; gece çete saldırıları, yolda Türk-Amerikan konvoyları arasında yaşanan karışıklıklar ve uykusuzluktan direksiyon başında uyuyan şoförlere rağmen, 26 Kasım akşamına doğru tamamlanabildi. Askerler eksi 20 derecede soğuktan donmuş toprağa siper kazmaya başladılar.

24 Kasım 1950 günü başlayan harekâtla BM askerleri, Kuzey Kore Ordusu ve Çin Gönüllülerini kısa sürede ezerek Yalu Nehri’ne ulaşmayı hedeflemişlerdi. Fakat askerler önce durdular, sonra panik halinde geri çekilmeye başladılar.¹³⁴ Çünkü Çinliler (CCF) büyük bir güçle BM ordularının sağ kanadında bulunan Güney Kore II. Kolordusu (ROK II) üzerine saldırmış ve bu kolorduyu darmadağın etmişlerdi. Koreliler de panik halinde geri çekiliyorlardı. Çinlilerin hedefi; Tokchon kasabası yakınlarında açılan bu delikten içeri sızarak, Birleşmiş Milletler 8. Ordusunu arkadan kuşatarak Sarı Deniz’e doğru sıkıştırmak ve imha etmektir. Bozguna uğramış Koreliler geri çekilirken, ihtiyatta bulunan Türk Tugayı’na vakit kaybetmeden Tokchon’a hareket etmesi emri verildi. Bir tugay asker 38. Çin Tümenine karşı savaşıyordu. Tuğgeneral S.L.A Marshall bu durumu “*küçük bir aspirin şişesi mantarıyla, koca bira fıçısı deliğini tıkamaya çalışmaya*” benzetmektedir.¹³⁵

2’nci Amerikan Tümeninden gelen emre göre Tugay, gönderilecek kamyonlarla Wawon’a kadar gidecekti. Daha sonra ancak bir aracın geçebileceği genişlikteki bir yanı uçurum diğer yanı sarp kayalık olan şosedan ilerleyerek Aril-ryong Dağını aşacak ve yaklaşık 40 kilometre yaya yürüyerek Tokchon’u işgal edecekti. Hareket hazırlıklarına devam eden Tugay’a, 2’nci Amerikan Tümeni tarafından elde edilen istihbarat raporları ve çözölen BM birlikleri hakkında hiçbir bilgi verilmedi.¹³⁶ “*Bu sırada başsız, perakende beşer onar kişilik Güney Koreli asker grubu peydahlandı. Bunların bir kısmı silahlı bir kısmı silahsızdı. Yapılan sorguda Kore kolordusunun 7’nci tümeninden olduklarını, büyük düşman kuvvetleri taarruzu karşısında tümenlerinin dağıldığını, Sunchon’da toplanacaklarını... ifade*

¹³³ Yalta, **a.g.e.**, s.249.

¹³⁴ Yöcel, **a.g.e.**, s.34.

¹³⁵ Leckie, **a.g.e.**, s.174.

¹³⁶ Bu konu bazı kaynaklarda “...Tugay keşif takımı ile topçu uçaklarımız düşman hakkında hiçbir malumat elde edememişlerdi.” şeklinde ifade edilmektedir. Bkz. **Türk Kahramanlığı**, Cilt II, Ankara, Erkan-ı Umumiye Reisliği Yayınları, 1954, s.89.

ettiler. Aralarında subay olduğu anlaşılan birine, toplanmaları ve bizimle beraber düşmanla çarpışmaları için bir deneme olarak yapılan teklifi subay adeta dehşetle karşıladı, buna muktedir olamayacaklarını korku ve heyecanla ifade ederken, bizden uzaklaşmak için acele ediyordu”.¹³⁷ Ayağından vurulan diğer bir Koreli de “Çingu! Çingu!” diyor; “Bom bom!” diyordu.¹³⁸ “O zaman kendi kendime sordum, niçin bizimle beraber komünistlere karşı dövüşmek üzere gelmiyorlar?”.¹³⁹ Sonuç olarak “Türk Tugayı Kore toprağında, ilk muharebesinde bir kazanın ortasına atılarak ümitsiz ve karanlık bir vaziyette yalnız başına bırakılmıştı. Bunun sonuçları iyi olamazdı”.¹⁴⁰

Öte yandan bir süredir 25’inci Amerikan Tümenin emrinde olan Türk Tugayı Topçu Taburu; bu tümene bağlı 24. Piyade Alayından bazı siyahi askerlerin sabah erken saatlerde topçuların gerisindeki sırtlara çekildiğinden habersiz, bulundukları mevkide beklemekteydiler. O sırada bir keşif uçağının attığı haber torbasındaki istihbarat raporundan sarıldıklarını anladılar. Tabura gelen “Tugayınıza gidin. Tugayınız Kunu-ri’de!” emrine istinaden yola çıktılar. Akşam vardıkları ışıklar içindeki 9’uncu Kolordu Karargâhında cephedeki telaştan uzak sakin bir gece geçmekteydi. Karargâhta hazırlıklarını tamamlayan topçular, M.P. (Askeri Polislerin) kılavuzluğunda 26 Kasım akşamı Kunu-ri’nin güneyine yerleştiler.¹⁴¹

Günlerdir yolda olan Tugaya ait birlikler alınan emir gereği 27 Kasım 1950 sabahı tekrar yola koyuldular. Şimdiye kadar ne Amerikan 2. Kolordu komutanı, ne de Kolordudan üst rütbeli bir subay, Tugayı ve hazırlıklarını kontrol etmek, komuta heyetini cephe hakkında kısa da olsa bilgilendirmek amacıyla ziyarette bulunmamıştı.¹⁴² Sadece bir süredir kolordu emrinde başarıyla görev yapan Tugay Topçu Taburu Tugaya iade edildi ve askerlerin sevkiyatı için 35 adet kamyon gönderildi.

Kamyonlar geldiğinde askerlerin büyük çoğunluğu saatlerdir yollarda yürümekteydiler. Tugay zaten birçok malzemesini geride bırakma pahasına

¹³⁷ Yazıcı, **a.g.e.**, s.156.

¹³⁸ Irmak, **a.y.**

¹³⁹ Nazmi Özoğul, **Kore’de Niçin Savaşım?**, Ankara, Karınca Matbaası, 1954, s.12.

¹⁴⁰ Yazıcı, **a.g.e.**, s.155. [26-27 Kasım 1950 gecesini güneye çekilen 70 kadar mülteci yakalanarak Tugayca sorguya çekildikten sonra Tugayın inzibat takımı tarafından toplanarak Kolorduya sevk edildiler. Fakat 27 Kasım sabahından itibaren, kadınlı erkekli batıya yürüyen küçük gruplar ile düşman karşısında dağılan Kore tümeninden olduğu anlaşılan üniformalı askerler, kısmen 2’nci Amerikan Tümenin esir toplama yerlerine sevk edildiler. Bu asker döküntülerinin ve göçmenlerin geçişi akşama kadar sürdü. Bkz. Erkilet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.96.]

¹⁴¹ Yalta, **a.g.e.**, s.272.

¹⁴² Fehrenbach, **a.g.e.**, s.336.

toplayabildiği 25 kamyonla, saatler evvel başladığı asker sevkiyatına aralıksız devam ediyordu. IX. Amerikan Kolordusundan gelen kamyonlar; önce kamyonları bekleyen birlikleri daha sonrada yolda rastladığı günlerdir yürüyen, doğru dürüst sıcak yemek yememiş ve istirahat etmemiş askerleri toplayarak sevkiyata yardımcı oldular. Kolordu kamyonları, alınan emir gereği Wawon'dan daha ileriye gitmeyecek ve geri döneceklerdi.¹⁴³

Tugay kendi imkânlarıyla Aril-ryong Dağı eteklerinde yol almaya başladı. Öğleden sonra iki saat gecikmeli olarak Tugaya ulaşan yeni kolordu emrinde; daha fazla ileri gidilmemesi, dün gece (26 Kasım 1950) kamyonlardan inilen yerin on bin yarda (9.144 metre) doğusunda kalınarak, yolun kapatılması isteniyordu. Ayrıca emirde “*Chongsang-ni de sizden birlik yoksa orada bir alay kadar düşman vardır*” şeklinde bir bilgi de verilmişti. Birliklere acilen geri dönmeleri emri verildi. Fakat dağ yolunun aşırı derece dar oluşu sebebiyle bir kamyonun dönebilmesi için 30-40 defa manevra yapması ya da araçların dönüş manevrası için küçük bir genişliğe kadar ilerlemesi gerekiyordu.¹⁴⁴ Kamyonlar defalarca manevra yaparken, Birliğin en sonunda konvoyu takip eden jiplerin bir kaçı, askerler tarafından havaya kaldırılarak oldukları yerde geriye döndürüldü.¹⁴⁵ Böylece sabahki yürüyüş kolundaki artçı birlikler öncü; öncülerde artçı oldu. Araçların geriye döndürülmeleri gece geç saatlere kadar sürdü.

Fakat birliklerin kolordu emrinde belirtilen bölgeye yerleşmeleri için yeterli süre yoktu. Ayrıca gece karanlığında dik yamaçlarla çevrili alanda yerleşmenin emniyetli görülmemesi ve özellikle de arazinin topçuların savunmaya karşı yayılmasına imkân vermemesi sebebiyle; Tugay Komutanı Tahsin Yazıcı, Wawon'da geceleminin daha uygun olacağı kararını verdi.¹⁴⁶ Fakat Muhafız Takımı ve Keşif Kıtası, gece dönüş yolunda bozulan (Amerikalı muhabere subayı Yzb. Lorenzo kumandasındaki) telsiz kamyonunun tamirini için beklediklerinden, bu dar dağ yolundan ayrılamadılar. Askerlerin büyük kısmı soğuktan yol kenarında ateş yakmaya başladılar. Ateş başında bir taraftan istirahat ediyor diğer taraftan da sigara içiyorlardı.¹⁴⁷ Gece yarısı askerlerin üzerine yakından etkili makinalı ve hava ateşi

¹⁴³ Yücel, **a.g.e.**, s.34. ; Erkilet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.91.

¹⁴⁴ Dora, **a.g.e.**, s.106.

¹⁴⁵ Baran, **a.y.** (Hacı Baran bu bilgiyi daha sonraları arkadaşlarından duyduğunu belirtmektedir)

¹⁴⁶ Aynı zamanda Kurtuluş Savaşı Gazisi olan Tuğgenaral Tahsin Yazıcı bu konuda görüşünü; “*Benim Şark tecrübem vardır. Bu gece buralarda kalamayız!*” şeklinde ifade etmiştir. Bkz. Erkilet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.98.

¹⁴⁷ Soykut, **a.g.e.**, s.23.

açıldı; “Aman Allahım! Bir baskın yedik ki anlatamam. Karşımızda Japonlarla dokuz sene savaşırmış demir Çin askerleri. Dağ taş Çinli kaynıyor. Kum gibi. Millet geri çekildi ama biz en önde kaldık. Çevirmiş herifler bizi. Her yandan ateş alıyoruz. Dağıldık tabi. Ateş ediyoruz ama akıyor Çinliler üzerlerimize!”¹⁴⁸ Tan yeri ağarana kadar saldırı aralıksız devam etti. Sonra silah sesleri yavaş yavaş azaldı ve ortalığa sessizlik hakim oldu. Çatışma sırasında tüm uyarılara rağmen aracı kurtarma pahasına telsiz arabasını terk etmeyen Onb. İsmail Pideci’nin cüzdanı ve ceketi, ertesi gün esir alınan Kuzey Koreli bir askerın üzerinde bulundu.¹⁴⁹

İki gece bir gündüz durmadan yollarda yürüyen, son öğle yemeğini de yememiş olan askerlerse aynı gece Wawon’a vardıklarında, aç oldukları halde kendilerine sunulan sıcak çay ve yemeğe dokunmadan, bir-iki saatte olsa dinlemek üzere yer arıyor, kuytu bir yer bulan hemen yatıyordu.¹⁵⁰ Bu sebeple uygun şekilde savunmaya geçilememiş, zayıf ileri karakol tertibatı ile konmaya geçilmişti.¹⁵¹

İstirahata çekilen birlikler gece yarısı, dünden beri kendilerini muhacir ve Güney Kore askeri süsü vererek Tugayın gerilerine doğru geçen düşmanın öncü askerleri ve 38. Çin Tümeni birlikleri tarafından baskına uğradılar. Her yönden gelen düşman saldırısı; yorgunluk, açlık ve eksi 20 derecedeki soğğun etkisiyle birleşince askerlerin maneviyatı üzerinde aşırı olumsuz bir etki yarattı:¹⁵²

“Çam ağaçlarından bir atış geliyor ama çam ağaçlarından geldiğini bilmiyoruz, yerde arıyoruz biz şeyi[düşmanı]. Adam leylek yuvası gibi çamın arasına çatala koymuş silahını, makineli tüfeğini, yukarıda çamın üzerinde.”¹⁵³

“O ara arabalardan birinin benzin deposu ateş aldı yanmaya başladı. Nihayet umum vasıtalarımız yandı...”¹⁵⁴

Kolorduyla telsiz irtibatını kaybeden Tugay komutanı birliklere çekilme emri verdi. Tugay birliklerinin geride bulunan kısmı kontrolsüz bir şekilde Sinnim-ri’ye doğru çekilmeye başladıklarında; tamamen kuşatılmış ve çembere alınmış ileri hatlarda görev yapan askerler kumanda zincirini bozmadan, cephaneleri tükenene

¹⁴⁸ Baran, a.y. [Kırklarelili Er Ruhi Güler, Ödemişli Er Süleyman İrmak, Amerikalı Yzb.Lorenzo ve diğer birkaç er Tugayın Kore’de esir düşen ilk askerleridir. Esir değış tokuşu sırasında iade edilmişlerdir.]

¹⁴⁹ Soykut, a.g.e., s.28.

¹⁵⁰ Ali Sabah, **Kore Savaşı ve Anılarım**, Ankara, İzgi Matbaacılık, [t.y.], s.10. ; Yücel, a.g.e., s.35.

¹⁵¹ Dora, a.g.e., s. 109. (Konmak: “Yolculukta geceyi geçirmek için bir yerde kalmak” bkz. Ali Püsküllüoğlu, **Türkçe Sözlük**, 6.bs, İstanbul, Can Yayınları, 2007, s.1127.)

¹⁵² **The Korean War**, Vol.2, s.252.

¹⁵³ Adanalı, a.y.

¹⁵⁴ Ulu, a.y.

kadar çok zor şartlar altında savaşmaya devam ettiler.¹⁵⁵ O sırada kayıplarına aldırmayan Çinli subaylar, bağırarak askerlerini hücum üstüne hücumla kaldırıyorlardı. Mevcut olumsuz koşullar altında ileri uçlarda çarpışan bölükler; çok kayıp vermelerine rağmen düşmanı durdurmayı başardılar ve Çinliler ilk kez Tugayın süngü hücumuyla karşılaştılar.¹⁵⁶

38'inci ve 40'inci Çin Tümenleri ve gerillalar tarafından kuşatılan Tugay, vurularak önce Sinnim-ri'ye sonra da Kaechon'a çekildi.¹⁵⁷ Böylece Tugay, 27-29 Kasım 1950'de yaptığı muharebelerle düşmanı üç gün oyalamıştı. Bu kıymetli zaman içerisinde 9'uncu Kolordu ve dolayısıyla 8'inci Ordu geri çekilme olanağı bulmuştu. Yollar üzgün ve endişeli bir halde geri çekilen Amerikalı, İngiliz, Koreli, Türk ve diğer BM askerleriyle doluydu: *“O gece Türkleri Çinlilere karşı omuz omuza savaşırken gördüm. Çok sayıda düşmanı öldürmüşlerdi fakat komutanları öldürülmüş, cephaneleri tükenmiş, postalları büsbütün yıpranmış ve nakliye araçlarını kaybetmişlerdi. Kirli bir kuyu kovanından su içmek için kavga eden subayları ve adamlarını gördüm. Dağılmışlardı...”*¹⁵⁸ Sonuçta Kunu-ri muhabereleleri olarak anılan bu çarpışmalar bittiğinde, Tugay ilk önce Kaseong'da, sonra 7 Aralık gününde de Sosari'de toplandı.

Kunu-ri Muharebelerinde resmi kayıtlara göre 218 şehit, 94 kayıp ve 455 yaralı verilmiştir. 1'inci Türk Tugayının kayıp toplamı; insan olarak ortalama mevcudunun %15'i, ağır silah ve araçlarının da %70'idir.¹⁵⁹ Kore Savaşı süresince Türk Tugayları içerisinde en çok esir veren 1'inci Tugay olmuştur. Dolayısıyla Kore Savaşı süresince Çinlilerin en çok esir aldıkları dönem Kunu-ri Savaşları dönemidir. Türklerden esir düşen; Ütğm.İsmail Oknaz, Mumin Yurtsever, Ömer Ulu, Süleyman Irmak, bu muharebelerde esir düşen askerlerden sadece bir kaçıdır. Oysa Albay Celal Dora tutsaklık konusu üzerinde önemle durmuştu. *“Bu tutsaklık duygusunu girdiği vuruşmalardan mı, yoksa annesinin beşiğini sallarken, söylediği ninniden mi edindi bilemeyiz. Fakat, Anadolu anneleri o vakitler, erkek çocuklarının beşiklerini sallarlarken; ‘Allah’ım buğdayımızı mısır / halımızı hasır / ineğimizi kısır / oğlumuzu esir eyleme’ ninnisini söylerlermiş... Albayın bu tutsaklık korkusu,*

¹⁵⁵ **The Korean War**, Vol.2, s.254.

¹⁵⁶ Yalta, **a.g.e.**, s. 410.

¹⁵⁷ *“Takviyeli iki Çin Tümeni ile savaştığımıza inanıyorum.”* Kore Gazisi P.Tğm.**Bahtiyar Yalta** ile görüşme, Ankara, 22.12.2009.

¹⁵⁸ Hickey, **a.g.e.**, s.144.

¹⁵⁹ Erkilet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.131,137,138.

*subaylarda da yer etmişti. O kadar ki bazı genç subaylar, yanlarında 'intihar el bombaları' bulunduruyorlardı.*¹⁶⁰

7 Aralık 1950'de Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisliğinden gelen bir emir üzerine 241'inci Alay tekrar kuruldu ve komutanlığına Albay Celal Dora atandı ve BM askerleriyle birlikte geri çekilen Tugay, eksik malzemelerini tamamlamak ve bir an önce toparlanmak üzere hazırlıklara girişti.

Geri çekilen BM kuvvetleri savunma düzenini aldıktan sonra, düşmanın düzenini ve kuvvetini keşfetmek, düşman yığınağını bozmak için keşif ve yıpratma saldırılarında bulunuyordu. Bu amaçla 25 Ocak 1951'de alınan emri gereği Kumyangjang-ni bölgesine taarruza başlayan Tugay, zaman zaman süngü hücumlarında bulunarak iki gün boyunca savaştı.¹⁶¹ Bu muharebede gösterilen üstün başarı sebebiyle Türk Tugayına Amerikan Kongresince Mümtaz Birlik Nişanı (Distinguished Unit Station) ve beratı verildi. Diğer yandan Kunu-ri savaşlarında verilen kayıpları karşılamak üzere yola çıkan 600 kişilik takviye birlik Kore'ye vardıktan sonra 18 Mart 1951'de Suwon'a yerleştirildi.¹⁶²

Düşman özellikle barış görüşmelerinde üstünlük kazanmak amacıyla 22 Nisan 1950 akşamı büyük bahar taarruzuna geçti ve tekrar kanlı çarpışmalar yaşanmaya başladı. Bu saldırıda, Türk Tugayından 5 subay, 3 astsubay, 58 er şehit oldu ve 35 yaralı verildi. 105 kadarının da esir veya kaybolduğu anlaşıldı. İlerleyen günlerde de farklı mevkiilerde saldırılara devam edildi. 20 Mayıs 1951 tarihine kadar Tugayın kayıp (akıbeti belli olmayan) asker sayısı 293'e yükseldi.¹⁶³ Tugay Kore'deki görevini 2'nci Türk Tugayı'na devredip yurda dönüşe geçtiğinde 410 askerini şehit; 4 subay, 3 astsubay ve 218 er'ini esir kamplarında bırakmıştı. Yitik asker sayısı ise 175'ti.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Yalta, **a.g.e.**, s. 322.

¹⁶¹ Tugay Harekat Şube Md. Kur. Bnb. Faik Türün bu muharebeyi şu açıdan önemli bulmaktadır; *"Kunu-ri'de önemli dost kuvvetlerin yok edilmesine mani olarak savaşın devamına nasıl imkan sağlanmışsa, bu kez de düşmanın yenilebileceğini göstermek suretiyle Kore'deki savaşın talihine bir kez daha etkili olmuştu. Bu kişisel mütalaadan şüphesiz fakat büsbütün haksız olmadığımı sanıyorum."* Bkz. Ali Denizli, **Kore Savaşındaki Kumyangjangi-ni Kahramanları**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2010, s.158.

¹⁶² Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.196, 214, 249.

¹⁶³ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.284, 316.

¹⁶⁴ Bkz. **EK-2** "Kore Muharebelerine Katılan Türk Kuvvetlerinin Kayıpları" [Bu rakamların 1953'te esirlerin yurda iadesinden sonra belirlendiği anlaşılmaktadır.] General Tahsin Yazıcı tarafından hazırlanan tablo için bkz. **EK-3** "Kore Savaş Birliğinin 20 Ekim 1950'den 15 Kasım 1951 Tarihine Kadar Zayiat Durumu" [Tablo hazırlandığı tarihte esir düşenlerin kimlikleri bilinmemektedir.]

1.5.2. İkinci Türk Tugayı ve Muharebeleri

1951 Haziran ayında hareket eden 2'nci Tugayın 1. kafilesi 2 Temmuz 1951'de İnchon'a vardı. 10 Eylül'de 2.kafile, 18 Kasım 1951'de de 3.kafile geldi.¹⁶⁵ 16 Kasım 1951'de Tümgeneral Tahsin Yazıcı (30 Ağustos'ta Tümgeneralliğe yükselmiştir) görevi 2'nci Türk Tugayı Komutanı Tuğgeneral Namık Arguç'a teslim etti. 18 Kasım 1951'de 1'inci Türk Tugayına ait son kafile Kore'den ayrılarak Türkiye'ye dönüş yolculuğuna başladı. Alınan emir gereği 29 Kasım 1951'de Alay Komutanlığını lağvederek tüm piyade taburları Tugay Komutanına bağlandı.¹⁶⁶

Daha çok mevzi savaşı şeklinde devam eden Kore Savaşında, 1 Haziran 1951 ve 1 Nisan 1952 tarihleri arasında cephe sabit kaldı. Taraflar birbirine çok yakın olduğu için, iki tarafın da topçu ve ağır silahları gece ve gündüz keşif birlik faaliyetlerini desteklerken, hareket halindeki birlikleri ateşle dağıtmak ve ateş mevzilerini tahrip etmek için daima ateş muharebesi yapıyordu.

2 Aralık 1951 günü büyük bir talihsizlik yaşandı. O günü Topçu Er Nurettin Ulueren şöyle anlatmaktadır:

“Bizim muharebe çavuşumuz unutmuş o gün panoyu. Onların [Amerikalıların] ‘Mosquito’ diye uçakları vardı ama biz aramızda ona afedersin ‘g.vat’ derdik. Sekiz tane uçağın önünde gider. Koca, komik bir uçak böyle... Bombalanacak yere sis bombası bırakır, kaybolur giderdi. Bir baktık topçu tabur karargâhının oraya, o bizim alay ettiğimiz uçak sis bombası bıraktı gitti. Arkadan diğer uçaklarda dalmaya başladı mı bizim 1. Batarya'ya... Şaşırdık kaldık. Dalıp dalıp tarıyorlar, roketleri bırakıyorlar. Epey zayıat verdik...”*¹⁶⁷

1952 yılına girildiğinde BM ordusu sağlamlaştırılmış düşman mevzilerine yaptıkları saldırıları büyük kayıplara mal olmaktaydı ve 30 km. derinliğindeki bu mevziler, büyük kuvvetlerle yarılarak sonuç alınamayacak duruma gelmişti.¹⁶⁸ Örneğin Tugayın görev yaptığı Doğu Cephesinde 1052 rakımlı tepede düşman siperleri ile aradaki mesafe 20-25 m. kadardı ki, iki taraf birbirinin konuşmalarını

¹⁶⁵ Bazı kaynaklarda 3'üncü kafileyi taşıyan geminin 16 Kasım 1951 saat 12.30'da Pusan'a yanaştığı yazılmaktadır. Bkz. Ali Ekrem Erkal, **1950-1953 Kore Resimli Savaş Anıları**, İzmir, Albayrak Matbaası, 2005, s.107.

¹⁶⁶ Yücel, **a.g.e.**, s. 64,68.

* BM ait olan birlikler dost uçaklar tarafından tanınmak için bulundukları arazinin uygun yerine renkleri her gün değişen pano adı verilen renkli brandalar sermektedirler.

¹⁶⁷ Cem Fakir, **Şimal Yıldızı - Son Kore Gazileri**, İstanbul, NTV Yay., 2010, s.109.

¹⁶⁸ Erkiyet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.344.

bile duyuyordu.¹⁶⁹ Nitekim 5 Haziran 1952’de bu siperleri teftiş eden Tugay Komutan Yardımcısı Albay Nuri Pamir, yardımcısı, 2’nci Tabur Komutanı ve emir subayından oluşan komuta kademesini sezen düşman, dönüşte kafilenin üzerine havan ateşi açtı ve bu açılan ateşte Tugay Komutan Yardımcısı Albay Nuri Pamir şehit oldu.¹⁷⁰ Bu olumsuz durumun Tugayda yarattığı etkiyi o sırada Kore’de görev yapan Piyade Üçvş. Mehmet Şen şöyle hatırlamaktadır; “Biz orada şok olduk, nasıl bir alay komutanı kaybederiz diye. İnanın, bizlere söylenen, günde 1000-1200 top mermisi atılıyordu; o gün 16 bin mermi atıldı. Oraları hallaç pamuğu gibi attık. Hırslımızdan ne yapacağımız bilemiyoruz...”¹⁷¹

İlk kafilesi 5 Temmuz 1952’de Pusan’dan, ikinci kafile 12 Ağustos 1953’de ve son kafilesi de 24 Ağustos 1952’de Inchon Limanından ayrılan 2’nci Türk Tugayı, resmi rakamlara göre görev süresince 121 şehit vermiştir. Ortaya çıkan can kayıpları; 2’nci Türk Tugayının bir yıl boyunca büyük bir muharebeye girmemesine karşın, topçu, havan ve hava kuvvetlerinin ateşlerinden, gerilla baskınlarından ve keşif faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Tugayın esir düşen veya yitik askeri bulunmamaktadır.¹⁷²

1.5.3. Üçüncü Türk Tugayı ve Muharebeleri

2’nci Türk Tugayının son kafilesi de Kore’den ayrıldıktan sonra 24 Ağustos 1952’de Kurmay Albay Sırrı Acar komutasındaki 3’üncü Türk Tugayı görevi teslim aldı. 27 Ağustos 1952’de Tugayın mevcudu 5080 kişidir.¹⁷³

¹⁶⁹ Mevzi muharebelerinde zaman zaman taraflar birbirlerine 15 metreye kadar yaklaşmışlardır. Doğu Cephesinin sağ tarafında siperlerin birbirine çok yakın olması durumu Türk askerlerine 1915 yılında ki Çanakkale Siper Savaşlarını hatırlattığı için bu mevki, askerler arasında “Kumkale” adıyla anılmaktadır. Bkz. Erkal, **a.g.e.**, s.211. ; Ayrıca Koreli Tugay tercümanı Sang Ki Paik, siperler arasında mevcut olan bir patikadan ancak sürünerek geçilebildiğini, ateş etmek için kum torbaları arasında özel açılmış belli belirsiz gözetleme delikleri bulunduğundan bahsetmektedir. Bkz. Sang Ki, **a.g.e.**, s.399.

¹⁷⁰ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.352,356.

¹⁷¹ Fakir, **a.g.e.**, s. 112. [Uçaklar bombardıman dönüşünde oldukları için üzerlerinde napalm bombası bulunmamaydı. Aksi takdirde sütre içinde dar bir yerde bulunan taburdan çok az kişi kurtulabilecekti. Olay facia boyutuna varmadan bir şehit, 2 yaralı ile atlatıldı. “İrtibat subayı Amerikalı Başçvş. Serkis’in ağabeyi o sırlarda Senato üyesiydi. Serkis, taburumuza yapılan hava taarruzunu ağabeyine iletti. O da olayı rapor ederek pilotların cezalandırılmasını sağladı.” Erkal, **a.g.e.**, s.140.]

¹⁷² Yücel, **a.g.e.**, s.69. ; Bkz. **EK-2** “Kore Muharebelerine Katılan Türk Kuvvetlerinin Kayıpları”

¹⁷³ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.358. [3. Türk Tugayının Kore’ye gidecek olan üçüncü kafilesinin 30 Temmuz 1952 saat 18.00’de ‘General Walker’ isimli Amerikan gemisiyle (TCG Gayret muhribi nezaretinde) İzmir’den hareket ettiği ve 23 Ağustos 1952 saat 08.00’de Pusan’a vardığı anlaşılmaktadır. Bkz.Necati Üskent, **Dededen Torunlara Kore Anıları**, [y.y], 2000, s.9,14.]

İhtiyatta bulunan Tugaya ilk görev olarak 6 Ekim’de; cephenin 9 km kuzeyindeki tıkama mevzilerini işgal ve tahkim ve gerektiğinde savunma görevi verildi. Tugay 31 Ekim 1952’den 29 Ocak 1953’e kadar da cephenin farklı bir bölgesinde savunma, tahkimat ve keşif işleriyle meşgul oldu. 1-14 Mayıs 1953 tarihleri arasında aldığı ileri karakol görevini icra etti. Kore savaşlarında ilk defa personele çelik yelek dağıtıldığı için bu görevlerde Tugayın kaybı az oldu.¹⁷⁴

Tugayın bazı birlikleri 14 Mayıs 1953 tarihinde Amerikalıların Vegas adını verdiği tepelere taarruz ederken diğer birlikleri düşmanın Doğu ve Batı Berlin Tepelerinde savunma yaptı. O günlerde düşmanın aralıksız topçu atışı sebebiyle Tugay her gün birkaç kayıp veriyordu.

Çinliler 28 Mayıs gecesi ileri karakol mevzileri ile birlikte, Doğu ve Batı Berlin, Elko, Karsan Tepelerine şiddetle saldırdılar. Aynı gece Vegas tepesinde de şiddetli vuruşmalar devam etti. Nitekim sık sık süngü hücumlarının yapıldığı bu muharebelerde yaklaşık yirmi dört saat içerisinde Türk mevzilerine düşen top ve havan mermisi sayısı 65.000’i aşmış ve aynı süre içerisinde Tugayın insan kaybı 146 er ve 8 subayı bulmuştur.¹⁷⁵ 3. Türk Tugayı bu muharebelerde gösterdiği başarı ve kahramanlık için A.B.D.’den “Legion of Merit” nişanı almıştır.

Bu saldırılarda Çinliler yakında başlayacak barış görüşmeleri öncesinde güçlerini kanıtlamak, avantaj elde etmek ve de özellikle “Number One-Bir Numara” savaşçıları olarak adlandırılan Türk Tugayını ezerek BM ordularına gözdağı verme amacını gütmüşlerdir.¹⁷⁶ Komünist Çin Kuvvetlerinin (CCF) bu saldırılarında istenilen başarıyı sağlayamamaları ya da bir başka deyişle özellikle Türklerin Vegas Muharebesindeki üstün başarıları “Kore’de savaşın sona ermesinde ve ateşkes antlaşmasının gerçekleşmesinde en büyük etkenlerden birisi...” olmuştur.¹⁷⁷

88 subay ve 1266 astsubay ve erden meydana gelen birinci kafilenin 19 Temmuz 1953’te; 90 subay ve 1612 astsubay ve erden oluşan ikinci kafilenin

¹⁷⁴ Yücel, **a.g.e.**, s. 71.

¹⁷⁵ Yücel, **a.g.e.**, s.71. ; Erkilet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.385,386. [Karşı tarafın 4-10 Mayıs arasındaki insan kaybı 3000’e yakındır.]

¹⁷⁶ Yücel, **a.g.e.**, s.72. [Tugayın topçu birlikleride oldukça başarılıydılar. Topçu Yzb.Necati Üskent 10 Ekim 1953’teki atışlarda en seri ve en isabetli atışlarda bulunduğu için Tümen’de “Bir numara (Number One) batarya” olarak iltifat gördüğünü anlatmaktadır. (Yzb.Üskent’in görev süresince gösterdiği başarılı atışları sebebiyle Amerikan “Bronze Star” madalyasına sahiptir.) Bkz. Üskent, **a.g.e.**, s.29. ; Ayrıca Amerikan Generali Heath Türk Topçularını “...Kore’nin en kudretli, en müessir topçusu”olarak nitelemekte, Belçikalı Yarbay Robert Gaty ise topçularımızın temin etmiş olduğu “muhteşem” destek için Belçika Taburunun minnet ve şükranlarını ifade etmektedir. Bkz. Faruk Güventürk, **Kore’de Kutup Yıldızı**, İstanbul, Gün Basımevi,1954, s.67,93,135.]

¹⁷⁷ Ali Denizli, **Kore Harbinde 3’ncü Türk Tugayı, Vegas-Elko-Karson, Doğu ve Batı Berlin Zaferleri**, Ankara, Turhan Kitapevi, 2010, s.133.

15 Ağustos'ta; 102 subay ve 1883 astsubay ve erden meydan gelen üçüncü ve son kafilenin de 20 Ağustos 1953'te Türkiye'ye hareket etmesi planlanmıştır.

Resmi rakamlara göre görev süresince 190 şehit veren 3'üncü Türk Tugayının, 2 subay ve 7 er'i esir düşmüştür. 27 Temmuz 1953 tarihinde Panmunjom'da Ateşkes Anlaşması imzalandığında Kore'de halen görevde olan 3'üncü Türk Tugayının kayıp (yitik) askeri bulunmamaktadır.¹⁷⁸ Son yayınlanan resmi rakamlara göre ise 3'üncü Türk Tugayında esir düşen asker sayısı 10 olarak ifade edilmektedir.¹⁷⁹

1.6 Kore'ye Giden Türk Birlikleri ve Kayıplar

Türkler, Kore'ye giden ilk Türk Tugayının 25 Eylül 1950'de İskenderun'dan yola çıkmasından ve 30 Haziran 1971 tarihinde son Şeref Kıtasının yurda dönmesine kadar geçen 21 yıl boyunca Kore'de BM adına aralıksız görev yapmışlardır. 25 Ekim 1953'de yayınlanan bir gazete haberine göre sadece üç yıllık bir dönem içerisinde Kore'de 29.822 Türk askeri görev yapmıştır.¹⁸⁰ 17 Ağustos 1960 tarihine kadar Kore'de Tugay bazında konuşlandırılan Türk birliklerinin sonuncusu 10'uncu Türk Tugayıdır.¹⁸¹ Türkiye, bu tarihten sonra Kore'ye asker göndermeye yaklaşık altı yıl boyunca *bölük* bazında devam etmiş, 26 Temmuz 1966'dan 30 Haziran 1971'e kadar da *Şeref Kıtası* adı altında temsili bir birlik bulundurmuştur.¹⁸² Böylece ilk Türk Tugayından, 5'inci son Şeref Kıtasına kadar yaklaşık 52.000 Türk askeri Kore'de görev yapmıştır.¹⁸³ Bazı kaynaklarda bu sayı 58.960 olarak ifade edilmektedir.¹⁸⁴

27 Temmuz 1953'de taraflarca imzalanan barış anlaşmasına kadar geçen sürede bilfiil savaşa katılan Türk Tugayları 1'nci, 2'nci ve 3'üncü Türk Tugaylarıdır. Bu üç muharip Tugaydan özellikle 1'inci ve 3'üncü Türk Tugayları çetin şartlar altında savaşmışlardır. En çok kaybı 1'inci Türk Tugayı vermiştir. 1953 yılında

¹⁷⁸ Bkz. EK-2 "Kore Muharebelerine Katılan Türk Kuvvetlerinin Kayıpları".

¹⁷⁹ Demir/Akgül/Demirtaş/Çağlar, **a.g.e.**, s.174.

¹⁸⁰ "Harbin başından bugüne kadar Kore'ye 30 bin asker gönderdik", **Hürriyet**, 25 Ekim 1953, s.1 .

¹⁸¹ 1960 yılından sonra Kore'ye gönderilecek Türk birliklerinde Tugay yerine Bölük gönderilmesinin sebebi şu şekilde açıklanmaktadır; "11'inci Kore Tugayı Seferihisar'da (İzmir) hazırlıklarını bitirmiş ve onları Kore'ye götürecek gemiye binme hazırlıkları yaparken, 27 Mayıs 1960 İhtilali oldu. İhtilali yöneten Milli Birlik Komitesi Kore'ye artık asker göndermeyeceğini açıkladı. 11'inci Türk Tugayı'nın Kore'ye gidişi durdu. ABD'nin ve NATO'nun ısrarlı ricaları ve baskıları sonucu bir tugay yerine bir bölük gönderilmesine karar verildi. Bu yüzden 11'inci kafile için bir tugay hazırlandı. Ama bir piyade bölüğü gitti." Bkz. Hasan Kundakçı, **Mehmetçik'ten Anılar, Güneydoğu, Kıbrıs ve Kore Anıları**, İstanbul, ALFA Yay., 2011, s.182.

¹⁸² Bkz. EK-4 "Kore'ye Giden Birlikler ve İsimleri".

¹⁸³ Cem Fakir, "Yolu Kore'ye Düşenler", **NTV Tarih Dergisi**, Sayı 24, Ocak 2011, s.35-43.

¹⁸⁴ Hayatın Tanığı "Unutulan Savaş: Kore Belgeseli" **CNN Türk**, 12 Nisan 2014.

yayınlanan ilk resmi rakamlara göre Kore Savaşı sebebiyle hayatını kaybeden Türk askeri sayısı 716, toplam yaralı sayısı ise 1.717 kişidir.¹⁸⁵ Daha sonra 1975 yılında yayınlanan rakamlara göre ise savaş süresince hayatını kaybeden Türk askeri sayısı 896 kişi gözükmektedir. Aynı zamanda 2.147 Türk askerinin yaralandığı ve tedavi gördüğü belirtilmektedir.¹⁸⁶ Fakat 1975 yılında resmi rakamları içeren tablonun yayınlanmasından kısa bir süre önce basıldığı anlaşılan başka bir kaynakta; Kore’de kayıp asker sayısı 937, yaralı asker sayısı ise 2.068 olarak gözükmektedir.¹⁸⁷

¹⁸⁵ **Kore Broşürü No:1**, Ankara, K.K.K. Yay.- Erkan-ı Umumiye Basımevi, 1953, s. 133. [Kayıp sayısı şehit ve yitik (akıbeti belli olmayan) askerler toplamıdır] Bkz. **EK-5** “Genel Zayıyatımız”.

¹⁸⁶ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**,s.417 [Kayıp sayısı, şehit ve yitik (akıbeti belli olmayan) askerler toplamıdır]

¹⁸⁷ Korsavaş Genel Merkezi, **Kore’de Savaşanlar Derneği’nin Muhtırası**, Ankara, Gürsoy Matbaacılık, [t.y.], s.52. [Muhtırada verilen tabloda, resmi kaynaklardan farklı olarak firar eden üç er gözükmektedir. Nitekim esir düşen gazilerin ikametlerini tespit edebilmek amacıyla yaptığımız araştırmalar sırasında isim benzerliği sebebiyle köyden kente göç etmiş bir vatandaşa sormuş olduğumuz soruya şöyle cevap almıştık: “Hayır, bizim köyde esir düşen Kore Gazisi yok ama Kore’deyken bir Koreli kıza delicesine aşık olup firar etmiş bir gazi vardı. Senelerce Koreli kızın yanında kalmış, orada çoluk çocuğa karışmış. Yıllar sonra ailecek köye gelmişlerdi. Bizim köylülerse onu yıllarca şehit düşti diye bilmişler!..”. Tablodan anlaşıldığı üzere 1950 yılından, Muhtıranın yayınlandığı 1974 yılına kadar geçen 14 yılda firar ettiği anlaşılan diğer iki erin firar sebeplerinin aynı olması muhtemeldir. Ayrıca gazilerle yapılan söyleşilerde yurda döndükten sonra tekrar Japonya’ya dönüp, aşık olduğu kızla evlenen az sayıda er ve subay olduğu anlaşılmıştır.] Bkz. **EK-6** “Kore Savaşında Verdiğimiz Kayıplar”.

İKİNCİ BÖLÜM

ESİR DÜŞME VE ESİR KAMPLARINA İNTİKAL

2.1. Esir Düşme

Halk arasında *esir*, genellikle talihsiz asker olarak tarif edilmekle birlikte; düşmana esir düşmek çok aşağılayıcı ve onur kırıcı bir durum olarak algılanmış ve geçmişten günümüze Türk ordularında “*Esir düşmek yerine ölmeyi yeğlemek*” fikri hakim olmuştur.¹ Bu sebeple iyi bir askeri eğitim ve terbiye almış, milli ruha sahip mert bir asker için; “...iradesini kaybedecek derecede ağır bir yara almamış, silahındaki son kurşunu atmamış ve yumruğunu, tırnaklarını, düşmanına karşı istimal etmemiş bir halde iken esir olmak, tam manasıyla şerefsizliktir. Milliyetsizliktir. Sütsüzlüktür. Türk askerinin tarih boyunca yapmadığı ve yapamayacağı bir şey...”dir.² Nitekim 1’inci Türk Tugayının Kore yolculuğu sırasında Alay Komutanı Albay Celal Dora’nın gemi eğitimlerinde özellikle vurguladığı gibi; “...esir olmak bedbahtlığına maruz kalırsam, bana en yakın arkadaşımın hatta elinde silahı yoksa bile bir taşla kafamı ezerek beni öldürürse kanımı anasının ak sütü gibi helal ederim” şeklindeki kat’i emri, Türk ordusuna mensup bir komutanın esaret algısına iyi bir örnek teşkil etmektedir.³ Aynı algının savaş süresince tüm Tugayda yaygın olduğu ve kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Örneğin Kunu-ri muharebeleri sırasında düşman baskını karşısında zor duruma düşen Türk askerleri, esir düşerlerse düşmanın kendilerini kesecekleri, işkence edecekleri veya cesetlerinin düşman ayakları altında kalıp çiğneneceği endişesiyle, esir

¹ 31 Aralık 1950 tarihinde Tonjin’de cephede görevli bir Türk subayı tarafından eşine ithafen kaleme alındığı anlaşılan mektubun ikinci sayfasında; “...kuşatılmıştık. Türk, esir yaşamaktan ise ölmeyi tercih eden bir varlıktır.” şekilde bir ifade yer almaktadır [Mektubun yalnızca ilk iki sayfası mevcuttur. Bu sebeple subayın ismi ve rütbesi bilinmemektedir]

² Muzaffer Kıran, **Hürriyet Kapısı (Panmunjon)**, Ankara, Yıldız Matbaacılık, 1957, s.14. [Askeri hakim Yzb.Muzaffer Kıran yaralı ve hasta esirlerin mübadelesinde görev almıştır. Yazarın esirler ve esaret hakkında; Şafakta Hücum (1956), Hürriyet Kapısı (1957), Esirler (1958) adlı üç kitabı bulunmakla birlikte; Ordu İzin ve Tebdil Havaalar (1955), NATO ile İlgili Kanun ve Andlaşmalarımız (1957), NATO Kanun ve Andlaşmalarının Türkiye’deki Mukayeseli Tatbikatı (1962) adlı kitapları bulunmaktadır.]

³ Dora, a.g.e., s.40.

olmaktansa ölmeyi düşünmektedirler.⁴ Hatta olayın daha şaşırtıcı yanı barış görüşmelerinin sonuçlanmasından hemen sonra Panmujon'da tarafların karşılıklı esir değişim sırasında yaşanmıştır. Hasta olduğu için ilk iade edilen esirlerden birisi olan Çvş. Ömer Ulu esaretle ilgili duygularını “...biz esir olmamalıydık. Türk’e esaret yakışmıyor” şeklinde ifade etmiştir.⁵

Her ne kadar Türk ordusunda esir düşmek küçük düşürücü bir durum olarak algılansa da, askerlik mesleğinin pek de arzu edilmeyen bir unsuru ya da olgusu olarak Kore’ye gönderilecek tüm birliklere bu konuda dersler verilmiştir. Bu derslerde esir düşmekten sakınma, esir düşmeden önce ve esir düştükten sonra yapılması gerekenler ve ayrıca tutsaklıktan kaçıp kurtulma yöntemleri hakkında eğitimler verilmiştir. Nitekim Kore gazileriyle yapılan söyleşilerde bu eğitimlere bağlı olarak baskın sırasında esir düşeceğini anlayan Türk askerlerinin el çabukluğuyla silah mekanizmalarını çıkartıp attıkları, silahlarını kırdıkları veya bir şekilde düşman tarafından kullanılamaz hale getirdikleri anlaşılmaktadır.⁶ Ayrıca bu konuda savaş başladıktan yaklaşık bir yıl sonra, Birleşmiş Milletler Ordusu Komutanlığı tarafından tutsaklıktan sakınma ve kaçma yöntemleri hakkında bir broşür yayınlanmış ve konu hakkında birliklere eğitim verilmesi talep edilmiştir. Kore Savaşında düşman elinden, esaretten kaçıp kurtulabilmiş BM askerlerinin tecrübelerini içeren bu broşürde özetle aşağıdaki bilgiler yer almaktadır:⁷

Düşman çoğunlukla Cenevre Antlaşması hükümlerine uymaz.

BM Ordusu personelini esir edince kaçmaması için çoğu kez bomba ile ağırca yaralar. Komünistlerin eline düşen esir, çok güç koşullara ve işkencelere katlanmak zorundadır. Tutsaklık hali, belki hayatının sonuna kadar sürecektir. Esir bu azaplardan, hatta günün birinde idam edilmekten kurtulmak için kaçmalıdır.

Komünistler, tutsaklara kendi askerlerine verdikleri gıdayı verirler ve çoğunlukla yaralı ve hasta tutsakları kendi askeri ile beraber tedavi ederler. Fakat Çinli için iyi olan koşullara bile katlanmak güçtür.

⁴ Abdullah Akay, **Kore’de Dirilen Şehit**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1985, s.36. ; Ulu, **a.g.e.**, s.17. ; Gökçen, **a.g.e.**, s.26,63,65. ; Fakir, **a.g.e.**, s.71 vd.

⁵ Kıran, **Hürriyet Kapısı...**, s.28

⁶ Kore Gazisi **Ali Kalaycıoğlu ile Söyleşi**, Ankara, 23 Aralık 2009 vd.

⁷ Erkiilet/Bıyıkçoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.366. [Adı geçen broşür büyük olasılıkla Amerikan Ordusu için hazırlanan ve 1951 yılında *Behind Enemy Lines (Washington, D.C.: Department of the Army, October 1951)* adıyla yayınlanan broşür olmalıdır. İngilizce yayınlanan ve küçük bir kitapçık olan bu broşürün kapağında Birleşmiş Milletlere ait herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Bkz. **EK-7** “Birleşmiş Milletler Ordularına Dağıtılan Broşür”]

Ele geçen tutsağın bütün şahsi eşyası elinden alınır; derhal alay karargâhına götürülür ve hemen sorgusu yapılır. Aynı gece toplanan tutsaklar, tümen tutsak toplanma yerlerine gönderilir. Sağlam ve hafif yaralı tutsaklar yürürler, ağır yaralıları da çoğunlukla sağlam tutsaklar tarafından taşınırlar.

Tümen tutsak kampında Güney Koreli esirler ayrılır ve bunlar derhal bir Kuzey Kore birliğine katılırlar. Diğer milletlere ait tutsaklardan bilgiler alınır ve esirin hususi ve medeni hali tespit edilir.

Esirlerden, özellikle işçi ve öğrencilere veya uygun durumda görünenlere, komünist olmaları teklif edilir ve bunlara iyi davranılır. Komünist olmayı kabul edenlere, BM askerleri arasında komünizm propagandası yapmaları koşulu ile serbest bırakılacakları da vaat edilir ve birçok da avantaj gösterilir. Esirler bu sorulara aksi cevap vermemelidir. Komünistler, “bilmiyorum” diyenlere aynı soruları tekrarlatmaktadırlar.

Tutsaklıktan sakınma ve kaçma yöntemleri için tavsiyeler ise şunlardır:⁸

Kötü duruma düşen BM personeli, ilk önce esir olmamaya gayret etmelidir. Muharebe sahasında düşman eline düşmeden önce çukurlarda, sel yataklarında, binalarda, enkaz içinde saklanmak olanağı vardır. Gece karanlığı ve sisli havadan çok yararlanılır.

Kendi birlikleri ile bağlantısı kalmayanlar, artık yalnız başına muharebeye devam etmekte fayda görmeyenler, muharebeyi kesip geri çekilmelidirler. Düşman eline düşmüş olan esir, esir olduğu ilk saatlerde kaçıp kurtulmak için pek çok fırsat bulabilir. Esir kabileleri muhafızları teşekkül ettikten ve kabileler memleket içine sevk edildikten sonra kaçıp kurtulmak zordur.

Bir esir, kaçıp kurtulma fırsatını bulabilmek için, mümkün olduğu kadar uzun süre, esir alındığı yerde kalmaya çalışmalıdır. Bu sırada, BM Ordusunun topçu ve uçak atışları başlayınca düşmanda meydana gelmesi olağan olan şaşkınlık ve karışıklık, kaçıp kurtulmak için en uygun andır.

Komünistler, yaralıları bulundukları yerlerde bıraktıklarından, muharebe sahasında fazla kalabilmek için kendisini ölü veya ağır yaralı göstermek, kaçıp kurtulmak için iyi tedbirdir ve düşman bu hileye pek kez çok başvurur.

⁸ Erkilet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.367.

Esirler, bombardıman sahasında köylerde veya sığınaklarda korunmaktadır. Gece olunca da toplama yerlerine götürülürler. Gece yürüyüşleri sırasında kendisini hasta, delirmiş veya aptal göstererek kafileden ayrılmak mümkündür.

Esir olan kişi, uğradığı felaketi düşünerek birdenbire derin bir üzüntüye düşmektedir. Esir olan, bu üzüntü devresini çabuk atlatmalıdır. Aksi halde kaçıp kurtulmak fırsatlarını kaçıır.

Esirlerden hastaneye giderken veya iş yaparken kaçmayacağına dair söz alınmaktadır. Esirler verdikleri sözden dönerlerse savaş esiri haklarını kaybederler. Bu iş için veya belirli bir zaman için söz verilmelidir.

Esir sağlığını ve neşesini korumaya son derece gayret etmelidir. Düşman besini azaltarak esiri zayıf düşürme tedbirine de müracaat edebilir.

Kitle halinde isyan etmek, açlık grevleri, muhafızlara rüşvet teklif etmenin yararı yoktur.

Cepheden uzak bulunurken bir araç bularak kaçmaya girişmek, sabotaj hareketlerine girişmek yarar sağlamaz. Tersine esiri ağır cezalara çarptırır ve kaçmak fırsatını büsbütün kaybettirir.

Kaçarken veya yürürken kuvveti israf etmemeli, yavaş gitmeli ve dinlenme olanağı aramalıdır.

Bir esirde eşya bulunmazsa da her esir ayna (işaret vermek için), pusula, saat, kibrit, jilet, çakı, gıda maddesi, tuz, harita gibi şeylere sahip olmaya çalışmalıdır.

2.1.1. Birinci Türk Tugayında Esir Düşen Askerler

Konu ile ilgili Türkçe yayınlanmış eserler ve gazilerin anıları incelendiğinde, 1'inci Türk Tugayının Kore'ye ayak basmasından Kunu-ri bölgesine intikal etmesine kadar olan dönem içinde esir düşen Türk askeri kaydına rastlanmamıştır. Tugayın ilk esir düşen askerlerinin Tokch-on kasabasını işgal etmek üzere kuzeye ilerleyen ve Çinlilerle ilk kez çatışmaya giren Tugay'ın öncü birlikleri olduğu anlaşılmaktadır.⁹ Türk askerlerinin esir düştükleri bu ilk çarpışma, Birleşmiş Milletler ordularını Kore topraklarından söküp atmak üzere güneye ilerleyen Çinlilerle; durumdan habersiz

⁹ Türk resmi kaynaklarında belirtilenin aksine Amerikan resmi kayıtlarında 1950 Ekim ayında esir düşmüş 3 Türk askeri gözükmemektedir. Bkz. Milton Kovner, **A Study of Internment Experience of The Turkish Prisoners of War in Korea (Interim Report)**, Washington D.C., Psychological Warfare Division Human Resources Research Office George Washington University, 1955, s.5. [Üzerinde 'Gizli' ibaresi bulunan raporun bulunduğu yer: National Archives at College Park; Rg.No:389, Stack Area 290, Row 76, Compartment 7, Shelf 4]

Tokch-on'u işgal etmek üzere kuzeye ilerleyen Türklerin, tarihte yüzyıllar sonra ilk kez karşı karşıya gelmeleri olarak tarif edilmektedir.¹⁰

Resmi kaynaklarda ve söyleşilere katılan Türk gazilerden elde edilen bilgilere göre 27 Kasım 1950 günü Kuzeye ilerleyen Türk Tugayı alınan emir gereği geri dönüşe geçmiştir. Fakat yolun (şosenin) darlığından dolayı araçların geriye dönüşü büyük zorluklar içerisinde yapılabilmektedir. Bu sebeple birliklerin birçoğu ancak akşama doğru dönüşe geçebilmişlerdir. Gece yarısı olduğunda Aril-ryong Dağı şosesindeki bu dar yolda, sadece arıza yapıp yolu tıkayan Kolordu telsiz aracının tamir edilmesini beklerken Çin Gönüllüleri Ordusunun gece baskınına maruz kalan az sayıda artçı birlik askerleri ise şunlardır:

Keşif Kıt'ası, İstihkam Bölüğünün I. ve III. Takımları, Oto Onarım Ekibi, 3. Piyade Bölüğünden Silah Takımı, Muhabere Bölüğünden Telli Muhabere Takımı, Kolordu Telsiz Komutanı Muhabere Yzb. Lorenzo ve yanındaki Amerikalı askerleri, 81 mm ½ Havan Takımı ve şoför Ruhi Güler.¹¹

Yzb. Lorenzo'nun gereksiz yere askerleri bekletmesi sonucunda karşı karşıya kalınan bu güç durum karşısında, telsiz arabasını yakıp kendi araçlarını düşmana bırakarak çekilmeyi onurlarına yediremeyen "...*harp darp yüzü görmemiş genç subaylar...*" ve az sayıdaki erleri, kuvvetleri tükeninceye kadar çarpışmışlardır. Bu çarpışmada iki subay ve az sayıda er kendilerini kurtarabilmiştir. Geride kalanlar şehit, yaralı ya da esir düşmüşlerdir¹². Bu sebeple sabah saatlerinde Alay'da "*İstihkam Takımı kayboldu*" haberi yayılmıştır.¹³ Düşmanın neredeyse aralıksız devam eden, Tugay birliklerini birkaç gün aç ve uykusuz savaşmak ve de geri çekilmek zorunda bırakan bu baskın şeklindeki saldırısı, 1 Aralık 1950 günü sona ermiştir.

¹⁰ Oysa Türklerle Çinliler Kore Savaşı'ndan yaklaşık 35 yıl önce birbirleriyle savaşmışlardır. İstisnai bir durum olsa da, yüzyıllar sonra ilk kez Çanakkale Savaşları sırasında Midilli Adasında bulunan düşman birlikleri içerisinde bazı Çinli (Fransız koloni) askerlerin bulunduğu ve Türklere karşı görev yaptıkları görülmektedir. Bkz. Ahmet Tetik, Y.Serdar Demirtaş, Sema Demirtaş, **Çanakkale Muharebeleri'nin Esirleri –İfadeler ve Mektuplar–**, C.I, Ankara, ATASE Yay. 2009, s.289.

¹¹ Yalta, **a.g.e.**, s.368. [Söyleşi yapılan İstikam Er Süleyman Irmak'ta bu askerler arasındadır.]

¹² Yazıcı, **a.g.e.**, s. 164. [Başka bir kaynakta esir düşen askerlerin ilk anda 25 kişi olduğu belirtilmiş ve askerlerden birkaçının ismi (Nafi, Celal, Ahmet) açıklanmıştır. Araştırmalarımız sonucunda bu askerlerden ancak ikisi tespit edilebilmiştir; Ankaralı Çvş. Nafi Güley ve İzmir-Torbalı Er Celal Özçapur'dur. Bkz.Muzaffer Kıran, **Şafakta Hücum**, Ankara, Yıldız Matbaası,1956, s.29.]

¹³ Yurtsever, **a.y.** [Bahtiyar Yalta da "*İstikam Bölüğünün geri yürüyüşünde; anlaşılamayan kısımlar bulunmaktadır*" şeklinde farklı bir yorumla dikkatleri çekmektedir. Bkz. Yalta, **a.g.e.**, s.372.]

Resmi kaynaklar incelendiğinde bu muharebelerde 94 Türk askerinin Çinlilere esir düştüğü anlaşılmaktadır.¹⁴ Daha önce II. Bölümde detaylı bir şekilde anlatıldığı gibi Kunu-ri muharebelerinde esir ve kayıp sayısının fazla olmasının başlıca sebebi, saldırının baskın şeklinde tertiplenmiş olmasıdır. Bunun yanında düşman sayısının Tugay mevcudundan katbekat fazla olmasında bu sayıyı arttıran diğer bir etkidir.¹⁵ Hatta bu yüzden Tugay Komutanı General Tahsin Yazıcı bile düşmana esir düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.

O sırada Generalin muhafız takımında görev yapan Onbaşı Kamil Bozkurt, baskın sırasında General Tahsin Yazıcı ile Tugay topçu birliklerinin yanına gittiklerini, orada Generalin birliklere son güçleriyle vuruşmaları için emir verdiğini ve sonrasında tekrar karargâha geri dönmek üzere arabayla yola çıktıkları anlatmaktadır; *“Asker ormanda, bölükler. Geçtiğimiz yerlerde mutfaklar vardı, yemek veriyordu askere. Uğradık tekrar oralara, mutfaktaki aşçıları bile öldürmüşler. Bizden sonra gelmişler oraya. Kimisi kazanın içine atılmış, kimisi bilmem ne olmuş! Yola devam ettik. Gene ateş yedik yolda. Ateş yiyince general falan arabandan atlادık aşağıya. Tahsin Yazıcı piyade tüfeğiyle ateş ediyor arabanın altından. Öyle savaştı, bizle şey yaptı. Yanımızda da köprü var, altından dere geçiyor, kuru dere. “Çocuklar!” dedi. “Burada galiba kalacağız ama gene de gayret edelim!”. Korkusuz bir adamdı rahmetli. O arada tank geldi. Bir iki subay generali aldılar. Bize giderken “Çocuklar!” dedi, “Ormana dalın, bizim birliğimiz yok. Türk askerlerinin olduğu yere karışın”. İyi [ama] orada ben kaldım yalnız. Kendi şoförü de gitti. Ne yapayım şimdi? Yol kenarında hendek var, boyuna kurşun geliyor. Hendeğin içine attım kendimi...”*¹⁶

¹⁴ Yücel, **a.g.e.**, s.42.

¹⁵ Genelkurmay’a ait kaynaklarda bir Çin tümeninin insan sayısının 12.000 kişi olduğu belirtilmektedir. Bkz. Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.338. O günkü gazete haberlerinde yer alan Amerikan ve İngiliz generallerinin beyanatlarındaki [Bkz.Hikmet Aslanoglu, **Neler Dediler**, Ankara, [y.y.], 1958, s.10-34. ; Yazıcı,**a.g.e.**, s.224.] vurgulandığı gibi Türk Tugayı 5 ila 8, hatta 10 Çin Tümenine karşı savaşmamıştır. Fakat Tugayın (ortalama 5.000 kişilik mevcuduyla) yaklaşık iki takviyeli Çin tümenine (25.000-30.000) karşı savaştığı ifade edilmektedir. Bkz. Yalta, **a.y.** Düşmanın sayıca üstünlüğünün yarattığı olumsuzlukların yanında özellikle BM ordusunun istihbarat zafiyeti de dikkate alındığında Çin ordusuna ne kadar büyük bir avantaj sağladığı ortaya çıkmaktadır. Bkz. Artuç, **a.g.e.**, s.155.

¹⁶ Bozkurt, **a.y.** [Onbaşı Kamil Bozkurt o gün Kunu-ri çemberinden kurtulup birliğine dönebilmeyi başarabilmiştir. Fakat Çinlilerin 22 Nisan 1951’de büyük bahar taarruzu sırasında yaralanarak esir düşmüştür. (Gazi Bozkurt çok sevdiği komutanı Tuğg. Tahsin Yazıcı için “Çok cesur adamdı o. Tahsin Yazıcı İzmir’de kurşun yemiş; ağzından girmiş ensesinden çıkmış adam o! Gazi! Atatürk Savaşında iş yapmış adam, oraya boşuna gitmedi ilk defa. Yaman savaşçıydı.” yorumunu yapmaktadır.)]

İlerleyen saatlerde havanın kararmasıyla birlikte kim dost, kim düşman belli olmadığı için, birlikler adeta bir “*hengâme*” içerisinde dağılmaya yüz tutmuş ve kontrolsüzce geri çekilmeye başlamışlardır. Bu sebeple geri çekilme ya da çözülme “*hızla kaçmaya ve paniğe*” dönüşmüştür. Öyle ki, bazı erlerin telaştan ve karanlıktan yönlerini şaşırarak düşman hatlarına doğru koştukları ifade edilmektedir.¹⁷

Bu sırada Tugayın çözüldüğünden ve geri çekilme emrinden habersiz, ileri uçlarda düşmanla vuruşmaya devam eden ve zaman zaman süngü hücumuna kalkan az sayıdaki Tugay birlikleri, Çinlilerle savaşmaya devam etmişlerdir. Çok zor şartlar altındaki mücadele eden ve bu artçı birliklerden biri olan 1. P. Bl. III. Takımı da en sonunda düşmanın yoğun havan atışları sonucunda dağılmak zorunda kalmıştır. Takım komutanı J.Tğm. Nedim Tugaltay da ağır yaralanmış ve Çinlilere esir düşmüştür.¹⁸

Amerikan Birliklerinin panik halinde geriye çekildiklerini gören ve çözülen askerlerden Kunu-ri köprüsünü geçenler Tugaydan tamamıyla koptuklarından, onlar için Kunu-ri muharebesi o anda bitmiştir. Çünkü köprünün güney tarafında geçenler, Kunu-ri muharebelerinde Tugayla olabilme şansını artık kaybetmişlerdir. Bu sebeple bu köprüyü “*kader köprüsü*”¹⁹ olarak nitelendiren subaylar da bulunmaktadır.

Yolda panik halinde ve sel gibi çekilen BM birliklerinin o an ki durumu şöyle anlatılmaktadır; “*Büyük kamyonlar daha küçük olan araçları arkalarından iterek yolun dışına atıyor ve böylece kendilerine yol açıyorlardı. Yayaların araçlara binmek için hücum etmesinden ötürü binemeyip düşenler, araçların altında ezilme tehlikesine maruz kalmakta idi.*”²⁰

Diğer taraftan gün ışıdığına Kunu-ri köprüsünün kuzeyinde kalan subaylar o tarafta kim varsa topluyorlar, çekilmekte olan havancıları yakalıyorlar ve çember içerisinde kalan arkadaşlarını kurtarmak üzere geriye getiriyorlardı. Yol üzerinde çekilen askerleri durdurmakla görevli bir subay; “*Buradan kim gelip aşağı giderse, dur emri var kumandanın, vuracağım! Geri döneceksiniz, geride kalan yaralı*

¹⁷ Yalta, **a.g.e**, s.505,509.

¹⁸ Kore Gazisi **Veli Atasoy ile Söyleşi**, Ankara, 21 Aralık 2009.

¹⁹ Yalta, **a.g.e**, s.533.

²⁰ Fakir, **a.g.e**, s.68.

arkadaşlarımızı kurtarıp geri götürmek zorundasınız!” diyordu.²¹ Güneye çekilirken cephede kalan bölükleri kurtarmak üzere yoldan geri çevrilen askerlerden biri olan Er Mestan Atar, kendilerine 7. Bölüğü kurtarma emri verildiğini fakat bölüğü bulamadıklarını anlatmaktadır; “Biz oraya çıkarken tekrar bir daha emir geldi. Tabi o bölük çekilmiş, haber etmeden çekilmiş. ‘Bazı komutanlar çekilmiş, haber etmemiş birbirini’ dediler, bu kadarını duydum ben. Oradan, hazırlık yaparken, böyle çekileceğimiz vakit başladı ‘dan dan dan dan dan!’ . O toplar başladı, o dağda!”²²

Ayrıca bağlı bulunduğu birlikten geride bir tek kendisinin kaldığını ifade eden Piyade Er Mestan Atar, arkadaşlarını ararken Çinli bir askere yakalandığını, boğaz boğaza mücadele ederken, ensesine inen dipçikle yere yığıldığını ve esir düştüğünü anlatmaktadır.

Geride kalan Tugay birliklerinin kurtarılması operasyonuna destek olması istenilen Amerikan tank takımı da kendilerine refakat edecek bir Türk piyade takımı verildiği halde, soğuktan tankların motorlarının donduğu ve yeterli miktarda yakıtları olmadığı gibi bahaneler öne sürerek kendilerine verilen bu görevi yerine getirmek istememişlerdir. Bunun üzerine Yzb. Sacit Özbal, Amerikan tank tk. komutanını silah zoruyla harekete geçirmeyi denemiş fakat Amerikalılar yine de hareket etmemişlerdir.²³ Nitekim bu üst üste gelen olumsuz gelişmeler karşısında Tugayı dağılmış vaziyette olan General Tahsin Yazıcı’yı görenler onun için; “*General ayakta boy hedefi veriyordu. Çok sakindi!.. Ölümü arar gibiydi.*” demektedirler.²⁴

²¹ Dora **a.g.e.** s.140. ; Yazıcı, **a.g.e.**, s.178 ; Adanalı, **a.y.** [Kore Savaşında zaman zaman BM askerleriyle birlikte omuz omuza görev yapan Türk Tugayı Birlikleri, cephede kendilerine çekilme emri verilmediği halde geri çekilen İngiliz veya Amerikan birliklerini görünce olaya müdahale etmek istemişlerdir. Bu sebeple olay mahallinde bulunan üst rütbeli bir Türk komutan, emir almaksızın geri çekilen İngiliz ya da Amerikalı birlik komutanını uyarılmış; bu yaptıklarının suç sayıldığını söylemiş ve mevkilerini korumaları gerektiğini kendisine hatırlatmıştır. Aksi takdirde Türk Harp Kanunlarına göre kendisini vurmak zorunda kalacağını da belirtmiştir. Sonuçta bu Türk komutan uyarısını dikkate almayan İngiliz ya da Amerikalı komutanı silahla vurulmuştur. Daha sonra BM askeri mahkemelerine taşınan bu davaya Genelkurmay Başkanlığını temsilen askeri yetkililer gönderilmiştir. Japonya’da görülen duruşmada mahkeme heyetine ilgi Türk Harp Kanun maddeleri gösterilmiş; emir almaksızın geri çekilen bir askerin vurulmasının Türk Askeri Kanunları gereği olduğu anlatılmıştır. Dava, Türk komutanın beraatıyla sonuçlanmıştır. Olayı aktaran yazar Erol Şadi bu olayı bizzat yargılanan üst rütbeli komutandan dinlediğini ifade etmiştir. Olay biraz daha farklı bir anlatımla; geri çekilme emrini Tugay komuta kademesine geç ileten Amerikalı irtibat subayın vurulması (ya da kendisine silah çekilmesi) şeklinde farklı bir kaynakta konu edilmektedir. Bkz. Erdinç, **a.g.e.**, s.62. (Konu hakkında ATASE Kore Savaşı arşivinin henüz kullanımına açılmaması sebebiyle resmi bir bilgi edinilememiştir.)]

²² Kore Gazisi **Mestan Atar ile Söyleşi**, Kireli Köyü-Tire, 20.07.2009.

²³ Yazıcı, **a.g.e.**, s.180. [Yzb.Sacit Özbal, silahını çektiği sırada tankın ani manevra yapması sonucu yere düşmüş ve kalçası çıkmıştır. O vaziyette 30 Kasım akşamına kadar görevine devam etmiştir. Uzun süren tedavilere rağmen bu hastalıktan ömür boyu kurtulamamış ve malulen emekli olmuştur.]

²⁴ Yalta, **a.g.e.**, s.640.

Bu sırada düşmanla temas halinde olan ve dağılan taburlarını arayan askerlerden bir grup subay ve er toplam 22 kişi, güneye doğru yola yaya devam etmişlerdir. Gruptaki subaylar Yzb. Esat Nadir Öztüzün, Ütgm. Ömer Köklü, Ütgm. İsmail Oknas ve erler, köyü geçip şoseyi döndüklerinde ateş başında ısınan bazı askerler görmüşler ve bu askerlerin kıyafetlerinden şüphelenseler de kendilerini Güney Koreli askerler sandıkları için yürümeye devam etmişlerdir. O sırada etraftaki tepelerden, yol kenarlarından birden bire ayağa kalkan Çinliler, grubu hızla çembere alınarak Türk askerlerini ele geçirmişlerdir. Daha sonra esir kafilesi Çinli nöbetçiler nezaretinde yürüyüşe geçtiğinde viraja hızla giren bir Amerikan kamyonun devrilmesi sonucunda ortaya çıkan karışıklıktan yaralanan Ütgm. Ömer Köklü, kafilenin arkasındaki silahlı Çinli muhafıza saldırmış ve Çinliyi dereye fırlatmıştır. Esir kafilesi süratle kaçmaya başlayınca muhafızlar askerlerin arkasından ateş açmışlardır. Bu yoğun ateş sonucunda Türk askerlerinin kaçma teşebbüsünden ancak beş kişinin sağ kurtulabildiği ifade edilmektedir.²⁵

Aynı saatlerde Oto Bölüğü muhafız erlerinden Mümin Yurtsever Bölüğe yeni atanan komutanlarıyla birlikte alınan emir gereği kuzeye, Oto Bölüğünü bulmaya hareket etmişlerdir; *“Amerikalılar dönmüş güneye gidiyor, Türkler biz basıyoruz güzel güzel kuzeye! Oto birliğine gidiyoruz. Oto birliğinin ne işi var? Amerikalılar ‘Turkish dön!’ diyor. Onlar dönmüş güneye kaçıyor, anlıyor musun? Kaçıyor!..”*.²⁶

Muhafız takımı erleri o karışıklıkta kendi bölükleri olan Oto Bölüğünü bulmuşlar ve Bölükle birlikte güneye çekilmeye başlamışlardır. Askerler akşam saatlerinde keskin bir dönemeçte konvoylarını bekleyen Çinlilerden habersiz ilerlemeye devam ederlerken de baskına uğramışlardır; *“Önden üç araba saldı ya, tam bizim, bizim bölüğü ortaladı, bizim konvoyu. ‘Tak-tak!’ makinalılar başladı, tarıyor!”*. Çapraz ateş altındaki bu tuzaktan sıyrılıp kurtulan araçların içindekiler

²⁵ Soykut, **a.g.e.**, s.51.[Esir veya şehit düşen Türk askerleri arasında Ütgm.Ömer Köklü’nün ismine bulunmamaktadır. Ayrıca kendisinin 1951’de 9.Bl. 1.Tk Komutanı olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır. (Bkz.Dora, **a.g.e.**, s.335.) Buradan hareketle birliğine ulaşmayı başarabilen beş kişiden biridir. Ütgm.İsmail Oknas da Çinlilerin açtığı yaylın ateşinden sağ olarak kurtulmuştur fakat Çinlilerin elinden kaçmayı başaramadığı için tutsaklığı devam etmiştir. Yzb. Esat Nadir Öztüzün’ün ismi ise şehitler listesinde gözükmektedir fakat nasıl şehit olduğu bilinmemektedir. Konuyla ilgili 2010 yılında Gazi Ütgm.İsmail Oknas’ın telefon numaralarına ulaştığımızda o tarihte sadece Gazinin eşi hayattaydı. Hanımefendi telefon görüşmemizde Ütgm.İsmail Oknas’ın bir hatıratının bulunduğunu fakat bu hatıratı bizlerle paylaşamayacaklarını ifade etmişlerdir. Bu hatırat yayınlanırsa, Yzb.Esat Nadir Öztüzün ve diğer askerlerin akıbeti hakkındaki bilgilerin gün ışığına çıkabileceği düşünülmektedir.]

²⁶ Yurtsever, **a.y.**

haricinde birçok asker hayatlarını kaybetmiştir. Bu çarpışmada 7 - 8 kişi düşmana esir düşmüştür.²⁷

Tugayın esir düşen diğer askerlerinden Ahmet Göz ve iki arkadaşı ise, esir düştükten sonra 9 gün 9 gece Çinlilerin elinde cephaneye taşıyarak çalıştırıldıklarını ifade etmektedirler. Komünistler esaretin 10. gününde esirleri kuzeye nakletmeye başladıklarında, sarp bir yolda yürürken kendilerini uçurumdan aşağıya bırakarak kurtulabildiklerini anlatan askerler, sonrasında birliklerine teslim olduklarını belirtmektedirler.²⁸

Topçu Er Hasan Alanlı ise çarpışmalar sırasında 9 arkadaşıyla birlikte esir düştüklerini, 7 ay 23 gün düşman elinde esir kaldıklarını anlatmaktadır. Esaret süresince düşmana boyun eğmediklerini ve arkadaşlarıyla kaçmaya teşebbüs ettiklerinde 7 arkadaşının şehit olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, esaretten kurtulup ilk kez Türk birliklerine ulaştıklarında karşılaştıkları durumu şu şekilde anlatmaktadır; “...bizi düşman sanıp ateş açtılar. Elimi kestim, beyaz fanılamı kanla boyayıp Türk bayrağı yaptım. Bizi böylece tanıdılar. Ölümden kurtulduk.” demektedir.²⁹

Öte yandan Tugay birlikleri P’yongyang’a doğru geri çekilmeye devam ederlerken Sunch’on yakınlarında Albay Celal Dora’yla karşılaşan Sıhhiye Bölük Komutanı Bnb. Seyfi Aksu; “Albayım başınız sağ olsun general şehit oldu, emir subayı Yzb.Hurşit Güneşli delirmiş bir halde sağa sola koşturuyor ve ısrar etmemize rağmen bizimle gelmekte direniyordu. Orada kaldı herhalde, esir oldu.” derken, en son kurtulan askerlerin kendileri olduklarını ve kendilerinden başka geride kalanların

²⁷ a.y. [Esir düşen askerlerden birisi de Mümin Yurtsever’dir.]

²⁸ Fikret Ertaş vd., **Samsun’da Yaşayan Kore Gazilerimiz**, İlkadım, T.C.İlkadım Kaymakamlığı Kültür Yayını, 2011, s.25.

²⁹ “Film Gibi”, **Vatan**, 28 Haziran 2009, s.2. [Adının açıklanmasını istemeyen bir gazinin aktardığı bilgilere göre, benzer bir olay Türk Tugayının İngiliz birlikleriyle yan yana görev yaptığı günlerde yaşanmıştır. Olayda Çinlilerin elinden kurtulmayı başarmış iki savaş esirinin, düşman hatlarından sıyrılıp BM siperlerine doğru koşmaya başladıkları sırada üzerlerine ateş açıldığı anlatılmaktadır. Siperlerdeki Türk askerlerinin tüm uyarılarına rağmen, el sallayarak BM siperlerine doğru koşan bu iki askere, İngiliz siperlerinden ateşe devam edilmiş ve askerlerin her ikisi de BM siperlerine varamadan vurulmuştur. İmkân bulunduğu anda iki askerin ölü bedenleri yere düştükleri yerden alınarak cephe gerisine taşınmıştır. Yapılan incelemelerde her iki askerin Çinlilerin elinden kurtulmayı başarmış iki Türk askeri olduğu tespit edilmiştir. İngiliz yetkililerin durum karşısında Türk tarafına üzüntülerini ve özürlerini sundukları belirtilmektedir. Olayın ertesi günü BM Birlikleri tarafından Komünist cepheye yapılan saldırı sırasında, taarruza kalkan İngiliz erlerine karışıklık sebebiyle Türk siperlerinden yanlışlıkla ateş açıldığı ifade edilmektedir. Daha sonra karışıklığın giderilmesi üzerine İngiliz yetkililerinden özür dilenmiştir. İngilizlerce vurulduğu iddia edilen iki Türk askerinin adları bilinmemektedir. Olay hakkında ATASE Kore Savaşı arşivi koleksiyonunun kullanımına açılmaması sebebiyle resmi bilgi edinilememiştir. Bkz. **EK.21** “Genelkurmay Başkanlığının Hizmete Özel Yazısı”]

tamamıyla imha olduklarını ya da esir düştüklerini ifade etmiştir.³⁰ Aynı saatlerde geri çekilmekte olan askerler arasında da Tugay Komutanı Tahsin Yazıcı'nın şehit olduğu ya da esir düştüğu haberleri yayılmaya başlamıştır.³¹

Tugaydaki söylentilerin tam aksine çemberden kurtulduktan sonra *Ölüm Vadisi*'ni yarıp geçmeyi başarabilen askerler ve General Tahsin Yazıcı, 30 Kasım 1950 akşamından itibaren dağınık bir vaziyette P'yongyang'a varmaya başlamışlardır. Geri dönen askerler bir iki gün içerisinde tekrar bir araya toplandıklarında, Türk Tugayının bu çarpışmalarda en çok asker kaybını Kunu-ri ile Sunch'on arasındaki boğazdan çekilme muharebelerinde verdiği anlaşılmıştır. Bu sebeple 2 Aralık 1950'de 9'uncu Kolordudan gelen emir gereğince en çok kayıp veren Türk Tugayı ile 2'nci Amerikan Tümeni tekrar toplanıp teşkilatlanmak ve eksikliklerini tamamlamak üzere Kaesong'a hareket etmiştir.³²

Bazı kaynaklarda BM askerlerinin Kunu-ri geri çekilmeleri, aslında tıkalı dar yolları açmak amacıyla denenmiş bir operasyon olmakla birlikte; düşmanın durumu hakkında yeterli bilgi olmadan planlanmış bir girişim olarak ifade edilmektedir.³³ Bu yüzden geri çekilen BM birlikleri düşmanın kurduğu tuzağa düşmüş ve yüzlerce asker hayatını kaybetmiştir. Sağ kalanların bir kısmı yaralanmış, esir düşmüş veya kaybolmuştur.³⁴ Yalnızca Amerika Birleşik Devletleri ordusu bu bölgede yaklaşık 4.500 askerini kaybetmiştir. Bu olay Amerikan tarihinde "*Valley of the Gauntlet*" adıyla anılmaktadır. Ayrıca geri çekilmeler sırasındaki yaşanan can kayıplarının yanında, Amerikan Tümeninin silah ve ekipman kayıpları da göz önünde bulundurulduğunda hasar boyutu inanılmaz miktarlara eriştiği ifade edilmektedir.

³⁰ Dora, **a.g.e.**, s.143.

³¹ Tugay Komutanı General Tahsin Yazıcı hakkında aynı haberlerin Türkiye'de de endişeye sebep olduğu fakat kendisinden haber alınmasından sonra hem Tugay, hem de Türk halkı üzerinde olumlu bir etki yarattığı görülmektedir. Bkz. "General Tahsin Sağ – Generalin kurtuluşu asker üzerinde büyük tesir yarattı...", **Hürriyet**, 2 Aralık 1950, s.1.

³² Ali Denizli, **Kore Harbi'nde Türk Tugayları**, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1994, s.108. ; Erkmen, **a.g.e.**, s. 81.

³³ **The Korean War**, Vol.2... , s. 267.

³⁴ Yabancı kaynaklarda Tugayın kayıplarıyla ilgili bir ifade göze çarpmaktadır; "*Sonradan, Amerikan Hükümeti ironik bir şekilde Türk kamuoyunun [Kunu-ri Muharebelerindeki] kayıpları hakkında kaygı duymasından ciddi endişe duydu ve sessiz sedasız bir şekilde Türk Makamlarına özürlerini sundu. Türkler Amerikalıların ne demek istediğini anlamakta güçlük çektiler. Türkler [bu savaşta] her ne kadar kötü bir şekilde kullanılmış olurlarsa olsun; dövüşmek için gelmişlerdi ve bütün yukarıdakilerden başka, adamlarının yaptıklarından gurur duydular.*" Bkz. Fehrenbach, **a.g.e.**, s.338. [Kitabın Türkçe derlemesinde "...however badly used..." kısmının tercümesi unutulmuş gözükmektedir]

Tümenin o an ki durumu için “...Tümen artık yeniden teşkilatlandırılmadan sıradan bir operasyona dahi gönderilemezdi...” ifadesi kullanılmaktadır.³⁵

Türk Tugayı 5 Aralık 1950’de Kaesong’da toplandığında şehit ve yaralılar dışındaki ilk kayıplar (gaip); Tugay Komutanı Gen.Tahsin Yazıcı’ya göre 192, Alay Komutanı Alb.Celal Dora’ya göre 197; daha sonra elde edilen veriler ışığında hazırlanan Genelkurmay Başkanlığı kayıtlarına göre ise 94 kişidir.³⁶ İzleyen günlerde Tugayın acilen (kısmen) donatılarak Kumpo yarımadasını savunmak üzere tekrar göreve dönüşü 10 Aralık 1950’den Çinlilerin 22 Nisan 1951 tarihli büyük bahar taarruzuna kadar yapılan çatışma ve muharebelerde (resmi kaynaklara göre) Türk Tugayında esir düşen asker olmadığı anlaşılmaktadır.

Buna karşılık Çin Gönüllüleri Ordusunun 22 Nisan’daki büyük bahar taarruzundan 21 Mayıs 1951’e kadar olan bir aylık zaman diliminde Tugayın kayıplarının tekrar önemli oranda arttığı görülmektedir. Örneğin 21 Mayıs 1951 itibarıyla genel toplamda kayıp (gaip) asker sayısı 293’e yükselmiştir. Bu sayıdan Kunu-ri Muharebeleri kayıp miktarı olan 94 kişi hariç tutulduğunda, Büyük Bahar Taarruzundan sonra yalnızca otuz gün içinde ortaya çıkan kayıp (gaip) sayısının 199 olduğu anlaşılmaktadır.³⁷ Nitekim aynı taarruzda İngiliz Kraliyet Taburu [Tabur Komutanı Yarbay James Power Carne, beş subay, üç doktor ve din görevlisi Papaz Sam Davies dahil olmak üzere] hemen hemen Taburun tamamının esir düştüğü görülmektedir.³⁸

İngiliz Taburunun neredeyse tamamının esir düştüğü 22 Nisan 1951 gecesi Türk Tugayı 6. Bölükte görev yapan Onb. Kamil Bozkurt* tarafından şöyle

³⁵ **The Korean War**, Vol.2... , s. 268.

³⁶ Yazıcı, **a.g.e.**, s.199 ; Dora, **a.g.e.**, 155. ; Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.138. [Kore Gazisi Hüseyin Özgül de Kunu-ri Muharebelerinde esir düşen Türk askeri sayısını teyit etmektedir “*Şimdi ilk etapta, toplu olarak değil, sağdan soldan devşirme 93 kişi mi, 94 kişi miydik?*” demektedir. Bkz. Kore Belgeseli , Vatan İçin – 8.Bölüm, **Kanal B**, 5 Nisan 2011.

³⁷ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.316. [Bu sayılara şehit ve yaralı miktarları dahil değildir]

³⁸ Kore Gazisi Yzb.Hamid Yüksel, **Hatırat**, s.57. ; [İngiliz Taburunun esir düşmesiyle ilgili olarak gazilerle yapılan söyleşilerde benzer anlatımlarla karşılaşılmaktadır; “*İngiliz bir taburunu silah patlarmadan esir almışlar.*” Kalaycıoğlu **a.y.** ; “*Amerika, İngilizin, tabur komutanlarıyla beraber teslim oldu, esir oldu. Tabur komutanlarıyla beraber! Hem de takdirname geldi, askeri kırdırmamış diye...*” Yurtsever, **a.y.** ; “*Zaten İngilizler olduğu gibi esir kaldı onlar yahu! Hiçbir ateş etmeden onlar esir kaldı, olduğu gibi tugay[Tabur]. Bir silah parlatmadan... burnu kanamadan esir oldu kurtuldu diye madalya verivermişler hemen orada.*” Irmak **a.y.**] Ayrıca bkz. Carter Malkasian, **The Korean War 1950-1953 Essential Histories**, U.K., Osprey Publishing, 2001, s.44.

* Kore Gazisi Onb.Kamil Bozkurt uzun dönem Gen.Tahsin Yazıcı’nın muhafızlığını yaptığını fakat bir gün cephede ön saflarda görev almak isteğiyle General Tahsin Yazıcı’ya müracaat ettiğini anlatmaktadır; “*Karargahta kalmaktan sıkıldım. Generalin yanında çadırını bekleyip duruyorsun. Bir yere ayrılamıyorsun. Giderse bir tarafa tabi yanında gidiyorduk. Ona göre eğitim almıştık. Silahlar*

anlatmaktadır; “Gece saat dokuz sularında taarruza geçtiler. Büyük taarruz o zaman başladı. Taarruza geçince biz bekliyoruz çekil emri gelsin. Çekil emri gelsin, yok! Ne emir veriliyor, ne bir şey! Yahu ne yapacağız düşman geliyor sürüyle? Çinli kalabalık! Bir kişi değil 100 kişi geliyor omuz omuza. Atıyorsun vuruyorsun, şey yapıyorsun yok! O düşüyor öbürü yürüyor. Silah, mermilerimiz bitti nereye gideceğiz? Bayağı insan öldürdük, bayağı arkadaşlar orada şehit oldu. Ben de onbaşı olduğum için en son çekilmem lazım. Manga komutan vekili, kanunda öyle! Bizimkiler biraz yürüdüler ileriye bayıra doğru. Bende bekliyorum, en son. En son derken yolum kesildi, düşman sardı nereye gideyim? Hiçbir yere gidemem. Bu sefer mermi bitti. O sırada gelen mermi, şuradan girdi, buramdan çıktı. Mevzi, öbür mevzide mermi bulayım derken o arada tepeme bindiler...”⁴⁰

Birçok kaynakta aynı dakikalarda cephedeki diğer bir mevzide yaşanan ve ender rastlanan bir olaydan bahsedilmektedir. Aktarılan bilgilere göre 9. Bölüğün sağındaki 24. Amerikan Alayı haber vermeden araçlarına binerek çekilmesi sonucunda Bölüğün sağ yanı açık kalmıştır. O sırada düşman top atışlarını gerilere kaydırması sebebiyle Tugaya ait tabur ve havan bölükleri yer değiştirmeye başlamıştır. Bu sırada geri çekilme emrini geç alan 9. Bölük bu sebeple tamamıyla kuşatılmıştır. Çinlilere esir olmak istemeyen 9. Bölük, telsizden kendi bulunduğu tepenin koordinatları vererek bu koordinatlara Tugay topçu ateşi açılmasını istemiştir. Alay İrtibat Subayı Yzb. Refik Soykut’a iletilen bu talep sonrasında Komuta kademesinde yapılan durum muhakemesinden sonra 9. Bölük topçu ileri gözetleme subayı Ütğm. Mehmet Günenç’in telsizden ilettiği atış talebi yerine getirilmiştir.⁴¹ Emir gereği toplar ateşe başladıktan hemen sonra; 9. Bölükten topçulardan ateş desteği için emir veren ve ağır yaralı olan Bölük Komutanı Yzb.Hamid Yüksel, takım subayı Tğm.Kazım Ün dahil olmak üzere pek çok asker esir düşmüşlerdir.⁴²

elimizde. Kızdı General sonra “Sen dedi illa ölmek istiyorsun!” Verdi beni 6’ncı Bölüğe! 6’ncı Bölüğün 3.Takımında göreve başladım.”

⁴⁰ Bozkurt, a.y.

⁴¹ **Kore’de Türk Askeri**, Haz. Gnkur. ATESE Bşk., Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.1990, s.41.; Ali Denizli, **Kore Savaşı Kahramanı Bandırmalı Şehit Topçu Üsteğmen Mehmet Günenç**, Ankara, Turhan Kitapevi, 2011, s.50 [Şehit Ütğm.Mehmet Günenç’in yeğeni emekli öğretmen Faruk Kayapalı, telefon görüşmesinde Şehit Üsteğmenin soyadının bir çok kaynakta (adının verildiği okullar da dahil olmak üzere) yanlış yazıldığını belirtmişlerdir. Şehit Üsteğmenin soyadının doğru yazılışı “Günenç” tir.]

⁴² Resmi harp tarihiyle hatıratla yazılanlar arasında farklar olduğu görülmektedir. Yzb.Hamid Yüksel bölümünün bulunduğu mevkiye topçu ateşi emrinin kendisi tarafından verildiğini; Ütğm.Mehmet Günenç’in bu emri telsizle Alay’a ilettiğini belirtmiştir. Olayın kapsamlı anlatımı için bkz. **EK-8**

Aynı dakikaları Tğm.Kazım Ün'ün erlerinden biri olan İsmail Gökçen şu şekilde anlatmaktadır;“...arkadaşlarımın gözlerine baktım, hepsinin gözyaşları yanaklarına doğru süzülüyordu...Esir olursak ne yaparlar, öldürürler mi yoksa beş on sene sonra salarlar mı? ...Moralimiz çok bozuk, şaşkınlık içerisindeyiz ve bu arada da Bölük Komutanının [Yzb.Hamid Yüksel] sesi kulaklarımda, ‘Arkadaşlar hazırlanın hemen altımızdaki dereye inin, dereden sessizce kaçmaya devam edin. Belki Allah’ın izni ile kurtulabiliriz’ ”.⁴³

Bölük askerlerinden Onb. Ali Akdoğan ise esir düştükleri anı şöyle anlatmaktadır;“...telsizle bildirdiler. Biz arkanızdan geliyoruz takviye geliyoruz diye. Halbuki ne takviye, ne bir?.. Düşman çok kuvvetli geldi. O zaman böyle karşı karşıya, yani böyle geceleyin muharebeye girdik. Orada da epey zayıt verdik yani. Orada bizi püskürttüler yani. Bizim Bölükle [9.Bl.], 2’nci Bölük dağıldık orada yani, yalan yok şimdi. Ondan sonra aşağıya indik böyle bir dereye, bir dere daha var oraya indik. ...mermimiz kalmadı, cephan kalmadı, o tepedeki arkadaşlarımız yaralananlar, ölenler bağıryorlar. Çinliler böyle, sabah ısıdı karanlık ısıdı. Çinliler etrafımızı dolanırlar hep. Biz bir derenin içinde kaldık 5-6 kişi. Yüzbaşı da var yanımızda [Ağır yaralı]... Neyse geldiler, bizi kak kuh işte ettiler bizi. Kaldırdılar şöyle çıkartılar, üstümüz başımız aradılar. Bizi biraz, yarım saat falan ileri doğru götürdüler. Bizim o gittiğimiz yerlerde çok arkadaşlar bağıryorlar, yaralıdır. Ondan sonra bizi geri çevirdiler.”⁴⁴

22/23 Nisan 1951 gecesi 346 rakımlı tepede 9’uncu ve 1’inci Bölüklere yakın görev yapan 2’nci Bölük ise, kesin çekilme emri alınca, hiç kimsenin ışık göstermemesi, silah atmaması emrini verildikten sonra bulunduğu mevzii boşaltmaya başlamıştır. Başa geçerek dereden ilerleyen Bölük Komutanı ve onu takip eden erler birkaç düşman erinin açtığı ateşe emre aykırı olarak karşılık verince Bölüğün yeri belli olmuştur. Dört taraftan açılan ateşe sonucunda Bölüğe vekaleten komutanlık yapan Yzb. İhsan Serim ve bazı erler esir düşmüşlerdir.⁴⁵

2. Bölük sıhhiye erlerinden Faruk Pekerol ise hatıralarında bölük komutanının 23 Nisan gecesi saat 00.30 civarlarında telsizle önce taburu daha sonra alayı aradığını

Yzb.Hamid Yüksel’in K.K.K.’na Gönderdiği Dilekçe. Ayrıca bkz. “Hazin bir şefkat sahnesi” **Resimli Harp ve Kore Albümü**, Sayı 2, 12 Eylül 1951, s.24.

⁴³ Gökçen, **a.g.e.**, s.68. [Er İsmail Gökçen baskından kaçmayı başarabilmiş ve esir düşmemiştir]

⁴⁴ Akdoğan, **a.y.** [“O gece ki yaralıların hiç[biri] bize gelmedi. Öldürdüler onları. Çünkü kendine bakacak zamanı yok adamın(Çinlilerin)!.”]

⁴⁵ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.283.

fakat cevap alamadıklarını; 02.30 sularında geri çekilirken bir an da Ay'ın etrafı aydınlatıldığını ve kendileri için bir dezavantaj oluşturduğunu yazmaktadır. Sabah olduğunda etrafında 300 kişilik bölüklerinden çok az sayıda asker kaldığını görerek ilk gördüğü grubun yanına koştuğunu, o anda toplam 25 kişi olduklarını ve hep birlikte Tugayı aramaya koyuldukları belirtmektedir. Yolda düşmanla tekrar karşılaştıklarında askerlerin çoğunun vurulması sebebiyle sayılarının 5'e düştüğünü fakat yola devam ettiklerini, tekrar fark edildiklerinde ise cephaneleri bitene kadar mücadele ettiklerini anlatmaktadır. Nihayetinde 29 Nisan 1951 öğleden sonra yakalandıklarında geriye sadece 3 kişi kaldıklarını vurgulamaktadır. Er Pekerol daha önce yakalanan esirlerin yanlarına götürüldüklerinde ilk anda taburdaki arkadaşlarından Mahir Açıkgöz, Ali Rıza Köken, Ahmet Yassıtaş, Halit Bulut, Mustafa Özbalyoz'u tanıyabildiğini ifade etmektedir.⁴⁶

Yukarıda bahsi geçen esir grubu içerisindeki erlerden birisinin de Kunu-ri Muharebelerinde gösterdiği üstün cesaret sebebiyle 13 Aralık 1950 günü 8'inci Ordu komutanı General Walker'dan *Silver Star* madalyası olan, 2. Bl. telsizcisi Kıt'a Onb.İrfan Çil olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁷

Kesin çekilme emrine istinaden üç taraftan kuşatılmış 1'inci Bölüğün düzenli bir şekilde geri çekilmeyi başaran bazı askerlerinin haricinde; bu bölüğün güneyine mevzilenmiş Ütgm.Ali Büyükkirişçi* komutasındaki takviyeli bir takımını da düşman tarafından saldırıya uğradığı ifade edilmektedir. Saldırı sonucunda sağ kalan askerlerden Takımın başındaki ağır yaralı Ütgm.Ali Büyükkirişçi ve yaralı erleri Çinlilere esir düşmüştür.⁴⁹ Esir kafilesi yürüyüş esansındayken Ütgm. Ali Büyükkirişçi ayağının kayması sebebiyle tepeden aşağıya yuvarlanmış ve tekrar yaralanmıştır. O sırada askerlerin içerisinde kendisine “*Komutanım!*” diye seslenilmesi sebebiyle Ali Büyükkirişçi'nin subay olduğu Çinlilerce anlaşılmıştır.⁵⁰

⁴⁶ Rusçuklu, **a.g.e.**, s. 161.

⁴⁷ Alaeddin Berk, “Türk Birliğinin Kore'deki Başarısı”, **Resimli Harp ve Kore Albümü**, Sayı:1, 9 Ağustos 1951, s.15-18.

*Ütgm.Büyükkirişçi 1. Kafile ile Kore'ye gitmesi gerekirken hastalandığı için İskenderun'a geç varmış ve 1. Türk Tugayı kafilesini kaçırmıştır. Tekrar Kore'ye gidene kadar yaklaşık 4 aylık maaş kesintisine uğrayan Büyükkirişçi'nin bu sebeple dava açtığı ve davayı kazandığı görülmektedir. Fakat mahkeme kararına rağmen dört aylık maaşını alamadığı için bu konunun büyüyerek T.B.M.M gündemine geldiği anlaşılmaktadır. Bkz. **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, X/C.8, 8 Haziran 1951, s.130.

⁴⁹ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.282. [Esir düşen Tk.Komutanı Ütgm.Ali Büyükkirişçi; 1950 yılında Kunu-ri'de verilen kayıplar sebebiyle 1951 Şubat'ında Türkiye'den Kore'ye gönderilen 600 kişilik takviye birliğiyle 18 Mart 1951'de Kore'ye gelmiş ve takım komutanlığına atanmıştır. Bazı kaynaklarda 2. Bölük'te görev aldığı yazmaktadır.

⁵⁰ Kore Gazisi **Ütgm.Ali Büyükkirişçi'nin Ailesi ile Söyleşi**, İstanbul, 30 Kasım 2012.

Aynı takım erlerinden Er Recep Koç ise yaralandığında düşmana esir düşeceğini anladığını; ilk olarak harp paketini açarak yaralarına DDT tozu koyduğunu ve kanlar içerisinde ölü taklidi yaparak kurtulmayı denediğini anlatmaktadır:

“...yatarkana geldiler benim anlıma bir kurşun çektiler. Kafamdan şapkayı aldı kurşun. Aşağı tutsa anlımı delicekti. Gene hiç kımıldamadım, nasıl olsa ölücem hiç çare yok. Ölücem! Nasılsa öldürecekler! Onlar; hemen üstümde saplar vardı oranın kum darı, ondan sonra pirinç sapları. Onlardan üstümü örttüm mevzide arkası üstü yatıyorum. Üstümden sapları aldılar, iki ayağımdan tutular benim. Asıldılar dışarı, sıptılar ormanın içerisine.” demektedir.⁵¹

1’inci Tugayın en son esir düşen erlerinden bir olan Alay Komutanı tercümanı Jan Andronikyan ise, 24 Nisan 1951’de II.Tabur Komutanı Muktat Uluünlü’nün Amerikan alayları ile olan görüşmesinde tercümanlık yapmak üzere saat 20.30’da ciple yola çıkmıştır. Şoförle birlikte II.Tabur idare yerinin bulunduğu tepenin yamaçlarına geldikten sonra cipten inerek tepeye doğru yürüyüşe geçmiştir. Er Jan Andronikyan taburun muharebe yerine uzanan telefon telini takip ederek tabur komutanını bulacağını düşünerek karanlıkta yola devam etmiştir. Amerikan alaylarının tamamen çekildiklerini fark eden II.Tabur Komutanı Alaya bilgi vermeden çekildiği için bundan habersiz olan Jan Andronikyan tepe vardığında doğrudan tepeyi işgal eden Çinlilerin içine düşmüştür.⁵²

Özet olarak Bahar Taarruzunda da Çinlilerin eline çok sayıda askerin tutsak düştüğü görülmektedir. Bu çarpışmalarda Türk Tugayından esir düşen 4 subay ve 100’den fazla er gözükmemektedir.⁵³ Bazı resmi kaynaklarda bu sayı 105 (*Esir ya da kayıp*)⁵⁴, bazılarında 108 *kayıp*⁵⁵ şeklinde ifade edilmektedir. Tugayın bu çarpışmalarda Kunu-ri Muharebelerinden daha fazla esir verdiği anlaşılmaktadır.

⁵¹ Kore Gazisi **Recep Koç (Karagöz) ile Söyleşi**, Aslanlar Köyü-Torbalı, 21 Temmuz 2009. [Gazi Recep Koç, Kore’ye 1. Kafele ile gittiği sırada soyadının Koç olduğunu, sonradan savaş sırasında şehit düştü zannedilerek nüfus kayıtlarına Kore Şehidi olarak işlendiğini anlatmıştır. Esaret sonrası yurda dönüşünde nüfus kayıtlarında eski kaydın değiştirilmesinin güç olması sebebiyle kendisine Karagöz soyadı verilmiştir.]

⁵² Dora, **a.g.e.**, s.333.

⁵³ Yüksel, **a.g.e.**, s.42. [“Orada da birkaç Amerikalı ve Türk varmış. Yoklama yapıldı. 110 kişi olduğumuz anlaşıldı”. Bkz. Kıran, **Hürriyet Kapısı...**, s.44.]

⁵⁴ Erkiyet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.284.

⁵⁵ Demir/Akgül/Demirtaş/Çağlar, **a.g.e.**, s.131.

Böylelikle Kunu-ri Muharebelerinde esir düşen subaylar Ütğm.İsmail Oknas ve Ütğm.Fevzi Gürgen⁵⁶ ile birlikte Çinlilerin Bahar Taarruzunda esir düşen dört subay da göz önünde bulundurulduğunda, 1'inci Türk Tugayında esir düşen subay sayısı altıya yükselmektedir.⁵⁷ Toplam esir düşen er ve erbaş sayısı ise 234 olarak ifade edilmektedir.⁵⁸ Bu sayıya esir düştükten sonra Çinli ya da Kuzey Koreli askerler tarafından vurulan Türk askerleri dahil değildir.

2.1.2. İkinci ve Üçüncü Türk Tugayında Esir Düşen Askerler

Yayınlanan Türk Genelkurmay verilerine göre Kore Savaş'ının durağan bir döneminde görev alan 2'nci Türk Tugayında esir düşen asker olmadığı görülmektedir. Amerikan kaynaklarında da bu dönem içerisinde esir düşen Türk askeri kaydına rastlanmamıştır. Buna karşılık 3'üncü Tugay görevi devralmasından sonra tekrar hareketlenen Kore Savaşında az sayıda da olsa esir düşen Türk askerine rastlanmaktadır. En son yayınlanan resmi rakamlara göre 3'üncü Türk Tugayında esir düşen asker sayısı 10 kişi gözükmektedir.⁵⁹

3'üncü Tugay'da, Mayıs 1953'te kendisine verilen ileri karakol görevleri hariç, en sakin geçen gecelerde dahi bir veya iki asker hayatını kaybettiği ifade edilmektedir. Resmi belgelerde özellikle 15 Mayıs'ta şiddetli çarpışmaların ve hatta süngü hücumlarının yapıldığı; Vegas, Doğu ve Batı Berlin gibi muharebelerde can kayıpları ve yaralıların olmasına rağmen esir düşen askerlerden söz edilmemektedir.⁶⁰ Buna karşılık Ütğm. Rüştü Erer'in 16 Çinli askeri öldürdükten sonra bulunduğu mevzide ağır yaralanarak esir düştüğü ve sorgusu sırasında konuşmadığı için Çinliler tarafından öldürüldüğü belirtilmektedir.⁶¹

Mevzi harbi olarak anılan, birçok şehit ve yaralının olduğu bu çarpışmalarda yaralıların zaman zaman askerlerin sırtlarda taşınarak geriye getirilmesi güçlükle sağlanabilmiştir. Elko ve Karsan adıyla anılan muharebe kayıtları incelendiğinde, 3'üncü Türk Tugayının 28/29 Mayıs 1953 ileri karakol çarpışmaları itibarıyla insan

⁵⁶ Dora, **a.g.e.**, s.158. [Kitapta Ütğm. Fevzi Gürgen şehit gözükmektedir. Ayrıca Ütğm. Fevzi Gürgen'in ailesi ile temasa geçilmiş fakat ailesinden gazi hakkında bilgi alınamamıştır.]

⁵⁷ Bu sayı resmi kaynaklarda 4 olarak belirtilmektedir. Bkz. **EK-2** "Kore Muharebelerine Katılan Türk Kuvvetlerinin Kayıpları"

⁵⁸ Demir/Akgül/Demirtaş/Çağlar, **a.g.e.**, s.150.

⁵⁹ **a.e.**, s.174.

⁶⁰ Erkilet/Bıynkoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.372.

⁶¹ Ali Denizli, **Kore Savaşı Belgeler ve Harp Fotoğrafları Albümü**, Ankara, 72 Tasarım, 2010, s.58.

kaybı 151 kişi gözükmeştir.⁶² Ayrıca bu çarpışmalarda 8 subay, 5 astsubay ve 233 erin yaralandığı belirtilmektedir. İki er de yitik (kayıp) olarak gözükmeştir.⁶³

Kore Savaşı'na ait kayıpları gösteren tabloda 3'üncü Türk Tugayından 2 subay ve 7 erin esir düştüğü anlaşılmaktadır.⁶⁴ Amerikan resmi kayıtlarında esaret dönüşünde sorgulaması yapılan 183 Türk askerinden 3'ünün Nisan 1953; 7'sinin de Mayıs 1953'te esir düştüğü görülmektedir. Fakat sorgulanan askerlerin içinde 1953'te esir düşen subay yoktur.⁶⁵ Mevcut diğer kayıtlara göre de 3'üncü Türk Tugayında esir düşmüş ve esir kamplarında bulunan Türk askerlerinin yanına intikal etmiş herhangi bir subay ismine de rastlanmıştır.⁶⁶ 2012 yılında Genelkurmay Başkanlığı tarafından yayınlanan "*Kore'de Türk Muharebeleri*" isimli eserde, esir düşen subayların yalnızca 1'inci Türk Tugayı subayları oldukları ve 3'üncü Türk Tugayından esir düştüğü belirtilen askerlerin toplamının da 10 kişi (Er) olduğu teyit edilmektedir. Esir düştükten sonra vurulduğu belirtilen subaylar bu sayıya dahil edilmemiştir.

Savaşın bitiş tarihi dikkate alındığında, 3'üncü Türk Tugayından esir düşen askerlerin esaret sürelerinin en çok iki veya üç ay gibi bir süre olduğu dikkate alındığında, bu sürenin 1'inci Türk Tugayında esir düşen askerlere göre oldukça kısa olduğu görülmektedir.

2.2 Savaş Esirlerine Yapılan İlk Muameleler

25 Haziran 1950'de savaşın başlamasıyla birlikte hızla güneye doğru geri çekilen Amerikan ve Güney Kore birlikleri; önce Kore Yarımadasının güneydoğu köşesine sıkışmış, sonrasında karşı taarruza geçmişlerdir. 15 Eylül 1950'den Kasım Ayı sonuna kadar Kuzey yönlü karşı atağa geçen BM kuvvetleri, bu süre zarfında Kuzey Kore Halk Ordusu (NKPA) ve gerillalarla savaşmışlardır. Haliyle bu hızlı gel-git döneminde esir düşen pek çok BM askeri olmuştur. Özellikle bu dönem

⁶² Erkilet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.385.

⁶³ Demir/Akgül/Demirtaş/Çağlar, **a.g.e.**, s.166.

⁶⁴ Bkz. **EK-2** "Kore Muharebelerine Katılan Türk Kuvvetlerinin Kayıpları". [Resmi kaynaklarda belirtilen 3'üncü Tugaya ait esir subay sayısı 2 gözükmesine rağmen, tespitlerimize göre genel tablodan farklı olarak; 1'inci Türk Tugayında esir düşen subay sayısı 6'dır ve 3'üncü Türk Tugayından esir düşen subay yoktur. Nitekim esir kamplarında bulunan gaziler ile yapılan söyleşilerde ve incelenen günlüklerde, esir kamplarına intikal edebilen subay sayısının 6 (Yalnızca 1'inci Tugay ait subaylar) olduğu anlaşılmaktadır.]

⁶⁵ Kovner, **a.g.e.**, s.3,5.

⁶⁶ Görüşülen gaziler içerisinde 3'üncü Türk Tugayına mensup gazi yoktur.

içerisinde esir düşen Amerikan askerlerinin toplu olarak imha edildiklerine dair birçok yazılı ve görsel veriye kolaylıkla erişilebilmek mümkündür.⁶⁷

1950 yılı Kasım Ayı sonrasında Komünist Çin Kuvvetlerinin (CCF) ya da diğer adıyla Çin Gönüllüleri Ordusunun da Kore Savaşına katılmasıyla birlikte, Çinli askerlerin esir aldıkları BM askerlerini öldürdüklerine dair pek çok kanıt rastlanmaktadır. Hatta bu konuda 1 Aralık 1953'te, BM Siyasi Komisyonunda Kore'de komünistlerin işlediği cinayetler ve işkenceler üzerine görüşmeler yapılmaya başlanmış ve komisyonda Türkiye adına Selim Sarper de söz almıştır. Selim Sarper BM komisyonunda yaptığı konuşmada, kendisine verilen raporda 135 Türk askerinin işkence ile öldürüldüğünün ifade edildiğini açıklamıştır.⁶⁸ Sarper komisyona delil olarak 8 farklı olay rapor etmiştir.⁶⁹

İlk olayda memleketine iade edilen Amerikalı Er L. G. Cole'un 28 Kasım 1950'de iki Türk esir ile birlikte sorguya çekildiği; İngilizce yapılan sorguda Türk askerlerin Çinli subayın sorduğu sorulara cevap verememesi üzerine, dört Çinli askerin Türk esirleri yakın bir tepeye götürerek makineli tüfek ateşi ile öldürüldüğü belirtilmektedir.

İkinci olayda 10 Nisan 1951 tarihinde Yonchon şehrinin 26 km kuzeybatısındaki bir tepede 32 Türk askeri yakalanmış, bunların içinden yaralı olan 7 Türk esiri, Komünist 65.Ordu 193.Tümen 558.Alaya mensup Çin Bölük Komutanı Tung Swe Gui'nin emriyle öldürülmüş ve civardaki Koreli köylüler öldürülen askerleri gömmeye zorlanmışlardır.⁷⁰

Üçüncü olayda ise, 25 Nisan 1951'de Poshon yakınlarındaki harp sahasında bulunan yaralı BM askerlerine sedye ile yardım edilmesi ve nakledilme işlemi Çinli tabur komutanı emri ile önlenmiştir. Buradaki yaralıları arasında üç Türk askeri bulunmaktadır.

Dördüncü olayda Yang Lin ve Loe Jun Chwan isimli iki Çinli bölük komutanının emri üzerine, 8 Türk esiri yakın bir köye götürülerek arkadan vurarak öldürmüşlerdir. Ölen esirler, gömülmeden olduğu gibi bırakılmışlardır.

⁶⁷ http://b-29s-over-korea.com/POWs-In-Korean-War/POWs-In-Korean-War_1.html 28.11.2012

⁶⁸ "Kore'de Kızıl Mezalimi", **Milliyet**, 2 Aralık 1953, s.1.

⁶⁹ "Kore'de işkence ile öldürülen esirlerimiz", **Milliyet**, 3 Aralık 1953, s.1 ; "Kore'de Komünistlerin öldürdükleri Türk esirleri", **Hürriyet**, 3 Aralık 1953, s.1.

⁷⁰ Bu olay farklı bir kaynaktan daha anlatılmaktadır. Bkz. Gn.Mark Clark, **Tuna'dan Yalu'ya**, Çev. Tuğg. Cemal Aydıralp, Ankara, Yıldız Matbaacılık, 1957, s. 254.

Beşinci olayda ise, 15 Mayıs günü 27. Çin Ordusunun 80. Tümenine bağlı 240. Alayı bölük komutanlarından Wang'ın emriyle 17 Türk esiri Yanggu yakınlarında bir dağın yamacında teker teker öldürülmüşlerdir.

Altıncı vak'a da ise Mehmet Çelik adında bir Türk esirinin, ağır kan kaybına yol açan yaralarının yürütmesine engel olması sebebiyle esirlerin nakli sırasında geride bırakıldığı rapor edilmektedir.

Selim Sarper son olarak iki olay daha rapor etmiştir:

Sevk edilen esir kafilesinin yürüyüşünü yavaşlattığı bahanesiyle Er Süleyman Demir kendisini taşıyan bir Türk esir arkadaşının sırtındayken süngülenerek öldürülmüş; aynı kafilede yürüyemeyecek durumda olan Asteğmen Orhan Tokgöz de kendisini taşıyan harp esirinden alınarak yol kenarına atılmış ve sonrasında öldürülmüştür. Bu olaya bizzat bir İngiliz harp esirinin şahit olduğunu belirtmiştir.⁷¹

Ancak kendileriyle görüşülen Türk harp esirlerinden elde edinilen bilgilere göre Türk askerleri esir alındıkları ilk anda toplu olarak kuşuna dizilme gibi bir olaylara maruz kalmamış oldukları anlaşılmaktadır. Buna karşılık Er Recep Koç'un esir düştüğü ilk anda kanlar içerisinde ölü taklidi yaparak kurtulmayı denediğinde başına toplanan Çinli askerlerden birisinin ölümcül bir amaçla yaralı bir esire ateş etmesi olayı da unutulmamalıdır.⁷²

15 Kasım 1951 tarihli Newyork Times gazetesinde yayınlanan bir beyanatta, Çinlilerin 1 Kasım 1950'den sonra 2.513 Amerikalı, 10 İngiliz, 40 Türk, 5 Belçikalı ve milliyeti belirlenemeyen esir düşmüş 75 BM askerini öldürdükleri yazılmıştır.⁷³ Benzer ifadeler çok sık rastlanmasa da Kore Savaşı gazilerinin hatıralarında da rastlamak mümkündür; “...düşman bizim esirlerin ellerini telle bağlar ondan sonra da başlarına kurşun sıkarak orada kalırlar.”⁷⁴

Bazı kaynaklarda da düşman tarafından imha edilmeyen BM askerlerinin ilk anda üzerindeki giysileri ve botları alındığı, askerlerin donmuş ayakları üzerinde yürümeye zorlandıkları ifade edilmektedir.⁷⁵

⁷¹ “Kore’de işgence ile öldürülen esirlerimiz”, **Milliyet**, 3 Aralık 1953, s.7.

⁷² Koç(Karagöz), **a.y.** (Benzer olaylara esirlerin kuzey sınırdaki kamplara nakilleri sırasında rastlandığından bu olaylar Esir Kamplara İntikal bölümünde ele alınacaktır.)

⁷³ “Eighth Army Charges Reds Massacred Prisoners; Leaders Demand Reprisals” **The Billings Gazette**, 15 November 1951.

⁷⁴ Gökçen, **a.g.e.**, s.56.

⁷⁵ Paul M. Cole, **POW/MIA Issues - The Korean War**, Vol.1, Santa Monica, RAND National Defense Research Institute, 1994, s.27.

Esir düşen Türk askerlerinin ise öncelikle Çinlilerce ellerini havaya kaldırmaları gerektiği işaret edilmiş ve akabinde üst aramaları yapılmıştır. Arama sonucunda askerlerin üzerindeki tüm araç, gereç ve şahsi eşyalar Çinli askerler tarafından alınmıştır.⁷⁶ Hatta İstikam Çvş. Ömer Ulu yazdığı günlükte esir düştükten sonra ilk üst aramasına müteakiben diğer esirlerin yanına götürüldüğünde “...Tekrar üzerimizi aradılar. Bir iğne dahi bırakmadılar. Hepsini aldılar.” demektedir.⁷⁷ Er Mümin Yurtsever ise anlatılanların tam aksine “...bizi öldürecekler diyorum kendi kendime. Akşam gördük ya böyle böyle? Bakıyorum, kaputu almadı, ekmek torbasını almadı, matarayı almadı, palaskayı almadı, harp malzemelerini hep aldı.” şeklinde ifade etmektedir.⁷⁸

Onbaşı Kamil Bozkurt yakalandıktan sonraki ilk dakikaları için şunları söylemektedir; “Vurmadılar orada, bereket versin bir subay denk geldi onlardan. O olmasa öldürürlerdi. Sıkıverirlerdi kurşunu, dinlemez. Albayları varmış orada çadırda. Oraya gittim. Cebimde ne varsa hep aldılar. Şikayet ettim. Sigara arıyorum ben, başka bir şeyde gözüm yok. Tiryakiyiz ya! Dedim ‘Bunlar, bunlar, sigaralarımı aldı. Askerler!’ [Albay] Toplattırdı onları!..”⁷⁹

Er Mestan Atar ise “Konuştular, matarayı aldı matarayı diyorum. Torbayı aldı, boynuma geçiriverdi adam. Ben, nasıl olsa beni boğacak, bunlar boğacak! Taktırmıyorum ‘İhh!’ ediyorum. Ondan sonra mataraya geldi, matara da aynı. Ondan sonra yemek vardı. Kaşığı torbayı katıverdi kendi yanına kattı. ...parası vardı cebimde. Paralar cüzdanın içinde, onlar ayrı. Hepsini kaşığa, paraya cüzdanıyla hiç el sürmeden açtı baktı, para yine oraya cebe katıverdi, cebe!” demektedir.⁸⁰

Yaralı vaziyette esir düşen Er Süleyman Irmak ise, kendisini esir alan askerler içerisinde üniformasında kırmızı şerit olan bir Çinli subayın askerlerine emir vererek gazlı bez getirttiğini ve yaralarını sarması için askerlerine emir verdiğini ifade etmiştir. Ayrıca kendisinin şanslı olduğu belirterek; “Onlarda sert nağmeleriyle de, hani [Kuzey Koreli] askerlerin arasında kalsak adamı yiyecekler. Korelilerin elinde kalsalar [kalsak] bizim derimizi yüzecekler orada. [Çinliler] Onlara hiçbir şey demiyorlar.” demektedir.⁸¹ Aynı şekilde Er Mestan Atar da; “Onlar [Kuzey

⁷⁶ Yüksel, a.g.e., s.42,44.

⁷⁷ Ulu, a.g.e., s.24.

⁷⁸ Yurtsever, a.y.

⁷⁹ Bozkurt, a.y.

⁸⁰ Atar, a.y.

⁸¹ Irmak, a.y.

Koreliler], *Çinliler olmayacak, tutacaklar dipdiri derimizi yüzecekler. Merhamet diye bir şey yok idi!*” şeklinde diğer arkadaşının görüşünü desteklemektedir.⁸²

Konuyla ilgili olarak Türk askerlerinden Mehmet Sönmez, Kuzey Korelilerin eline esir düşen Ödemişli asker arkadaşının insanlık dışı muamelelere maruz kaldığı öne sürmektedir. Anlatımlarında; “*Koreliler onun bir kolunu ve erkeklik organını kesmişler. Dilini de ortadan ikiye ayırmışlar. Korelilerin elinden bir yolunu bulmuş ve jiple kaçmayı başarmış ve Amerikalılara sığınmış.*” şeklinde bir ifade kullanmaktadır.⁸³

Sıhhiye Er Faruk Pekerol ise anılarında yanındaki iki arkadaşı ile birlikte esir düşmeden önce Çinli askerlere karşı her seferinde ateşle karşılık verdiklerini, cephaneleri tükenene kadar savaştıklarını anlatmaktadır. Bu nedenle ertesi gün saklandıkları yerde yakalandıklarında önce dipçikle, sonra da tekme tokatla bir saat kadar aralıksız dövüldüklerini, hatta dayak atmaktan yorulan Çinli askerlerin bir süre dinlendikten sonra kendilerini tekrar dövdüklerini aktarmaktadır.⁸⁴

2.3. Esir Kamplarına İntikal

Esir düşen askerler üst aramaları yapıldıktan sonra genellikle yarım saatlik bir yürüyüşle en yakın toplama noktasına sevk edilmişlerdir. Zaman zaman yürüyüş süresinin bir ya da birkaç güne kadar uzadığı görülmektedir.⁸⁵ Süresinin uzamasının nedeni, esirlerin yaralı olmasından çok, BM askerlerinin esir alındığı yer ile esirlerin toplama alanı arasındaki mesafenin uzak oluşundan kaynaklanmaktadır.

Öte yandan Türk askerlerinin büyük çoğunluğu çarpışma sırasında yaralandıkları için esir düşmüşlerdir. Ağır yaralanan 9. Bl. Komutanı Yzb.Hamid Yüksel, Çvş. Muzaffer Şenburç, Sıhhiye Onb. Veli Atasoy, Er Tahsin Sarı, Er Recep Koç bu askerlerden sadece birkaçıdır.

Yaralı olan esirler ilk toplama noktasına kadar çoğunlukla arkadaşlarının yardımıyla yürüyerek gelebilmişlerdir. Çok ağır yaralı olup yürüyemeyecek kadar kötü durumda olan askerler, sedyeye benzeyen derme çatma araçlarla yine kendi arkadaşları tarafından taşınarak götürülmüşlerdir. Taşınma işlemi nadiren de olsa

⁸² Atar, a.y.

⁸³ Kore Gazisi **Mehmet Sönmez ile Röportaj**, Bkz. Yrd.Doç.Dr.Ahmet Mehmetefendioğlu “Kore Savaşı ve Gaziler” özel arşivi [Gazi Mehmet Sönmez 3’üncü Türk Tugayı ile Kore’ye gitmiştir]

⁸⁴ Rusçuklu, a.g.e., s.160.

⁸⁵ Kore Gazisi **Kadir Üzülmüş ile Söyleşi**, Arifiye, 13 Kasım 2009.

Çinlilerin zorlamasıyla bazen Amerikalı askerler, bazen bizzat Çinli askerler tarafından gerçekleştirilmiştir. Esir düşen Türk askerlerinden bazıları bu durumu şu şekilde anlatmaktadırlar:

*“Sonra bana hasırdan bir sedye, şey yaptılar... Amerikalı Araplar [Zenciler] taşıyor... Bir iki gün sağda solda gezdik o sedyenin üzerinde.”*⁸⁶

*“Onların orada, bizim burada güveç tencereleri, ottan çuvallar var ya! Aynı onların orada pirinç saplarından çuvalları [var]. Onlardan iki tanesine süven [Sırık] sokmuşlar, süveni sedye yapmışlar... onun içine yuvarladılar. Hemen yuvarlayınca yatırdılar. ...beni götürdüler bir binaya.”*⁸⁷

*“Yaralıydım ben o zaman... Yürüdük, ondan sonra kızaklar var orada tabi... Biz biniyorduk. Kızakta beni götürdüler. Beni kızaklan...”*⁸⁸

Fakat aynı günlerde yürüyecek gücü kalmadığı için gece boyu kızakla taşınan Amerikalı bir askerin, gün aydınlandığında gece donarak öldüğü anlaşılmıştır.⁸⁹

Oysa esirlerin geride kalan büyük çoğunluğu, araç kullanmaksızın esir toplama kamplarına kadar (Amerikalıların “Ölüm Yürüyüşü” olarak adlandırdıkları) zorlu gece yürüyüşleri yapmak zorunda kalmışlardır.⁹⁰ Örneğin ağır yaralı halde 30 cm kar üzerinde derme çatma bir değnekle yürümeye çalışan Çvş. Muzaffer Şenburç, daha ilk gece açlık ve uykusuzluğun vermiş olduğu halsizlik ve moral bozukluğu ile kendisini karların üzerine atarak orada ölmek istemiştir. Fakat esir kafilesi içerisinde bulunan İzmirli Er Lütfi Mert, Muzafer Şenburç’un yanına gelerek arkadaşını yerden kaldırmış ve onun koluna girerek kendisini ilk köye varıncaya kadar taşımıştır.⁹¹

Buna karşılık göğsünden yaralandıktan sonra esir düşen Ütğm. Fezvi Gürgen, kuzeye yürüdükleri sırada ağır yaralı Ütğm. Naci Gökçe’nin hayatını kaybettiğini yazmaktadır.⁹²

⁸⁶ Atasoy, a.y.

⁸⁷ Atar, a.y.

⁸⁸ Üzülmüş, a.y.

⁸⁹ Sel, a.g.e., s.321.

⁹⁰ Ölüm Yürüyüşü (Death March) için bkz. Donald Donner, **A Death March and Nightmares**, Victoria, Trafford Pub. ,1999, s.5. ; Ayrıca bkz. **EK-9** “Amerikan Esirlerin Kuzeye Yürüyüş Rotası (Ölüm Yürüyüşü)”

⁹¹ Akay, a.g.e., s.39,42.

⁹² **Turkish Captain Fezvi Gorgen’s Memoirs in Communist North Korea Prison Camp** , (Çevrimiçi) <http://www.koreanwarexpov.org/about/pdf/CaptainGorgen.pdf> 10.12.2012 [Resmi kaynaklara göre Ütğm.Naci Gökçe’nin şehit olduğu tarih 29 Kasım 1950’dir. Fakat şehit düştüğü yer bildirmemektedir. Bkz. **Kore Savaşı Şehitlerinin Biyografileri...** s.17.]

Öte yandan özellikle Kunu-ri Muharebelerinde esir düşen Türk askerlerinin en az üç gündür aç ve uykusuz bir şekilde savaşıyor olmalarının yanında, 1950'de havaların erken soğuması da gece yürüyüşlerini bir kat daha zorlaştırmıştır. Bu yüzden esirler açlık ve uykusuzluk haricinde bir yandan soğukla da başa çıkmak zorunda kalmışlardır. Örneğin 1950 Aralık ayında esir kafilesi kuzeye doğru yükseldikçe, hava sıcaklığı yaklaşık eksi 40 dereceye kadar düşmüştür. O sırada konvoyda neredeyse donmak üzere olan Amerikalı bir asker, içine düştüğü durumdan panikleyip en yakındaki Çinli nöbetçiye doğru koşarak; “*Kahrolası öldür beni!*”⁹³ diye bağırıldığı rapor edilmektedir. Ayrıca böylesi bir dondurucu soğuk altında Çinli nöbetçilerin bazı esirlerin (Çvş. Muzaffer Şenburç vd.) üzerlerinde bulunan paltoları veya ayağındaki botları (Sih. Onb. Veli Atasoy) almaları ya da almaya yeltenmeleri esirleri çok zor durumda bırakmıştır. Kimi yaralı esirlerde kendilerine geldiklerinde kaputsuz ya da botsuz kaldıklarını fark etmişlerdir. Bu tür gasp olayları mevcut şartları daha da zorlaştırmış hatta ölümcül boyutlara taşımıştır.⁹⁴

Kunu-ri Muharebelerinden yaklaşık 5 ay sonra Nisan 1951'de esir düşen Türk askerlerden biri olan Er Recep Koç da ağır yaralı durumda ölü taklidi yaparak Çinlilerden kurtulmaya çabalarken, üzerindeki elbiseleri, parası, saati ve enamı* da dahil olmak üzere bütün eşyalarını Çinli askerlere kaptırdığını anlatmıştır.⁹⁵

Yzb. Hamid Yüksel de kendine geldiğinde cebindeki ıslak iki paket sigarası, alyansı dahil tüm kişisel eşyalarının alınmış olduğunu fark ettiğini ve soyulmuş olduğunu anlatmaktadır.⁹⁶ Bu olaydan iki ay sonra benzer bir olaya maruz kalan bir kaç Türk askerinin, botlarını gasp etmek isteyen iki Kuzey Koreli subay ve üç askeri kötü bir şekilde dövdükleri ve ayakkabılarını vermedikleri aktarılmaktadır.⁹⁷ Esir kamplarına intikal sırasında benzer gasp olaylarının sıkça tekrarlandığı gibi palto, bot

⁹³ James Thompson, **Camp 5, 1004 Days of North Korean Prison Life**, California, Voyager Press, 1981, s.9. [Çinli askere bağırarak Amerikalı asker önce nöbetçi tarafından dipçiklenmiş, yere düştükten sonra yol kenarına kadar tekmelenerek tüfikle vurulmuştur. Olayı nakleden Amerikalı Bçvş. Thomson Kunu-ri Muharebelerinde esir düştükten sonra Türk askerleriyle bir süre birlikte yolculuk yapmış ve toplam 1004 gün esir kalmıştır.]

⁹⁴ Akay, **a.g.e.**, s.46. ; Atasoy, **a.y.** ; Yüksel, **a.y.** ; Kıran, **Şafakta Hücum..**, s.29.

* Enam: İçinde Kur'an'dan bazı ayet ve surelerin bulunduğu dua kitabı.

⁹⁵ Koç(Karagöz), **a.y.**

⁹⁶ Yüksel, **a.y.**

⁹⁷ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.191.

vb. hırsızlıkların kış ayları boyunca ölümcül bir cephe alışkanlığı halini aldığı görülmektedir.⁹⁸

Esirlerin anlatımlarından açıkça anlaşılacağı gibi yolculuklar oldukça ağır şartlar altında gerçekleşmiştir. BM askerleri esir düştükleri harp bölgesinden ya da cepheden olabildiğince kuzeye sevk edilmişlerdir. Ağırıklı olarak Mançurya sınırında konuşlandırılan esir kampları; Kuzey Kore ile Mançurya'yı birbirinden ayıran Yalu Nehri'nin hemen güney kıyılarında yer almaktadır. Bununla birlikte esirler ana kamplara doğrudan sevk edilmemiş, yolculuk sırasında yol üzerindeki bazı belli başlı geçici toplama kamplarında bir süre bekletilmişlerdir.

Geçici kamplarda bekleme süresi esir kabilelerine göre farklılıklar göstermiştir. Doğrudan ana kamplara yürütülen az sayıda BM askerleri olduğu gibi, aylarca geçici toplama kamplarında sevk edilmeyi bekleyen kabileler de olmuştur.

Geçici toplama kampları ile ana kamplar arasında oldukça uzak mesafe olduğu görülmektedir. Çvş. Ömer Ulu günlüğünde esirleri bir araya topladıktan sonra yaklaşık bir ay; Amerikalı Bçvş. James Thomson ise toplam 400 mil (643 km) yol yürüdüklerini ve ana esir kamplarına ancak 1951 Şubat'ında vardıklarını yazmaktadır.⁹⁹ Tugayın ilk esir düşen askerlerinden olan İstikam Er Süleyman Irmak, Çinlilerin kendilerini ilk olarak “*Soğuk Kamp*” adı verilen bir kampta kadar yürüttüklerini ve orada 25 gün kaldıktan sonra kuzeye sevk ettiklerini bildirmektedir. Ayrıca bu kampta bulundukları süre içerisinde 25-30 kişilik kendi kabileleri haricinde başka Türk esir bulunmadığını ve Tugayın esir düşen diğer askerleriyle ancak başka kamplarda karşılaştıklarını anlatmaktadır.¹⁰⁰ Sıhhiye Onb. Veli Atasoy ise, esirleri elden ele, karakoldan karakola teslim ederek yılbaşına kadar gezdirdiklerini ifade etmektedir. Bunlara ilave olarak bir süre sedye ile taşındıktan sonra büyük bir maden ocağının içinde 3-5 gün kadar konakladıklarını, daha sonra başka bir kampa sevk edildiklerini söylemektedir. “*Soğuk Kamp*” adı verilen bu geçici kampta yaklaşık 50-60 kişi (Er Mestan Atar'ın aktardığı bilgilere göre yaklaşık 80 kişi) beş ila altı ay kadar kaldıktan sonra Yalu Nehri yakınlarındaki daimi ana esir kamplarına sevk

⁹⁸ 1950 Eylül Ayında yaklaşık 750 kadar Amerikan askeri kömür taşımak için kullanılan üstü açık kömür vagonlarında yazlık üniformalarıyla, birçoğu botsuz ve ayakları çıplak vaziyette kuzeydeki esir kaplarına sevk edilmişlerdir. Bkz. **Carmel and The Korean Death March**, Ed. By the Carmel of Flemington, New Jersey, [y.y.], s.19.

⁹⁹ Ulu, **a.g.e.**, s.24. ; Thomson, **a.g.e.**, s.12.

¹⁰⁰ Irmak, **a.y.**

edildiklerini belirtmektedir. Bu sebeple yolculuklarının çok uzun sürdüğü anlaşılmaktadır.

Er Hasan Uluçay, tek başına dört nöbetçi refakatinde ve tek ayağı botsuz, çıplak bir vaziyette 30 günden fazla yol yürüdüklerini;¹⁰¹ Er Hüseyin Özgül ise yaya olarak yaptıkları yolculuklarının tam 62 gün sürdüğünü ifade etmektedir.¹⁰²

Yukarıdaki anlatımlara göre sevkியatın bu kadar uzun sürmesi, yol üzerindeki geçici kamplarda konaklamadan kaynaklandığı algısı yaratmaktadır. Oysa yolculuk süresini uzatan önemli bir etken esir sevkiyatlarının (yürüyüşlerin) yalnızca gece boyunca yapılmasıdır.

Ölüm yürüyüşleri, BM uçaklarının gündüz gördükleri hedefleri bombalamaları sebebiyle geceleri yapılmıştır.¹⁰³ Havanın kararmasıyla başlayan yürüyüşlerin günün ağarmasıyla son bulduğu anlaşılmaktadır. Bazı günler hedeflenen noktaya planlanan sürede varılamadığı için, ender de olsa gündüz yolculuğu yapılmıştır. Plan dışı gündüze sarkan bu süre zarfında yürüyüş kolu ağaç ve çalı diplerinde kamufle edilmeye çalışılmıştır. Hatta bu gündüz yürüyüşlerinde zaman zaman esir kafileleri BM uçakları tarafından fark edildiklerinde (uçakların o anda dost-düşman ayrımı yapamaması sebebiyle) bombalanmışlardır. Er Mümin Yurtsever esir sevkiyatı sırasında böyle bir saldırıda çok zor durumda kaldıklarını, Çinlileri talimatıyla yakınlarında bulunan bir mağaraya saklanarak bombardımandan kurtulabildiklerini anlatmaktadır.¹⁰⁴ Yine benzer bir saldırıda, BM uçaklarından atılan bombalardan Ramazan isimli bir Türk askerinin ağır derece yandığı ve 4-5 gün acılar içerisinde kıvrandıktan sonra kısmen iyileştiği belirtilmektedir.¹⁰⁵ Başka bir bombardımanda da birkaç kişi şehit verildiği rapor edilmektedir.¹⁰⁶ Anlatılanların tam tersine bazı esirlerin canları pahasına da olsa, bombardıman sırasında oluşacak karışıklıktan istifade ederek kurtulma ümidiyle Amerikan uçaklarına el salladıkları da görülmektedir.¹⁰⁷

Esir sevkiyatlarının çoğunlukla katı bir disiplin içerisinde gerçekleştirilmiştir. Ölüm yürüyüşleri ile ilgili olarak Kore Savaşı'nın ilk günlerinde esir düşen

¹⁰¹ Kore Gazisi **Hasan Uluçay ile Söyleşi**, Yakacık Köyü-Bayındır, 21 Temmuz 2009.

¹⁰² Özgül, **a.y.**

¹⁰³ “Akşam oldu muydu yürüyüşe çıkarıyorlar bizi.” Kalaycıoğlu, **a.y.** ; “Geceleyin gidiyoruz. Gündüzleyin uçakların korkusuna gidemiyorlardı.” Akdoğan, **a.y.** ; “Çünkü gündüz gidemiyorsun bizim uçaklar vuruyor.” Bozkurt, **a.y.**

¹⁰⁴ Yurtsever, **a.y.**

¹⁰⁵ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.189.

¹⁰⁶ Kıran, **Hürriyet Kapısı.....**, s.46.

¹⁰⁷ Atar, **a.y.**

Amerikalı askerler yurtlarına döndükten sonra yayınladıkları hatıralarında “*The Tiger*” lakabıyla anılan acımasız bir komutandan bahsetmektedirler. Kuzey Koreli bir binbaşı olan “*Tiger*” lakaplı bu komutanla ilgili olarak; muhtemel sayıları 70-80’i bulan sivil yabancı bazı esirler de dahil olmak üzere hepsine kötü davrandığı, kafiyele yer alan çocuklara “*Bu bir askeri emirdir. Yürü ya da öl!*” şeklinde bağırıldığı ve sorun çıkaran esirleri gözünü kırpmadan öldürdüğü anlatılmaktadır. Hatta Amerikalı misyonerler hatıralarında Binbaşıya esirlere ateş etmemesi için ricada bulunan genç bir Türk (Tatar) kadını bile vurmakla tehdit ettiği yazmaktadır.¹⁰⁸ Her ne kadar Türk esirler ile yapılan görüşmelerde “*Tiger*” ismiyle anılan Kuzey Koreli bir Binbaşının bahsi geçmese de Gaziler, Korelilerin acımasızlıkları ortaya koyan birçok olay anlatmışlardır.

Örneğin Er Mestan Atar esir düştüğü ilk günlerde konakladıkları binada sol omzundan vurularak ağır yaralanmış bir Üsteğmen ile devrilen askeri aracın altında kalarak göğüs kemikleri ezilmiş yaralı bir Er’den bahsetmektedir. Bu iki Türk askerlerine karşı yapılan muameleyi şöyle anlatmaktadır:

“O bağırıp durur ‘Ölüyorum, ölüyorum’ diye. Üsteğmenceğiz... Bana hem ağlıyor yazık! Hem ağlıyor. ..Orada bir gece bir gündüz [kaldık]. Kaldırdılar, yola devam. Hareket ettik. Yahu bu göğsünden kırık şey olan, sakat olan çocuk [ve] üsteğmen orada kaldı. Orada onlar, iki kişi kaldılar... biz epey açıldık. Buradan o boyun yolu kadar[200-300m] açıldık. Ondan sonra... gidiyoruz gayri biz, ‘Taak, taak’ dedi silahlar. ‘Eyvah’ dedim ben. ‘Bizim subayla, o çocuğu vurdular’ dedim. Ben ki birer kurşunla onları orada öldürüverdiler. Çünkü öldürdüklerinde; zaten vurmasalar, öldürmeseler, zaten aynı yere arkamızdan o kampa getirecekler. Sedyelerini taşıyorduk da! Zaten yaralılara, şimdi Amerikalılar sağlamlarına, sedye ver[diler], yaptılar, sedyeyle taşıyoruz. Bizde taşıyoruz hafif yaralıları, kendi yaralılarımızı. Onları vuruverdiler çünkü onlar iyi olmayacak ağır yara... Oncağızları vuruverdiler. Bir daha çünkü yüzünü görmedik. ...biz kendi yaralılarımızı taşıdık. Hep taşıyorduk.”¹⁰⁹

¹⁰⁸ **Carmel and The Korean Death March..** s.25. [Buradaki sivillerden biri olan Amerikalı misyoner Larry Zellers, *In Enemy Hands: A Prisoner In North Korea* isimli bir kitap (Lexington, The University Press of Kentucky, 1991) bir kitap yayınlamıştır] ; Ayrıca bkz. Ray Davidson, **A Man is Not Dead Until He is Forgotten, The Story of Cpl Everett Warren**, (Çevrimiçi) http://www.koreanwarexpow.org/about/pdf/AManIsNotDead_Warren.pdf 10 Aralık 2012

¹⁰⁹ Atar, **a.y.** [Resmi kaynaklarda Tğm.Nedim Tugaltay’ın 18 Mayıs 1951 tarihinde Han Nehri Muharebesinde (Bkz. Erkilet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.419) veya Kunu-ri Muharebelerinde 28 Kasım 1950’de şehit düştüğü yazmaktadır (Bkz. **Kore Savaşı Şehitlerinin Biyografileri**, Ankara, Gnkur.

Benzer şekilde 28 Kasım 1950’de esir düşen 1’inci Tugay askerlerinden biri olan Er Halit Küçük de, elleri bağlı vaziyette bir dere içerisinde bulunan arkadaşlarının yanına götürüldüğünde yaralı bir teğmenden bahsetmektedir:

“Teğmen, (O...) da yaralı olarak bu grubun içinde idi.”¹¹⁰

Araştırmalarımız sonucunda adının Osman olduğu anlaşılan teğmenin; yani Piyade Teğmen Osman Göral’ın, resmi kaynaklara göre 28 Kasım 1950’de şehit düştüğü bildirilmektedir.¹¹¹ Oysa Er Halit Küçük’ün aktardığı bilgilere göre yaralı Tğm. Osman Göral esir düşen askerlerin içerisindeydi. Fakat yaralı Teğmen Göral’ın esir kafilesıyla birlikte sabaha kadar yürütülüp yürütülmediği ve sonrasında araçlarla toplama kampına sevk edilip edilmediği tespit edilememiştir. Ancak esirlere ait genel liste incelendiğinde daimi esir kamplarına intikal etmeyi başaramadığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan Kunu-ri Muharebelerinde esir düşen askerlerden, içlerinden ağır yaralı olanların kaçamayacakları düşünülerek, birkaç günlüğüne tedavi edilmeden nöbetçisiz bir köy evinde kendi başlarına bırakıldıkları da olmuştur. Bilahare bu yaralılarda diğer tutsaklar gibi kuzeye sevk edilmişlerdir. Sevkiyat bazen motorlu, bazen öküzlerin çektiği kağnyaya benzer araçlarla yapılmaya çalışılmıştır. Nadiren de olsa ağır yaralı esirler bizzat öküzlerin sırtlarına semer konularak taşınmışlardır.¹¹² Bu yolculuklarda bazen yoldaki sarsıntıdan dolayı esirleri taşıyan öküz arabası üzerindeki bazı esirlerin kağnıdan düşüp yerlere yuvarlandıkları ve sonrasında oldukları yerde nöbetçiler tarafından vurularak öldürdükleri anlatılmaktadır:

“Yanımda siyahlardan biri düştü. Hasır ipe tutunarak bir müddet arabasının peşinden sürüklendi. Takatsiz kalınca ipi bıraktı. Komünistlerden biri beynine bir kurşun sıktı ve öldürdü. 24 kişiden o geceki yolculukta 10 kişi kalmıştık.”¹¹³

Basımevi, 1992, s.23.) Oysa Sıhhiye Onb.Veli Atasoy Çinlilere esir düştüğünde Teğmenin kendisini ağır yaralı bir vaziyette ilk toplama kampında esir askerlerin arasında gördüğünü belirtmektedir; “İlk kampa girmeden, muharebeden sonra bizi naklediyorlardı işte sağdan sola. Nedim, Nedim, Nedim üsteğmen! Nedim teğmen, babayığit bir adam ama ağır yaralıydı. Bağıırıyordu çağırıyordu elinde olmayarak. Orada iki kişi mi üç kişi mi bıraktılar? Herhalde onları bağıırıyorsunuz çağırıyorsunuz diye kurşuna dizdiler. Öyle zannediyorum.” (Bkz. Atasoy a.y.) Ayrıca Nisan 1951’de esir düşen Er Recep Koç ise, Tğm. Nedim Tugaltay’ı Kunu-ri Muharebelerinden sonra bir daha görmediğini hatta onun yerine sonradan Türkiye’den takviye birliğiyle gelen Ütğm. Ali Büyükkirişçi’nin verildiğini söylemektedir. Yukarıdaki bilgilere göre Jandarma Tğm. Nedim Tugaltay 1950 Aralık ayında hayatını kaybetmiş olmalıdır.]

¹¹⁰ Kıran, **Hürriyet Kapısı...**, s.44. [Yazar Teğmenin adını açık olarak yazmamıştır.]

¹¹¹ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.419. ; **Kore Savaşı Şehitlerinin Biyografileri...** s.24.

¹¹² Uluçay **a.y.** ; Akay, **a.g.e.**, s.39.

¹¹³ Akay, **a.g.e.**, s.43.

Ender görülmekle birlikte oldukça az sayıda savaş esiri de, öküz arabaları yerine dört Çinli askerin nezaret ettiği askeri kamyonlarla esir toplama istasyonlarına taşınmışlardır. Bazı Türk askerlerinin bu kamyonlara döve döve bindirildikleri anlatılmaktadır.¹¹⁴

1951 yazındaki bir yolculuk sırasında esirlerin şehir ve köylerin içerinden geçtikleri veya buralarda konakladıkları süre zarfında yerli halk tarafından saldırıya uğradıkları fakat bu saldırıların çoğunlukla nöbetçiler tarafından püskürtüldüğü belirtilmektedir.¹¹⁵ Özellikle bu gibi saldırılarda Amerikalı ve diğer esirlerin saldırganlara karşı fazla tepki göstermemesi, zaman zaman Çinli muhafızların da olaylara müdahale etmemesi sebebiyle, köylü gençler esir kafilesini taşlamayı alışkanlık haline getirmişlerdir. Böyle bir olaya şahit olan Sıhhiye Er Faruk Pekerol saldırı anını şöyle anlatmaktadır:

“O sırada atılan taşlardan biri önümdeki arkadaşın kafasına geldi ve ‘anam’ deyip bir küfür saldıktan sonra can acısıyla kafilenin içinden fırlayarak taşı atanların üzerine koştu. 15-16 yaşlarındaki çocuklardan birini yakalayıp tekme tokat dövmeye başladı... Kafiledeki Türk esirlerin sessiz kalacağı elbette düşünülemezdi ve bu defa biz hep birden onlara saldırdık...[tam]onları dövüyorduk ki, Çinli muhafızlar müdahale ettiler.” demektedir. Bu olayda muhafızların kargaşayı yatıştırmak için bağırıp çağırarak ve tüfeklerin dipçikleriyle vurarak yaptıkları bu sert müdahalenin, esir kafilesine değil de, doğrudan Koreli halka karşı yapıldığını da belirtmek gerekir. Bir süre sonra ortalık yatıştığında esirlere bir fiske bile vurulmadığı anlaşılmaktadır.¹¹⁶

Esirler yürüyüş boyunca ellerinden geldiğince birbirlerinin sağlık durumları ile de ilgilenmişlerdir. Zaman zaman yaralı arkadaşlarını sırtlarında taşımışlar, yaralarını sarmışlar ve onlara moral vermişlerdir. Bunun yanında sağlıklı durumunda olan Türk askerleri özellikle yolculuk sırasında diğer uluslardan BM askerlerine de yardım etmiş ve onlarla dayanışma içerisinde olmuşlardır. Bu askerlerden biri olan Amerikalı Bçvş. James Thompson, soğuk ve açlık sebebiyle hastalandığını, bu nedenle ayaklarını sürüyerek ilerlemeye gayret ettiğini ifade etmektedir. Tökezleyerek ilerleyebildiği için nöbetçiler tarafından sürekli itilip kakılan Bçvş.

¹¹⁴ Kore Gazisi **Arif Akıncı ile Röportaj** (Bkz. Yrd.Doç.Dr.Ahmet Mehmetefendioğlu “*Kore Savaşı ve Gaziler*” özel arşivi)

¹¹⁵ Yüksel, **a.g.e.**, s.45.

¹¹⁶ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.189.

Thompson, en sonunda kasıklarına yediği bir tekmeden dolayı artık yürüyemeyecek bir hale gelmiştir:

“Birkaç saatlik yürüyüşten sonra soğuktan donmuş bir göle geldik. Gölün üzerinden geçtikten sonra bize kısa bir mola için izin verildi. Acı içerisinde yolun kenarına oturdum. Yanıma bir Türk esir geldi ve ‘Sorun nedir?’ dedi. Acıyan yerimi ona gösterdim. Türkler masaj konusundaki ustalıklarıyla oldukça hatırı sayılırlar. Bu esir aşağıya eğilerek elleriyle kasık bölgeme öncekinden daha ağrısız bir vaziyette yürüyebilecek hale gelene kadar masaj yaptı. Türk askerleri; ‘Tanrı onları korusun!’, sonuna kadar, mümkün olduğunca diğer esirlerin birçoğunun ayaklarına, bacaklarına, bileklerine, boyunlarına masaj tatbik etmeye çalıştılar. Kişisel olarak, hayatta kalabilmenin günün gereği olduğu bir zamanda, onların bu süre boyunca diğer esirler üzerinde gösterdikleri şefkati asla unutmayacağım.” demektedir.¹¹⁷

Bununla birlikte 1951 Nisan Ayında esir düşen Türk askerlerinin durumu, Kasım 1950’de esir düşen askerlere göre birçok açıdan fark arz etmektedir. Örneğin; harita üzerinde esirlerin yürüyüş rotaları incelendiğinde askerlerin esir düştükleri bölgeden nihai esir kamplarına kadar olan kat edecekleri mesafe, Kunu-ri bölgesinin esir kamplarına olan uzaklığının iki katından fazladır. Üstüne üstlük 9. Bl. K. Yzb. Hamid Yüksel, 4 subay ve 100’den fazla er ile birlikte esir düştüklerinde; önce güneye çekilen BM birliklerini takip eden Çin ordusu ile birlikte güneye, daha sonra tekrar kuzeye yürütülmüşlerdir. Öyle ki esir kafilesi esir düştükleri bölgeden ancak 8 gün sonra geçebilmiştir. Ayrıca bu 8 günlük süre içerisinde Kızılların* yeni esir aldıkları BM askerlerini diğer esirlerle bir araya topladıkları ve kafilede esir sayının hızla artması sebebiyle esirler arasındaki ağır yaralı olan askerleri kafileden ayırdıkları anlatılmaktadır.¹¹⁹

Kafilede yürüyebilecek durumda olanlar esirler ölüm yürüyüşü adını verdikleri uzun yolculuklarını ancak 52 günde tamamlayabildiklerini

¹¹⁷ Thompson, **a.g.e.**, s.11.

* Kızıl: Komünist anlamına gelmektedir. Bkz.Püsküllüoğlu, **a.g.e.**, s.1100. [Dönemin konuşma dilinde ve yazılı basınında “komünist” kelimesi yerine ağırlıklı olarak “kızıl” kelimesinin kullanıldığı dikkatleri çekmektedir.]

¹¹⁹ Kore Gazisi Yzb.Hamid Yüksel’in eşi **Mesude Yüksel ile Söyleşi**, İzmir, 13 Eylül 2010 [“Hamid’in bölüğünden bir eri, ağır yaralıymış, bırakıyorlar. Yürümeyecek, götürmeyecekler onu. Bırakıyorlar yolda. Sonradan Amerikalılar şeyi [birlikleri] bunların peşine yetişince, Çinliler de işte bir yandan geri kaçıyor, bir yandan da esirleri sürüklüyorlar. Bu [ağır yaralı Türk askeri Amerikalıların] ellerine geçiyor. Ben gittim hastanede ziyaret ettim o Er’i, burada. Deniz Hastanesine getirdiler. O söylüyor ‘Yüzbaşım da esir, bizim komutan da esir ve yaralı...”]; Ayrıca bkz.Kıran, **Hürriyet Kapısı...**, s.54.

belirtmektedirler.¹²⁰ Yaralı arkadaşlarına tercümanlık yaparak refakat eden Sıhhiye Er Faruk Pekerol ise sevkiyatın 29 Nisan 1951'den 23 Haziran 1951'e kadar toplam 55 gün sürdüğünü bildirmektedir.¹²¹

Bu süre içerisinde yollarda ve toplama kamplarında katledilen asker sayısı incelendiğinde geçmiş dönemlere nazaran rakamlarda bir düşüş olduğu tespit edilmektedir. Dolayısıyla ikinci dönemde yani 1951 bahar döneminde, yollarda ve geçici kamplarda ölümlerin azaldığı görülmektedir. Ancak bu olumlu gelişme mevsimin bahar olması ve ana esir kamplarının hizmete girmiş olmasından çok; Çinli ve Koreli askerlerin esir edilen BM askerlerini öldürmemeleri için kat'i emir almış olmalarından kaynaklanmaktadır.¹²² Buna rağmen ikinci döneme ait yürüyüşler sırasında esirlere antlaşmalara aykırı şekilde muamele yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda 1951 Nisan ayında esir düşen Onb.Kamil Bozkurt esir kafilesi ile birlikte yürürken şahit olduğu bir olayı şu şekilde anlatmaktadır:

*“Şimdi bak millet susuyor. Susuzluktan yanmış arkadaşlar, biz giderken. Biz giderken, bir tanesi kaçtı. Dere geçiyor, suyu görünce hemen oraya atladı soktu burnunu. Çinli dikildi başına sıktı kurşunu... Bir kişiyi öldürdüler orada, su içerken. Ondan sonra da bizde tedbirli davrandık artık. Dedik ‘Yahu şey yapmasınlar. Pisi pisine ölmeyelim’.”*¹²³

Sonuç olarak her iki dönemde de kafilelerin ana esir kamplarına kadar fasıllı olarak ilerledikleri anlaşılmaktadır. Geçici kamplarda harcanan sürelerde dikkate alındığında en kısa yolculuğun, en az iki ay sürdüğü hesaplanmaktadır. Özellikle Kunu-ri Muharebelerinde esir düşen bazı askerler için bu sürenin 4 aya kadar uzadığı görülmektedir. İstisnai bir durum olarak çok daha uzun süre yolculuk yapan yaralı birkaç Türk askerinin de mevcut olduğu bilinmektedir.

2.3.1 Geçici Kamplarda Barınma ve Günlük Yaşam

Kore Savaşı'nın başlamasıyla birlikte geçen birkaç aylık süre zarfında, düşman birlikleri tarafından ele geçirilen BM askerleri için herhangi bir esir kampı tesis edilmediği gibi, esirler için sadece derme çatma toplama alanları meydana getirildiği bilinmektedir. Merkezi esir kamplarının ise, Çin Halk Cumhuriyeti'nin

¹²⁰ Yüksel, **a.g.e.**, s.48.

¹²¹ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.205.

¹²² M.Yüksel, **a.y.**

¹²³ Bozkurt, **a.y.**

(Çin Gönüllülerinin) savaşa dahil olmasından sonraki süreçte hizmete girdiği görülmektedir. Esir sayısının hızla artmasıyla birlikte acil ihtiyaca binaen Çinliler tarafından ilk defa model olarak nitelendirilebilecek ve diğer kamplara göre oldukça büyük ebatlarda bir merkezi (daimi) esir kampı inşa etmeye başladıklarını anlaşılmaktadır. Kampın emniyet sebebiyle cepheden olabildiğince uzak bir bölgede, Kore'nin kuzey sınırında tesis edildiğini tespit edilmektedir.¹²⁴

İlk merkezi kamp olan Pyoktong isimli esir kampının tesis edilmesinden sonra, savaş boyunca günbegün artan BM esir sayılarına bağlı olarak, yine Yalu Nehri kıyıları başta olmak üzere daha pek çok daimi esir kampı açılmıştır. Çin ve Kuzey Kore yönetimlerinin yeni açılan daimi kampların dışında, tüm hızıyla devam eden savaşın ülke sınırlarında yarattığı değişkenliğe bağlı olarak birbirinden farklı bölgelerde, sayıları neredeyse 50'yi bulan geçici esir toplama alanları/kampları oluşturdukları anlaşılmaktadır. Amerikan kaynaklarında sıkça adları geçen *Pak's Place* (Sorguya Çekme Merkezi), *Pukching Mining Camp* (Ölüm Vadisi), *Suan Mining Camp* isimli kamplar bunlardan sadece bir kaçıdır.¹²⁵ Bahsi geçen geçici esir barınaklarının neredeyse tamamı yakınının inşa edilmesinde hiçbir masraf ve emek harcanmamış, sadece halk tarafından terk edilmiş, harap haldeki bir yerleşim biriminin geçici esir kampı olarak tayin edilmesi şeklinde oluşturulmuştur. Bunun en önemli belirtisi, bu kampların etraflarının tel örgüler veya çitler ile çevrili olmaması; esirlerin konulduğu barakaların kapı ve pencerelerin kırık dökük bir halde ısıtma tertibatından yoksun olmasıdır.

Bu sebeple gerek Kore gazileri ile yapılan söyleşiler, gerek konuyla ilgili kaynaklar incelendiğinde esaretin ilk günlerinde askerlerin birbirinden oldukça farklı yerlerde fakat hemen hemen birbirleriyle aynı şartlar ve uygulamalar altında alıkonuldukları anlaşılmaktadır. Örneğin 1950'de Kunu-ri Muharebelerinde esir düşen askerlerden bazıları gereksiz yere gece boyunca karlar üzerinde yürütülerek civarda dolaştırıldıklarını, sabah tekrar aynı barakalara getirilerek gün boyunca bu barakalarda alıkonulduklarını anlatmaktadırlar. Askerler yaklaşık dört beş gün süren bu garip uygulamanın kendilerine yolu şaşırtmak amacıyla yapıldığına inanmaktadır.¹²⁶

¹²⁴ Edwards, **a.g.e.**, s.232.

¹²⁵ Cole, **a.g.e.**, s.33.

¹²⁶ Yurtsever, **a.y.**

Özellikle Çin kuvvetlerinin BM ordularına karşı genel taarruzu sırasında esir düşen BM askerleri, komünist kuvvetler ile birlikte önce güneye doğru yürütölmüşler sonra tekrar geriye yani kuzeye döndürölerek çok kötü ve ağır şartlar altında alıkonulmuşlardır.¹²⁷

Benzer şekilde 1951’de Çinlilerin Bahar Taarruzu sırasında esir düşen askerler de, kimi zaman güneye; kimi zaman kuzeye sevk edildikleri için İmjın Nehri’ni üç kez geçmek zorunda kalmışlardır. Nitekim Türk askerleri, esir düştükleri mevkiden sekiz gün sonra tekrar kuzeye doğru geçtiklerini fark ettiklerinde düşmanın bu garip uygulamasına bir türlü anlam veremediklerini belirtmekle birlikte; *“Yoksa erleri peşinde taşımakla kendi birliklerine gösterip onlara moral mi vermek istiyorlardı?”* diye sormaktadırlar.¹²⁸

Böylelikle komünist birliklerin taarruz sırasında ele geçirdikleri BM askerlerinin sürekli yürüterek yordukları, barınma ve iâşe ihtiyaçlarını hemen hemen hiç gözetmedikleri ya da gözetemedikleri ortaya çıkmaktadır.

Nitekim Kore Savaşı’nın başlamasından bu yana geçen yaklaşık yedi aylık zaman dilimi içerisinde komünist ordu yönetimi tarafından esirlerin bir araya toplanması amacıyla belirli bir bölge veya yer tespit edilmemesi sebebiyle, esirler uzun süre boş yere yürütölmüşler veya yol kenarlarında sağda-solda bekletilmişlerdir. Komünist yönetimi böylesi ilkel bir uygulamaya zorlayan olası nedenlerden biri Çin Kuvvetlerinin taarruz sırasında esir aldıkları BM askerleri sayısının tahminlerin oldukça üstünde olmasıdır. Dolayısıyla ele geçen BM askerlerini nihai olarak sevk edilecekleri daimi esir kamplarının tıpkı geçici toplama kampları gibi hâlihazırda mevcut olmaması; özellikle savaş başlar başlamaz esir düşen Amerikan askerleri içerisinde büyük oranlarda kayıplar yaşanmasına sebep olmuştur.

Bu nedenle merkez kampların inşasına kadar geçen süre içerisinde geçici esir toplama alanları; dağın yamacındaki bir düzlük, hendek veya sütire olabildiği gibi daha sonraki günlerde bir baraka, köy evi, mağara ve harap durumdaki okul binaları olabilmektedir. Örneğin böyle bir uygulamaya maruz kalan Aşçı Er Davut Acar ve bir kaç arkadaşı Kunu-ri’de yaralı olarak esir düştüklerinde, ilk geceyi elleri bağlı

¹²⁷ Akdoğan, **a.y.** ; Yustsever, **a.y.** vd.

¹²⁸ Yüksel, **a.g.e.**, s.44. [Yzb.H.Yüksel kendi bölümüne ait yüzlerce şehidin dere içerisinde Çinlilerce çürümeye terk edildiğini ve günlerdir açıkta bekleyen bedenlerinin kokmaya başladığını anlatmaktadır.]

şekliden (alıkonulan diğer birliklerden arkadaşları ile birlikte) bir hendek içerisinde geçirmek zorunda kaldıklarını; havanın çok soğuk olması sebebiyle ancak birbirlerine sokularak uyuyabildiklerini anlatmaktadır.¹²⁹

Çvş. Hilmi Adanalı ise esir düştükleri ilk üç-beş günlük süre boyunca, içine ağaçtan merdivenlerle inilebilen, yaklaşık bir adam boyu derinliğindeki kireç kuyusuna benzer çukurlarda kaldıklarını ve her çukurun başında bir nöbetçinin beklediğini söylemektedir.¹³⁰ Bazı esirler de yakalandıktan sonra hiçbir toplama kampında konaklamadan doğrudan esir kampına götürüldüklerini ifade etmektedirler fakat bu esirlerin sayısı oldukça azdır.¹³¹

Yakalandıktan sonra geçici toplama kamplarına intikal ettirilen esirler çoğunlukla köylerde; damları pirinç saplarıyla örtülü (Türk askerlerin daha çok *baraka* tabir ettikleri) kerpiç küçük köy evlerinde veya okul binalarında konaklamışlardır. Barakaların dar ve havanın aşırı soğuk olmasından dolayı esirler balık istifi şeklinde birbirlerine sarılarak ya da sırt sırta yatmak zorunda kalmışlardır. Aksi takdirde askerler uyku sırasında donma tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarını ifade etmektedirler.¹³²

Donma tehlikesine maruz kalan esirlere herhangi bir koruyucu kıyafet verilmemesine karşın, esaretin ilk dördüncü ya da beşinci günde yaklaşık 10 cm genişliğinde karemsi, kaput bezinden kesilmiş, üzerinde sabit kalemle yazılmış numaralar bulunan bir bez parçası verilmiştir. Esirlerden kendilerine verilen bu bez parçalarını iğne iplikle ceketlerin üzerine dikmeleri istenmiştir. Yoklamaların künye yerine geçen bu numaralara göre yapıldığı anlaşılmaktadır.¹³³

Böylelikle Kunu-ri Muharebelerinde esir düşen askerlerden donma tehlikesini atlatan, açlık ve bakımsızlığa karşı direnip hayatta kalmayı başarabilen askerler uzun bir yolculuktan sonra ilk olarak (Türk askerlerinin “*köy gibi bir yer*” olarak tarif ettikleri) toplama kampına getirilmişlerdir. Bu kamp aslında Kuzey Korelilerin savaşın ilk günlerinde yakaladıkları Güney Koreli ve Amerikalı BM esirler için alelacele oluşturulmuş derme çatma bir esir toplama kampıdır. Kuzey Koreliler 1950 yılında bu kampta yaz boyunca esirlere dağda ağaç kestirip odun kırdırmışlardır. Bu

¹²⁹ Kıran, **Hürriyet Kapısı...**, s.42. [1950 yılında ilk kar bu gece yağmıştır.]

¹³⁰ Adanalı, **a.y.**

¹³¹ Baran, **a.y.** ; Uluçay, **a.y.**

¹³² Yurtsever, **a.y.**

¹³³ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.187.

sebeple Türk esirlerden bazıları bu esir kampına “*Yazlık Kamp*” adını vermişlerdir.¹³⁴ Bu kampta kalan Onb.Veli Atasoy kampı şu şekilde tarif etmektedir; “*Korelilerin [1950 Yaz döneminde] ilk muharebede esir olan [BM askerlerini hapsedtikleri] bir yer var böyle. Oranın ismini bilmiyorum tabi, lakin böyle ufak ufak binalar. Adamlar orada kalmışlar. Koreliler orada kalanları ne yaptılar, ne ettiler bilmiyoruz? Onları sarf [sevk] etmişler bir yere. Bizi oraya soktular...*” demektedir.¹³⁵

Terk edilen bazı köylerin geçici toplama kampı olarak kullanılmalarının dışında, Japon sömürge dönemimde boksit ve kömür madeni olarak işletilen ve savaş döneminde terk edilen madenler ve bunların çevrelerinde ayakta kalmış maden işçilerine ait binalar ve barakalar esir toplama kampı olarak kullanılmıştır. Mağaraların bazıları aynı anda yaklaşık 300 ila 500 kişilik bir kalabalığı içine alabilecek kadar büyük olduğu anlaşılmaktadır. Türk askerlerinin bir kısmının kuzeye intikalleri sırasında bu mağaralarda kaldıkları görülmektedir.¹³⁶ Örneğin bu mağaralardan birinde yaklaşık 5 gün kalan Sıhhiye Onb. Veli Atasoy söyleşi sırasında kaldıkları mağaranın ismini hatırlayamamakla birlikte, bu mağaranın daha önceleri kömür madeni olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Orada kaldığı sırada başlarından geçen ve kendisine ilginç gelen bir olayı şöyle anlatmaktadır:

“*Ali Osman’la [dışarıya] çıktım, mağaranın önünde bir taş var. Kayanın üstünde birisi oturuyor... kar yağmış yani iki parmak filan kar yağmış; 3 cm, 5cm! Bir de baktık ki Çinliler böyle senin gibi film çekiyor, bilmem ne yapıyor. Orada kayanın başına oturan; Ankara’da yüzbaşılık yapıyormuş, Amerikalı! Yzb.Lorenza, Kaptın Lorenza diyorlar İngilizce. Sordum ‘Yahu neyin nesisin, nedir?’. ‘Türk arkadaş çaynıs çok fena!’... Meğersem Amerikalıymış. Ancak bunu konuşuyor... [Sonra] Osman ile ikimiz içeri girdik; tekrar geri! O kömür mağarasına.” demektedir.¹³⁷*

Yukarıdaki örneklerde olduğu gibi BM askerlerinin anlatılarında kampların, madenlerin birbirlerine benzemesi ve sayılarının fazla olması sebebiyle bazen kampların yerleri ve isimleri hakkında karışıklıklar yaşanmaktadır. Tespitlerimize göre kuzeye sevk edilen BM askerlerinin birçoğunun kısa bir sürede olsa tutuldukları bir kamp olan “*Death Valley*”, Kunu-ri kasabasına yakın kamplardan birisi

¹³⁴ Yurtsever, a.y.

¹³⁵ Atasoy, a.y.

¹³⁶ Akdoğan, a.y. ; Akıncı, a.y.

¹³⁷ Atasoy a.y.

olmalıdır. Esirlerin anlatımına göre dağların arasında bir vadide ve dere içinde konuşlanmış, yaklaşık dört yüz haneli büyük bir köy görünümündedir. Köydeki barakalar geçmişte boksit madeninde çalışan işçilere ait olan barakalardır. Gün içerisinde çok kısa bir süre güneş gördüğü için köy oldukça karanlık olup, soğuk bir iklime sahiptir. Esirlerin bir kısmı camları kırık okul binasında ikamet ettikleri için kamp oldukça ilkel bir görüntü arz etmektedir.¹³⁸

Amerikalı askerler tarafından ilk günlerde “*Mining Camp [Pukching Mining Camp]*” olarak adlandırılan bu yer daha sonraki günlerde ölümlerin fazlaşması sebebiyle “*Ölüm Vadisi (Death Valley)*” olarak anılmaya başlanmıştır. Türk esirlerin de söyleşilerde bahsetmiş olduğu gibi askerlerin kuzeye yolculukları sırasında bir süre kaldıkları ve köy gibi bir yer olarak nitelendirdikleri “*Yazlık Kamp*” veya Türk askerlerince daha çok benimsenen adıyla “*Soğuk Kamp*”; aslında yabancı kaynaklarda adı sıklıkla geçen “*Death Valley*” isimli geçici esir kampı olmalıdır.¹³⁹ İsim karmaşasını önlemek amacıyla bu kamp, bundan sonraki anlatımlarda Yazlık Kamp ismi yerine “*Soğuk Kamp*” olarak anılacaktır. Soğuk Kamp’ta bulunan esir Türk askeri sayısının Aralık 1950 ile Ocak 1951 dönemleri arasında yaklaşık 60-70 kişi olduğu tahmin edilmektedir.¹⁴⁰

Yine gazilerin aktardığı bilgilere göre Aralık 1950’de her tarafı kar ve buzla kaplı Soğuk Kampta bulunan Çinli muhafızlar, daha önceki esir kafilelerinin yaz günlerinde dağda kesip kırdıkları odunları, Türk esirlerin yardımıyla dağdan aşağıya indirterek kamp içerisine taşıttırmaktadırlar. Fakat dağdan odun taşınmasına başlanmasından kısa bir süre sonra ishal, açlık ve halsizlik sebebiyle tepeye çıkmanın ve yüklü bir halde aşağıya inmenin oldukça güç bir hal aldığı görülmektedir. Esirler, içine düştükleri bu güç durum için “*Biz bu tepeye gidiyoruz onlarla. Ama bir hafta sonra tepeye adam kalmadı çıkan, herkes kesildi.*” şeklinde bir ifade kullanmaktadırlar.¹⁴¹

Esirler, Soğuk Kamp olarak tabir ettikleri bu kampta yaklaşık bir ay kaldıktan sonra Pekton olarak adlandırdıkları başka bir kampa sevk edilmişlerdir.¹⁴² Yalnız bazı kaynaklarda 26 Aralık 1950’den beri esirlerin tutulduğu *Death Valley*

¹³⁸ İrmak, a.y. ; Atasoy a.y. ; Yurtsever, a.y.

¹³⁹ Lewis H. Carlson, **Remembered Prisoners of a Forgotten War**, New York, St. Martin’s Press, 2002, s.108,.277 (Dip Not 1) ; Fehrenbach, a.g.e., s.494.

¹⁴⁰ Atasoy, a.y.

¹⁴¹ Yurtsever, a.y.

¹⁴² İrmak, a.y. ; Yurtsever, a.y. [Bazı anlatımlarda Soğuk Kampta kalış süresi birkaç aya kadar uzamaktadır. Bkz. Atasoy a.y.]

isimli kampın 12 Mart 1951’de kapatılarak, kampta sağ kalan Amerikalı, Güney Koreli ve az sayıdaki Türk askerin yayan başka bir kamp sevk edildikleri ve 17 Mart 1951’de 5 No.lu Pekton (*Pyongtong*) Kampına getirildikleri yazmaktadır.¹⁴³

Diğer yandan 1951 yılı Nisan Ayında esir düşen Türk askerlerinin ölüm yürüyüşleri ise, 20-21 Haziran 1951 Çarşamba günü (sabah erken saatlerde) Pyongtong şehrindeki 5 No.lu Kampa vardıklarında tamamlanmıştır. İkinci grup esirler olarak adlandırabileceğimiz bu askerler de kendilerinden önce esir düşen BM askerleri gibi kuzeye sevkıyat süresince eziyet çektikleri anlaşılmaktadır. Yolculuk sırasında sık sık nehir ve dere içinden geçtikleri ve ıslandıkları için sabaha kadar ayazda ıslak elbiseleri ile bekletildikleri hatta baraklarda birbirlerine sokularak yatmak zorunda bırakıldıkları anlatılmaktadır. Fakat aylardan nisan olması sebebiyle hava sıcaklıklarının kış aylarına oranla daha avantajlı olmasından dolayı soğuktan donarak ölen herhangi bir Türk askerine rastlanmamıştır. Her ne kadar hava sıcaklığı kış ayları kadar sert olmasa da; Kunu-ri Muharebelerinde esir düşen Türk askerlerinde olduğu gibi ikinci grup Türk esirlerine de ihtiyaç duydukları halde yolculuk sırasında battaniye verilmemiştir. Oysa Sarıkamış iklimine sahip olan bu bölgede nisan soğuğunun etkisini olağan gücüyle sürdürmekte olduğu belirtilmektedir.¹⁴⁴

Ölüm yürüyüşleri boyunca içlerinden ağır yaralı olan askerler ana gruptan ayrıldıktan sonra, geriye kalan yürümeye elverişli Türk esirleri, Amerikalı, İngiliz, Filipinli ve Kosta Rikalı esirlerle birleştirildikten sonra beraber yürütölmüşlerdir. Ölüm yürüyüşleri sırasında bir ara kumanya almak amacıyla nöbetçiler nezaretinde kafilen ayrılarak başka bir askeri bölgeye gönderilen birkaç esir, gece yolda karşılaştıkları askeri kafiye içerisinde diğerlerinden farklı üniformalı, sarışın, uzun boylu ve şapkalarında orak-çekiç bulunan beş adet Rus subay gördüklerini ve oldukça şaşırdıklarını ifade etmektedirler.¹⁴⁵ Bu esirler kumanya çuvallarını aldıktan sonra bulundukları bölgeden ayrılarak tekrar kendi kafiyelelerine katılmışlar ve yürüyüşlerine devam etmişlerdir.

Askerler yol üzerinde konakladıkları yerlerde, kendilerinden önce buralarda tutulmuş esirlerin (Birinci grup Türk askerlerinin) izlerine rastladıklarını anlatmaktadırlar. Bu konuda Onb. Ali Akdoğan; “*Bizim gittiğimiz kampa yazı*

¹⁴³ Fehrenbach, **a.g.e.**, s.498.

¹⁴⁴ Yüksel, **a.g.e.**, s.51.

¹⁴⁵ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.186.

yazmışlar, bizim orada[ki] esirler. ‘Biz şuradayız, biz gidiyoruz!’. Oradan [onları] değiştirmişler başka yere. Onların gittiği yere, bizi de götürüyorlar.” demektedir.¹⁴⁶

İkinci katile ana kamplara ulaşmadan önce son kez şehir sınırları içerisinde bulunan geçici bir esir kampında konakladığı anlaşılmaktadır. Bu şehrin, içinde tren istasyonu bulunan Kuzey Kore’nin önemli ve büyükçe şehirlerinden biri olan “Kujandong” şehri olduğu tespit edilmektedir. Kent hava bombardımanları ile harabeye dönmüş ve fabrika bacaları yıkılmış bir sanayi bölgesidir. Esirler anılarında şehir için; “Büyük ve güzel bir şehirdi. Geniş asfalt yolların kenarlarında, insanlar birikmiş bizleri seyrediyordu. Fakat halkla olabilecek teması engellemek için de yolun iki tarafına Çinli askerler dizilmişlerdi...”¹⁴⁷ demektedirler. Esirler bunlara ilave olarak şehirde konakladıkları yerler için “Burada parça parça birkaç okula yerleştirildik. Okulların hemen yanında da hava baskınlarından korunmak için sığınaklar vardı.”¹⁴⁸ şeklinde bilgiler vermektedirler. Kujandong’da yaklaşık 3-4 gün kalan esirler, 10-15 gün sürecek bir yolculukla Pyoktong’a varmak üzere Haziran 1951’de tekrar yola koyulmuşlardır.

Yalnız esir düşen Türk askerleri birbirlerinden farklı mevki ve zamanlarda yakalandıkları için, zaman zaman büyük katileler yerine çok daha küçük gruplar halinde yürütüldükleri ve farklı kamplara sevk edildikleri de olmuştur. Zira bu askerlerin bir kısmı Komünist Çin Kuvvetlerinin (CCF) gece baskınlarında kendi birliklerini kaybettikten sonra günlerce ormanda saklanarak kendi birliklerini ararken yakalandıkları için, günler önce esir düşen arkadaşlarının halihazırda bulundukları mevkiden hayli uzak bir mevkide bulunmaktadır.¹⁴⁹

Konuyla ilgili olarak Er Hüseyin Özgöl “Esir olmamak için 28 gün gezdim dağlarda. Ondan sonra yakaladılar...” demektedir. Çvş. Muzaffer Şenburç ise diğer esirlerden farklı olarak başlangıçta bir süre Pyongyang’ın güneydoğusunda bulunan ve içinde 1.600’den fazla esir barındıran “Bomba Kamp” adındaki büyük bir kampta (Abdullah isimli arkadaşı ile birlikte) kaldığını ifade etmektedir. Çvş. Şenburç o kötü günleri şöyle hatırlamaktadır:

“Bomba Kampta taş ve toprak üzerinde yatırılıyorduk. Bir gün yine yaralarımızın sızısı, soğğun donduruculuğu ile titrerken benim gibi titremekte olan

¹⁴⁶ Akdoğan, a.y. [Nisan 1951’de esir düşen ikinci grup kafilenin kuzeye yolculukları sırasında Soğuk Kampta konaklamış olabilecekleri düşünülmektedir]

¹⁴⁷ Rusçuklu, a.g.e., s.189.

¹⁴⁸ Yüksel, a.g.e., s.52.

¹⁴⁹ Özgöl, a.y.

bir esirle sarılıp yatmıştık. O benim üzerimden elini dolamıştı. İkimizde uyumuştuk. Ben uyandığım zaman o uyuyordu. Elinin ağırlığı hala üzerimde idi. Uyandırmadan elinin altından sıyrılmak için biraz dikkatli kalktım. Fakat elinin, yüzünün sarılığına biraz morarma karışmış, nefes almadan uyuyor. Biraz dikkatli bakınca soğuktan kaskatı donarak ölmüş olduğunu gördüm...” demektedir. Bunlara ek olarak Bomba Kampta başlangıçta kendileri haricinde Türk bulunmadığını fakat bir süre sonra kampa 13 yaralı Türk esir daha getirildiğini, ilerleyen günlerde 13 kişiden altısının başka bir kampa sevk edildiğini ifade etmektedir.¹⁵⁰

Geçici esir kamplarında genellikle zemin, sadece pirinç saplarından yapılma hasırlar ile örtülmüş olduğu için esirler hasırların üzerinde yerlerde yatmak zorunda kalmışlardır. Ayrıca Soğuk Kampta ikamet edilen binadaki camlar kırık olduğu için soğuğa karşı korunma imkanı tamamıyla ortadan kalkmıştır. Uyku esnasında yastık olarak kimi zaman ağaç takozlar kullanılmakta olduğu ve şanslı olan koğuşlarda beş kişi bir battaniye düştüğü tespit edilmektedir. Battaniyesiz koğuşlardaki askerler ise birbirlerine sarılarak ısınmaya çalıştıklarını anlatmaktadırlar. Esirler özellikle battaniye olmayan odalarda adeta “*Tavuk gibi!*” kalmaya zorlandıklarını belirtmektedirler.¹⁵¹

Geçici kamplardaki şartların ağırlığı bir yana diğer taraftan kamplarda bulunan BM askerlerine bu dönemde dolaylı yoldan komünist propaganda yapılmaya başlanıldığı göze çarpmaktadır. Bu amaçla ilk kez Çinli bir subay tarafından Soğuk Kampta bulunan BM esirlerine hitaben toplu bir konuşma yapıldığı dikkatleri çekmektedir. Çinli subay (çap pat İngilizcesiyle) yaptığı konuşmasında, esirlere esir muamelesi yapmak yerine Çin Yönetimin yeni siyasetine uygun olarak ılımlı hareket edeceklerini ifade etmiştir. Konuşma sonunda kamp içerisinde herkesin eşit olduğunu; artık subay, astsubay hiçbir rütbe kalmadığını ve herkese eşit muamele yapılacağını vurgulamıştır. Konuşmanın içeriğinin esirler üzerinde yarattığı etkiyle, konuşma biter bitmez meydana bulunan Amerikalı bir asker, yakınındaki subayının yanına giderek arkadaşmışçasına eliyle subayın sırtına vurmuş ve “*Hey Jack, hangi cehennemdeydin?*”¹⁵² şeklinde bir soru sormuştur. Bu olay Çinlilerin esir kamplarında uygulamaya koymaya çalıştıkları istikrarsızlaştırma programının ileriki günlerde ne kadar başarıya ulaşacağına dair bir kanıt olarak kabul edilmektedir.

¹⁵⁰ Akay, **a.g.e.**, s.55.

¹⁵¹ İrmak, **a.y.** ; Atasoy **a.y.** ; Yurtsever, **a.y.** ; Akay, **a.g.e.**, s.57.

¹⁵² Fehrenbach, **a.g.e.**, s.496.

Nitekim bugünden sonra Amerikan askerleri arasındaki hiyerarşinin gittikçe bozulduğu ve bunun sonucu olarak disiplinsizliğin ölüme kadar varan hazin sonuçlar doğurduğu görülmektedir.¹⁵³

O dönemde aynı etkinin Türk askerleri üzerinde de oluşup oluşmadığını tespit edebilmek amacıyla görüşmeler sırasında bu konuda gazilere sorular sorulmuştur. Sorulara alınan cevapların içeriklerine ve söyleşilerin genel akışına bakıldığında; BM askerleri arasında tüm üst rütbeli askerlerin (subay, astsubay, çavuş ve onbaşılar) rütbeleri sökülmesine karşın, askeri hiyerarşinin Türk askerleri içerisinde en üst rütbeden en alt rütbeğe kadar devam ettiği anlaşılmaktadır. Örneğin kabile içerisinde bulunan erbaşlardan Onb. Kamil Bozkurt “...mesela kendim, çavuşum. Biz askerlerimize eğitimini verdik. Bizim sözüümüzü de tuttular. ‘Yani arkadaşlar biz Türk Milletini temsil ediyoruz burada. Türk Milletini temsil ediyoz, En ufak bir hareketinizi, bizi çok büyütürler öyle bildirirler!’ diye, böyle davrandık. Yine [esarete de] aynı, mesela bize saygı gösterdiler bizi bilen askerlerimiz.” demektedir.¹⁵⁴ Çvş. Mustafa Aktaş ise “Bizimkiler onlara itaatini eksik etmedi hiç! [Erat] Subaylara saygısını devam ettirdi. Çünkü tanıyoruz [onları].” şeklinde görüşlerini ifade etmektedir.¹⁵⁵

Soğuk Kampta Çinlilerin esirlere karşı uygulamaya başladıkları komünist propaganda ile birlikte BM askerlerine kendi ideolojilerini aşlamaya ve telkin etmeye çalıştıkları görülmektedir. Bu nedenle subayları erlerin yanında küçük düşürerek askeri birlik içerisinde emir komuta zincirini kırma ve askerleri disiplinsizliğe sevk etme amacı gütmüşlerdir. Gazilerle yapılan söyleşiler bu açıdan değerlendirildiğinde de, gerek yolculuk sırasında gerek geçici kamplardaki süre içerisinde tüm yaptırımlara rağmen Türk askerleri arasındaki emir komuta zincirinde kayda değer herhangi bir kopmanın mevcut olmadığı anlaşılmaktadır.

2.3.2 Geçici Kamplarda Beslenme

1950’de Kasım ayında Kunu-ri bölgesinde düşman tarafından ilk ele geçirilen Türk askerleri aralıksız süren çatışmalar sebebiyle zaten aç ve uykusuz bir durumdadırlar. Daha öncede vurgulandığı üzere esir düşen askerlerin bazıları da

¹⁵³ Eugene Kinkead, “The Study of Something New in History”, **New Yorker**, 26 October 1957, s.114-169.

¹⁵⁴ Bozkurt, **a.y.**

¹⁵⁵ Aktaş, **a.y.**

düşman birlikleri tarafından yakalanmadan önce günlerdir orman içlerinde saklanarak dağılan birliklerini aramaktadırlar. Haliyle bu askerler yakalandıklarında çam ağaçlarının kabuklarını yiyecek kadar açtırlar.¹⁵⁶ Askerlerin ne kadar güç bir durum içinde oldukları, gazilerin kendi anlatımlarındaki ifadelerden kolaylıkla anlaşılmaktadır:

*“Abe! Üç gün kaldık biz! Aç duramadık, gözlerimiz görmez oldu. Yaprak aradık bulamadık yemek için, ot aradık bulamadık yemek için. Hatta arkadaşımın biri yemin etti; ‘İçimizden biri ölürse karnım doyasıya kadar etini yiyeceğim!’ dedi. Yani biz kendi nefesimizin kokusundan duramadık.”*¹⁵⁷

Er Kadir Üzülmez de; *“Zaten cephede aç kaldığım çok! Ben, askerin boynundan ekmek aldım, ekmek yedim. Vurduğum adamın ekmeğini aldım, ekmeğini çantama koydum. Eh! zaten ben vurmuşim oni, vurulmuş yahut ceset yatıyor. Eski cesetler değil, yeni yeni!..”* demektedir.¹⁵⁸

Sadece Kunu-ri bölgesindeki düşman tarafından yakalanan Türk askerleri değil, diğer esir düşen BM askerleri de açlıktan şikayet etmektedirler. Nitekim konuyla ilgili olarak hazırlanan tüm resmi raporlarda ve gazilerin anlatımlarında BM askerlerinin esir düştükleri ilk günlerde ve ölüm yürüyüşleri sırasında, askerlere verilen günlük yiyecek miktarındaki azlığa ve yetersizliğe sıkça vurgu yaptıkları görülmektedir.¹⁵⁹

Gaziler adeta ağız birliği yapmışçasına kendilerine verilen günlük yiyecek miktarı ve çeşidi için *“sadece bir avuç darı”* şeklinde tek bir ifade kullanılmaktadırlar.¹⁶⁰ Öyle ki; esaretin ilk aylarında Türk askerleri neredeyse yok denecek kadar az olan günlük yiyecek istihkaklarını arttırabilmek ve hayatta kalabilmek amacıyla, geçici kamplarda ölen Amerikalı askerleri kamp yönetimine bildirmeyip aynı koşuğa birkaç gün daha yatıp kalkarak bu askerlerin günlük iase istihkaklarını almışlar ve geride kalan askerler arasında pay etmişlerdir.¹⁶¹ Fakat yaz aylarında cesetlerin çabuk kokması sebebiyle bu yöntem uygulanmamıştır.

¹⁵⁶ Akıncı, **a.y.**

¹⁵⁷ Aktaş, **a.y.**

¹⁵⁸ Üzülmez, **a.y.**

¹⁵⁹ James Angus MacDonald, **The Problems of U.S. Marine Corps Prisoners Of War In Korea**, Washington, History and Museums Division Headquarters, U.S.Marine Corps, 1988, s.44,66. ; Cole, **a.g.e.**, s.34.

¹⁶⁰ Büyükkirişçi, **a.y.** ; Koç(Karagöz), **a.y.** ; Ulu **a.y.** ; Fehrenbach, **a.g.e.**, s.450 vd.

¹⁶¹ Yüksel, **a.g.e.**, s.54.

Diğer yandan esirler günlük yiyecek istihkakları haricinde bir avuç fazla darı alabilmek için, kamplarda ölen Amerikalı askerlerin iptidai defin işlemlerini yapmışlardır. Gazilerin anlatılarında bahsi geçen defin işlemi aslında, ölen askerin vefat ettiği yerden alınarak, Kızıllar tarafından gösterilen bölgeye (dereboyuna) kadar taşınarak savrulup atılmasıdır. Bu konuda Er Süleyman Irmak “*Amerikan ölüleri var. Çürütüyorlar. Götürüyoruz, derelere atıp geliyoruz. Dayak gibi oluyor, zaten soğuk kamp! İnsana zaten dayak gibi oluyor!*” demektedir.¹⁶² Aynı şekilde Türk esir Çvş. Hasan Uluçay da “*Ayağına ip bağlayıp iki kişi sürür gider, atar gelirdik. Bir[avuç] kum darı verirlerdi. Miğferi çıkarır, miğferde kaynatır, yirdik onu.*” demektedir.¹⁶³

Darı, o yıllarda Amerika’da haşlandıktan sonra domuz yemi olarak kullanılmakla birlikte Türkiye’de de aynı şekilde ağırlıklı hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Esirlere ana gıda olarak verilen mısır veya darının yerini bazen daha küçük taneli “*kum darısı*” veya “*ak darı*”, bazen de “*süpürge tohumu*”nun aldığı görülmektedir. Kimi askerler süpürge tohumunu “*bali*” olarak adlandırmaktadırlar.¹⁶⁴

Darı ağırlıklı tek tip beslenmenin yarattığı sorunlar ve günlük iâşe miktarındaki azlığın yanında, bazı günler Komünistler tarafından esirlere hiçbir yiyecek verilmediği de olmuştur. Bu durum karşısında esirlerin açlık ya da yetersiz gıdaya karşı bir şeyler bulabilmek amacıyla civardaki köpekleri yakalayıp yedikleri; buna ek olarak kabilelerin kuzeydeki kamplara sevki (yürüyüş) sırasında civarda başıboş dolaşan diğer hayvanları [kedi vb.] yakalayıp yemeye çalıştıkları belirtilmektedir.¹⁶⁵ Hatta konuya ilişkin bir kaynakta Ölüm Vadisinde sayıları gittikçe azalan köpeklerin, esirlere karşı daha ihtiyatlı olmaya başlamalarıyla birlikte; köpekleri yakalanmanın güçleştiği ve bu sebeple protein eksikliği yaşayan esirlerin daha da zayıf düştükleri trajikomik bir şekilde anlatılmaktadır.¹⁶⁶

İşin daha da kötüsü BM esirleri, insan ve hayvan dışkılarında görebildikleri tahıl tanelerini toplamak zorunda kalmışlardır. Kampta suyun kıt olması sebebiyle

¹⁶² Irmak, a.y.

¹⁶³ Uluçay, a.y.

¹⁶⁴ Bokurt a.y. ; Akdoğan, a.y. ; Irmak, a.y. vd.

¹⁶⁵ Clark, a.g.e., s.259.

¹⁶⁶ Fehrenbach, a.g.e., s.452,498.

zaman zaman nöbetçilerin kirli banyo sularını da içmeye zorlanmışlardır.¹⁶⁷ Benzer olaylara ölüm yürüyüşleri sırasında da sıklıkla rastlandığı görülmektedir:

*“Et lafını duyunca hiç düşünmeden ben de o kalabalığa karıştım. Ancak [nöbetçinin] et diye bize gösterdiği şey bir inek veya öküz postuydu ve kokudan yanına yaklaşılacak gibi değildi. Postun üstü kurtlarla kaplıydı... Ateşi yaktık ve postu üzerine koyduk. Önce kurtlar kavruldu, sonra kılardan kurtuldu post. İyice kızarttıktan sonra aramızda paylaştık.”*¹⁶⁸

Başka bir kaynakta ise kuzeye doğru intikale geçen 700 kişilik bir esir kafilesinde (yürüyemeyecek kadar halsiz ve yaralı oldukları için uçurumdan itilen ve vurulan Amerikan askerlerinin sayısı da dahil olmak üzere) sadece yolculuk boyunca açlık, bakımsızlık ve tedavi yoksunluğu sebebiyle çok sayıda Amerikan askerinin hayatını kaybettiği iddia edilmektedir. Bu kafilenden esir kamplarına ancak 250 kişinin sağ olarak varabildiği belirtilmektedir.¹⁶⁹

Öte yandan söyleşiler sırasında gazilerin bir kısmı, konu hakkında genel olarak anlatılan ve yazılanlarla birlikte, Çin Gönüllüleri Ordusunda görev alan askerlerin günlük iye miktarlarına dikkatimizi çekmek istemişlerdir. Er Hacı Baran başta olmak üzere gazilerin bir kısmı, Çin ordusunda savaşan bir askerın günlük iye miktarını anlatabilmek için benzer ifadeler kullanmışlardır; *“Kavrulmuş un! Nasıl diyeyim? Böyle kepek gibi. Şöyle de küçük bir kapları var [avuı içi kadar]. Koyuyor onun içine unu, suyla karıştırıp oradan yiyor. Düşün, savaşçı askerine bunu veriyor, yiyecek olarak bize ne versin?”*¹⁷⁰

*“Çünkü kendilerine bile doğru dürüst yemek yok!..”*¹⁷¹

*“Yeni, daha gidiyoruz. Kampa yerleşmedik ki! Yollarda[yız]! Seni nereden bakacak ki o! Zaten kendi aç o zaman!”*¹⁷²

Yzb. Hamid Yüksel de konuyla ilgili olarak anılarında Çinlilerin boyunlarına çapraz astıkları ince ve uzun iye torbalarını Türk ordusunda *“yahvanlı [atlı]”* birliklerde kullanılan *“cağ”* torbasına benzettiğini ve suyla karıştırılarak yenilebilen

¹⁶⁷ Kovner, **a.g.e.**, s.8. [İsmiini açılammıza müsaade etmeyen bir Kore gazisiyle, gazinin yakınları ve komşuları nezaretinde yapılan söyleşi sırasında bir ara gazinin kızı *“Baba, atın pisliğinden arpa seçmiş de yemişiniz! Onu nasıl şey yaparsın? Anlatırsın.”* dediğinde gazi *“Yok öyle bir şey! Yok!”* şeklinde cevap vermiştir. Anlaşıldığı kadarıyla gazi, kalabalık içerisinde bu nahoş olayın konuşulmasından rahatsızlık duymuş ve yaşadıklarını anlatmak istememiştir. Fakat gazinin anlatmak istemediğı bu olayın, Amerikan resmi kaynaklarına geçtiğı ve gerçek olduğı anlaşılmaktadır.]

¹⁶⁸ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.182.

¹⁶⁹ Clark, **a.g.e.**, s.258.

¹⁷⁰ Baran, **a.y.**

¹⁷¹ Akıncı, **a.y.**

¹⁷² Yurtsever, **a.y.** (Ayrıca bkz. Akıncı, **a.y.**)

bu un bulamacının ancak düşman hava saldırılarından korunaklı yerlerde ateş yakarak hazırlayabildiklerini anlatmaktadır.¹⁷³

Yaralı bir durumda esir düşen Er Recep Koç ise ilk başta kendisini sedyeyile taşıyan Çinli askerlerin kendileri için pişirdikleri pirinç lapasını, yolda yakalayıp kızarttıkları yılan etini kendisiyle paylaştıklarını, uçak bombardımanında ölen katırların etlerini parçaladıktan sonra pişirip yediklerini anlatmaktadır; “*Bir tek ben varım, yemek verdiler pirinç şeyi. Et verdiler, et değil de her neyse ondan yedirdiler, ‘Güzel mi?’ dediler. ‘Ho Ho!’ Çince ‘Ho’ demek; güzel. ‘Bu ho’ dedin mi dayak, kötü. Ho ho, güzel... Çıfan! Çince çıfan yemeğin adı...*”.¹⁷⁴

Benzer şekilde yaralı olduğu için kafil ile birlikte yürüyemeyen Sıhhiye Onb. Veli Atasoy, Çinliler tarafından infaz edilmeyerek, onbaşının Kore topraklarında serbest seyahatini sağlayacak bir Çince pusula (seyahat izni) hazırlanarak kendisine verilmiş ve kendisi kafilenden geriye bırakılmıştır. Yaralı bir halde ağır aksak yürüyen Onb. Atasoy, tek başına askeri inzibat noktalarını, yolda rastladığı Çinli veya Kuzey Koreli birliklere sorarak bulabilmiştir. Zaman zaman yolda kendisini sorgulayan Komünist askerlere elindeki Çince yazılmış pusulayı göstererek serbest kalabilmiş ve arkadaşlarının bulundukları kampa sağ salim varabilmeyi başarabilmiştir.¹⁷⁵ Buradan hareketle yol boyunca konakladığı yerlerde kendisine, en azından hayatta kalmaya yetecek miktarlarda iâşe temini yapıldığı anlaşılmaktadır.

Konuyla ilgili olarak benzer bir olayın Sunchon şehrinde yaşandığı görülmektedir. 1951 Şubatından bu yana yaklaşık dört aydır Kuzey Korelilerin emriyle yolda polislik yapmakla görevlendirilmiş sekiz adet İngiliz askerinden bahsedilmektedir. Günlük birkaç avuç dolusu darı karşılığında bu görevi yerine getirmeye çalışan askerler, göreve itiraz etmeleri halinde açlık ve ölümle cezalandırılmaktadırlar. Bu olay, kuzeye intikal sırasında bölgeden geçen görgü tanığı diğer İngiliz esirler tarafından aktarılmaktadır.¹⁷⁶

¹⁷³ Yüksel, **a.g.e.**, s.43. ; Akdoğan, **a.y.**

¹⁷⁴ Koç(Karagöz), **a.y.**

¹⁷⁵ Atar, **a.y.** ; Yurtsever, **a.y.**

¹⁷⁶ Derek Kinne, **The Wooden Boxes**, London, Frederick Müller Ltd., 1955, s.53.

2.3.3 Geçici Kamplarda Sıklıkla Karşılaşılan Hastalıklar

Şüphesiz yukarıda birçok kez vurgulandığı gibi esirlerin kuzeye sevkiyatları sırasında ortak ana sorun açlık olmakla birlikte diğer önemli sorun açlık probleminin beraberinde getirdiği ölümcül hastalıklardır. Çünkü esirler gerek ölüm yürüyüşleri boyunca, gerek konakladıkları yerlerde tek yönlü beslenmeye bağlı olarak birçok ağır hastalıklara yakalanmışlardır. Örneğin B1 vitamin eksikliği sebebiyle askerlerin “*Tavuk Karası*” olarak nitelendirdikleri görme bozukluğu hastalığı ortaya çıkmıştır.¹⁷⁷ Bu hastalık “*Beri-beri*” hastalığının temel belirtilerinden birisidir.

Yine B3 vitamini eksikliği sebebiyle ortaya çıkan diğer ölümcül hastalık ise “*Pellagra*”dır.¹⁷⁸ Pellegra hastalığına yakalanan kişide önce deride su kabarcıkları ve yaralar oluşmaya başlamakta ve bununla birlikte hastada iştahsızlık; iştahsızlık sonucu kilo kaybı ve dilin şişip duyarlılaşmasıyla birlikte ishal görülmektedir. İshal, pellagra hastalığının en belirgin özelliğidir.

Bu hastalıkların yanında gerek yolculuk sırasında, gerek geçici kamplarda konaklama esnasında hijyen eksikliğine bağlı olarak askerlerde yaygın; ishal, dizanteri ve verem hastalıkları görülmeye başlanmıştır:

*“Fasulye diye veriyorlar. Kavuruyorsun, çok hararet yapıyor. Onu yedin mi çok su içiyoruz. Su içtin mi amel [ishal] yapıyor. Gidiyorsun!”*¹⁷⁹

*“Yok! Yemek yok! Bezelye denilen fasulye gibi bir şey var. Onları mesela kavuruyorlar, kaynatıyorlar. Onu yiyoruz. [Günde] Bir sefer ya! Bir sefer!”*¹⁸⁰

Örneğin Soğuk Kampta kalan askerler, kendilerine kokmuş salamura balık verildiğini; bu balıkları yiyenlerin karın ağrısı ve ishalle mücadele etmek zorunda kaldıkları anlatılmaktadır. Salamura balıkları yememeleri için arkadaşlarını uyardığını belirten Sıhhiye Onb. Veli Atasoy bu uyarı yüzünden zor durumda kaldığını belirtmektedir:

“Bizimkiler kalkıyor yemediği gibi şeyleri [kutuları] ters çeviriyorlar, yeniçerilerin kazan devirdiği gibi... ‘Kim söyledi? Kim dedi?’ ‘Bizim sıhhiye!’ dedi.

¹⁷⁷ Aktaş, a.y. ; Uluçay, a.y. ; Pekerol a.g.e., s.179. vd.

¹⁷⁸ Cole, a.g.e., s.35.

¹⁷⁹ Yurtsever, a.y. [Pyongyang yakınlarında bulunan bir esir kampının adı “*Bean (fasulye) Camp*” olarak kalmıştır.]

¹⁸⁰ İrmak, a.y.

Gel bakalım!”. Bu olay sonucunda Onb. Veli Atasoy yedi gün hapis cezası olarak hücrede yatmak zorunda kalmış ve sağlığı iyice bozulmuştur.¹⁸¹

Geçici kamplarda görülen sağlıksız beslenme ve bunun beraberinde getirdiği hastalıkların nedeni sadece yemeklerde kullanılan malzemenin azlığı, bayatlığından veya kumanyanın hijyeninden kaynaklanmamaktadır. Konaklanan yerlerdeki kap kacak, tabak, kaşık, bardak gibi malzemelerin eksikliği birçok hastalığın ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır. Örneğin Soğuk Kapta esirlerin kulanmış oldukları en iyi tabak, elde kalan son sigara veya para karşılığında bin bir güçlükle temin edilen küflü bir teneke kutudur. O da yoksa en kötü ihtimalle askerlerin kepleri ve cepleridir. Çatal ve kaşık olarak eller kullanılmaktadır. Zaman zaman Amerikalı askerlerden (ölen arkadaşlarından geriye kalan) bazı yemek malzemeleri, değiş tokuş yöntemiyle temin edilebilmektedir.¹⁸²

Nisan 1951’de esir düşen bir Türk askeri de yürüyüş sırasında hijyen eksikliğine dikkat çekerek; *“Daha da beteri, aptes yaptıktan sonra taharetlenme, hamamcı olduktan sonra ise yıkanma imkanı olmayıştıydı. Yemek niyetine verdiklerini de, günlerdir yıkamadığımız ellerimizle yiyorduk...”* demektedir.¹⁸³

Diğer taraftan içilen suların yeterince temiz olmaması sebebiyle özellikle Amerikalı askerlerin birçoğu dizanteriye yakalandıkları görülmektedir. Aşırı su kaybı sebebiyle bu dönemde yollarda ve geçici kamplarda ölüm oranları oldukça yükselmiştir.¹⁸⁴ Nitekim Kunu-ri bölgesinde esir düşen askerlerden Er Arif Akıncı, yolda bir tünelde 4-5 gün geçirdiklerini ve bu süre zarfında aşırı derecede susuz kaldıkları için mağarada bulunan nemli duvarları yalayarak su ihtiyaçlarını gidermeye çalıştıklarını anlatmaktadır.¹⁸⁵

Açlık ve susuzluk gibi olumsuzlukların yanında yaralı olan askerlerin tedavileri uzun süre yapılmadığı için yaralarının ve genel sağlık durumlarının oldukça bozulduğu ve kötüye gittiği görülmektedir. Mesela Kunu-ri’de esir düşen askerler aylar sonra ana esir kampına vardıktan sonra bile uzun bir süre doktor ve

¹⁸¹ Atasoy, a.y. [*“Sen misin onu söyleyen! Onu atıyorlar bir kamp, yani mevziinin içerinse. Böyle bir odanın içerisinde ancak ölmeyecek kadar yiyecek içecek veriyorlar. Güneşte görmüyor bir ay. Limon gibi sarı çıktı! Kendinden kağıt alıyorlar ‘Bir daha bu Çin iyi niyet siyasetine karşı gelirsem veya ona isyan edersem, her türlü cezaya, ölüme dahi katlanıcam’ diyerekten bir imza alıyorlar öyle salıyorlar. Çocuk orada ölecekti!”* Bkz. Adanalı, a.y. (Gazi Hilmi Adanalı bu olayı hatırladığına göre olay Pekton Kampta yaşanmış olmalıdır)]

¹⁸² Rusçuklu a.g.e., s.220.

¹⁸³ a.e., s.181.

¹⁸⁴ Cole, a.g.e., s.35.

¹⁸⁵ Akıncı, a.y.

ilaç yüzü görmemişlerdir.¹⁸⁶ Buna karşılık istisnai bir durum olarak da olsa Soğuk Kampta (Death Valley) okul binasında bulunan bir odanın hastane olarak tahsis edildiği görülmektedir. İçinde sadece Amerikalı askerlerin bulunduğu hastanenin (revir) sorumluluğu Amerikalı Çvş. Schlichter'e verilmiştir. Esirler arasında bulunan Amerikalı Operatör Doktor Yzb. William R. Sahddish ise Çinlilerin subayları küçük düşürme politikası gereği hastanede sadece Çvş. Schlichter'e yardım etmek etmekle görevlendirilmiştir.¹⁸⁷

Kampta dizanteri, zatürre, sarılık ve ruhsal bunalımdan mustarip yüzlerce hastaya hizmet vermesi beklenen bu küçük ve ilkel kamp hastanesinin içinde, ancak 60 kişiyi barındırabilecek kapasitede olduğu ifade edilmektedir. Hasta esirler yerdeki hasırların üzerinde yatmak ve borusu olmayan sobadan odaya yayılan isli dumanı solumak zorunda bırakılmışlardır. Çinliler hastanede ilaç olarak günde ancak dört kişiye verilebilecek sayıdaki sülfamit kullanımına müsaade etmişlerdir. Haliyle adı hastane olan bu berbat yere getirilen askerlerin, burada iyileşmek bir yana sadece hayatta kalmaya gayret ettikleri anlaşılmaktadır. Gerek hastanede gerek koğuşlarda bu mücadeleye yenik düşen askerler, ilk günlerde kamptaki sağlıklı Amerikalılar tarafından çok da derin olmayan çukurlara gömülmüşlerdir. Fakat Amerikalı askerler günbegün güç ve kuvvetten düştükleri için bu iş ilerleyen günlerde Güney Korelilere kalmıştır. Onlarda cesetleri alıp kampın dışına atmışlardır.¹⁸⁸

O günlerde Death Valley'de diğer adıyla Soğuk Kamp'ta Amerikan askerlerinin içine düştüklerin buhran ve çaresizlik; "...ölmek için mücadele edenlerin bazıları, hasta ve ölmek üzere olan askerlerin yiyeceklerini aldılar ve bu durumda onlara 'Hayır' diyecek hiç kimse yoktu..." şeklinde ifade edilmektedir.¹⁸⁹

Yine aynı kaynakta Amerikan askerleri arasında disiplin ve emir komuta zinciri olmadığı için, ölümlere ve yardım için inleyenlere çare olabilecek etkin bir yol bulunmadığı vurgulanmaktadır. Buna karşılık kampta ölen bir tek Türk askerine rastlanmadığı da belirtilmektedir.¹⁹⁰

Yukarıda bilgilerinden farklı olarak Kunu-ri'de esir düştükten sonra bir süre arkadaşlarından ayrı olarak *Bomba Kampta* tutulan Çvş. Muzaffer Şenburç o günlerde zor durumda olan bir arkadaşından bahsetmektedir. Ölüm yürüyüşleri

¹⁸⁶ Atar, a.y. ; Yurtsever a.y.

¹⁸⁷ Sel, a.g.e., 357.

¹⁸⁸ Fehrenbach, a.g.e., s.498.

¹⁸⁹ a.e., s.497,499.

¹⁹⁰ Sel, a.g.e., s.358.

sırasında yaralı durumda yolculuk yapan Karadenizli arkadaşı Necati Yılmaz'ın bakımsızlıktan ayağında günbegün büyüyen ve kurtlanan bir yarasının olduğunu; Çinlilerin bu yarayı tedavi etmek amacıyla Necati Yılmaz'ı aralarından aldıklarını ve hastaneye götürdüklerini söylemektedir:

“Kendisini görmek için iki gün sonra götürüldüğü yeri arayıp bulduk. Burası hastane falan değil, ışıksız izbe bir yerdi. Aç, susuz ve kimsesiz oraya bırakılmıştı. Yaralarını kemiren sinekleri kovacak hali yok, sineklerin ve yarasındaki kurtların kendisini tüketerek öldüreceği anı bekliyor. Sırtımıza alıp kampa getirdik. Çok geçmeden ıstıraplarının büyüklüğü onu şehit ederek Allah'ına kavuşturup bu zalim mahlukların elinde inlemekten kurtuldu.” ¹⁹¹

Kunu-ri'de esir düşen esirlerin aksine, ikinci grupta yani Nisan 1951'de esir düşen Türk askerleri içerisinde sayıları az da olsa (münferiden) bazı esirlerin doktor ve ilaç tedavisi gördüğü ifade edilmektedir. Örneğin; Çinlilerce büyük bir askeri birlik içerisinde tutsak edilen Türk askerlerinden Er Recep Koç, kendisinin ve kaba etinden ağır yaralı olan arkadaşı Er İbrahim Doğan'ın esir düştükten günler sonra basit bir tedavi gördüğünü şu şekilde anlatmaktadır:

“ ‘İbrahim bakayım’ dedim. Kurtlar kaynıyor, büyük olmuş, tuvalet kurdu gibi. İğneyle dürttüm birini çıkarayım diye, bağılıyor ‘Ellemeee!!!’ bağılıyor. Kurtlar kaynıyor. Değdin mi bağılıyor. Oradan geldi ‘İyişin’. Çince ‘İyisin’ doktor!. Çıkardı bizi mevzide dışarıya... Böyle eğildi. Pantolon zaten paralanmış, kurtlar kaynıyor. Hemen onlara bir avuç bir toz ekeledi, bir de su. Hepsi döküldü. [Yaranın] Altına incecik tabi kurt yapmış. Ben onu tutum... Elini tuttum gösterdim ufakları böyle, kaynıyor. ‘Bin, bin’ dedi. Onlarda ölür. ‘Bin’ demek Çince ‘ölür’ dedi. Hemen söylemesi ayıp şey bağladık kıcına onun. Benimkine dedi ‘Kan kan’ bakayım, ‘Kan kan’ demek, bakmak demek Çince. Benimkine de baktı. Benimde şey bağlı cerahat yapmış. Hemen cereatları sildi, bir beyaz toz ekeledi üstüne. Hemen sargı bezinle sardı, bağladı. Sıcalo! ‘Sıcalo’ demek, Çince yat demek...” ¹⁹²

Özellikle son dönem esir düşen askerler içerisinde ağır yaralı ve hasta olan askerler, tedavi amacıyla ana kamplara oldukça yakınlaştıkları bir dönemde kafileden ayrılmışlardır. Anlaşıldığı üzere uzun bir süredir yollarda tedavi edilmeyen yaralar ve

¹⁹¹ Akay, **a.g.e.**, s.58. ; Baran, **a.y.** [Anlatılanların aksine resmi kaynaklarda Karamürsel doğumlu gözüken Er Necati Yılmaz'ın 22-23 Nisan 1951'de Sonde Huding bölgesinde şehit düştüğü belirtilmektedir. Bkz. **Kore Savaşı Şehitlerinin Biyografileri**...s.409.]

¹⁹² Koç(Karagöz), **a.y.**

rahatsızlıklar, bu dönemde bünyelerin zayıf düşmesi sebebiyle ölümcül boyutlara ulaşmıştır. Bu sebeple ikinci grupta hasta ya da yaralı olduğu için kafileden ayrılan Türk askerleri öldürülmek yerine, yolculuğun son günlerinde de olsa doktora sevk edilmişlerdir. Haziran 1951’de kafileden ayrılarak doktora sevk edilen askerlerin isimleri şunlardır; Er Sıddık Kanşiray, Er Faik Kutlu, Er İbrahim Altınok¹⁹³, Onb. Durmuş Küçük ve Çvş. Mehmet Arslan ile refakatçi/tercüman olarak Sıhhiye Er Faruk Pekerol’dur. Bu beş kişilik hasta grubunun akıbeti araştırıldığında, hakkında bilgi elde edilemeyen sadece bir asker mevcuttur. Ağır hasta olduğu için bir kaç günlük ömrü kaldığı belirtilen ve bu sebeple Kuzey Koreli doktor tarafından alıkonulan Mehmet Arslan’ın, bir daha arkadaşlarının arasına dönemediği ifade edilmektedir.¹⁹⁴ Çaycumalı Çvş. Mehmet Arslan ismine Türkiye’ye iade olunan Türk esirleri listesinde de rastlanmamıştır.¹⁹⁵

Askerler arasında ilk kez geçici kamplarda ortaya çıkan ve tüm BM askerleri için büyük tehlike oluşturan; hatta ölüm oranlarını oldukça arttırdığı gibi askerlere büyük rahatsızlık veren diğer bir hususta bit sorunudur. Türk esirleri bit problemini şu şekilde özetlemektedirler:

“...50-60 kişi vardık orada. O ilk kampa toplandığımız yerde... Bit sardı, yiyecek yok, içecek yok açlık susuzluk filan... Elbiselerimizi atıyoruz dışarıya bitler donuyor çırpıyoruz öyle giyiyoruz üzerimizdeki giysileri... çok perişanız.”¹⁹⁶

Daha da önemlisi askerler yaklaşık dört aydır saç ve sakal tıraşı olamamış, aynı üst başla yatıp kalkmış ve banyo yapamamışlardır. Ayrıca askerler Soğuk Kampta kaldıkları dönemde eksi 40 °C soğukta, incecik üst başlarıyla dağdan odun çekmek, beton gibi donmuş toprağa mezar çukuru kazmak gibi gündelik işleri yapmaya zorlandıkları için soğuk almışlar ve bundan dolayı hastalanmışlardır. Üstüne üstlük geceleri battaniyesiz birbirlerine sarılarak balık istifi uyumak zorunda kaldıkları da unutulmamalıdır.

¹⁹³ Kore Gazisi İbrahim Altınok söyleşi talebimizi kabul etmemiştir.

¹⁹⁴ Pekerol, **a.g.e.**, s.195. [Resmi kaynaklara göre Çaycumalı olduğu belirtilen Çvş. Mehmet Arslan 22-23 Nisan 1951 tarihlerinde şehit olmuştur ve şehit olduğu yer bilinmemektedir. Bkz. **Kore Savaşı Şehitlerinin Biyografileri**...s.45.]

¹⁹⁵ Adanalı, **a.y.** [“Zonguldak falan, oraya yakın... ismini hatırlamıyorum. Uzun boylu, güzel yakışıklı bir arkadaştı ve evli, iki üç tane de çocuğu vardı. O çocuğu kampa gittiğimiz zaman da, esas kampa yani ilk kampa gittiğimiz zaman da soruşturuyorum ‘Öldü galiba’ duydum, orada yollarda kaldı. Benim, yani bizim kafileden ayırdılar.” (Bilindiği üzere Çaycuma, Zonguldak ilinin bir ilçesi olup merkeze 53 km uzaklıktadır)]

¹⁹⁶ Atasoy, **a.y.**

Kunu-ri’de esir düşen Türk askerlerinin Soğuk Kampta içinde bulundukları durumu ve esirlerin ölüme ne kadar yakın olduklarını Er Süleyman Irmak’ın aşağıdaki ifadelerin de çıkarmak mümkündür:

“Soğuk Kamp! Bir saat kadar gün görüyor mu görmüyor mu bilmiyorum valla? Öyle bir soğuk kamp!.. [Her yer] Açık. Ev gibi de mesela [ama] kapı pencere yok... Zaten üç dört kişi öyle, orada, yerde yatıyorsun. Dört beş kişi hasırın üstünde... O kampta neredeyse ölecektik ya! Vallahi, hani bir ay daha duraydık orada ölecektik. Bit adamı yiyecekti hani!..” demektedir.¹⁹⁷

Resmi kaynaklarda Soğuk Kampta günlük ölüm oranı 30-50 kişi olarak rapor edilmektedir.¹⁹⁸ Esirler daha sonra 5 No.lu Kampa sevk edilmeye başlanmıştır. Yürüyemeyecek kadar hasta veya yaralı olanların Soğuk Kampta alıkonulmuştur. Örneğin Mart 1951’de bir grup esir yola çıktığında geriye 250-300 kadar yaralı ve hasta Amerikalı asker bırakılmak zorunda kalındığı ifade edilmektedir. Buna rağmen o anda kafilede yürümeye elverişli 109 Amerikan askerinden bir kısmı yola çıktıktan, bir kısmı da 5 No.lu Kampa vardıktan sonra ölmüştür. Her gün onlarca askerin öldüğü Soğuk Kampta, Amerikalılar yaklaşık 500 askerini kaybetmiştir.¹⁹⁹

27 Kasım 1950’de Kunu-ri Muharebelerinde esir düştükten sonra 3-4 ay boyunca yollarda çeşitli köylerde, mağaralarda ve Soğuk Kampta konaklayan birinci grup Türk askerleri, ancak 5 No.lu Pyoktong (Pekton) Kampta bir araya toplanabilmişlerdir.

¹⁹⁷ Irmak, **a.y.**

¹⁹⁸ Kovner, **a.g.e.**, s.8.

¹⁹⁹ Carlson, **a.g.e.**, s.113. [Soğuk kampta tutulan Birleşmiş Milletlere ait asker sayısı için net bir rakam verilmemektedir. Türk askerleri de dahil olmak üzere kamptaki toplam esir sayısı 500’den 3.000’e kadar farklılık arz etmektedir]

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAİMİ ESİR KAMPLARI

3.1. Daimi Esir Kamplarına Yerleşme

Pyöktong şehri yakınlarında model kamp niteliğinde ilk olarak açılan ve içinde “*Esir Kampları Merkez Komutanlığı*” da bulunan ana esir kampı; Türk askerlerinin ağırlıklı olarak “*Pekton [Pyöktong]*” ismini verdikleri 5 No.lu kamptır. Bu kampın Ocak 1951’de tesis edildiği anlaşılmaktadır.¹

İlk merkezi esir kampının tesis edilmesinden sonra açılan diğer daimi savaş esirleri kampları sayısının (ele geçen esir sayısındaki artış oranını karşılamamakla birlikte) günden güne arttığı dikkatleri çekmektedir.² Aralık 1951’de taraflar arasında ilk kez yapılan esir listeleri değiş tokuşundan elde edilen bilgilerden, Komünistlerin 11.559 adet tutsak askeri 11 farklı esir kampında tuttukları anlaşılmaktadır.³ Fakat savaş sonrasında BM esirleri ile ilgili hazırlanan komite raporları incelendiğinde, BM askerlerinin alıkonuldukları daimi esir kampları sayısının 12 olduğu tespit edilmektedir.⁴ Bu kamplar aşağıdaki gibidir:

- a) 1 No’lu Kamp, Chongsong’da (Pyöktong’un yaklaşık 20 km güneybatısında) Mart 1951’de,
- b) 2 No’lu Kamp (Kısım 1), subaylar için Pyongyang-ni’de (Amerikan kaynaklarına göre Pyöktong’un 10 mil doğusunda Pi-cong-ni’de) Türk Subaylarının uzun bir dönem tutuldukları kamp, Ekim 1951’de,

¹ Kabinenin isteği üzerine 7 Aralık 1954 tarihinde İngiltere Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan “*Gizli*” ibareli C.(54) 363 No.lu rapor için bkz. “**Publicity For The Treatment of British Prisoner of war in Korea by The Communists**” The National Archives, Catalogue Reference: CAB/129/72. ; Ayrıca bkz. **EK.11** “Pyoktong’taki 5 No.lu Esir Kampı, Yalu Nehri Ve Kuzey Kore” [“*Bu köyü boşalttılar. Bu köyü esirler işgal etti!*” Bkz. Yurtsever, **a.y.**]

² James, **a.g.e.**, s.106. (“*Esirleri koyacak hiç bir yerleri yoktu; onların sadece binlercesi bir bina içindeydiler.*”)

³ MacDonald, **a.g.e.**, s.131.

⁴ “**Publicity For The Treatment of British Prisoner...**”, s.12.

- c) 2 No'lu Kamp (Kısım 2) Ogye-dong'da ceza infaz kampı olarak (Bazı kaynaklarda kısım 1'den izole edilerek oluşturulan bölümdür ve yoğun/ağır sorgu merkezi olarak kullanılmaktadır), Ağustos 1952'de,
- d) 2 No'lu Kamp (Kısım 3) Yalu Nehri üzerinde öncelikle subaylar için Chang-ni'de (2 No.lu kampın 2.Kısımının 16 km kuzeyinde veya bir başka deyişle 5 No'lu kampın 40 km kuzeydoğusunda) Kampın diğer adı *Obul*'dur. Mart 1952'de,
- e) 3 No'lu Kamp (Kısım 1) Changju'da Yalu Nehri yakınlarında (1 No.lu kampın kuzeyinde) Ağustos 1951'de,
- f) 3 No'lu Kamp (Kısım 2) Songp'yong-ni'de (2 No.lu Kampın 1.Kısımının yaklaşık 16 km güneybatısında ve Sinuiju'nun yaklaşık 60 mil kuzeydoğusunda) Ağustos 1952'de,
- g) 4 No'lu Kamp çavuşlar için Yalu Nehri kıyısında (Kimi kaynaklarda Wiwon Köyü yakınlarında) Kuup-tong'da, Ağustos 1952'de,
- h) 5 No'lu Kamp Pyoktong'da (Esir Kampları Merkez Komutanlığının bulunduğu ve Türklerin ağırlıklı olarak tutuldukları kamp), Yalu Nehri kıyısında, Ocak 1951'de,
- i) 6 No'lu Kamp Pyongyang yakınlarında, şehrin batısında,
- j) 7 No'lu Kamp 5 No.lu Kampın güneyinde,
- k) 8 No'lu Kamp Pyongyang'ın kuzeydoğusunda,
- l) 9 No'lu Kamp diğer adıyla *The Caves*, Pyongyang yakınlarında şehrin hemen kuzeydoğusunda,
- m) 10 No'lu Kamp Kanggye'de Şubat 1951'de,
- n) 11 No'lu Kamp *The Death Valley* isimli kampın kuzeyinde,
- o) 12 No'lu Kamp Diğer adıyla *Peace Fighters' Camp*, Pyongyang yakınlarında, şehrin hemen kuzeybatısında yer almaktadır.⁵

Türk askerlerinin bir süre bekletildikleri *Soğuk Kamp* ise Mart 1951'de kapatılmıştır. Buna rağmen savaşın ilerleyen günlerinde kampın tekrar açılıp açılmadığı ya da daimi esir kampına dönüştürülüp dönüştürülmediği hakkında bir

⁵ Carlson, **a.g.e.**, s.108,114,122. ; Cole, **a.g.e.**, s.33-34. ; MacDonald, **a.g.e.**, s.134,165. ; **Publicity For The Treatment of British Prisoner...** s.12,27. [Yararlanılan kaynaklarda esir kamplarının yerleri ve isimleri konusunda farklılıklar mevcuttur. Ayrıca bazı geçici kamplar zaman içerisinde daimi kamplara dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu sebeple kimi yazarlar geçici kampların bir kısmını daimi kamplara dahil ettikleri için toplam kamp sayısını 20 olarak kabul etmektedirler. Bkz. Kıran, **Hürriyet Kapısı...**, s.89.] Ayrıca bkz. **EK-12** "Kuzey Kore'deki Esir Kamplarının Yerleri".

bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak 1951 baharının ilk günlerine kadar bu kampa gönderilen BM esirlerinin buradan daimi kamplara; ağırlıklı olarak 5 No.lu esir kampına sevk edildikleri görülmektedir.

Nitekim Soğuk Kamptan Türk askerleri de dahil olmak üzere 12 Ocak 1951’de hareket eden esirler, 17 Mart 1951’de 5 No.lu kampa varmışlardır. Başka bir kaynaktan ise kafilenin hareket ediş tarihi 13 Mart 1951, 5 No.lu kampa varış tarihi ise 19 Mart 1951 olarak gözükmektedir.⁶

Benzer şekilde 22 Nisan’da esir düşen (ikinci grup) Türk askerlerinin de Pyoktong’a geliş tarihlerinde farklılıklar görülmektedir. Bazı kaynaklarda Mayıs 1951’de Pyoktong’a vardığı belirtilen ikinci grup, aslında ancak Haziran Ayı ikinci yarısında Pyoktong yakınlarındaki kampa gelebilmiştir. Yzb. Hamid Yüksel komutasındaki askerlerin kampa geliş tarihi Haziran Ayı ortası; hasta ve yaralıların kampa varış tarihi ise 23 Haziran 1951 olarak gözükmektedir. Gazilerle yapılan söyleşi kayıtlarında ve hatıratlarda Nisan 1951’de esir düşen Türk askerlerinin Pyoktong’a geliş tarihlerinin 1951 Haziran Ayı sonları olduğu açık bir şekilde görülmektedir.⁷

Buradan hareketle birinci grup (Kasım 1950) ve ikinci grup (Nisan 1951) Türk esirlerinin ilk kez 5 No.lu esir kampında bir araya geldikleri tespit edilmektedir.⁸ Ancak bu kampta Çinliler tarafından yaklaşık bir gün süreyle bir arada tutulan Türkler hemen başka kamplara sevk edilmişlerdir. Fakat sevkiyat sırasında Türk askerlerinin oluşturduğu (sayıları 200’ün üstünde olan) bu bölük, Çinlilerce ikiye bölünmüştür. 40-50 kadar Amerikan ve 130 Türk esirden oluşan birinci grup Yzb. Hamid Yüksel sorumluluğunda alelacele Yalu Nehri üzerinden başka bir kampa sevk edilmiştir. 15-20 Haziran 1951 tarihleri arasında nehirdeki çatanalarla yapılan sevkiyat, aynı günün akşamı Yalu Nehri’nin kuzeyinde bulunan Çen-Çen* isimli bir kasabada son bulmuştur. Askerler kasabadaki evlere yerleştirilmişlerdir. Ağırlıklı İngiliz Kraliyet taburundan üst rütbeli subaylar ve askerlerin bulunduğu bu kampta birkaç gün kalan Yzb. Yüksel ve beraberindeki askerler, daha sonra tekrar 5 No.lu kampa getirilmişlerdir.

⁶ Fehrenbach, **a.g.e.**, s.500. ; Carlson, **a.g.e.**, s.113.

⁷ Yüksel, **a.g.e.** s.55. ; Rusçuklu, **a.g.e.**, s.205.

⁸ İrmak, **a.y.** [“Başka yerlerden oraya. Kampa oraya, hepsini oraya; 5’inci kampa topladılar.”]

* Çen-çen isimli kasaba resmi raporlarda bahsi geçen “Çoncong” isimli kasaba olmalıdır.

Pekton Kamp'ta yine sadece bir gece konaklayan grup, ertesi gün tekrar 16-30 km uzaklıktaki *Pikçanlı*** köyüne sevk edilmiştir.¹¹ Türk esirleri bu köyde bir süre alıkonulmuşlar ve çalıştırılmışlardır. 1951 yılı başında otuz günlük hummalı bir inşaata sokulan Türkler, *Pikçanlı* köyünde mevcut olan esir kampının yanına (dereyi çepeçevre çevreleyen) yeni bir subay kampı inşa etmişlerdir. Hatta kamp komutanlığı da derenin hakim sırtlarından birine kurulmuş ve subay kampının sürekli olarak gözetlenmesi sağlanmıştır. Resmi kayıtlarda Mart 1952'de açıldığı belirtilen "*Pikçanlı*" isimli bu kampa; Türk askerlerinden 6 subay (Ütgm.İsmail Oknaz da dahil), 3 astsubay, bir çavuş ve bir onbaşı olmak üzere toplam 11 rütbeli Türk asker gönderilmiştir.¹²

Sıhhiye Er Faruk Pekerol'un verdiği bilgilere göre, 130 kişilik Yzb. Yüksel nezaretindeki grubunun kamptan çatanalarla ayrılmasına müteakip, kampta geriye kalan 100'den fazla Türk askeri de 23 Haziran 1951'de Ütgm. İsmail Oknaz sorumluluğunda başka bir kampa (yayan) nakledilmişlerdir. Pekton Kamptan 8 km uzaklıkta bulunan ve adı belirtilmeyen bu kamp, Yalu Nehrinin 2-3 km içerilerinde konuşlandırılmıştır. 25 Kasım 1951'e kadar bu kampta kalan Ütgm. Oknaz grubu daha sonra yine 5 No.lu Pyoktong (Pekton) isimli kampa sevk edilmişlerdir.¹³ Yukarıdaki bilgilere göre 100'den fazla Türk askerinden oluşan Oknaz grubunun (1. grup) da inşaatta çalıştırılmak üzere *Pikçanlı*'ya sevk edildiği anlaşılmaktadır.

1952'nin ilk çeyreğinde çavuşlar ve rütbeli askerler Pekton Kamptan alınarak Yalu Nehri'nde (baraj içerisinde) bulunan başka bir kampa nakledilmişlerdir. Sevkiyat işlemi asker sayısının fazla olmaması sebebiyle olsa gerek nehirde bulunan kayıklarla yapılmış ve yolculuk 8-10 saat kadar sürmüştür. Böylelikle BM askerlerinin bulunduğu 5 No.lu kampta bu sevkiyatla birlikte subaylarla çavuşlar birbirlerinden ayrılmışlardır.¹⁴

*****Pikçanlı*** isimli kamp resmi raporlarda adı geçen "*Pyongçong-ri*" veya "*Pi-cong-ni*" olmalıdır.

¹¹ Pekton Kampta bir gün kalındığı ifade edilmektedir. Hesaplarımıza göre bu tarih muhtemelen 20-23 Haziran 1951 tarihleri arasında bir gün olmalıdır.

¹² Yüksel, **a.g.e.**, s.56,65. [Yzb. Hamid Yüksel "*Pikçanlı*" subay kampının açılmasına müteakiben bu kampa "*Çen-çen*" isimli esir kampından tanıdığı İngiliz subayların da getirildiğini yazmaktadır. 1'inci Türk Tugayında görev yaparken esir düşen Amerikalı Mu.Yzb.Lorenzo'da bu kampta bulunmaktadır.]

¹³ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.224,245,262.

¹⁴ Adanalı, **a.y.**

Mart 1952'den sonra Pekton Kamp'ta Türk askerlerinden sadece onbaşı ve erler kalmışlardır. 1953 yılında savaşan taraflar arasında esir değiş tokuşu yapılan kadar, Türk esirlerinin yerleri bir daha değiştirilmemiştir.¹⁵

Amerikan Ulusal Arşivinden elde edilen bilgiler Türkçe kaynaklarla karşılaştırıldığında arada benzerlikler olduğu görülmektedir. Örneğin; Kunu-ri'de esir düşen askerler ilk zamanlar daha çok *Mining Camp* adıyla tanınan, sonraları adı *Death Valley* olarak değişen geçici bir esir kampına götürülmüş ve daha sonra Mart 1951'de dört beş günlük bir yürüyüşle Pyonktong'a getirilmişlerdir. 22-23 Nisan 1951'de esir düşen (2. grup) Türk askerleriyle bir araya toplanan Kunu-ri'de esir düşen (1. grup) Türk askerleri, Mayıs 1951'de Pyoktong'un yaklaşık 4 mil (6,5 km) doğusunda bulunan başka bir kampa sevk edilmişlerdir. Çinliler buraya gelen Türk askerlerine diğer BM esirleri için yeni bir esir kampı inşa ettirmişlerdir. Kasım 1951'de Türkler (subaylar ve çavuşlar hariç) tekrar 5 No.lu kampa geri gönderilmişlerdir. Subaylar ve çavuşlar aynı tarihte 2 ve 4 No.lu kampa sevk edilmişlerdir.¹⁶

Türkiye Kızılay Cemiyeti'nin 7 Ağustos 1953'te esir kampları komutanı General Wang Yong Kwon'dan alınan bilgilere göre hazırlayıp yayınladığı raporda BM esirlerinin tutulduğu daimi kamp sayısı 5 olarak gözükmemektedir. Bu kamplar; Çongsong, Pyongcong-ri, Çoncong, Vivan, Pyoktong isimli esir kamplarıdır.¹⁷ Genelkurmay Başkanlığının verdiği bilgilere göre de daimi esir kampı sayısı 5'dir. Aynı belgede sadece Türk askerlerinin tutuldukları kamplar olan Pekton ve Pochon isimli kampların adı verilmektedir.¹⁸ Oysa daha sonraki günlerde sadece Pyoktong bölgesinde 6 adet esir kampı bulunduğu anlaşılmıştır. Fakat Kızılay'ın hazırladığı raporda, eldeki mevcut verilerden farklı olarak Türk esirlerden bir kısmının Vivan (Wiwon Köyü) isimli kampta İngiliz ve Amerikalı tutsaklarla birlikte tutulduğu bilgisi verilmektedir. Pyoktong bölgesinde tutulan esirlerin milliyetleri hakkında ise bilgi verilmemektedir.¹⁹

¹⁵ Koç(Karagöz), a.y ; Yurtsever, a.y. vd.

¹⁶ Kovner,a.g.e., s.7. [Raporda belirtilen tarihlerle Kore gazilerinin anlatımları arasında kısmi farklılıklar mevcuttur.]

¹⁷ **Korede Esir Mübadelesi 1953**, Ankara, Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi Neşriyatı, 1954, s.7. [Bu yayın Türk Kızılayı Arşiv ve Kütüphanesine kayıtlıdır]

¹⁸ Demir/Akgül/Demirtaş/Çağlar, a.g.e., s.174. [Yetkililerin "Pochon" ismiyle hangi esir kampını ifade etmek istedikleri anlaşılamamıştır. İfade edilmeye çalışan esir kampı büyük olasılıkla Yzb.Hamid Yüksel'in Pikçanlı şeklinde seslendirdiği "Pyongcong-ri" olmalıdır.]

¹⁹ **Korede Esir Mübadelesi 1953...**, s.23.

Buna karşın gazilerin anılarında Vivan köyünden hiç bahsedilmemektedir. Raporun sunulduğu tarihte taraflar arasında esir mübadelesinin neredeyse tamamlanmak üzere olduğu göz önünde bulundurulursa, çavuşlar için hazırlandığı öne sürülen Vivan'daki (Wiwon) yani 4 No.lu kampta Türk esirlerden az sayıda çavuşun bulunması mümkündür. Fakat söyleşi yapma fırsatı bulabildiğimiz çavuş rütbeli gaziler sevk edildikleri kampın adını hatırlamamaktadırlar. Ancak Kore gazisi Çvş. Hilmi Adanalı'nın belirttiği gibi çavuşların nakledildiği kamp (Muhtemelen Wiwon Köyü yakınlarındaki 4 No.lu kamp) Pyoktong şehrine yaklaşık 8-10 saatlik bir mesafede bulunmaktadır.²⁰

Ayrıca Pyoktong'a yaklaşık 10 km uzaklıktaki Sambakol yakınlarında bulunan Amerikalı esirlerin "*The Valley* [önceleri *Mining Camp*]" olarak adlandırdıkları vadide 1951 baharında daha birçok daimi esir kampı açıldığı dikkatleri çekmektedir.²¹

3.1.1. Yerleşim ve Barınma

1951 yılı Haziran ayında daimi esir kamplarına yerleştirilen Türk esirlerinin, bu kamplarda barınma ve yaşam şartlarında belirgin bir değişiklik olmaması sebebiyle hayal kırıklığına uğradıkları görülmektedir. Şöyle ki; Türk askerleri Pyoktong'taki 5 No.lu merkezi esir kampına vardıklarında, kampta mevcut olan oldukça küçük köy evlerinde (barakalarda) 25-30 kişi bir arada yatmaya devam etmişlerdir. Bununla birlikte havanın çok soğuk olması ve devam eden battaniye kıtlığı sorunu sebebiyle esirler tıpkı yolculuk sırasında yaptıkları gibi yine birbirlerine sokularak (sırt sırta) uyumak zorunda kalmışlardır.²² Örneğin esir düştükten sonra Türk askerleriyle birlikte doğrudan 5 No.lu kampa getirilen Amerikalı Bçvş. James Thomson, her biri 3,5 x 3 metre genişliğinde bölmelere yerleştirildiklerini ve her bölmeye 40 kişi düştüğünü yazmaktadır. Bu koşullarda yer darlığı sebebiyle askerlerin gece uzanarak uyuma imkanı bulamadıkları gibi, tıpkı geçici kamplardaki duruma benzer şekilde sırtları aynı yöne dönük (balık istifi) bir vaziyette yatmak zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Daha da kötüsü gece uykusu sırasında askerlerden birisinin gerinmeye ya da dönmeye çalışması durumunda

²⁰ Adanalı, **a.y.** [Nehirde nakliye işi için kullanılan çatana veya mavnaların o günün teknolojik şartlarında oldukça düşük hızlarla yol aldığı göz önünde bulundurulursa tahminlerimize göre 4 No.lu kamp Pyoktong'a fazla uzak olmamalıdır.]

²¹ Carlson, **a.g.e.**, s.114.

²² İrmak **a.y.**

odadaki bütün askerlerin rahatsız olduklarını ve uyandıklarını anlatmaktadır. Diğer taraftan üzerinde yatmak zorunda oldukları sert zeminin Amerikalı askerlerin derilerinde küçük yaralar açılmasına sebep olduğu belirtilmektedir.²³

Benzer şekilde 1951 yılında Çen-Çen isimli kampta kısa bir süre kalan Türk askerlerinin durumlarında da herhangi bir değişiklik olmadığı gibi askerlerin Haziran Ayının son günleri olmasına rağmen hasır üzerinde yattıklarında geceleri soğuk sebebiyle kendi nefesleriyle ısınmaya çalıştıklarını anlatmaktadırlar.²⁴ Bu askerlerin Çen-Çen isimli esir kampında sonra tekrar Pyoktong'daki 5 No.lu esir kampına getirilmesine müteakiben bir süreliğine inşaat işlerinde çalıştırılmak üzere Pikçanlı Köyü'ne sevk edildiklerinde de barınma şartlarında belirgin değişiklik olmadığı görülmektedir. Öyle ki, askerler kampa vardıklarında mangalara ayrılarak barakalara yerleştirilmiş ve geceleri kuru tahta üzerinde yatmak zorunda bırakılmışlardır. Buna karşılık kaputları olan şanslı askerler kaputlarını yorgan olarak kullanarak soğuktan korunmaya çalışmışlardır. Havaaların ısındığı dönemlerde ise kaputlarının içlerine çoraplarını koyarak katlayıp başlarının altına koyan askerler böylelikle çoraplarını ve ceketlerini geceleri yastık yerine kullanmışlardır. 25 Kasım 1952'de kendilerine verilen görevlerini tamamlayıp tekrar Pekton kampa transfer edilene kadar esirlerin bu kampta da rahat yüzü görmedikleri ifade edilmektedir.²⁵

Rütbeli Türk askerlerin 1951 Haziran Ayının son günlerinde ilk kez sevk edildikleri Pikçanlı'da önce köy okuluna yerleştirildikleri, daha sonra Pikçanlı sınırları içine inşa edilen yeni 2 No.lu subay kampına transfer edildikleri belirtilmektedir. Bu kampın 1'inci kısmında, tabanı hasırla kaplı küçük öğretmen odasında “*koyun koyuna*” kalan 11 rütbeli Türk asker haricinde kampta Amerikalı, İngiliz, Filipinli ve Porto Rikolu subaylar da bulunmaktadır. 2 No.lu subay kampında tutulan Türk askerlerinin isimleri şöyledir:

Yzb.Hamid Yüksel (grup kıdemlisi), Yzb.İhsan Serim, Ütğm.İsmail Oknaz, Ütğm. Fevzi Gürgen, Ütğm.Ali Büyükkirişçi, Tğm.Kazım Ün, Bçvş.Yakup Serdar, Bçvş.Abdullah Ünal, Üçvş.Ali Özkaş (grup aşçısı), Çvş.Şair Varışlı ve bir Onbaşdır [Çvş. *Nafi Güley*].²⁶

²³ Thompson, **a.g.e.**, s.12.

²⁴ Yüksel, **a.g.e.**, s.57.

²⁵ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.224,245.

²⁶ Yzb.Hamid Yüksel'in hatıratında sadece “Onbaşı” olarak adı geçen bu Türk askerin gerçek adı ve soyadı belirtilmemektedir. Fakat Yzb.Yüksel arşivinde bulunan başka bir belgede, bu Türk askerin adı “Nafi” olarak geçmektedir: “*I suppose of your group in the camp the nearest in age would be Nafi,*

Türk esir bölümünde geriye kalan yaklaşık 23 çavuş rütbeli asker de, erlerin içinden alınarak BM'e ait sadece çavuşların tutulduğu bir kampa nakledilmişlerdir. Türk çavuşlar gönderildikleri bu kampta yaklaşık “10 kişi”²⁷ bir arada kaldıklarını belirtmektedirler:

“Ondan sonra başka bir kamp yapıldı. Çinliler başka bir kampa götürdü. Biraz işte, birkaç bina fazla. Mesela ilk defa 30 kişi yatıyorsak son zamanlarda 10-15 kişi yattık. Biraz daha şeydi [makuldü] yani.”²⁸ Hatta bu kampta kalan askerlerden Çvş. Hilmi Adanalı ilerleyen zaman içerisinde meşe ağaçlardan kendilerine karyola yaptıklarını ve içini otlarla döşediklerini anlatmaktadır.²⁹

Öte yandan Pikçanlı Köyü’nde subay kampı inşaatını tamamlayarak tekrar Pekton Kampa dönen Türk askerleri, 1951 kışında halen geceleri uçak baskımından korunmak amacıyla birtek cılız mum/yağ ışığıyla aydınlanmasına müsaade edilen yıkık harabe binalarda 30-35 kişi bir arada konaklandıklarını belirtmektedirler. Buna karşın zaman içerisinde yeni kampların açılması ve savaşın mevzi harbi şekline dönüşmesinin sonucu olarak (esir düşen BM askeri sayısının azalması sebebiyle) kamp komutanlığınca barkalarda tutulan esir sayısı bir miktar azaltılarak yaklaşık manga seviyesine kadar düşürüldüğü tespit edilmektedir:

“...5 kişi, 10 kişi bu binada. 10 kişi öbür binada. O Pektong kampında kaç tane bina varsa 20 tane, 30 tane, 40 tane, hep taksim! Herkes binalarda.”³⁰

Esir taksimatının diğer bir deyişle esirlerin baraka baraka bölüştürülmeleri işleminin BM askerlerinin milliyetlerine göre yapıldığı anlaşılmaktadır. Pekton (Pyoktong) kampta; siyah Amerikalılar, beyaz Amerikalılar, Türkler, İngilizler, Filipinliler, Fransızlar ayrıca “bir Japon ve de bir Yunan askeri”³¹ bulunmaktadır.³²

your orderly, and a keen goalkeeper, as I recall.” Bkz. General Sir Anthony Farrar-Hockley’in 21 Mart 2001 tarihinde E.Albay Hamid Yüksel’e yazmış olduğu mektup. Buradan hareketle Kore’de esir düşen tüm askerlerin isimleri incelendiğinde, Nafi adında sadece bir kişi göze çarpmaktadır. Bu sebeple hatıratı adı geçen “Onbaşı”, Çvş. Nafi Güley olmalıdır.

²⁷ Uluçay, a.y.

²⁸ Aktaş, a.y.

²⁹ Adanalı, a.y.

³⁰ Koç(Karagöz), a.y.

³¹ Bozkurt, a.y. ; Atar a.y.

³² **Korean War Atrocities**, “Hearing Before The Subcommittee On Korean War Atrocities Of The Permanent Subcommittee On Investigations Of The Committee On Government Operations United States Senate(Eighty-Third Congress First Session Pursuant To S. Res. 40, Part 2, December 3,1953)”, Washington , U.S. Government Printing Office, 1954, s.145.

İlerleyen zaman içerisinde güvenlik amacıyla gruplar arasına dikenli tel çekilerek farklı ülkelere ait gruplar bir birlerinden ayrılmışlardır.³³

3.1.2. Beslenme ve Sağlık Sorunları

Kunuri’de esir düşen Türk askerleri Mart 1951’de ilk defa 5 No.lu kampa getirildiklerinde beslenme konusunda herhangi bir iyileşme olmadığını ifade etmektedirler. Çvş. Ömer Ulu günlüğünde bu durumu şöyle ifade etmektedir:

*“Pekdon [Pyoktong] kampına geldik dedik. Belki burada biraz rahat ederiz yemek hususunda derken daha fena oldu. Açlık, müthiş derecede başlamıştı.”*³⁴

Pyoktong’da yiyecek konusunda yaşanan kıtlık sebebiyle 5 No.lu kamptaki mevcut şartların adeta Soğuk Kampı hatırlatır bir şekilde devam etmesinden dolayı Türk askerleri haliyle civarda bulabildikleri otları, tohumları ve kuşları yemek zorunda kalmışlardır.³⁵ Hatta kış aylarında toprağın üzerindeki karı kazıyarak donmamış durumda bulabildikleri otları, bitkilerin köklerini (soğanlarını) veya bulabildikleri körpe ağaç kabuklarını yemişlerdir. Bununla birlikte topladıkları karahindiba, kazayağı, kuzukulağı gibi otların yapraklarını kurutup sonrasında kaynatarak, sularını içerek vitamin ihtiyaçlarını gidermeye çalışmışlardır.³⁶ Türk savaş esirlerinin askere alınmadan önce çoğunun çiftçilikle meşgul olması nedeniyle Kuzey Kore topraklarında kendiliğinden yetişen yenilebilecek nitelikli bitkiler hakkında bilgi sahibi olmaları, askerlerin 1950 ve 1951 kışında hayatta kalmalarını sağlamıştır:

*“Biz eğer otu, kekiği, naneyi, şeyi madımağı bilmesek, biz ölmüştük!.. Askerlerde, köylerden kentlerden ya işte; ‘Komutanım bu işte falan!’ diyelim ki kuzukulağı, bu işte madımak, bu evelik!..”*³⁷

Ancak ölümcül açlığa rağmen tadı çok kötü olan bazı otları yiyebilmenin oldukça güç olduğu belirtilmektedir. Esirler tadı acı olan bu otları veya yaprakları yiyebilmek için kendilerince bazı formüller geliştirdiklerini anlatmaktadırlar;

³³ **Hearing** Before The Subcommittee On Korean War Atrocities Of The Permanent Subcommittee On Investigations Of The Committee On Government Operations United States Senate (Eighty-Third Congress First Session Pursuant To S. Res. 40, Part 2, December 3,1953), Washington , U.S. Government Printing Office, 1954, s.145. ; Atasoy, **a.y.**

³⁴ Ulu, **a.g.e.**, s.25.

³⁵ Kovner, **a.g.e.**, s.8.

³⁶ Geoffrey S. Moakley, **U.S.Army Code of Conduct Training: Let The POWS Tell Their Stories**, Master of Military Arts and Science, The Faculty of the U.S. Army Command and General Staff College, Kansas, 1976, s.67.

³⁷ Büyükkirişçi, **a.y.**

“... Kadir’e [Er Kadir Üzülmaz] gidersen sor. O bir şey saklamış. İlaç kutusuna tuz doldurmuş... Açlıktan meşe yaprağını koparıp taze, o tuza batırıp ikimiz yemiştir; ağaç yaprağını. Böyle yapmazsan ölürsün, bir şeyler yapacan yani, yaşamak için!”³⁸

Öte yandan Türklerin doğanın kendilerine sunduğu nimetler hakkında bilgili olmaları bir yana; kampta esirlere verilen soya fasulyesini, belki de Türklerin Anadolu’da değişmez yerel ana gıdasına (kuru fasulye) karşılık geldiği için onu pişirmeyi de iyi bildikleri belirtilmektedir. Bu durumda Türklerin diğer milletlerden esirlere örnek oldukları gibi bazı Amerikan askerlerinin özellikle otları toplama ve değerlendirme konularında Türkleri taklit etmeye başladıkları ve haliyle bundan fayda sağladıkları ifade edilmektedir.³⁹

Bununla birlikte kamplardaki Türk askerlerinin kendilerine verilen bütün yiyecekleri tükettikleri gibi, iâşenin hiçbir şekilde ziyan olmasına müsaade etmedikleri anlatılmaktadır; “...biz mısır diyoruz, onlar, arkadaşlar darı diyor vs. yerlere döküldü. Tavuk gibi topladıklarını biliyorum arkadaşların. Belki ben de topladım. Ellerimize koyduk. Ye yıkadık [ya yıkamadık]? Yedik ya! Yıkamadan yedik! Yani pisliğin içinden aldık yerden tavuk gibi yedik!”⁴⁰

Daimi ya da diğer adıyla merkezi esir kamplarında esirlere genellikle günde iki öğün yiyecek verilmektedir. Saat 08.00’de mutfakta Çinlilerin pişirdiği yiyeceklerden sayıları oranında takım liderlerinin alıp koğuşlarda dağıttığı sabah kahvaltısı birinci öğünü (çoğunlukla pirinç veya şalgam çorbası); saat 16.00 civarlarında kişi başı bir avuç düşecek kadar esirlere dağıtılan akşam yemeği de ikinci öğünü oluşturmaktadır. Sadece bir çeşit yiyecekten oluşan bu öğünler komünist askerler için tedarik edilen kumanyanın hemen hemen aynısıdır. Yalnız Çin askerlerinin dana ve domuz konserveleri vb. ek gıdalarla desteklendiği unutulmamalıdır. Bunlar ağırlıklı olarak; süpürge tohumu (diğer adıyla Amerika’da besicilikte yem olarak kullanılan “kaoliang”⁴¹), yarı pişmiş soya fasulyesi (24 saat pişmesi gerektiği vurgulanmakla birlikte az pişmiş tanelerin sert köşeleri bağırsakları tahriş ettiği ve ishal yaptığı belirtilmektedir) ve mısır kırmasıdır. Ayrıca soya unu, şalgam, turp, kurtlu veya bozuk pirinçten yapılan lapa veya Çinli muhafızların içmeye oldukça alışkın oldukları pirinç çorbası, kurutulmuş/salamura balıktan

³⁸ Bozkurt, a.y.

³⁹ Moakley, a.g.e., s.67.

⁴⁰ Atasoy, a.y.

⁴¹ Moakley, a.g.e., s.65.

yapılan ve çok ağır bir kokusu olduğu belirtilen sürekli ishale sebep olan balık çorbası, patates veya ayda bir kez yumruk büyüklüğünde kasnaklar üzerinde buharda pişirilen istim (buhar) ekmeği ve haftada bir çorba kaşığı şekerdir.⁴²

Er Recep Koç Pyoktong'ta kendilerine verilen kepek unundan yaptıkları bir yemeği ise şöyle tarif etmektedir; "... sıcak su! Soğuk su içmek yok. Lansu, kesu! 'Lansu' sıcak su, 'Kesu' soğuk su. Lansu, sıcak su sana veriy o [Çinli], tabağın içine un veriyor o, un veriyor. Onun içine, suyun içine iki kaşık un salladın mı, o tarhana yalı* gibi oluyor. Onu içiyorsun.... kaşık gibi şey, onunla ağzına itek[le] şort şort şort iç!..]⁴⁴

Fakat barış görüşmelerinin yapıldığı günlerde yani esir mübadelesine yakın dönemlerde; soya lorı (tofu), Christmas veya Lunar New Year gibi bazı özel günlere mahsus domuz haşlama, keçi eti, nadiren sığır eti, yumurta, bal, çay, şekerleme, fıstık, nadiren meyva (Örneğin elma 3 yılda sadece 3 kez çıkmıştır) ve tütün verilmiştir. Haliyle esirlerin açlıktan yakınmalarına karşılık Çinliler, "Kendilerinin iyi insanlar oldukları için esirleri beslediklerini..." ifade etmişler ve esirlere uluslararası anlaşma şartlarından veya Çinlilerin esirlere karşı olan sorumluluklarından hiçbir şekilde bahsetmemişlerdir.⁴⁵

Oysa Çinlilerin kamplardaki yiyecek çeşitliliğinde ve miktarlarındaki azlığın olabildiğince farkında oldukları, komünistlerin esirlere karşı yaptıkları konuşmalardaki satır aralarından ortaya çıkmaktadır. Çünkü Çinliler iase kıtlığında kendilerini değil de, sürekli ikmal yollarını bombalayan Amerikan uçaklarını suçlayarak savunma yaptıkları görülmektedir. Buna karşılık kamplardaki esirler de hayret içerisinde kendi kendilerine; "Dünyanın ilk tıp alemini yaratan ve türlü ilaçları ilk bulan bu Uzakdoğulu 700 milyonluk Çin, neden bu hastalıklı dedikleri esirlere bakamamıştı?" sorusunu sormaktadırlar.⁴⁶

Yukarıda çeşitli kaynaklardan derlenerek yapılmaya çalışılan daimi esir kamplarındaki durum tespiti, aslında çok daha kısa bir şekilde, yaklaşık 7 aydır Çinlilerin elinde tutsak edilen bir Türk esiri tarafından yapılmaktadır:

"...sabah hepimizin şaşkına uğradığı bir şamata ile uyandık. Türkçe konuşanlar, İngilizce, çeşitli dillerde konuşan bir sürü pejmürde kılıklı, renkleri

⁴² MacDonald, **a.g.e.**, s.65. ; Yüksel, **a.g.e.** s.66. ; Yurtsever **a.y.** ; Atasoy **a.y.** ; Uluçay **a.y.** vd.

* Yal: Köpek, inek vb. hayvanlara verilen kepek, un ve su ile yapılan bulamaç.

⁴⁴ Koç(Karagöz), **a.y.**

⁴⁵ MacDonald, **a.g.e.**, s.65.

⁴⁶ Yüksel, **a.g.e.**, s.55.

solgun bitik bir çoğunluk her millet kendi öz vatandaşlarını bularak gözyaşı döküyordu. Benim de karşımda ufak tefek solmuş ve daha da ufalmış İsmail Oknaz duruyordu. ... hepsiyle sarıştım öpüştüm. Hele Üğm. İsmail Oknaz'ı öperken adeta ölüm kokuyordu. Çok bitik ve çok zayıftı. Küçücük bir insan müsveddesi görünümünde idi.”⁴⁷

Türk askerleri içine düştükleri durumu bir nebze olsun düzeltmek ve günlük yiyecek iştaklarını arttırmak için günlük rutin işlerinin yanında ek görevler de aldıkları görülmektedir. Bu görevlerde oldukça ağır işlerde çalıştırıldıkları; ölen Amerikan askerlerini gömdükleri, yol ve onarım işlerinde çalıştıkları hatta Çinlilerle pazarlık yaparak komünistlerin biraz daha fazla yiyecek/yemek sözü vermesi üzerine subay kampının inşaatında çalışmayı bile kabul ettikleri görülmektedir. Yabancı bir kaynakta bu konuda şöyle bir görüş öne sürülmektedir:

“Çinliler, Türklere Kamp 2'nin inşasına karşılık daha fazla yiyecek vereceklerine dair söz verip anlaşma yapmalarına rağmen, bu verdikleri sözü tutmaları ve onları çok ağır işlerde zorla çalıştırmaları, Türkleri [büsbütün] küskün bir grup yaptı ve komünist doktrinlerine [indoctrination] iltifat etmediler.”⁴⁸

Her şeye rağmen Türkler 2 No.lu subay kampının inşasından sonrada çok yoğun olmasa da günlük yiyecek istihkaklarını ve yaşam standartlarını arttırmak için bir takım işlerde çalışmaya devam ettikleri veya ettirildikleri anlaşılmaktadır:

“O anlaşma böyle onlarla. O işleri yaptırdılar bizlere. Oruç tutturdular, namaz kıldırıldılar. ...ne bileyim buradan bizim okula kadar kazma ile top sahası yaptık, güreş sahası yaptık”⁴⁹

Diğer taraftan yetersiz beslenme ve hijyenik olmayan gıdalar sebebiyle geçici kamplarda (Soğuk Kamp vb.) sıkça görülen hastalıkların daimi esir kamplarında da, 1952 baharına kadar artarak devam ettiği görülmektedir. 1952 yılında hala görülen bu hastalıklar vitamin ve mineral eksikliğine bağlı olarak “...deride kızarıklıklar, pellagra, beriberi, ödem, testislerde görülen fil hastalığı (lenf ödemi), bağırsak bozuklukları, sinir bozukluğu, gece körlüğü ve hafıza kaybıdır”.⁵⁰ Hastalık tiplerine dikkatlice bakılırsa, geçici kamplarda görülen fiziksel ve ruhsal hastalıkların merkezi kamplarda ilerleyerek daha da vahim bir hal aldığı kolaylıkla tespit edilebilmektedir.

⁴⁷ a.e., s.53.

⁴⁸ Kovner, a.g.e., s.10.

⁴⁹ Yurtsever, a.y.

⁵⁰ Moakley, a.g.e., s.68. [“Gıdasızlıktan gözlerimiz görmüyordu...” Atasoy, a.y. ; “Biz hepimiz kör olduk zaten biz. Sonra açıldı gitti gözlerimiz. Ne bileyim neden oldu?” Uluçay, a.y.]

Bunların haricinde görülen diğer hastalıklar; dizanteri, ishal, verem (sulu zatürce) ve 1951 yılında kamplarda görülmeye başlanan hepatit yani sarılık hastalığıdır. Ayrıca Çinliler tarafından verilen yemeklerin içinde bulunan küçük taşlar sebebiyle zaman zaman askerlerin dişlerinin kırıldığı ve kırılan dişlerin kısa sürede çürümesi sebebiyle apse, diş ağrısı şeklinde esirlere büyük sıkıntı verdiği anlatılmaktadır. Şiddetli diş ağrılarına çözüm olarak Ütğm. Ali Büyükkirşi'nin çürük dişi, uyuşturulmadan paslı bir çivi ile kalabalık bir Çinli asker grubu tarafından; Yzb. Hamid Yüksel'in apseli dişi Yzb.nın bir yerlerden bulduğu oldukça paslı (kaynar suda bir süre bekletilmiş) bir kerpeten ile kamptaki bir İngiliz doktor tarafından çekilmiştir.⁵¹

Diş hastalıklarının dışında özellikle 1950 ve 1951 yılı kış aylarında aşırı soğuklar ve buna bağlı donmalar sebebiyle kamptaki esirlerin ciltlerinde dökülme ve organ kayıpları da görülmüştür:

*“Ekseri Amerikalıların elleri parmakları dökülmüş oluyordu. Ayaklarının parmakları soğuktan erimiş, donmuş, çürümüş oluyorlar. Onlar ile çok uğraştım ben. Temizliyordum yani, sarıyordum başka bir şey yok! Sonra sargı yoktu, ilaç yoktu, bir şey yoktu! Sargı bezlerini kaynatıyorduk, kurutuyorduk, tekrar o vaziyette kullanıyorduk...”*⁵²

Öte yandan yaralı olan askerlerin hala doğru dürüst tedavileri yapılmadığı için, 1950 ve 1951 yıllarında daimi esir kamplarında bulunan yaralıların kendi kaderlerine terk edildikleri görülmektedir; *“Yaralı yaralı! Benim yaram, sırtımda yara şimdi kafamda yara var, sırtımda yara var. Hep yaralar böyle, belki böyle otururken hesap et ki yapıştı mı böyle, bükük otururdum böyle yapışmasın diye. Yarayı savan yok, bakan yok!”*⁵³

Çinlilerin kamplardaki yaralı esirlerinin tedavileri ile ilgilenmemelerine rağmen zor koşullar altında hayatta kalmaya çalışan bu yaralı askerlerin en büyük yardımcılarının kendi koşullarındaki silah arkadaşları olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Amerikalı Yzb. William R. Shadish *“Türkler, eğer bir adam hastalanırsa*

⁵¹ Büyükkirşi, a.y. ; Yüksel, a.g.e.,s.82. [2 No.lu subay kampında yaşanan bu olayda başlangıçta İngiliz doktor imkansızlıklar sebebiyle dişi çekmeye yanaşmamıştır. Fakat sonuçta kerpeteni bir yerlerden bulup getiren Yzb. Hamid Yüksel'in aşırı ısrarına dayanamayarak dişi uyuşturmadan çekmek zorunda kalmıştır.]

⁵² Atasoy, a.y.

⁵³ Üzülmüş, a.y.

*onu içeride [koğuşta], iyi olana kadar bir bebek gibi bakarlardı.”*⁵⁴ demektir. Yapılan söyleşilerde de gaziler bu görüşü teyit edencesine; hasta olan arkadaşlarını kendi yiyeceklerinden artırarak takviye ettiklerini, kendisi yemeğini yiyemeyecek kadar halsiz ve güçsüz olan arkadaşlarını kendi elleriyle beslediklerini, hastayı tuvalete çıkarttıklarını, günler öncesinden biriktirdikleri ilaçların (esaretin son dönemlerinde) hasta olan arkadaşlarına verdiklerini ve gerektiğinde başında nöbet bekleyerek, ısıtarak, kendisine moral vermeye çalıştıklarını anlatmaktadırlar.⁵⁵

*“Sen hasta oldun mu, sırayla onun başında nöbet beklerdik, onu bakardık. Amerikalılar hasta oldu mu oraya [koğuş dışına] sürüverirlerdi, bağır bağır ölürdü Amerikalılar...”*⁵⁶

Arkadaşlarının yardımıyla hayatta kalmaya çalışan bu hasta askerlerin ve diğerklerinin en büyük düşmanı bit, haşerat ve pislik olmuştur. Daimi kamplara geldikten sonra havalar ısınana kadar aylarca banyo yapamayan askerlerin saçları, sakalları ve tırnakları oldukça uzamakla birlikte hala aynı üst başla yatıp kalktıkları görölmektedir.⁵⁷

*“...arkamızdan bit çeker, bakar çıkarırdık. Günde üç yol [kez] bakınırdım ben. Sonra gelirdim de şey kırıyor gibi kırardım. Sabahleyin kalksan bir tane öldürmemiş gibi... hemen altı ay kadar sırtımız su görmedi. Sırtımız, bu arkamızdaki elbisenin, ben şimdi böyle yatarım da, böyle hastanın yatıp da [kalktığı] yeri gibi, böyle kalkarken ‘şaldırt’ derdik, kirden ha! Bu gömlek ha oraya [sırtımıza] yapışardı.”*⁵⁸

*“...turnak murnak kesmek yok be! Herkes bir şey! Kartal gibi tırnakla kaşır her tarafı! Sakallar, her taraf momoş gibi. Kimse kimseyi tanımaz. Tıraş miraş yok!”*⁵⁹

Nitekim Sıhhiye Er Faruk Pekerol Pyoktong’a vardığında, 5 No.lu kamptaki arkadaşlarının kurtlanan yaralarını görünce şaşkınlığını gizleyememiştir. Pekerol, o günkü manzarayı şu şekilde tarif etmektedir:

⁵⁴ Kovner, **a.g.e.**, s.18.

⁵⁵ Aktaş, **a.y.** ; Baran, **a.y.** ; Akdoğın, **a.y.** vd. [Soğuk havlarda hastanın soğuktan donmaması için hasta olan asker gece sağıklı arkadaşının arasına yatırılarak uyutulmuştur.]

⁵⁶ Atar, **a.y.** ; Eugene Kinkead, **Neden İşbirliğı Yaptılar**, Çev. Baha Ataman, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1967, s.34.

⁵⁷ Akıncı, **a.y.**

⁵⁸ Atar, **a.y.**

⁵⁹ Koç(Karagöz), **a.y.**

*“Esir arkadaşların saç ve sakalları aşırı uzamış, tırnakları da çapa gibiydi. Yüzleri, boyunları, elleri kısaca her tarafları kalın bir kir tabakası ile örtülmüştü. Kokudan yanlarına yanaşılmıyordu ve hepsini bit kaplamıştı. Bir süre sonra kendi halime bakmadan, gördüklerimden midem bulandı, kusacak gibi oldum... Pislikten insan gibi değil başka bir mahluk gibi görünüyorlardı. Oradan ayrılmak istedim...”*⁶⁰

Ancak havaların iyice ısınması ve nehirdeki kalın buz tabakasının eriyerek ortadan kalmasından bir süre sonra, esirlerin Yalu Nehrinde yıkanmalarına müsaade edildiği; sabahları civardaki derelerde ellerini, yüzlerini yıkayabildikleri anlaşılmaktadır. Hatta ilerleyen dönemlerde 2 No.lu subay kampında bir odanın banyo olarak ayrıldıktan sonra ortasına yaklaşık 1 tonluk büyük hamam kurnasına benzer bir tank konduğu, bu tank içerisinden su alınarak banyo yapılabildiği belirtilmektedir. Ancak Türklerin gelenekleri gereği Amerikan askerleri gibi çıplak yıkanmadıklarından dolayı Türklerin banyoya manga olarak aynı anda girip çıktıkları ve külotları ile yıkandıkları ifade edilmektedir.⁶¹

Kamplarda barınma ve yaşam şartlarında ilk iyileştirme girişiminin 1951 yılı sonlarında veya 1952 yılı ilk çeyreğinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Türk askerlerinin esir düşmelerinden yaklaşık bir ila bir buçuk yıl sonrasında gerçekleşen bu kısmi iyileştirmeler kapsamında, 2 No.lu subay kampında bulunan herkese; pamuklu mavi bezden yapılmış bir palto, birer kat pamuklu aynı renkten ceket ve pantolon, birer çift lastik ayakkabı, ikişer havlu ve birer pamuklu yorgan dağıtılmıştır.⁶² Aynı tipteki mavi kabanların zamanı bilinmemekle birlikte (muhtemelen aynı tarihlerde) tüm esir kamplarında dağıtıldığı anlatılmaktadır.⁶³

İyileştirme kapsamında aynı dönemlerde yani 1951 kış döneminde 5 No.lu kampda bir de revir açıldığı bildirilmektedir:

*“Don zamanı, o Pekton’da durup dururken bazı rahatsızlıklar baş oldu. Sonra oraya bir sağlık ocağı kurduk. İki tane Çinli, iki tane üç tane mi Çinli? Bir mi iki mi Koreli doktor? Koreli hemşire filan. Sonra bir Yzb. Vilyım Çerz vardı...ismini bilmediğim bir İngiliz doktor vardı, bir kaç kişi [daha] vardı.”*⁶⁴

⁶⁰ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.221.

⁶¹ Yüksel, **a.g.e.**, s.66.

⁶² **a.e.**, s.64.

⁶³ Adanalı, **a.y.**

⁶⁴ Atasoy, **a.y.** [Veli Atasoy’un Yzb.Vilyım Çerz olarak ifade ettiği Amerikalı tabip yüzbaşı büyük olasılıkla Capt. William Alfred Casey olmalıdır.]

Sıhhiye Onb.Veli Atasoy ayrıca revirden izinsiz aldığı ilaçları saklayarak arkadaşlarının tedavisinde kullandığını, hatta bir kez müsaade alabildiğinde yaklaşık bir km uzaklıktaki subay kampına giderek, Türk subaylara yanında gizlice getirdiği ilaçları teslim ettiğini ifade etmektedir. Yine aynı dönemlerde kampta hızla yayılan ve yüksek ateşle seyreden “Asya gribi, Sarii nezle” gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmeye çalıştığını ve esaret boyunca esirler arasında ayırım yapmayarak diğer milletlerden askerlere de yardımcı olmaya gayret ettiğini anlatmaktadır:

“*Bunlar [revirdeki doktorlar], onlarda rahatsız oldular. Böyle bir gribe yakalandılar. Ben bunlara mutfaktan, Çinlilerin mutfağından çay yürüttüm. Ben girintiliydim [girişkendim] yani... Orada geçmiş gün, çayı nerede kaynattım nerede yaptım onu hatırlamıyorum? Yalnız Dr.Vilyım Çerz’e üstümdeki elbiseyi giydirdim, çay verdim, terlettim bunu. Rahatsızlığını geçirdim yani. Oradan başladık Türk arkadaşların; işte Korelilerden Çinlilerden ne alıyorsak ne bırakıyorsak [buluyorsak] aspirin, şudur budur temin ediyordum veriyordum. Birbirimizi teselli ediyorduk. Aynı zaman da birbirimize bağlantıyla mazbuttuk...*”⁶⁵

5 No.lu kampta revirden daha sonra kurulan hastanenin ise esirler arasında barış olacağı haberlerinin yayılmasından sonra, 1952 yazı veya sonbaharında hizmete girdiği anlaşılmaktadır. Çinlilerin o güne kadar ihmal ettikleri hasta ve yaralı esirler ile göstermelikte olsa ilgilenmeye başladıkları belirtilmektedir. Bu hastanede bütün tedaviler komünistlerin kendi askerleri de dahil olmak üzere beyaz renkli bir toz, birkaç beyaz hap ve tentürdiyotla yapılmaktadır.⁶⁶ Kampa çok yakın olmasa da ikinci bir hastanenin devreye alındığı ve Pekton Kamp’ın 16 km kuzeyinde içinde bir kaç doktor ile hizmet verdiği bildirilmektedir. Benzer şekilde 2 No.lu subay kampında da kampı çevreleyen dikenli tellerinin 50 metre dışında bir hastane olduğu ifade edilmektedir.⁶⁷

⁶⁵ Atasoy, a.y. [Konuyla ilgili bir gazete başlığında şöyle yazmaktadır; “Kore Kahramanları: Ankara’da yapılan bir merasimle Kore’de harp sahasında yaralanıp esir düştükten sonra da esir kampında cesaretiyle temayüz eden on başı Veli Atasoy’a Legion of Merit nişanının Le Gionnaire rütbesi, General Sırrı Acara’da Mümtaz Birlik Nişanı verilmiştir. Atasoy Korede savaşmış olan Türk erleri arasında en yüksek madalyayı kazananıdır. Resimde Kore kahramanları görülmektedir.” Bkz. **Milliyet**, 2 Aralık 1954, s.1. ; İlerleyen zaman içerisinde Veli Atasoy’a Amerikan Hükümeti tarafından esir kamplarındaki arkadaşlarını moral bakımından takviye ettiği için bir madalya daha verilmiştir. Bkz. **Milliyet**, 9 Eylül 1959, s.1.]

⁶⁶ Rusçuklu, a.g.e. , s. 268.

⁶⁷ MacDonald, a.g.e., s.136,159.

Devreye alınan bu hastaneler başlangıçta içlerinde az sayıda doktor ile hizmet verebiliyor algısı oluştursalar da, aslında ilaç ve teçhizattan yoksun olan bu hastanelerde savaş esirlerine bakım, ilgi ve tedavi imkanı yoktur:

“Bir de bizimkiler dedi ki ‘Bizi de gönder yahu hastaneye!’ Ben dedim ‘Gideyim orayı göreyim de ondan sonra sizinle hastaların yarası neyse gidelim’. Baktım ki ne hastane ne bir şey. Kuru yerde adam yatıyor, alacanlı dışarı koyuyor Amerikalıyı. Adamlar can çekişiyor kuru yerde...hastane diye hasırın üzerinden adamı [alıp] betona atmışlar, betonda can çekişiyor... Şair’e [Çvş.Şair Varışlı] rastladım Şair’e! Şair’e dedim ‘Ben Türküm diye kendini anlat’ dedim. ‘Aşağıya kampa gel!’ dedim... Oradan geldim arkadaşlara dedim ki; ‘Sakın hastaneye gidecem, şöyle edicem, böyle edicem demeyin!’ dedim. ‘Orada vaziyet böyle’ dedim. Durum kötü ‘Sakın birbirinizin yanından ayrılmayın!’ ”⁶⁸ Çvş.Şair Varışlı kendisini hastaneden kurtarabilmeyi başararak kamptaki arkadaşlarının yanına dönmüş sonrasında 2 No.lu kamptaki Türk subaylarının yanına gönderilmiştir. Fakat aynı hastanede yatmakta olan bazı Amerikan askerlerinin bir daha esir kampına dönemedikleri anlaşılmaktadır.

Nitekim bazı yabancı askeri kaynaklarda zorunlu olarak hastaneye sevk edilen hasta Türk askerlerinin yolculuk süresince yanında iki sağlığı yerinde arkadaşlarının bulunduğu ve bu refakatçi askerlerin arkadaşları taburcu edilene kadar kendilerine hastanede nezaret ettikleri anlatılmaktadır.⁶⁹ Çvş. Mustafa Aktaş bu konudaki hassasiyetlerini belirtmek için *“Beraber yatardık yani, hastaneye...”*⁷⁰ demektedir.

Hijyen konusunda ise Sıhhiye Onb.Veli Atasoy’un yardımıyla 1950 yazında Çinlilerden alınan büyük kazanlarda tüm elbiselerin kaynatılması suretiyle bittin kurtulma ve dezenfektasyon işlemleri başlatılmıştır. Bu uygulama birlikte 1951 kış aylarında sağlık ocağının da açılmasıyla Pyoktong’daki ölüm oranları üzerinde az da olsa olumlu bir etki yaratmıştır. Bunun yanında Çinlilerin 1952 yılında barış görüşmeleriyle ilgili söylentilerin yayılmasına müteakiben kamplardaki ölüm sayısını düşürmek amacıyla esirlere daha iyi bakmaya başladıkları anlaşılmaktadır. Fakat iyileştirme çabalarının yeterli olmaması sebebiyle kamplardaki ölümleri tamamıyla

⁶⁸ Atasoy, a.y.

⁶⁹ Moakley, a.g.e., s.72.

⁷⁰ Aktaş, a.y.

durduramadıkları ve kamplardaki esirlerin hala oldukça bitkin ve halsiz oldukları görülmektedir.

Esirler ancak 1952 yazından sonra ve özellikle 1953 yılında kaybettikleri kiloları yerine koymak amacıyla eskisine nazaran biraz daha bol ve çeşitli gıdalarla beslenmeye başlamışlardır. Ayrıca bu dönemde her millet kendi aşçısını seçerek, günlük verilen kumanyaya göre kendi mutfağında kendi usulünce yemek pişirmeye başlamıştır. Türkler için her hafta bir keçi (bayramlarda bir sığır), Amerikalılar veya Hristiyan esirler için ise bir domuz verilmiştir. 200-300 kişiye pişirilmesi için verilen bir keçinin kimseye yetmeyeceği kolaylıkla anlaşılacağı gibi bu dönemde de kamplardaki şartların iyi olmadığı Er Ali Kalaycıoğlu'nun aşağıdaki ifadelerinde açıkça görülmektedir:

*“Aç idik. Tavalarda böyle kanı lapa gibi bir şekilde, kaynattık, yedik...şöyle geniş bir karavana gibi bir şeyde ateş yakardık, kan koyulurdu onu yerdik. Kan davar kanı mıydı, sığır kanı mıydı? Muhakkak bir şey olacak yani domuzdan hariç...”*⁷¹

3.2. Esir Kamplarında Günlük Yaşam

BM askerleri Kuzey Kore'de bulunan kamplarda esaret altında kaldıkları süre boyunca Çinli nöbetçiler tarafından sabah erken saatlerde uyandırıldıklarını ifade etmektedirler.⁷² Gazilerin anlatımlarına göre sabah “*alaca karanlıkta*”, diğer bir ifadeyle saat 06.00-07.00 sularında çalınan çan (veya düdük) sesiyle uyandırılan BM askerlerine içtima ile birlikte yaklaşık 30 dk. sabah sporu/jimnastiği yaptırılmaktadır. Esaretin ilk dönemlerinde sabah sporuna katılımın zorunlu tutulduğu ve koşuların Çinli nöbetçiler tarafından kontrol edildiği anlaşılmaktadır.⁷³

Özellikle soğuk kış aylarında eksi 40 °C'de güçlükle yapılan sabah sporunun bitkin ve yaralı durumdaki askerler üzerindeki olumsuz etkiler yarattığı; kimi zaman bu olayın hayati tehlike arz ettiği görülmektedir:

“Bize pek yaptıramadılar, yani şey yapmadık. Amerikalılar yapıyorlardı ama yapacak takatleri yoktu ki insanların. Hareket edecek şekilleri yoktu. Açlık, susuzluk,

⁷¹ Kalaycıoğlu, a.y. [Kamplarda Amerikalı veya İngiliz askerlerin domuz kanını kaynatıp içtikleri ve bu hakkın sadece hayvanı kesene düştüğü belirtilmektedir. Bkz. Yüksel a.g.e., s.75.]

⁷² İrmak a.y. ; Atasoy, a.y. ; Atar, a.y.

⁷³ İrmak, a.y.

*sefalet bakımsızlık diyorum ya! Ayaktan düştüğün zaman kalkamıyor adam, ölüyor”*⁷⁴

*“Bir defasında [Amerikalı] bir arkadaşımız ayakta donup kalmış, dokununca sırak diye düştü. Ölmüştü!..”*⁷⁵

Fakat esaretin son dönemlerinde yani 1952 yılında sabah talimi baskılarının azaldığı anlaşılmaktadır; *“Erkenden kalkardık. Böyle büyük meydanlık vardı durduğumuz binaların etrafında. Bir genişlik saha vardı aynı bizim çocukların şey yaptığı gibi orada spor yaptırırlardı... ‘Sihhatinize göre yaptırıyoruz bunu’ derlerdi. ‘İster yapın ister yapmayın? Hasta sair olmayın diye yaptırıyoruz biz bunları size’ derlerdi.. Yat yat ne oluyorsun?.. Yaptırırlardı. Öyle koşturmak değil de dikildiğin yerde bir sağ bir sol bilmem ne?.. Zaten gitmeyen gitmezdi ya!”*⁷⁶ Hatta sabah sporunu yaptırmak bir yana, Türklerin gönüllü olarak kendi kendilerine sabah sporu yaptıkları ifade edilmektedir.⁷⁷

Benzer şekilde 2 No.lu subay kampında sabah okul bahçesinde iki tur atan subaylar, yaklaşık 30-60 dk kadar jimnastik yaptıktan sonra muntaka ve kamp temizliği yapmaktadırlar. Temizliğe müteakiben dere kıyısına gidip ellerini ve yüzleri yıkamakta; saat 07.30 – 08.00 sularında sabah kahvaltılarını yapmaktadırlar. Ancak 1951-1952 döneminde spor ve kahvaltıya müteakiben bütün esirler diğer esir kamplarında olduğu gibi zorunlu olarak beyin yıkama derslerine alındıkları anlaşılmaktadır. Öğle saatlerinde verilen kısa bir molada çoğunlukla esirlere yemek yerine sadece “Keysui” adı verilen sıcak su verilmektedir. Yaklaşık 30 dk süren bu öğle molası sonrasında birkaç saat daha derslere devam edilmekte, müteakiben saat 16.00’da akşam yemeğinin yenmesiyle birlikte gün sona ermektedir. Bazı günler esirlere yatmadan önce akşam sporu da yaptırılmaktadır.

Öte yandan kamplardaki günlük program içerisinde sadece komünizmle ilgili dersler yoktur. Özellikle 1951 yılı yaz ve sonbahar aylarında (Türk subayları da dahil olmak üzere) tüm Türk esirler bir yandan derslere devam ederlerken, bir yanda da işçi olarak çalıştırılmışlardır. Berberlik, aşçılık, sıhhiye, defin, inşaat işçiliği gibi işlerde çalıştırılan Türkler, bilindiği gibi 1951 yazında daha fazla yiyecek almak sözü karşılığında Pyoktong’un yaklaşık 4 mil yakınındaki müstahkem subay kampını

⁷⁴ Atasoy, a.y.

⁷⁵ Kıran, *Hürriyet Kapısı...*, s.45.

⁷⁶ Atar, a.y.

⁷⁷ Uluçay, a.y.

(Kamp 2) inşa etmişlerdir. Bu kampın inşası sırasında rutin inşaat işleri haricinde askerler orman açma, toprak tesviyesi gibi farklı işlerde çalıştırılmışlardır.⁷⁸ Ayrıca inşaat için gerekli olan malzemelerin Pikçanlı'ya ulaşımı motorlu veya yelkenli mavnalarla yapıldığı için 3 metreden 8 metreye kadar değişik uzunluklardaki kütüklerin ve diğer inşaat malzemelerin nehir kıyısından yaklaşık 2-3 km içeride yeni kurulacak kamp alanına taşınması işlerinde de görev almışlardır. Bununla yanında 2 No.lu kampın inşaatının tamamlanmasına müteakiben Pyoktong'a dönen Türk askerleri, bu kamptaki esaretleri süresince de Yalu Nehrinden mavnalarla 5 No.lu kampa getirilen kütük, odun, çeşitli sarf malzemeleri, çuvallarla gelen kumanya vb. malzemeleri taşıma gibi amelelik işlerine rutin olarak devam etmişlerdir:

*“Çalıştırlar. Çin'den erzak gelirdi. Çuvallarla yiyecek, pirinç, darı, bür sürü ne ise! Odun [vs.] bunları yıktırırlardı, o gelen maunalardan. Önümüz nehir idi, gelirdi onları yıktırırlardı. Çalıştırma bu.”*⁷⁹

Bu arada yalnızca hasta olan askerler Çinlilerin verdikleri zor işlere sokulmamış ve istirahat etmeleri sağlanmıştır. Hastalara ait olan işler diğer Türk askerleri arasında paylaşılarak elbirliğiyle yapılmıştır. Dereden veya dağdan taş taşımak, bozulan yolları tamir etmek, yıkık bina enkazlarını kaldırmak, enkazın kalktığı yeri tesviye etmek, yeni bina yapmak, sığınak açmak, tuvalet çukurlarında toplanan pisliği kampın dışındaki çukurlara taşımak, güreş sahasını ve 5 No.lu kamptaki futbol sahasını inşa etmek gibi işlerde çalıştırılan Türklerin; Kızılların vermiş olduğu ağır işlerin hemen hemen tamamını yaptıklarını belirtmektedirler.⁸⁰

*“İş: Götürüyorlar, bir manga alıyorlar, böyle yanık evleri yapıyorlar. Böyle yapıyorlar kerpiçle. Üstüne de pirincin sazlarını şey yapıyorlar kaka kaka! Kiremit yerine onları yapıyorlar, böyle işte!.. Bir[de] dağa götürürlerdi bizi. Yazın bir dağa kampa götürürlerdi, bir dağa! Giderdik dağdan odun almaya. Dağda bizi serbest bırakırlardı, salarlardı. Akşama tamam geliyoruz ya!.. Geleceğimiz zaman [sayımda] tam çıktık mı bir şey demezlerdi.”*⁸¹

Dağdan odun toplama işi ile görevlendirilen Türk askerlerinden biri olan Onb. Kamil Bozkurt, dağa gidip gelirken askerlerin zincirlerle birbirlerine bağlı şekilde yürütüldüklerini ifade etmektedir:

⁷⁸ Kovner, **a.g.e.**, s. 6,10.

⁷⁹ Kore Gazisi **Hasan Alagöz ile Söyleşi**, Boyalca Köyü - Çankırı, 22 Aralık 2009

⁸⁰ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.227,232. ; Akdoğan, **a.y.** ; Atar, **a.y** vd.

⁸¹ Yurtsever, **a.y.**

“Kancalarlan zincirle birbirimize ekli ormana götürüyorlar odun getirmeye. Gidiyoruz oradan alabildiğimiz kadar omuzlarımıza, şangur şungur, şangır şungur gene dönüyoruz muhafızların şeyinde, kontrolünde.”⁸²

Dağdan kesilen odunlar bizzat askerlerin sırtlarında aşağıda bulunan kampa taşınmaktadır. Er Recep Koç odunları taşıma yöntemini ise şöyle anlatmaktadır:

“Odun sarıyor sana 100 kg. Odun sarıyor arkana. Eline veriyor bir odunlu değnek. Ucu iğneli, buzda kaymayasın diye. Şeyi, o ‘cigeyi’ [semer] aldın mı omzuna bir[de] onun desteği, şeyi var... Oraya dayıyon, dinleniyon. Hemen dinlendin miydi hemen haydi ‘Çüle!’. ‘Çüle’ demek ‘Yörü’ demek. Haydi! Yürütürkene elinde var senin bir ucu çivili, sivri ucu. Yürüyon kaymayasın diye. Onu koydun mu o ucu batıyor buza kaymayasın diye. Sana sarmış 100 kg odun. 100 kg odunu oraya getiriyorsun, oraya kampa. 15 kg veriyor sana. 15 kg odun yakıyorsun... Buz tutuyor her taraf suğuk.”⁸³ demektedir.

Aksine yaz aylarında dağdan odun ve taş taşımaya giden askerlerin, oldukça yorucu olan bu işten olabildiğinde faydalanmaya çalıştıkları görülmektedir. Nitekim askerler kendi aralarında nöbetçiler görevlendirerek, Çinli muhafızlara görünmeden dağların eteklerinde kurulu bulunan köylerde; tütün, kibrit, kağıt, tuz, kuru ve taze biber, soğan, sarımsak, ne bulabilirlerse aramaya çıktıklarını belirtmektedirler.⁸⁴ Böylelikle esaretin ilerleyen dönemlerinde esirlerin dağ yürüyüşleri sırasında zincire vurulmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca askerler dağa gidip gelirlerken nöbetçilerden fırsat buldukça (gizlice) yol boylarındaki tarlalardan, sebze bahçelerinden mısır, meyve veya sebze bulmaya gayret ettikleri ifade edilmektedir. Örneğin Yzb. Hamid Yüksel bilhassa “Piçko” dedikleri küçük acı biberleri bulunca çok sevindiklerini belirterek “...onun çok kıymetli acılığı sayesinde yenilmeyecek yemekler dahi baldan tatlı hale getiriyor [geliyor] ve yiyiveriyorduk” demektedir.⁸⁵ Aktarılan bilgilere ek olarak, dağ yolunda ve dağlarda mısır, salatalık, dağ çileği, nane, böğürtlen gibi yenebilen dağ meyvelerini topladıklarını belirten askerler; “Orada çünkü çok pırnal, çalı var orada hani. Üzüm oluyor, elma oluyor yabani. Yani bunlar hep yenen şey. Fındık oluyor, onlardan toplar yedik yani!” demektedirler.⁸⁶

⁸² Bozkurt, a.y.

⁸³ Koç(Karagöz), a.y.

⁸⁴ Rusçuklu, a.g.e., s.233.

⁸⁵ Yüksel, a.g.e., s.63.

⁸⁶ Akdoğan, a.y.

Yukarıdaki anlatılardan da açıkça anlaşılacağı üzere Mançurya sınırında tesis edilmiş olan tüm esir kamplarında yiyecek, içecek ve giyecek kıtlığının uzun süredir devam ettiği ortaya konmaktadır.

Bununla birlikte kamplarda görülen diğer önemli bir eksikliğinde askerlerin tütün ihtiyacı olduğu ifade edilmektedir. Kore’de tütün yerine ağırlıklı kendir (Hint keneviri) ekildiği için tütün bulmakta zorlanan esirler tütün yerine dağlardan, yol kenarlarından ve bahçelerden topladıkları mısır püskülü veya kendiri tütün yerine kullanmaktadırlar. Sigara kağıdı yerine mısır yaprakları veya gazete kağıdı kullanılmaktadır. Esirler ilk zamanlar Çinli nöbetçilere, topladıkları kendirleri hasta arkadaşlarına ilaç yapmakta kullandıklarını beyan ederek kamplara rahatlıkla sokabildikleri görülmektedir. Dağa oduna gidilmediği günlerde ise tütün yerine meşe yaprağı tüketilmiştir.⁸⁷

Konuyla ilgili olarak Amerikalı asker Robert A. MacLean’in anılarında kamplardaki tütün ihtiyacından bahsederken; *“Türkler bizi marijuana [kendir] ile tanıştırdılar. Onun ne cehennem olduğunu bilmiyorduk. Vahşi doğada her yerde yetişiyordu. Kahrolası iyi bir şeydi çünkü eğer o olmasaydı birçok arkadaşımız ölecekti. Bazı arkadaşlarımız basbayağı [hiçbir şey] yiyemeyecekti. Biz onların olabildiğince yüksekte uçmalarını ve bir T-bone biftek yediklerini düşünmelerini istiyorduk. Bu yöntemle birkaç adam kurtardık. Onu kurutmak için mangalımızı [hibachi] kullanıyorduk. Hatta bir keresinde muson yağmurlarında gizlice dışarı çıktık çünkü otlar [kendir] tükeniyordu. Çayırdakilerin tamamını hemen toplamak istiyorduk ve nihayetinde civardaki kuru arazidekileri topladık. Belki de bu hikayeleri şimdi anlatmamamız lazım fakat bunlar gerçekten oldu. Marijuana bizleri çok sakın yaptı ve bizler kafamız iyiiken, kişiyi bir psikiyatristten daha iyi analiz edebiliyorduk. Marijuana aynı zamanda bizi beyin yıkamasının olası etkilerinden de uzak tuttu.”* demektedir.⁸⁸

Halat ve ilaç yapımında kullanılmak amacıyla toplanan kendir veya diğer adıyla hint keneviri bitkisinin, kampta bir dönem için de olsa savaş esirleri arasında değiş-tokuş aracı ve meta olarak kullanıldığı gazilerle yapılan söyleşilerde sıkça dile getirilmektedir.⁸⁹ Bir ispiyon sonrasında kendir bitkilerinin ağırlıklı tütün olarak

⁸⁷ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.233.

⁸⁸ Carlson, **a.g.e.**, s.27.

⁸⁹ Bu oran söyleşi yapılan Kore gazilerin yaklaşık %50’sine karşılık gelmektedir.

kullanıldığının Çinlilerce fark edilmesi sonucunda, hint kenevirlerinin dışarıdan kamp içine getirilmesi yasaklanmıştır.⁹⁰

Fakat yukarıda belirtildiği gibi hint kenevirinin belli bir süre için de olsa esir kamplarında yaygın olarak kullanılmış olması, özellikle psikolojik çöküntü ve moral bozukluğu içerisinde olan askerler üzerinde (antidepresant vb.) olumlu etkiler yaratmıştır. Örneğin bu konuda Amerikalı asker Jim Crombie şöyle demektedir:

*“...Türkler kamp dışına gider ve onu bulurlardı... Biz de yakındaki ortak alana geçerdik ki; orada herkes kahkahalar ve bağrışmalar içerisinde yerlere yatarı. [O dakikalarda] Bir esir kampında olduğumuzu asla bilemezdik.”*⁹¹

Havaların iyice ısınması ve morallerin bir miktar düzelmeye başlamasıyla birlikte esirlerin silahlı nöbetçiler nezaretinde Yalu Nehrinde yüzmelerine müsaade edildiği görülmektedir. Ancak esirlerin çamaşırlarını yıkadıkları, banyo yapıp yüzdükleri sırada birbirlerine karışmalarına izin verilmemiştir. Esirlerin yüzdükleri veya yıkadıkları sırada farklı ülkelerden askerlerin arasına karışmaları veya yüzerken sahilden fazla açılmaları gibi durumlarda, Çinli nöbetçiler tarafından uyarı atışları yapıldığı anlatılmaktadır.⁹² Bununla birlikte söyleşilerde yüzme veya yıkanma sırasında boğulma tehlikesi atlatan asker sayısının dikkatleri çekecek sayıda olması, Türkler arasında yüzme bilen asker sayısının oldukça az olduğu fikrini uyandırmaktadır:

*“Bende başlayayım yüzmeyi öğreneyim dedim. Şu kadar bir boşluk açıklık. Buradan buraya yüzeyim dedim. Elimde bir kütük. Kol kadar, bacak kadar kalınlığında. Onu aldım, az gittim, tekrar geleyim o elimden kaymasın mı? Ama bir iki adım mesafe, şu kadar, bir çarpınmamla kayayı yakalamam bir oldu. Belki de orada gidecektim.”*⁹³

Japon asıllı Amerikalı asker Nick Nishimoto konuyla ilgili olarak bir anısı paylaşıırken, Yalu Nehrinde yüzdüğü bir gün bulunduğu koyda boğulmak üzere olan Türk askerlerini kurtardığını ifade etmiş, hatta olay sonrasında boğulmaktan kurtulan Türk askerlerinin kendisine teşekkür etmemesine içerlediğini belirtmiştir.⁹⁴

⁹⁰ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.237.

⁹¹ Carlson, **a.g.e.**, s.129.

⁹² Atar, **a.y.**

⁹³ Adanalı, **a.y.**

⁹⁴ Japon asıllı Amerikalı Ex.POW Nick Nishimoto ile irtibatımızı *Japanese American Living Legacy Organization* Başkanı Bn.Susan Uyemura sağlamıştır. Bn.Uyemura Nick Nishimoto'nun kendi derneğinin arşivine bağışladığı belgeler içerisinde Ispartalı Hamdi Ökten ve Nazillili Zeki Yörükoğlu tarafından kendisine Türkçe olarak yazılmış ve gönderilmiş mektuplar bulunduğunu bildirmiştir. Esir

1952 yazından sonra barış anlaşması imzalanması ihtimalinin daha belirginleşmesinin de etkisiyle birlikte, kamplarda esirlere ağır işler yaptırmak yerine daha da serbest bırakıldıkları görülmektedir. Örneğin subay kampında ağır işlerin yerini sabah sporundan sonra, hava güzelse yarı bele kadar soyunarak güneşlenmek, muntika temizliği ile birlikte ufak tefek işler ile meşgul olmak, sohbet ve koğuş ziyaretleri yapmak almıştır. Fakat sonuçta günler her zaman ki gibi saat 16'da yenen akşam yemeği ile birlikte sona ermektedir. Esaretin son dönemlerinde esirler arasındaki sohbetlerinde konuşacak bir konu kalmaması sebebiyle iletişimlerinin oldukça azaldığı ve yerini ümitsizliğe terk ettiği belirtilmektedir.⁹⁵

3.3. Psikolojik Savaş

Psikolojik savaşın tanımı, belirlenen bir hedef kitlenin; düşünce ve inanç sistemlerini, duygularını, itki ve davranış biçimlerini değiştirmek yeniden biçimlendirmek amacıyla, bilginin profesyonel yöntemler ve araçlar ile kullanılması şeklinde özetlenebilir. Askeri psikolojik savaş ise, düşmanın siyasi, ekonomik ve ruhsal açıdan zayıflatılarak savaşma direncinin kırılması olarak tanımlanabilir. Ya da diğer bir ifadeyle; sürdürülen sıcak veya soğuk savaşın gidişatını değiştirebilmek amacıyla “...*etkili propaganda ve önlemlerin planlanarak kullanılması*”⁹⁶ olarak da tarif edilebilir. Fakat bu konuda daha çarpıcı ve çok daha kısa bir tanımın mevcut olduğu görülmektedir ki; bu tanımlama günümüzden yaklaşık 2500 yıl önce yaşamış ünlü Çinli filozof ve savaşçı Sun-Tzu tarafından yapılmıştır. Ünlü komutan *Savaş Sanatı* adlı eserinde psikolojik savaşı “*Düşmanı savaşmadan yenmektir*”⁹⁷ şeklinde tanımlamıştır.

Başlangıcı tarih öncesi çağlara kadar uzanan psikolojik savaş biçimleri, aslında propagandanın bir strateji aracı olarak ortaya çıkması ve ulusal iradelerin arttırıcısı veya kuvvetlendiricisi olmasıyla birlikte gelişmeye başlamıştır. Örneğin ilkçağlarda psikolojik savaşta en önemli enstrümanlardan birisi olarak sadece

kampında Türklerle sıkı arkadaşlıklar kurduğu anlaşılan Japon asıllı Amerikalı Gazinin metin içerisinde özetleyerek aktardığımız anısının tam metni şu şekildedir; “*There were three Turks (he did not name them, not sure if he remembers them) and they were at a swimming hole. One Turk started to drown and the other two didn't know what to do. So Nick ran into the water, saved all three of them and none of them ever said Thank you. So from that moment on, Nick had nothing to do with "those Turks" so I am not sure whether the two who signed the book are part of that group or they are different Turks*”.Bkz. **Susan Eyemura ile Yazışmalar**, Ocak-Mart 2010

⁹⁵ Yüskel, **a.g.e.**, s.75,82.

⁹⁶ Nevzat Tarhan, **Psikolojik Savaş**, 13.bs.,İstanbul, Timaş Yayınları, 2010 , s.17.

⁹⁷ Sun-Tzu, **The Art of War**, Çev.Leonel Giles, 3.bs, U.K., The Puppet Press, 1910, s.46.

propaganda göze çarparken, zaman içerisinde bunun yanında eğitim, provokasyon, dezenformasyon gibi etkili diğer psikolojik silahlar da dikkat çekmeye başlamıştır. Bu konu da bazı araştırmacılar 1789 Devrimine gelinceye kadar zorbalığı psikolojik bir silah veya araç olarak görürlerken; bu tarihten sonra insanoğlunun gelişiminin bir sonucu olarak psikolojik savaş, zorbalığın sistemleştirilmesi olarak görmeye başlamışlardır. Böylelikle de “*Tüzel kişinin dokunulmazlığı ve savaş esirinin uluslararası alanda korunması böylece tehlikeye düşmüş bulunmaktadır*” fikri ortaya çıkmıştır.⁹⁸

Yukarıda belirtildiği gibi tarihsel süreç içerisinde sistemleşerek ilerlemeye devam eden psikolojik savaş, 19.yy. boyunca ivme kaydetmiştir. Özellikle I.Dünya Savaşında insanlar üzerindeki etkilerinin de farkına varılmasıyla savaş sonrasında bu alana önem verilmiş ve olağanüstü gelişmeler sağlanmıştır. Buna bağlı olarak II. Dünya Savaşı’nda ise daha yaygın şekilde kullanılmaya başlanılan psikolojik savaş, 1950-1953 yılları arasında özellikle Kuzey Kore’deki esir kamplarında yeni biçimiyle bilinçli olarak kullanılmaya başlanmıştır.⁹⁹

Kore Savaşında bu amaçla BM Ordusu Karargahına bağlı olarak Japonya’da, Tokyo şehrinde “*Psikolojik Harp Şubesi*” kurulmuştur. Amerikalı Tuğgeneral Robert A. McClure’un yönetimindeki bu şubede, öncelikle çeşitli kaynaklardan toplanan haberler ve esirlerin soruşturma raporları incelenmektedir.¹⁰⁰ İnceleme ve analiz etme işlemleri şubede bulunan uzman bir heyet tarafından yapılmaktadır. Uzman heyet içerisindeki subaylar haricinde yerli ve yabancı akademisyenler de görev almaktadırlar.¹⁰¹ Oldukça geniş bir faaliyet sahası olan bu birimin emrinde, propaganda amacıyla 10 hoparlör ve broşür bölüğü bulunmaktadır. Psikolojik Harp Şubesi tarafından hazırlanan broşürler, düşman bölgesine top mermileri, uçaklar gibi çeşitli vasıtalarla atılırken diğer yandan hoparlörler vasıtasıyla Çince ve Korece cephedeki askerlere propaganda yapılmaktadır. Bu amaçla çatışma olmadığı zamanlarda cephenin 100 metre yakınana kadar gelen tankların üzerinde bulunan ve sesi 2 km uzaklığa kadar ulaşabilen güçlü hoparlörle yapılan bu yayınlar (propagandalar) diğer zamanlarda da uçaklara yerleştirilen hoparlörlerle yapılmıştır.¹⁰² Kullanılan bu sesli propagandalar hazırlanırken ele geçen komünist

⁹⁸ Maurice Megret, **Psikolojik Savaş**, Çev. Samih Tiryakioğlu, İstanbul, Varlık Yayınevi, 1972, s.10, 21

⁹⁹ Sırrı Türkoğlu, **Psikolojik Harp Harekatının Yürütülmesi**, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1969, s.3.

¹⁰⁰ Edwards, **a.g.e.**, s.175.

¹⁰¹ Erkmen, **a.g.e.**, s.110.

¹⁰² Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.364.

esirlerin seslerinden yararlanılmıştır. Örneğin 1952 yılında BM hattına iltica eden Kuzey Koreli bir albayın sesi plağa kaydedilerek, gece uçaklardan komünist askerlere kısa süreli mesajlarla yayınlanmıştır. 30 dakika süren bu yayın sırasında verilen mesajların arasına Korece ve Çince halk tarafından sevilen şarkılar monte edilmiştir.¹⁰³

Mesela savaş sırasında bulundukları mevkide direnen komünist askerlere hoparlörlerle yayın yapılmış ve aynı zamanda mermilerle kağıt broşürler gönderilmiştir. Savaşa ara verildiğinde Korelilerden teslim olan ilk asker memnun şekilde arkadaşlarının yanına geri gönderildiğinde bundan etkilenen ve ikna olan diğer Koreli askerlerin teslim olmaya başladıkları görülmüştür.¹⁰⁴

Diğer yandan savaşan her iki taraf da Kore Savaşı boyunca kendilerine özgü propagandalarını hem cephe ve hem de dünya sathında yaymak için kısa ve uzun dalga radyo yayını kullanmışlardır.¹⁰⁵ Örneğin Komünistlerin düzenledikleri Mig 15-17 uçak taarruzlarına karşı yapılan BM radyo yayınlarında “*Mig uçağını getiren pilota 100.000 Amerikan doları verilecektir*” propagandası yapılmış ve bunun neticesinde uçak akınları sayısında dikkatleri çeken bir azalma olduğu görülmüştür.¹⁰⁶

Psikolojik savaşın oldukça önemli bir silah olduğunun fark edilmesiyle birlikte, BM Psikolojik Harp Şubesi tarafından yeni broşürler hazırlanmıştır. Hazırlanan bu broşürlerden belki de en önemlisi komünist askerlere teslim olmayı telkin edici mesajlar içeren ve arka sayfasında konuyu özetleyen resimler bulunan broşürdür. Türkçeye “Güvenli Geçiş Kartı” veya “Sınır Geçiş Kartı (Pasavan)” olarak tercüme edilebilecek “*Safe Conduct Pass*” adındaki bu broşürün ön yüzünde BM komutanının imzası bulunmaktadır. “*Safe Conduct Pass*”, gece hava karardıktan sonra binlerce komünist askerin BM hatlarına geçerek teslim olmalarını sağlamış ve bu işi oldukça kolaylaştırmıştır. Sadece Komünist Çin Kuvvetlerinin 22 Nisan 1951’deki büyük taaruzundan sonra 10.000’den fazla komünist askerin ellerinde salladıkları “*Surrender Certificate [Safe Conduct Pass]*” adındaki serbest geçiş kartıyla BM tarafına iltica ettikleri görülmüştür.¹⁰⁷ Burada teslim olan CCF askeri

¹⁰³ Denizli, **Kore Harbinde...**, s.172.

¹⁰⁴ Tarhan, **a.g.e.**, s.29.

¹⁰⁵ Nurettin Yıldırım, **Psikolojik Savaş Teknikleri**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yay., 2007, s.179.

¹⁰⁶ Tarhan, **a.g.e.**, s.29.

¹⁰⁷ **The Korean War**, Vol.2... , s.703.

sayısının neredeyse bir Çin Tümenine denk düştüğü göz önüne alınırsa, serbest geçiş kartlarıyla yapılan propagandanın ne kadar etkili ve başarılı olduğu anlaşılacaktır.

BM Ordusunda Psikolojik Harp Şubesi tarafından yürütülen ve yukarda örnekleri verilen propaganda faaliyetleri, Kuzey Kore’de de “*Kore Halk Orduları Genel Siyasi Bürosu*” tarafından yürütülmektedir. Büro tarafından hazırlanan broşürler cephe boyunca Rus yapısı havanlarla BM siperlerine atılmaktadır.¹⁰⁸ Bu broşürlerin BM Psikolojik Harp Şubesi tarafından hazırlanan güvenli geçiş kartlarına benzedikleri görülmektedir. Güvenli geçiş kartı yerine geçen bu broşürlerin alt kısımlarında büyük harflerle “ 投降 -*Tow Shong*” (teslim ol!) ibaresi yer almaktadır. Bununla birlikte kartların üzerinde Mançurya’daki esir kamplarında tutulan ve hallerinden oldukça memnun görünen BM askerlerinin bir de fotoğrafı bulunmaktadır.¹⁰⁹

Komünistler ayrıca kendi birlikleri içerisinde, BM saflarındaki zenci askerlerin esir aldıkları komünist askerlerin etini yedikleri söylentisini ortaya atarak, bir karşı propagandayla kendi askerlerinin teslim olmalarını önlemeye çalışmışlardır.

Savaş süresince her iki tarafında kullandığı broşürlerde askerlerin boş yere savaştıkları ve teslim olmaları gerektiği anlatılmaktadır. Bununla birlikte askerlerin teslim oldukları takdirde, kendilerine iyi bakılacağı ve kötü muamelede bulunulmayacağına dair çeşitli bilgiler de yer almaktadır.

3.3.1 Propaganda ve Beyin Yıkama Faaliyetleri

Psikolojik savaşın önemli bir unsuru olan propaganda, herhangi bir öğretiyi, düşünceyi, inancı, siyaseti benimsetmek ve yaymak amacıyla; sözlü, yazılı veya benzer yöntemlerle gerçekleştirilen her türlü çalışma olarak özetlenmektedir.¹¹⁰ Beyaz, gri, kara, silahlı veya karşı propaganda başta olmak üzere farklı şekillerde de propaganda türleri olduğu bilinmektedir.¹¹¹

Psikolojik savaşta oldukça önemli bir unsur olduğu belirtilen propagandanın yanında çok önemli bir temel unsur daha bulunduğu görülmektedir. “*Indoctrination*” yani “*Doktrinleştirme*” olarak bilinen bu unsur, kısaca telkin veya fikir aşılama olarak tarif edilmektedir. Ancak “*Indoctrination*” terimi 1950’lerde Amerikalı

¹⁰⁸ Erkilet/Bıyıkoglu/Arun, **a.g.e.**, s.364.

¹⁰⁹ Hickey, **a.g.e.**, s.206. Bkz. **EK-12** “Güvenli Geçiş Kartı - Surrender Certificate”

¹¹⁰ Püsküllüoğlu, **a.g.e.**, s.1436.

¹¹¹ Tarhan, **a.g.e.**, s.37.

gazeteci yazar Edward Hunter tarafından “*Brain washing*” yani “*Beyin yıkama*” olarak ifade edilmesinden hemen sonra bu yeni tanımın halk tarafından daha çok benimsendiği dikkati çekmektedir.

Doktrinleştirme ya da beyin yıkama işleminin amacı en kısa ifadeyle; öncelikle kişinin benliğini parçalamak, sonra da bu benlik üzerinde geriye ne kalmışsa onun üzerine yeni bir şeyler inşa etmeye çalışmaktır.¹¹² Propagandacılar bu sebeple topluluk içerisinde belirli bir tip yaratmak, isimleri değiştirmek, belli konuları seçmek, yalan söylemek, tekrarlamak, iddia etmek, korku salmak, otoriteye sığınmak, bezdirmek, küçük düşürmek, sorguya çekmek, cezalandırmak, olumlu bir imaj yaratmak, iyi davranmak veya işkence etmek gibi yöntemlerden yararlanmışlardır.

Kore Savaşı’nda esir kamplarında tutulan Türk askerlerinin aktardıkları bilgiler bu açıdan analiz edildiğinde Çinlilerin sıklıkla baş vurdukları yöntemlerin, aç bırakma, küçük düşürme, bezdirme, tekrar, sorguya çekme, ılımlı gözükmek ve cezalandırma olduğu göze çarpmaktadır. Konuyla ilgili incelemelerde bulunan Amerikalı araştırmacıların da yukarıdaki yöntemler üzerinde hemfikir oldukları görülmektedir. Ancak Kore Savaşı’nda Çinlilerin doğrudan savaşa dahil olmadıkları ilk beş aylık dönem bu değerlendirmeye dahil edilmemektedir. Çünkü bu dönemde Kuzey Koreliler esir aldıkları BM askerlerine karşı acımasız davranarak beyin yıkama uygulamalarını fiziksel yöntemler kullanarak yapmışlardır.¹¹³

Sonuçta Çinliler bu uygulamaları “*İlmlilik Politikası*” adı altında çoğunlukla üstü örtülü bir politika izleyerek yapmışlardır. Bu sayede esirlerden kendi savaş propagandalarında yararlanmayı ve böylelikle uluslararası platformda güç kazanmayı hedeflemişlerdir. İşte bu sebeple Komünistler tarafından ilk önce savaş tutsaklarının moral ve etik standartlarını altüst edilmiş; sonrasında daha fazla gıda ve bakım yardım sözüyle esirlerin propaganda derslerine katılımcı olmalarını istenmiştir.¹¹⁴

Bu doğrultuda ilk önce Pyoktong’da ki 5 No.lu kampta, Pi-cong-ni’de bulunan 2 No.lu subay kampında ve Kanggye’de bulunan 10 No.lu esir kampında, düzenli, planlı ve belirli bir müfredata bağlı olarak propaganda yapılmış, esirlere doktrin uygulanmıştır.¹¹⁵ Nitekim doktrinleştirme konusunda esir kamplarının

¹¹² J.A.C. Brown, **Beyin Yıkama ve İkna Metodları**, İstanbul, 3.bs., Boğaziçi Yay., 1976, s.226.

¹¹³ Brown, **a.g.e.**, s.226.

¹¹⁴ MacDonald, **a.g.e.**, s.60,77.

¹¹⁵ Kovner, **a.g.e.**, s.9.

merkezi üssü olan ve propaganda merkezi sayılan 5 No.lu esir kampı BM askerleri arasında “*üniversite*” olarak anılmaktadır.¹¹⁶

Komünistlerin geçici kamplarda askerlerin rütbelerini sökerek başlattıkları “*herkes eşittir*” propagandası, 5 No.lu Pyoktong esir kampında ve diğer kamplarda zaman içerisinde biraz daha ileri götürülerek ırkçılık propagandası haline dönüştürülmüştür. Konuyla ilgili olarak Bçvş. James Thomson anılarında 5 No.lu kampa geldikten kısa bir süre sonra Çinlilerin ince bir şekilde hazırlanmış beyin yıkama ve propaganda operasyonlarına başladıklarını; “*Siyahlar buraya! Beyazlar oraya! Filipinliler buraya! Koreli hainler oraya!*” şeklinde esirleri ayırdıklarını yazmaktadır.¹¹⁷ Aynı kampta kalan Türk esirleri de, başlangıçta Amerikalı askerlerin Çinliler tarafından siyahlar ve beyazlar şeklinde ikiye bölündüğünü ve kaldıkları yerlerin birbirlerinden ayrıldığını söylemektedirler.¹¹⁸ Hatta Çinlilerin ırkçılık konusunda daha da ileri giderek bazı zenci askerleri zorla kürsüye çıkartarak esir topluluklarına İngilizce konuşmalar yaptırdıkları da anlatılmaktadır.¹¹⁹

Önceleri eşitlik ve ırkçılıkla başlatılan beyin yıkama işleminin müfredat eşliğinde verilen derslerle geliştirilerek devam ettirildiği görülmektedir. Partizanlarca verilen bu dersler çoğunlukla kamp eğitim salonlarında yapılmaktadır. Eğitim salonları köydeki okul binası olabileceği gibi, bir depo veya ambar olabilmektedir. Çvş. Hasan Uluçay propaganda merkezlerini; “*...uzun bir tane bizim ofis* ambarlarıgibi bir yer var idi. Oraya getirirlerdi.*”¹²⁰ şeklinde tanımlamaktadır.

Amerikan askerlerinin bulunduğu Kanggye'deki kampta da çiftlik deposunun propaganda sınıfı olarak kullanıldığı görülmektedir. Öyle ki bu sınıf, 1951 yılbaşı öncesinde iki adet yılbaşı ağacı, mumlar, kırmızı kağıttan çanlar, yılbaşı çelenkleri, ‘*Merry Christmas*’ yazılarıyla süslenmiş ve sınıfa iki devasa pankart yerleştirilmiştir. Pankartlar üzerinde anti-emperyalizm propagandası içeren ibareler yer almaktadır:

“*Eğer bu [Savaş] Wall Street Emperyalistleri için olmasaydı Christmas gecesinde evinizde, eşiniz ve ailenizle birlikte olacaktınız*”

¹¹⁶ “**Hearing** Before The Subcommittee On Korean War Atrocities Of The Permanent Subcommittee On Investigations Of The Committee On Government Operations United States Senate(Eighty-Third Congress First Session Pursuant To S. Res. 40, Part 2, December 3,1953)”, Washington , U.S. Government Printing Office, 1954, s.145.

¹¹⁷ Thomson, **a.g.e.**, s.14.

¹¹⁸ Akdoğan, **a.y.**

¹¹⁹ Yüskel, **a.g.e.** , s.58.

* Ofis: Türkiye Malzeme Ofisi (TMO)

¹²⁰ Uluçay, **a.y.**

“Bu Christmas’ta eşinizden ve ailenizde uzakta olmanızdan kim sorumlu? Biz de [sizin gibi] ailelerimizle olmak istiyoruz”.¹²¹

Çinliler bu olaydan hemen sonra Amerikan askerlerinden evlerin yılbaşı kartı yazmalarını istemişler ve bu kartlardan bazılarını askerlerin ailelerine göndermişlerdir. İki ay içerisinde de askerlerin ailelerinden cevap mektuplarının kampa ulaştığı görülmektedir.¹²² Yzb. Hamid Yüksel de anılarında Çinlilerin Çen-Çen’deki 2 No.lu subay kampında kapitalist ülkeler hakkında bir propaganda kampanyası başlattıklarını anlatmaktadır.¹²³

Örneğin propaganda amacıyla Kanggye’de bulunan kampta, “ılımlı siyaset” gereği sabah kahvaltıdan sonra esirler takım liderleri ile birlikte eğitim için belirlenen kamp eğitim salonlarına ya da kendi baraklarına giderek müfredat dışı politik tartışmalar yapmaktadırlar. (2 No.lu subay kampında Amerikalıların buna ek olarak sabah erken saatlerde yapılan spor sonrası belirlenen konularda yarım saat okuma yaptıkları da görülmektedir.) Takım lideri tartışma konu başlıklarını Marksçı diyalektik materyalizm içerisinden seçmek zorundadırlar ve derslere katılım zorunludur. Öğlene kadar devam eden sabah dersleri sonunda çok nadirde olsa öğle yemeği verildiği ve böyle günlerde yemekten sonra yarım saat dinlenmeye müsaade edildiği görülmektedir. Öğleden sonra iki saat kadar devam eden beyin yıkama dersleri sonrasında mantık temizliği yapılarak 17.00’de akşam yemeği yenmektedir. Propaganda derslerine katılan esirlerin diğer kamplarda açlıktan ve bakımsızlıktan şikayet eden BM askerlerine göre daha iyi beslendikleri ve ilk yardım seviyesinde sayılabilecek oldukça basit doktor tedavisi gördükleri dikkatleri çekmektedir.¹²⁴

Aynı dönemlerde *üniversite* olarak anılan 5 No.lu kampta bulunan Türk askerleri de Çinlilerin beyin yıkama uygulamalarına maruz kalmışlardır. Yalnız bazı yabancı kaynaklarda, esir kamplarında Türkçe tercüman sorunu yaşanması sebebiyle Türklerin bu propagandalardan Amerikalılara göre daha az etkilendikleri

¹²¹ MacDonald, *a.g.e.*, s.64. [Bunun yanında 1951 yılbaşı fanatik komünist olduğu belirtilen 2 No.lu kamp Komutanı “Ding”in ; esirlerin Kore’de bulunan Çin kuvvetleri komutanı General Peng-Te-Huai’ye de yeni yıl kartı yazmalarını konusunda ısrar ettiği anlatılmaktadır. Fakat kampta bulunan üst rütbeli BM subaylarının kendi aralarında organize olarak bu olaya gizlice karşı çıktıkları anlaşılmaktadır. Böylelikle yılbaşı kartları yollanmadığı gibi sonradan bunu fark eden kamp yönetiminin elebaşı komutanları Çin askeri mahkemelerinde yargılandıkları ve 3 ila 6 ay arasında değişen hücre hapsine çarptırdıkları anlatılmaktadır. Bu rütbeli askerlerden bazıları şunlardır; İngiliz Yrb. James P. Carne, Bnb. Dannis Harding, Amerikalı Yrb. Gerald Brown, Yrb. Charles F. Fry, Bnb. David F. MacGhee, Bnb. John N. McLaughlin. Bkz. *a.e.*, s.138.]

¹²² Kinkad, “*The study of something...*”, s.114-169.

¹²³ Yüksel, *a.g.e.*, s.58.

¹²⁴ MacDonald, *a.g.e.*, s.66,135.

belirtilmektedir. Bununla birlikte; *“Türkler Kamp 5’e geldiklerinde resmi politik indoktrination sınıfları Anglo-Amerikan esirler için zaten başlamıştı. Türkçe tercümanlar Türkler için benzer bir uygulama başlatmakta geciktir.”*¹²⁵ ifadesi de yer almaktadır.

Oysa Çvş. Hilmi Adanalı Komünistlerin 1951’de düzenli ve programlı şekilde propaganda derslerine başlayana kadar hiç zaman kaybetmediklerini söylemektedir; *“Yani onun için ekseriyetle İsmail Oknaz; o tercümanlık yapardı. İngilizcesi iyi olduğu için Çinli subay yani propaganda yapan Çinli subay, propaganda yapanlara şey olarak o tercüme ederdi bize.”* demektedir.

Derslere giren partizanların Türkçe bilmemesi sebebiyle Ütgm. İsmail Oknas’ın kendisine göre çeviriler yaptığı; askerlerin partizanların sordukları sorulara verdikleri uygunsuz cevapları da uygun şekilde İngilizceye çevirdiği anlatılmaktadır.¹²⁶ Çinlilerin haliyle bu süre içerisinde derslerden istenilen verimi alamadıkları ve bu sebeple esir kamplarına Türkçe tercüman getirdikleri ortaya çıkmaktadır.

Amerikan resmi kaynaklarında Türk askerlerinin düzenli ve programlı beyin yıkama programına subay kampının inşaatı sırasında başlanıldığı yazmaktadır:

*“Türkler baharda [1951] Kamp 2 veya subay kampı inşası için sevk edildiklerinde ilk defa resmi bir doktrinasyon ile karşılaştılar. Yaşlı bir sivil Çinli; görünüşe göre ağır aksak Türkçesi ile zorunlu olarak askeri hizmete alındı ve haftada üç gün sabahları ders vermeye başladı. Dersler seçilen CCF [Çin Komünist Kuvvetleri] gözlemcileri nezaretinde birlikte zorlamayla yüzeysel ve ekip tartışması şeklinde veriliyordu. Fakat Türkçe bilen Çinli nöbetçileri olmaması sebebiyle Türklerin kurallara karşı gelmelerini kolaylaştırıyordu”*¹²⁷ denilmektedir.

Aslında tüm veriler dikkatle karşılaştırıldığında Türk askerlerinin subay kampı inşaatı için bir araya toplandığında Çinlilerin eğitimler için gerekli önlemleri aldıkları ve tercüman sorununu aştıkları ortaya çıkmaktadır. Örneğin başlangıçta tercümanların sıklıkla değişmesi ve sonraki dönemlerde sayılarının artması sebebiyle, tercümanların organizasyonunu yapmak üzere *“Malik”* adında bir Rus baş tercüman (şef) atandığı görülmektedir. Hatta yaz boyu inşaat süresince Partizanlarla beraber derslere giren bu eğitmenler (tercümanlar), Çince ve Türkçe nutuklar atarak

¹²⁵ Kovner, **a.g.e.**, s.10.

¹²⁶ Adanalı, **a.y.**

¹²⁷ Kovner, **a.g.e.**, s.10.

Türkleri iyi yetişmiş birer partizan olarak görmeyi hedeflemişlerdir. Bunun kanıtı olarak Pikçanlı'da 2 No.lu subay kampının inşaatında çalışan Türk askerlerinin 07.30'dan öğlen 12'ye kadar köy okulunun büyük salonunda komünist eğitime tabi tutuldukları gösterilebilir.¹²⁸

Tercümanlar tarafından verilen bu derslerde, Amerikan Devletinin ne kadar zalim olduğu, denizden tutulan balıkları, kahve vb. yiyecekleri içecekleri denize döktükleri, yedirtmedikleri, kumanya yollarını bombaladıkları anlatılmaktadır.¹²⁹ Esirlere eğitimlerde “*Ekseri komünistlik iyi, kapitalistlik kötü...*”¹³⁰ fikri aşılarmaya çalışıldığı gibi Türklerin Amerikalıların kölesi olarak yurtlarından binlerce kilometre uzakta ne yaparmaya geldikleri sorgulanmaktadır:

“*Türkiye neresi? Burası neresi?*”¹³¹

“*Ne yaparmaya geldiniz [buraya]? Siz, bizi kurban gibi keserseniz kesin, gene bitiremezsiniz Çin'i. Siz buraya geldiniz ne yapmaya? Biz her cephede Türk birlikleriyle karşılaşılıyor. Siz ne yapmaya geldiniz?*”¹³²

Yzb. Hamid Yüksel ise komünizm derslerine ait şunları anlatmaktadır; “*Bir defter ve bir kalem veriyorlar. Sabun vermeyenler kalem veriyorlar. Hemencecik kendi milletimizi ve kendi devletimizi yeriyorlar ve bizleri daha ziyade erlerimizi harplere sürükleyerek kapitalistlere köle edildiğini ve hele biz subayların Amerikan köpekleri, Amerikan'ın koşan köpekleri olarak vasıflandırarak '15 bin mil mesafeden buralara niçin geldiniz?' diye sual soruyorlardı. 'Bizde toprak herkesindir' diyorlardı. 'Mülkiyet tanımadıklarını beyan ederek herşey çalışanın ve hak edenin' diyorlardı...*”¹³³ demektedir.

Askerler subay kampının inşası sırasında başlayan düzenli beyin yıkama derslerine ilk olarak yaşlı bir tercümanın girdiğini ifade etmektedirler. Mançurya'da lise öğretmeni olduğu anlaşılan ve Çağatay lehçesi ile Türkçe konuşabilen bu tercümanın aslında Tatar kökenli “*Çin Türkü*” olduğu da belirtilmektedir. İsmi tespit edilemeyen ve kısa bir süre öğretmenlik/tercümanlık yapan bu yaşlı Tatar lise öğretmeni, derslerde ağırlıklı olarak rejimlerinin iyi taraflarından bahsetmekte ve

¹²⁸ Türk askerleri tarafından hiç sevelemeyen Türkçe tercümanların şefi “*Malik*”, Türk-Rus Kültür Antlaşması ile İstanbul'da Galatasaray Lisesi'nde okumuş mükemmel Türkçe konuşan bir Rus'tur. 1927-1928 yılları arasında S.S.C.B. İstanbul Konsolosluğunda da çalıştığı belirtilmektedir. Bkz. Atasoy, **a.y.** ; Yüksel, **a.g.e.**, s.60 ; Kovner, **a.g.e.**, s.11 ; Adanalı, **a.y.** ; Akdoğan **a.y.** vd.

¹²⁹ Adanalı, **a.y.**

¹³⁰ Alagöz, **a.y.**

¹³¹ Uluçay **a.y.** ; Adanalı, **a.y.**

¹³² Koç(Karagöz), **a.y.**

¹³³ Yüksel, **a.g.e.**, s.60.

Çan Kay Şek devrinin acılı günlerinden bugüne ulaşmış olmalarının saadeti üzerine propaganda yapmaktadır.¹³⁴ Yine de tercümanın anlatması gereken zorunlu derslerin yanında Türk kökenli ve Müslüman olması sebebiyle fırsat buldukça askerlere bazı uyarılarda da bulunduğu da anlatılmaktadır:

*“Ben ne dersem duymayın. Çatan gelin. Bunlar [Partizan Çinliler] bize, size şey anlatıyorlar. Benim dediğimi dinleyin [ama] kulağınızdan çıksın gitsin. Sadece bu[nu] söylüyorum, anlamazlıktan gelin.”*¹³⁵

Onb. Ali Akdoğan da; *“İsmi bilmiyorum. Şişmanca bir adamdı böyle kısa boylu. O ders verirdi... [Çinliler] Türkleri, Müslümanları komünist yapacak diye adam kahrından ağladı yani. Yüreği dayanmadı ağladı, gitti... Ondan sonra bir tercüman daha geldi ama o çok şeydi yani ‘Roç’. Ne söylersen aldırılmazdı yani tam komünist, bolşevikti. Öyle bir adamdı. Karnı geniş bir adamdı yani böyle. O ders vermeye başladı. ‘İşte Amerikalılar böyle yaptı, siz, İngilizler böyle yaptı, siz niye geldiniz buraya? Niye götürdüler sizi buraya?’ ”* demektedir.¹³⁶

Sınıflarda kullanılmak üzere Çinlilerin ellerinde belirli sayıda İngilizce propaganda materyalleri olmasına karşın Türkçe uygun eğitim materyali bulamakta zorlandıkları anlaşılmaktadır.¹³⁷

*“Hiç kitap görmedim de. Anlattım ya! Birer kalem kağıt verirlerdi. Bir gün [sınıfa] kapan[nıp] onun fikrinde müzakere ediyorsun. Ertesi günü götürüyor kampa, büyük binaya, orada okuyuveriyorlar senin yapmış olduğun şeyi, kötü söylediğini, kötü konuştuğunu onlara. Bu diyorlar kapitalist kafasınla gidiyor daha diyorlar Amerikan şeysinle!”*¹³⁸ Çvş. Ömer Ulu’da *“Her gün bizi konferansa alıyor, idare şekillerini anlatıyorlar.”* demektedir.¹³⁹

“İşte öyle, böyle edicez. Şu kadar bilmem ne var. Fabrika var, bilmem ne Rusya’da. Çalıştıracağız. Bilmeme ne deye bir sözler söylüyordular hani... İki üç gün durdu, ondan sonra ‘Baş edemiyeceğim’ dedi, o da bıraktı gitti. Ondan sonra bir

¹³⁴ A.e, s.60. ; İrmak, a.y. ; Atasoy, a.y. ;

¹³⁵ Atasoy, a.y.

¹³⁶ Akdoğan, a.y.

¹³⁷ Kovner, a.g.e., s.17.

¹³⁸ Atar, a.y.

¹³⁹ Alıntı Çvş.Ömer Ulu’nun oğlu emekli öğretmen Hasan Ulu tarafından derlenen anılarından yapılmıştır. Oldukça akıcı bir dille kaleme alınmış olan bu derleme, sadece Gazi Ulu’nun esir kamplarında yaşadıklarını değil aynı zamanda annesinin savaş yıllarında çektiği sıkıntıları da içermesi, döneme ait gelenekleri ve toplum algısını yansıtmaları açısından da önemlidir.

Tatar Türkü daha getirdiler, o çok şerefsizdi. O hemen ceza veriyordu. Öyle bir şey ettin mi hemen ceza veriyordu.”¹⁴⁰

Amerikan kaynaklarında kısa süre eğitim görmüş genç yaştaki Çinli öğretmenlerin esirlerle yakın arkadaşlık kurmaları sebebiyle bu konuda uyarıldıkları ve görevden alındıkları belirtilmektedir.¹⁴¹ Oysa tercümanların görevden alınmalarının asıl sebebi Türk askerlerin propagandaya karşı tepki vermeleri ve direniş göstermeleridir. Örneğin Onb. Kamil Bozkurt bu konuda şunları anlatmaktadır:

*“Biz anlaştık aramızda. Tercüman getiriyorlar. [Konuştuğunu]Anlıyoruz ama ‘Bizim gibi konuşmuyor bu’ diyoruz. ‘Bilmiyor Türkçe!’ diyoruz, geri yolluyorlar. Böyle atlattık. Yoksa bize propaganda yapacaklar!”*¹⁴²

*“...mesela öksürürdük boyuna, gürültü yapardık. ‘Susun! Durun!’ diyen, bir mani olacak şekilde bir şeyi yoktu. Herkesin başına bir adam dikmiyor ya! Onu öyle dinlerdik.”*¹⁴³

Derslerde subayların, astsubayların ve çavuşların bulunması da beyin yıkama faaliyetlerini sekteye uğratmış olduğunu göstermektedir. Ayrıca askerler zaman zaman ceza alma pahasına da olsa öğretmenlerle tartışmalara girmekten çekinmemişlerdir. Hatta bu tartışmalardan birinde *“Biz komünist rejimini istemiyoruz!”*¹⁴⁴ şeklinde düşüncelerini açıkça ifade etmişlerdir. Yzb. Hamid Yüksel de şahit olduğunu benzer bir olayı şöyle anlatmaktadır:

“Her zaman dersleri çok iyi takip eden ve arada sırada parmak kaldırıp sualler soran bir erimiz yine parmak kaldırıp söz istedi. O zaman tüm partizanlar erimizin sözünü dinlemeyi canı gönülden beklerlerken yüzlerinden de memnurluk fışkıırıyordu...Türk askeri şu soruları sıraladı;

- Hocam komünistliği anladım anlamasına da, şuna aklım ermedi?

- Herşey devletin veya mahalli hükümetin dediniz ya [o zaman] çift koşulan bir çift öküz kimin?

-Mahalli hükümetin.

-Benim bir çift öküzümde mi olmayacak?

-Hayır! Sadece işi[n] icabı kullanacaksın.

¹⁴⁰ Irmak, a.y.

¹⁴¹ Kovner, a.g.e., s.11.

¹⁴² Bozkurt, a.y.

¹⁴³ Atasoy, a.y.

¹⁴⁴ Koç(Karagöz), a.y.

-Yok hocam yok! Ben sizin bu rejimi hiç beğenmedim. Benim bir çift öküzümü alanın ben bilmem nesini okurum...”¹⁴⁵

Er’in son sözü üzerine ortalık karışmış ve partizanlar sinirle sınıfı terk etmişlerdir. Sınıfta bir köşede oturan Türk subayları bu cevap karşısında birbirlerine bakarak çok sevindiklerini ve erlerini sarılıp kutlamak istediklerini belirtmektedirler. Fakat aynı günün akşamı Çinlilerin büyük telaş içerisinde sıkı bir disiplin uygulamasına giriştikleri, subay ve astsubayları erlerin arasından çekip alıp, teması ortadan kaldırmak amacıyla ayrı bir odaya kapattıkları görülmektedir. Yönetimin bu yeni ve daha katı uygulamayı tercih etmesinin altında derslerde subayların erlerin arasında bulundukça derslerin verimini düşürdükleri gerekçesi yatmaktadır. Çünkü bu tarihten sonra subay ve astsubaylar, yemeklerini erlerden ayrı yemişler ve ayrı işlerde çalıştırılmışlar hatta sabah sporlarını bile ayrı yapmışlardır.

“...subaylarla çavuşları aldılar, işte ders verirlerdi anladın mı? Bunlar [subaylar], bunları [erleri] şaşırtıyor diye. Bir de Amerikan subayları, çavuşları ‘sers, serçint’ onlar çağırıyor, benim dilim dönmüyor, onları hep ayırdılar çavuşları... Şurada ders veriyor, onla onlara kafa tutuyor, bizi caydıracaklar diye yapıyorlar. Bize de esir. Onun için alıyorlar, ayırıyorlar içimizden.”¹⁴⁶

Daha da ötesi Çiniler bu dönemde subaylara karşı yeni sindirme ve bezdirme yöntemlerini devreye almışlardır. Örneğin erler bahçede istirahat ederken subaylara birkaç silahlı nöbetçi nezaretinde insan tersi taşıtmaya başlamışlardır.¹⁴⁷

Subaylarla erlerin ayrılmasından sonra derslerde başarılı sonuçlar alınacağı düşünülmektedir. Eğitimlere devam edilmiş ve bazı tercümanlar değiştirilmiştir. Bu dönemde tercümanlar arasında Çan Kay Şek zamanın da gazetecilik yapmış eğitimli kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Yine de askerlerin tercümanlara karşı mesafeli durdukları ve hâlihazırda dil yönünden pek anlaşılmadıkları ifade edilmektedir.¹⁴⁸ Sadece mükemmel Türkçe konuşan Şef Malik’in esaretin son günlerine kadar görev yaptığı anlaşılmaktadır.

Türk askerlerinin subaylardan ayrıldıktan sonra Pikçanlı’da inşaat için bulundukları süre içerisinde eğitimlere devam ettikleri belirtilmektedir. Ayrıca

¹⁴⁵ Yüskel, **a.g.e**, s.61.

¹⁴⁶ Yurtsever, **a.y.**

¹⁴⁷ İnsan tersi (dışkı) tuvaletlerden kovalarla çıkartılarak bir düzlüğe serilmekte ve kurumaya bırakılmaktadır. Daha sonra ihtiyaç halinde kuruyan ters sulandırılarak sebze ve prinç tarlalarında gübre olarak kullanılmaktadır.

¹⁴⁸ Atasoy, **a.y.**

askerler Pekton kampa döndükten sonra da uzun bir süre eğitimlere devam etmek zorunda kalmışlardır.¹⁴⁹ Bu dönemde –muhtemelen 1951 sonu ile 1952 yazında– esirlere film gösterimlerine başlandığı ve sinemanın bir propaganda unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir:

“İşte bizim paşayla er bir. Bizde şey yok, ayırım yok. Tarlaya gidiyorlar. Sabah onların filmlerini gösterirler. Dansözleri gösterirler film olarak diye. O okulda gösteriyorlardı. Yani ırgatlar, ırgat tabi, bizde de ırgat şeysi vardı da kel..[kelimesi] ırgat olaraktan, yani çalıştırana ırgat derledi bizde eskiden. Şimdi esas ırgat onlar. Yani kazan[mıyorlar], çalıştığının karşılığını alamıyorlar. Toplum olaraktan yatıyorlar, toplum olaraktan yiyorlar, toplum olaraktan götürüyorlar, çalıştırıyorlar. Bunların filmlerini gösteriyorlardı bize. Aynı sinema gibi. Eski sinemalar açık hava sinemaları gibi.”¹⁵⁰

Bu dönemde esirlere çeşitli şarkılar ve marşlar da öğretilmiştir:

“Marş sözleri; ‘Çin Gönüllü Ordusu’ diye bir türküleri vardı. Yeni yeni komünizm oldukları için öyle bir türküleri vardı.”¹⁵¹

“Sonra onların bir şarkıları vardı şeyleri, kendi büyük ‘Mazoton [Mao Zedong]’ bilmem neyin üzerinden. Ha öyle bir şarkı söyletirlerdi. Çocukların televizyonda şey yaptığı gibi. Onu hatırlıyorum ben yani;

Tu fa hum,

Ta ye şen,

Cun ga cuiga Mezatton.

Yani ‘Cu’ [Zhu De] isminde bir reisicumhurları mı vardı, başbakanları mı vardı? Bir de Mezatton vardı Mezatton! O zaman Stalin’in sağlığında. Stalin öldüğünde teneke çaldık, bilmem ne yaptık? Olmadık maskaralıklar yapardık biz yahu şeyde?”¹⁵²

Öte yandan Nazım Hikmet’in Türkiye’den kaçması olayını da esir kamplarında propaganda malzemesi yapıldığı görülmektedir; *“Oradan bizi başka bir komünist mektepleri var idi. 15-20 km yayan olarak, 235 kişi Türk esirini oraya çekiler. Nazım Hikmet’in bize harf şeyini getiriyorlar. Resmini getirdiler. Nazım Hikmet’in Rusya’ya intikal ettiği zamanda bak bir şeydeydik, sığınaktaydık. Bize onu*

¹⁴⁹ Eğitimlere katılmayanlara ceza verilmektedir. Bkz. Kıran, **a.g.e.**, s.62.

¹⁵⁰ Akdoğan, **a.y.**

¹⁵¹ Yurtsever, **a.y.**

¹⁵² Atasoy, **a.y.**

göstermek istiyorlardı. ‘Bizim karnımız aç, Nazım Hikmeti bırakın!’ diyoruz. ‘Biz anladın mı? Öyleyse bize top getirin de oynayalım’ diyoruz. Nazım Hikmet kimdir necidir? İyi falan, itirazda bulunduk o zamanlar. Meğer bunlarla böyle not [fişlemeye] gider imiş. Ali Mercimek’i çok çetin anlatırlardı. Bana ‘İyi’ derlerdi... ‘Evribadi lekçur [everybody lecture]’ derdi, nuntaym [noontime] giderdik oraya...”¹⁵³

1952 yılı sonlarına doğru propaganda çalışmaları eski disiplinini kaybetmekle birlikte komünizm propagandasına devam edildiği anlaşılmaktadır. Yzb.Hamid Yüksel anılarında son dönemlerde kampları dolaşan gezici tiyatroların baş gösterdiğini yazmaktadır. Bu oyunlarda ağırlıklı olarak Çan Kay Şek döneminde Çinli zenginlerin fakir Çin kızlarını nasıl kötü yola düşürdüklerini irdelenmektedir. Oyunlar, acıklı piyeslerden oluşmaktadır ve tiyatroya katılım zorunludur.¹⁵⁴ İngiliz askerlerin Çin operası olarak adlandırdıkları bu gezici tiyatroda sahnelenen operanın adının “*The White-Haired Girl*” olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵⁵

1953 yılında esir değişimi öncesinde yoğun bir propaganda girişimi daha yapıldığı belirtilmektedir:

“Yalnız geleceğimize yakın bir tiyatro mıydı, şarkıcı mıydı? İki tane mi, üç tane mi, kız şeye oynattılar yani?”¹⁵⁶

“Dönmeden önce bize Çinli general geldi. Kızları getirdiler; ‘Evlenin burada kalın’ dedi Çinli general.”¹⁵⁷

Böylelikle kamp yönetimlerinin neredeyse esaretin son gününe kadar esirlere propaganda yaptıkları açıkça görülmektedir.

3.3.2 Sorguya Çekme

1952 baharında Yzb.Hamid Yüksel subay kampından alınarak bir araçla Pyoktong’taki “*Esir Kampları Genel Komutanlığı Merkezi*”ne getirilmiştir. Burada ilk geceyi kamptaki Türk askerleri içinde geçirmiştir. Kampta uzun bir sorgu için alıkonulan Yzb.Yüksel daha sonraki günlerinde bir odasında Kuzey Koreli ailenin

¹⁵³ Kalaycıoğlu, a.y.

¹⁵⁴ Yüksel, a.g.e, s.75.

¹⁵⁵ Kinne, a.g.e., s.87. [İlk defa 1945 yılında seyirciyle buluşan ve Çin’de oldukça tanınan bu opera 1950 yılında sinemaya da uyarlanmıştır.]

¹⁵⁶ Atasoy, a.y.

¹⁵⁷ Baran, a.y.

barındığı evin diğer odasında, istihbarat subayı Çinli ile uyumak zorunda kalmıştır. Sorgu sırasında kendisine Türkçe yazılı olarak sorulan sorular ise şunlardır;

- “- Türkiye’de kaç ordu var?
- Ordular kaç kolordu?
- Kolordular kaç tümenli?
- Türkiye’de kaç veremli var?
- İşsiz adeti nedir?”

10 gün boyunca devam eden sorguda bir önceki günün soruları tekrar tekrar sorularak esir sorulara doğru cevap verip vermediği kontrol edilmektedir. Yzb. Yüksel kendi kampına döndüğünde tüm soruları diğer subaylara aktarmıştır.¹⁵⁸

Benzer soruların erlere de sorulduğu anlaşılmaktadır:

“ ‘Niye geldiniz? Niçin geldiniz?’ ‘Komşunun samanlığına ateş düşmüş, ateşi söndürmeye geldik’ dedik biz.”¹⁵⁹

“ Sadece sordular. Öyle kötü bir muamele yapmadılar. Vurgun murgun, dövmek, mövmek yok. Fikir aldılar bizden ondan. “Niye geldiniz?, Niye Gittiniz? Kim gönderdi? General [BM] askerisiniz’. ‘Türk Ordusuyum ben. Ordu gönderdi? Cepheye geldik. ‘Vur’ dediler vurdum. Sende beni vurdun bende seni vurdum, askerlik!’ Başka bir şey sordukları yok.”¹⁶⁰

Er Kadir Üzülmmez’in “Fikir aldılar bizden” şeklindeki ifadesi aslında Çinlilerin savaş esirlerinin sosyo-ekonomik durumları, ülkeleri ve kültürleri hakkında bilgi topladıklarını ortaya koymaktadır. Nitekim askerlere derslerde gerekli gördükleri konuları yazmaları için verilen “not defterleri”¹⁶¹de bu amaçla sürekli kontrol altında tutulmaktadır. Buralardan derlenen bilgiler, propaganda ve beyin yıkama faaliyetlerinde kullanılmakta; askerlerin zayıf ya da hassas noktaları üzerine gidilmektedir.

Buna rağmen işkence edilerek sorguya çekilen Türk askeri olduğuna dair kat’i bir delil tespit edilememiştir:

“Bize pek dokunan olmazdı ha! Sonra duyduğum göre Fevzi Beyi çok sorguya morguya çekmişler. Zannediyorum dövmüşler falan. Bir kaç subayı böyle sıkıştırmışlar ama görmediğim için ben ne diyeyim yani?”¹⁶² Buna karşın özellikle

¹⁵⁸ Yüksel, **a.g.e.**, s.68.

¹⁵⁹ Kalayacioğlu, **a.y.**

¹⁶⁰ Üzülmmez, **a.y.**

¹⁶¹ Kinne, **a.g.e.**, s.80.

¹⁶² Atasoy, **a.y.**

bir çok Amerikalı askerin çok ağır şartlar altında sorgulandıkları rapor edilmektedir. Kore Savaşıyla ilgili yayınların hemen hepsinde bu tür anlatımlara rastlamak mümkündür. Örneğin Amerikalı Bçvş. James Thompson anılarında donmuş Nehrin üzerinde çıplak ayakla sorgulandığını anlatmaktadır.¹⁶³

Benzer şekilde esir düştüğü ilk günlerde Pyoktong'ta sorgulanan Amerikalı pilot bir binbaşının, kışın kampın buz tutmuş avlusunda önce bir ağaca bağlanarak saatlerce soğukta bekletildiği, sonra üzerine bir miktar su dökülerek kendisine işkence yapıldığı anlatılmaktadır. Başka bir Amerikalı pilot binbaşı ise sorgu sırasında el bileklerinden bir dala bağlanmıştır. Saatlerce bu vaziyette bırakıldığı için sonunda bilekleri mafsallardan kurtulmuş ve binbaşı sakat kalmıştır. Diğer tarafta subay kampı kıdemlilerinden İngiliz Yarbay Kan daracık bir sığınağa iki büküm sokularak günlerce bu şekilde hapis tutulmuştur.¹⁶⁴ İngiliz asker Dreke Kinne de aylarca bir kafeste tutulmuş ve defalarca sorgulanmıştır.

Bunların dışında Komünistler Amerikalıların şehirlere mikrop bombaları attıkları iddiasında bulunmuşlardır.¹⁶⁵ Yürüttükleri propagandayı desteklemek amacıyla bir dönem bu konuda subayları sorgulamışlar ve itiraf içerikli kağıtları imzalamaları için özellikle havacı subaylara defalarca soğuk işkencesi uygulamışlardır.¹⁶⁶

3.4 Kamp Disiplini ve Esirlere Uygulanan Cezalar

Esir kamplarında tutsak edilen BM askerleri dağılımı ağırlıklı olarak Amerikalılardan oluşmaktadır. Kamplarda Amerikalı askerler her ne kadar çoğunluğu oluştursalar da, mevcut esir grupları birbirlerinden oldukça farklı kültür ve askeri disiplinden gelmiş, her biri farklı özellikler taşıyan sahip binlerce askerden oluşmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, rutin kamp kuralları da dahil olmak üzere mevcut ceza kurallarının esirler üzerinde farklı etkiler gösterdiği görülmektedir. Örneğin kamp komutanı tarafından verilen bir hapis cezası, kimi askerler üzerinde ruhsal ve fiziksel açıdan derin izler bırakabilirken; aynı ceza diğer askerler üzerinde etkisiz kalabilmektedir. Bunun yanında esirlere verilen cezalarda süre açısından belirli bir standart görülme de, infaz açısından aynı yöntemlerin

¹⁶³ Thomson, **a.g.e.**, s.22.

¹⁶⁴ Yüksel, **a.g.e.**, s.69.

¹⁶⁵ Yıldırım, **a.g.e.**, s.199.

¹⁶⁶ Yüksel, **a.g.e.**, s.68.

kullanıldığı dikkatleri çekmektedir. Hemen her esir kampında ceza infaz yeri olarak hapishane yerine geçen bir ya da birçok hücre bulunmaktadır. Hücre veya hapishane şartları, bunların bulundukları yerin konumuna, ışık, nem, hijyen açısından kondisyonuna, cezanın süresine ve bu süre içerisinde suçluya verilen yiyecek miktarına bağlı olarak değişiklik arz etmektedir.

Esirlerin ceza almalarına sebep olan ve suç sayılan olaylar incelendiğinde bunların çoğunlukla; karşı gelme, hakaret, iş birliği yapmama, hırsızlık, kavga, derslere katılmama veya geç gelme, kamptan kaçma ve çok ender görülse de adam öldürme gibi suçlar olduğu tespit edilmektedir. Bununla birlikte kimi zaman küçük ihlallere de ağır cezalar verildiği görülmektedir. Fakat esirler yukarıda belirtilen suçlamalara karşılık aldıkları cezalarda suç unsuru olup olmamasından daha çok, hapishane şartlarının kötülüğüne ve esaret süresince gördükleri kötü muameleye itiraz etmektedirler. Çünkü ağır hapishane şartlarının ve ceza uygulamalarının askerlerde kalıcı hasarlar bıraktığı tespit edilmektedir.

Bu konuda Türk askerlerinin Amerikan arşivlerinde bulunan sorgularına göre Er Faruk Pekerol'un 1951 yazında Çinli takım komutanı tarafından kulağının üzerine vurulduğu için kulak zarının yırtıldığı ve bu yüzden halen kulağının kısmen sağır olduğu belirtilmektedir. Başka bir seferde ayakta 7 saat dikilerek güneşe dik dik bakmaya zorlandığı ve bu yüzden geçici görme bozukluğu yaşadığı rapor edilmektedir. Er İsmail Demirdelen'in ise kumar oynama zannıyla bir Çinli çavuş tarafından çıplak ayakla sivri taşların üzerinde 4 saat ayakta durmaya zorlandığını yazmaktadır. Onb. [Talip] Yıldız'ın ise defalarca el bileklerinden asıldığı ve bu halde saatlerce tutulduğu ifade edilmektedir.¹⁶⁷ Benzer şekilde kamp dışına çıkarak kargı (kamış) çaldıkları için - 30°C soğukta ellerinden tavana asılarak ceza alan üç askerden daha bahsedilmektedir.¹⁶⁸

Esirler hapis cezası almalarına rağmen kamplarda açlık had safhada olduğu için, sıklıkla yiyecek çalmak zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler. Çalma işlemini çoğunlukla kamp iskelesine mavnalarla getirilen erzak çuvallarını, ambara ya da yemekhaneye taşıırken yaptıklarını anlatmaktadırlar. Esirler, ilk zamanlar çuvalların içinden bir avuç yiyecek almaya çabalarken sonraları pirinç veya darı çuvalına sapladıkları kısa bir kamış yardımıyla erzakı ceplerine boşaltma metodunu

¹⁶⁷ Kovner, **a.g.e.**, s.18.

¹⁶⁸ Akıncı, **a.y.**

geliştirmişlerdir.¹⁶⁹ Ayrıca kendi aralarında organize olarak küçük gruplar halinde geceleri aşçıhaneden izinsiz yiyecek aldıkları da olmuştur. Yiyecek çalma cezasının karşılığının yaklaşık bir hafta hapis cezası olduğu tespit edilmiştir. Sıh. Onb. Veli Atasoy yiyecek çaldıktan sonra yakalandıklarında başından geçenleri şöyle anlatmaktadır:

“Bizde isteyerek yapmadık bunu ama açlık derdi, çalmışlar arkadaşlar kendileri yemek için. Ne yiyebildik ne de paylaşabildik!.. Valla 3 gün, 5 gün bir yerde [hapiste] kaldım. Yalnız orada bir Koreli kız çocuğu bir şey yapmış. Esrilerle ceket mi almış, vermiş ne yapmış? Onlara [her] ne verdiyse çocuğu yakalamışlar, karakolda ağlıyordu. Çocuğa baktım ben de ağladım. O zaman ben de işaret ettim ki; ‘Bunu..’ onu iyi biliyorum, dilimin döndüğü kadar yani işaretle anlatabilecek kadar ‘Bu çocuğu bırakın beni cezalandırın, bana verin cezayı’ dedim. Öylede bir gün geçirdik. O çocuğu da gördüm karakolda. Çinlilerin mi Korelilerin mi karakolunda? Sonra bana ceplerinden şeyinde sigara ufaladılar verdiler bilmem ne?”¹⁷⁰

Er Mümin Yurtsever ise suçsuz olduğu halde koğuşun aşçıhanesinden üç adet yağ çalan arkadaşlarının ismini vermediği için nasıl hapis yattığını şöyle anlatmaktadır:

“Sonra beni aldılar götürdüler taa bir soğuk tepeye, mahpushane varmış orada. Beni oraya götürdü. Tek ayak üzerine, hava karayelden esiyor böyle soğuuuuk! Ne zaman bayılırsan [o zaman] af olurmuş. Bilmiyoruz ya biz! Ben bayağı bayağı zaman [sonra] düştüm, tamam! O zaman götürdüler, oraya götürdüler. Bağışladı beni. Nöbetçi seni, şimdi seni [hapiste] böyle yatan olursa, böyle ötekine teslim ediyor. Kafayı bu tarafta [birinin ayakları diğerinin baş hizasına gelecek şekilde], konuşma yok. Senin kafan burada...En fazla 4-5 gün yattım , bir haftamı ne yattım.. [yemek] ölmeyecek kadar veriyorlardı orada be yahu!”. ”¹⁷¹

5 No.lu Pekton isimli kampta bulunan hapishanenin kampın arkasında tepede bir yere konuşlandırıldığı anlatılmaktadır. Hücreye benzeyen sığınak şeklinde ki beton odaların Japon sömürge döneminden kalma ipek böceği fabrikalarına ait yerler olarak tarif edilmektedir. Yaklaşık büyüklükleri 6 ila 7 m² olan hücreler oldukça kötü durumdadır; *“Sığınakmışta, bozulmuş. Su dolmuş içine, yağmurla. Sinek desen bazır bazır edip durur içinde. Dura dura yatsı oldu, çanlar çalındı, yat çanı çalıyorlar,*

¹⁶⁹ a.y.

¹⁷⁰ Atasoy, a.y.

¹⁷¹ Yurtsever, a.y.

gelen yok giden yok. Öyle pencere gibi bir şey var. Arkasında dalla kapattılar. ‘Ulan zaten öldüm arkadaş ben!’ dedim. ‘Ben bu suyun içinde nasıl durayım? Öldürürlerse öldürürler ben[i], gebertirlerse [gebertsinler]’ dedim. Bir tepik attım, o şeyler tangır tungur, onların hepsi de düştü. Onların emir erleri var, Çinlilerin. Böyle yamaç zaten dağa çıkıyor olduğu yer. ‘‘Çula, çula’’ diyor içeri kaktırıyor böyle. ‘Çülesini de, bilmem nesini de’ dedim. Ben iki tane yumruk attım ona tepelendi gitti. Bir tane daha geldi oda ‘Çüle çüle içeri’, bir de ona vurdum. Sen mi[sin] gayri vuran! Orada yol var, bir bölük asker var öyle, 40-50 metre ilerisinde. O askerler hepsi de tüfek çektiler, elimi kolumu bağladılar arkamdan.’’¹⁷²

Daha sonra kamp komutanının huzuruna çıkartılan Er Süleyman Irmak, komutanla olan diyaloglarını ve başından geçen olayları da şöyle anlatmaktadır; “ ‘Yüce Allah’ım sen kurtar bunların elinden’ diyor hani. Tabancayı çekti, buramı yakandan tuttu. ‘Törkiş [Turkish] bufol’ diyor. ‘Çok fena diyor Türkler’ diyor. Tabanca elinde. Ondan sonra dört tokat attı ama gözlerimde öyle şimşek çakıyor hani. Elim ayağım titriyor öyle zangır zangır. Elim kolum bağlı. Ondan sonra o çekildi, biri daha geçti. ‘Törkiş buhola’ ‘Çok fena Türkler’ diyorlar, ‘Asabi’ diyorlar. Ondan sonra dört tokat da o attı ama o dört tokadı yedikten gayri keçi gibi oldu suratım. Ondan sonra elim kolum bağlı götürdüler.” demektedir.¹⁷³

En ağır cezaların kamptan kaçma, adam yaralama veya öldürme gibi suçlara verildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda daimi esir kamplarında ölen, öldürülen Türk askerine rastlanmadığı gibi Türk askerleri tarafından öldürülen herhangi bir Çinli sivil veya asker kaydına da rastlanmamıştır. Buna karşın diğer gaziler tarafından teyit edilmemesine rağmen ölümle sonuçlanan bir olay yaşandığı iddia edilmektedir:

“Mutfaktan çok hırsızlık yapardık. Bizim ekip yani. Altı kişiydik. Bir gün mutfaktaki Çinlinin kafasına vurup o esnada içeriden pirinç çaldık. Hayır, kendi askerlerine yemek hazırlıyorlardı. Sonra biz hırsızlığı yaptık kaçtık fakat kafasına vurduğumuz Çinli öldü. Bizim İsmail’e dedim ki ‘Bak ölmek var konuşmak yok!’ ‘Tamam’ dedi. Çinli komutan geldi bizim hepimizi topladı ‘Bunu yapan öne çıksın’ dedi. Çıkar mıyız hiç? Hiç kimse çıkmadı zaten. Ama bir komutan vardı, bana daha sonra ‘Sen yaptın, senden şüpheleniyorum’ dedi. ‘Yok ben yapmadım’ desem de İsmail ile bana bir hafta oda hapsi verdi. Bir hafta kaldık galiba orada. İsmail ile ikimiz, ama ayrı odalarda. Yalnız affedersin, bu sürede domuz pisliği verdiler bize

¹⁷² Irmak, a.y.

¹⁷³ a.y.

yemek olarak. Yedik tabi yapacak bir şey yok. Sonra çıktık.”¹⁷⁴ Diğer Türk esirleri tarafından doğrulanmayan bu olayda kafasına vurulan Çinlinin bayılmış olması ihtimali de bulunmaktadır. Olayın ve zanlıların tam olarak tespit edilememesi sebebiyle askeri mahkemede yargılama yapılamadığı anlaşılmaktadır.

Benzer bir olayda başka bir kampta yaşandığı görülmektedir. Sorgulama sırasında Çinli subayın kendisini dövmesine dayamayan bir İngiliz asker, subayın üzerine atılmıştır. Olay, çıkan boğuşmada subayın elindeki silahın kendiliğinden ateş alması sebebiyle Çinli subayın hayatını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Zaten aylardır çok ağır şartlar altında alıkonulan bu İngiliz askere, hal ve durumunun iyi olmaması da dikkate alınarak askeri mahkemece bir yılı hücre hapsi olmak üzere toplam 1 yıl 6 ay ceza verildiği görülmektedir.¹⁷⁵

Diğer önemli ceza ise kaçma girişiminde bulunan veya kamptan kaçtıktan sonra yakalanıp tekrar kampa getirilen askerlere verilen cezalardır. Kamptan kaçtıktan sonra yakalanan dört Türk askeri dayak ve sorgusu bir arada yapıldıktan sonra üç günü yemeksiz, toplam 47 gün hapis yatmışlardır.¹⁷⁶

“Onlar 15’şer 20’şer gün yattı. Ben aşağı yukarı 1,5 ay filan yattım böyle demir perdenin içinde, hapis, kaçtın diye... böyle altı beton, iki tarafı duvar [1,5 x 2,5m.] İki tarafı duvar, iki tarafı [önü ve arkası] demirli cam. Hiç dışarı çıkarmıyorlardı. Tuvaleti; çizmeler vardı, bizim şeyler, botlar. Botlara çıkıyorduk. Karnımız bozuldu bütün öyle hasta olduk ki, onu götürüyorduk. Çay vardı, çayda elimizi yüzümüzü yıkıyorduk. Eğer isterlerse 24 saatten 24 saate, biz üç beş gün sonra filan yüzümüzü filan bir yıkıyorduk. O çayda temiz mi pis mi bilmiyorum? Dereden akıyordu o kampın orada... Biz hayattan umudu kestik de sade bir nefesimiz var başka bir şey yok. Açlık var, pislik var, her şey var!”¹⁷⁷

Kaçtıktan sonra yakalanıp tekrar Pekton kampa getirilen diğer askerler ise benzer şekilde ağır hapis cezasına çarptırılmışlardır. O sırada hapis yatan Er Süleyman Irmak, kamptan kaçtıktan sonra yakalanıp hapis cezası olan bir Fransız askerle sığınakta 15 gün beraber kaldıklarını, kendisi hapisten çıkarken Fransız

¹⁷⁴ Gazi isminin açıklanmasını istememiştir.

¹⁷⁵ Kinne, **a.g.e.**, s.151,166. [Piyade Er Kinne (Derek Godfrey Kinne) savaş sonrasında Çinliler tarafından yurduna iade edildikten sonra İngiltere Kraliçesi tarafından George Cross nişanı ile ödüllendirilmiştir. Bkz. **The London Gazette**, Sayı:40146 (09.04.1954), 40.Ek, s.2205.]

¹⁷⁶ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.254.

¹⁷⁷ Atasoy, **a.y.**

askerin hapis yatmaya devam ettiğini belirtmektedir.¹⁷⁸ Aynı şekilde ceza alan başka bir gazi; “*Hapis cezası verdiler tam hatırlamıyorum; 30 gün mü 45 gün mü yattık odada bilmiyorum ama hapis boyunca [bize] yine domuz pisliği veriyorlardı.*”¹⁷⁹ demektedir. Öyle ki; Sıh. Er Faruk Pekerol arkadaşlarının hapisten çıktıklarında tanınmayacak bir durumda olduklarını yazmaktadır.

Kampta, askerleri örgütlemek, karşı propaganda yapmak, isyan çıkarmak, grev yapmak, 5-6 kişi toplu gezmek, gereksiz konuşmak ceza sebebi olduğu ifade edilmektedir. Örneğin; 1 Haziran 1952’de 2 No.lu kampa katılan Amerikalı Dz. Yrb. Thrash, kamp kıdemlisi Yrb. Carne hücre hapsindeyken kamp kıdemlisi olmuş ve kaybolan disiplinin tekrar sağlanması için bazı emirler yayınlamıştır. Yrb. Thrash olayın Çinlilerce fark edilmesi üzerine sekiz ay hücre hapsi cezasıyla birlikte, saatlerce soğukta bekleme cezası gibi çeşitli ağır cezalara çarptırılmıştır.¹⁸⁰ İlerleyen dönemlerde kamplarda beş altı kişinin bir araya gelmesi veya konuşmaları kesinkes yasaklanmıştır. Aksi şekilde davrananların sorguya çekildikleri anlatılmaktadır. Buna rağmen Türk askerlerinin yönetime karşı defalarca grev yaptıkları, uygunsuz davranan nöbetçileri, tercümanları zaman zaman tokatladıkları görülmektedir:

“*O şöyle; sabah kaldırıyorlar ya! ‘Kalk’ diyorlar şeye kalmıyor, [Nöbetçi] ‘Kalk’ diyor kal[k]mıyor, ‘Hastayım ben’ diyor. ‘Çap çap bi şeye’ diyo. ‘İso, İşh bu ho’ diyor. ‘İşe geldin mi hastayım diyorsun’ diyor. Neyse Mehmet’te [Nöbetçi] dövmek istiyor onu öyle. Mehmet bıçaklamak istiyor, onu bıçaklamak. Bıçak varmış onların yanında. Vuruyor bıçakla. Tam bu şeyin evin, yani binanın içinde [koğuşta]... sonra tutuyorlar onları, götürüyorlar. Yatsa, 3-4 gün kaldı*”¹⁸¹ demektedir.

Cezaların ağırlıklarına rağmen Türk askerlerin olabildiğince beraber hareket ettikleri görülmektedir. Ceza almaktan korkmayan ve esaret süresince en çok ceza alan askerlerin, bu sebeple esir kamplarından en son tahliye edildikleri hatta son güne kadar tekrar cezalandırıldıkları ortaya çıkmaktadır.¹⁸²

¹⁷⁸ İrmak, a.y.

¹⁷⁹ Gazi isminin açıklanmasını istememiştir.

¹⁸⁰ MacDonald, a.g.e., s.165.

¹⁸¹ Uluçay, a.y.

¹⁸² Kalaycıoğlu, a.y.

3.5. Kamplarda Ölüm ve Defin

Geçici esir toplama kamplarında açlık, bakımsızlık ve kötü muamele gibi sebeplerle (özellikle Amerikalı askerler başta olmak üzere) bir çok esirin her gün hayatları kaybettikleri bilinmektedir. Daha önce ifade edildiği gibi geçici kamplarda hayatını kaybeden BM askerlerinin defin işlemleri, geçici kamplardaki ilkel şartlar ve havanın çok soğuk olması sebebiyle usulüne uygun yapılamamıştır. Hatırlanacağı üzere defin işlemi çoğunlukla cesedin kamp yetkilileri tarafından belirlenen yere götürülüp bırakılması (atılması) şeklinde yapılmıştır.

Türklerin 1951’de içinde *Esir Kampları Genel Komutanlığı Merkezi*’nin de bulunduğu 5 No.lu Pyoktong (Pekton) Kampa getirilmelerinden sonra, bir süre daha hıızını kesmeden devam eden ölümler için geçici esir kamplarındaki defin uygulamalarına devam edilmiştir. Bu amaçla 1950-51 kışı boyunca defin işlerinde (diğer esirlerin çok zayıf ve halsiz düşmesi sebebiyle) çoğunlukla Türklerden faydalanılmıştır.¹⁸³ Eksi 40° dereceye yaklaşan soğukta adeta beton gibi olmuş toprağı kazmak neredeyse imkansız olmasına rağmen, mezar çukurları askerlerin güçlerinin yettiğı kadarıyla usulüne uygun yapılmaya çalışılmıştır. Buna göre 5 No.lu kampta tepedeki mezarlığa götürülen cesetler, derin olmayan çukurlar kazıldıktan sonra cesetlerin üzerlerine donmuş çamur topakları örtölmek suretiyle defnedilmektedir. Yalnız mezarların yeterince derin olmaması sebebiyle, bahar geldiğinde toprağın yumuşamasıyla birlikte yaban domuzlarının mezarları eşeleyerek ölü bedenleri çiğnedikleri belirtilmektedir.¹⁸⁴

*“Sedyeler var, atıyorum dereye ben. Orada gömme yok. Buz, etraf buz gömme yok. Tabi hava ısınmaya başladığında onlar onları gömecek, mecburi”*¹⁸⁵

Er Ali Kalaycıoğlu ise defin işlemini; *“...hep uzun uzun, kazık gibi oldular. Hatta o ölüleri kazmak için şöyle şöyle [bir avuç] darı bana mısır şeyleri verdiler. Daha açızdık [aç idik]. Çinliler; gider oralara çukur kazardık. Evet, mezar Amerikalılara. Takır takır kuru adamlar.”*¹⁸⁶ şeklinde hatırlamaktadır.

Aynı şekilde defin işlemini; *“Amerikalıları biz ayağına ip takardık, götürüp sürüyüp atardık geldik oralara”* şeklinde özetleyen eden Çvş. Hasan Uluçay diğer yandan iklimin sertliğine dikkat çekmek istemektedir; *“Şimdi Amerikalı dururkan;*

¹⁸³ Kovner, **a.g.e.**, s.6.

¹⁸⁴ MacDonald, **a.g.e.**, s.76.

¹⁸⁵ Yurtsever, **a.y.**

¹⁸⁶ Kalaycıoğlu, **a.y.**

çeşmeler donmuştu. Her taraf donmuştu. Ben kuyu var öyle bir kuyu. Kuyu, taşı kırdım ben şeyi buzı kırdım da miğferle su alıyorum içinden, eğilip su alıyoruz. Amerikalılar bizi görmüşler onlarda almak istemişler oradan. O kafası üzerine dikilip böyle kalmış ayakları yukarıda çıkamamış. Ölmüş kalmış orada. Elini yıkayayım demiş galiba kafası girmiş onun içine çıkmamış. Ölmüş kalmış orada.” demektedir.¹⁸⁷

Er Hacı Baran ise; “[Kampta] Ölen zencileri götürüp atarsan, bir tabak yemek veriyorlardı. Tek başıma boynuna bir kement takıp buz üstünde kaydırıp sürükleye sürükleye denilen yere götürürdüm. Bir tabak yemek için işte!” demektedir.¹⁸⁸

*“Bir köyün içerisinde; bir köyü boşaltmışlar. Orada bütün askerleri orada. Askerlerden mütemadiyen her gün bir iki tane Amerikalı ölüyor. Gıdasızlıktan, çok ölüyor ve bu askerleri taşıyacak eleman yok. O arkadaşlara verilen, bizim Türk arkadaşları bir ölüyü veya ikisi veyahut birisi taşıyor bir dereye; 1 km’ye, 500 metreye körü körü oraya hendeğe atıyor. Onun için bir kase bu şeyden mahalle [Muhallebi kasesi gibi] küçücük, onlan ak darı, kum darı veriyorlar ki fazladan. Esas istihkakından fazladan alıyor, bir ölüyü taşıyıp dereye atması için.”*¹⁸⁹

Gazilerin ifadelerinde belirtildiği gibi 1950-1951 kış mevsimi ağırlıkta olmak üzere, 1951-1952 kış döneminde de yukarıda belirtilen ilkel defin yöntemleri kullanılmıştır. 1952-1953 döneminde barış görüşmelerinin etkisiyle esirlerle biraz daha iyi bakılması ve bu sebeple ölümlerin azalmasına bağlı olarak defin işlemlerinin daha uygun yöntem ve dini usullerle yapıldığı düşünülmektedir.

Çinlilerin kendi ölümleri için nasıl bir cenaze yöntemi uyguladıklarına dair fazla bir bilgi edinilememiştir. Yalnız bahar aylarında Yalu Nehrindeki buz kalınlığını ölçen Çinli askerin buzun kırılması sonucu suya düşerek hayatını kaybetmesi sonucunda cesedinin kamp hapishanelerinin bulunduğu tepede yakıldığı bildirilmiştir.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Uluçay, a.y.

¹⁸⁸ Baran, a.y.

¹⁸⁹ Adanalı, a.y.

¹⁹⁰ Irmak, a.y. [Komünistlerce yakılan askerler olduğu iddia edilmektedir (Bkz. Sönmez, a.y.). Kore Gazisi Cavit Kepkebir’in eşiyle yapmış olduğumuz telefon görüşmesinde Gazinin geçmişte bu tip olaylara şahit olduğu; esir kampında battaniye sarılarak yakılan askerlerden bahsettiği ifade edilmiştir.]

Yalnızca sert geçen 1950-51 kışında Türklerin kamplarda ölen 1.750 Amerikan askerini defnettikleri ifade edilmektedir.¹⁹¹

3.6. Kamptan Kaçma Girişimleri

Kamp 5, Yalu Nehri'nin oluşturduğu havzalardan birinin dışına doğru çıkıntı yaptığı bir yarımada üzerinde bulunan, Pyoktong kasabasının bir bölümüne (mahallesine) kurulmuştur. Kamp üç tarafı yüksek akıntılı nehir suyuyla çevrelenmektedir. Yarımada ya karadan tek giriş-çıkış yolu mevcut olup, sıkı kontrol altında tutulmaktadır. Dolayısıyla buradan kaçabilmek için imkanlar oldukça kısıtlıdır. Böyle olması sebebiyle de kampın dikenli tellerle, çitlerle, bariyerlerle ve arama projektörleriyle donatılmasına dahi gerek kalmamıştır.¹⁹²

Üstelik Amerikan tarihinde bir savaş hariç askerlerin girdikleri her savaşta; esir kamplardaki şartlar ne kadar ağır olursa olsun, önemli sayıda Amerikan askerinin cesaret, beceri ve birazda şans yardımıyla bu kamplardan kaçmayı başarabildikleri vurgulanmaktadır. Ancak Amerikan askerlerinin bunu başaramadıkları tek savaşın Kore Savaşı olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹³

Türklerin de Amerikalılar gibi Kore'de esir kamplarından kaçmanın, kaçtıktan sonra yakalanmadan çetin şartlar altında yola devam edebilmenin ne kadar zor olduğunun farkında oldukları anlaşılmaktadır; *“Bu yanısı nehir; Yalu Nehri! Kaçamazsın! Nehir büyük, nehirden öteye kaçamazsın!”*.¹⁹⁴

Tüm olumsuz şartlara rağmen Türkler kamplardan kaçmayı defalarca denemişler ve birkaç deneme hariç, hemen her denemede kamptan kaçmayı başarmışlardır. Kaçtıktan sonra açlıkla, soğukla, karanlıkla, dağlardaki vahşi hayvanlarla mücadelede vb. güçlüklerle başa çıkabilmişlerdir. Fakat her kaçışta üstesinden gelemedikleri tek sorun, fark edilme sorunu olmuştur. Bu dert aslında BM askerlerinin ortak sorunudur:

*“Bir Yüzbaşı bizden, ben kaçıcım diye tutturmuş. Demişler ki “Yahu sen sarışsın”. Mavi gözlü, sarışın bir yüzbaşı. Seni hemen fark ederler. Hangi köye gitsen, benzer halin var mı Çinliye, şuna buna?”*¹⁹⁵

¹⁹¹ Kovner, **a.g.e.**, s.6,8. [Bu sayıya geçici kamplarda ölen askerler de dahildir.]

¹⁹² MacDonald, **a.g.e.**, s.76.

¹⁹³ Kinkead, **“The Study of Something...”**, s.114-169.

¹⁹⁴ Koç(Karagöz), **a.y.**

¹⁹⁵ Akdoğan, **a.y.**

Yukarıda anlatılan olay 1953 Aralık ayında gerçekleşmiştir. Yzb. İhsan Serim kamptan kaçma girişiminde bulunacağı zaman kamp kıdemlisi Yzb. Hamid Yüksel ve diğer subay, astsubay arkadaşları ekmeklerini biriktirerek kendisine vermişlerdir. Ekmekleri kızartarak peksimet yapan Yzb. İhsan Serim de, bunları saklaması için bir süreliğine Yzb. Yüksel'e vermiştir. O sırada herkes eline geçen tütün, kibrit, şeker gibi malzemeleri Yzb. Serim için saklamıştır. Kendisi için biriktirilen malzemelerle birlikte kamptan kaçmayı başaran Yzb. Serim, iki gün sonra bitkin bir halde yakalanıp kampa getirilmiş ve istirahatata bırakılmıştır. Kuzey Koreliler tarafından yakalandığı anlaşılan Yzb. İhsan Serim'in, Korelilerce biraz hırpalandıktan sonra Çinlilere teslim edildiği anlatılmaktadır.¹⁹⁶

Bunun yanında kamplarda birden çok kaçma girişiminde bulunan Türk askerlerin mevcut olduğu görülmektedir:

“İki sefer kaçtım. Ada'dan [Kamp 5] kaçmak o kadar kolay değil tabi. Her tarafı su. İlk kaçtığımda Çinli köylüler yakalattı, ihbar ettiler. Bir seferinde de bizim birlikler mevzilerini mi değiştirmişler tam bilemiyorum, çünkü yakalandıktan sonra sorguda Çinli komutan dedi ki ‘Biraz daha gitseniz birliğinize ulaşacaktınız’. Az kalmış, çok az kalmış ama darı yemekten ishal olmuştum firar ettiğimde. Yemiş falan yediydik. İsmail'le beraber kaçtık. Tabi bu kadar bizimkilere yaklaşınca Çinli komutan da ‘Sen subaysın!’ diye tutturdu. Dedi ki ‘Sen subay olmasan, haritan olmadığı halde birliklerine bu kadar yaklaşamazdın. Nasıl gidiyorsun bu araziye bilmediğin halde?’ Halbuki o kadar zor değil ki; mesela uçakların hangi yönden geldiklerine bakıyordum.” demektedir.¹⁹⁷

Sıh. Onb. Veli Atasoy da bir kez Soğuk Kamp'ta, bir kez de Pekton Kamp'ta olmak üzere iki kez kaçma girişiminde bulunan askerlerden biridir. Atasoy ilk kaçma denemesi İzmirli Fethi Çakıcı, Adanalı Mehmet Girgin ve ismi hatırlayamadığı bir arkadaşı (Adanalı Hasan) ile birlikte ile gerçekleştirdiklerini fakat bir hafta sonra yollarını kaybettikleri için yakalandıklarını ifade etmektedir. Kendileri haricinde kaçan bir grup daha olduğunu fakat onların da yakalandığını vurgulamaktadır. Onb. Atasoy ikinci kaçıışı için ise *“...bu ısırğan otları var, bu pıtraklar, adamı sarıyor. Büyük şeyde dikenli falan. Bu vadiye girdiğin zaman, bu orman[a] girdiğin zaman, fundalığa girdiğin zaman ona rastlarsan adamı sarıyormuş böyle ahtapot gibi ve orada kalıyormuşsun. Aynı zamanda burada sana ‘Haydi git İstanbul’a deseler nasıl*

¹⁹⁶ Yüksel, a.g.e., s.79.

¹⁹⁷ Baran, a.y.

gideceğiz. Misal yani. Sonra burası Türkiye, dilini biliyorsun. Burası [orası] Kore. Korece [bilmiyorsun]... kaçtığımda Koreliler yakaladı beni. Bir gün mü 1,5 gün mü Korelilerin elinde kaldım? Ondan sonra Çinlilere teslim etti[ler].” demektedir.¹⁹⁸

Daha önce de belirtildiği gibi kamptan kaçan askerlere çok ağır cezalar verildiği, 45 güne kadar ağır hapis; aç bırakıldıkları ve bazen yemek olarak hayvan dışkısı verdikleri bilinmektedir. Bununla birlikte kaçma girişimlerini azaltmak, caydırıcı olmak amacıyla bazı firari askerlere daha da onur kırıcı cezalar verildiği anlaşılmaktadır; “*Koreliler mi Çinliler mi gene tutmuşlar getirdiler onu. Belki iki saat üç saat mi soktular tuvalet çukuru[na]? Ayağa doğrulamazsın tuvaletin içinde böylesine [iki büküm]. Ceza, ceza!*”¹⁹⁹ şeklinde ifade etmektedir.

Kamptan kaçan askerlerin yattıkları koğuşlarda firar ettikleri anlaşılmaması için arkadaşları tarafından önlem alındığı anlaşılmaktadır; “*Sabahleyin talime kaldırıyorlar bizi. Spor yaptırıyorlar. Öyle battaniye vardı. Örtüverdik. [Nöbetçi] ‘Sucola’ dedi. Ben de ‘Sucola’ dedim. [Nöbetçi] ‘Yok’ dedi. Meğersem altında insan yok. Göz var nizam var! Öyle bir şey olur mu? Bir attı battaniyeyi altında insan yok. Benle dalga geçiyor hesabı gibi. Beni, iki kişiydik. İkimizi de cezaya çekmesinler mi?’*”²⁰⁰ demektedir.

Kamplardan kaçma girişimlerinde sayıları az da kamp sınırları terk edemeden yakalananlarda olmuştur. Bu askerlerden biri olan Onb.Kamil Bozkurt başarısız oldukları kaçma girişimini şöyle anlatmaktadır:

“Ne yapacağız? Kaçalım ama nereye kaçacağız? Yahu kaçsak da ormanda bir iki meyve falan yesek karnımız doyar diyoruz. Açlık! Karar verdik birkaç kişi, kaçacağız. Büyük yağmur yağdı. Tel var, suyun kenarında. Suyun kenarına bile girmesinler diye tel çekmişler. Oradan su şey açmış, insan arasından geçebilir. Oymuş orayı. Onu biz gezinirken gördük. Dedik ‘Akşama buradan dalalım’, ‘İyi’. Mübarek gene yağmur yağıyor. Girdik suya. Koca nehir. En az 100 metre yüzeceksin karşıya geçmek için. Karşısı orman. Girdim, bayağı gittik. Mübarek şimşek bir aydınlatıyor ki sanki bizi göstermeye uğraşıyor. Netekim gördüler. O şimşek bizi gösterdi yoksa kaçmıştık. Belki ormanda ölüp kahlırdık ta? Yakalandık. Botlan

¹⁹⁸ Atasoy, a.y.

¹⁹⁹ Koç(Karagöz), a.y.

²⁰⁰ Irmak, a.y.

geldiler bizi aldılar, tekrar geri. Haydi zincirlediler bizi bir ayrı bir yere. Bir yere çıkamıyorsun.”²⁰¹

Çvş. Hilmi Adanalı ise arkadaşı Müfit Dericioğlu ile kaçış hazırlıkları yaparken Çinli komutanın odasındaki duvarda bulunan haritadan bir kopya almak istediklerini fakat Hilmi Adanalı çizim yaparken yakalandığını belirtmektedir; “*Bu arada baktım ki o bölüğün kumandanı, yüzbaşı gibi bir şeydi, orada, İdare’de. ‘Ne yapıyorsun? Ne oldu? Nelerle meşgul oluyorsun?’ dedi. Geldi oraya kapının önüne kadar. Bizim Müfit haber verecekti! Ben dedim ‘Küçükken ben hayatımda harita yapmasını severdim. Haritalarla meşgul olurdum’ dedim. ‘Tamam’ dedi. Hiç, biliyor oda kaçmanın imkanı yok. Bir km ya da 10 km gideceksin, bir köylü seni muhakkak haber verecek. Yakalanacaksın ama biz hayal [kuruyoruz işte]...*”²⁰²

Söyleşiler sırasında kamptan defalarca kaçan ve her seferinde yakalan bir Japon askerinden sıklıkla bahsedilmesi dikkatleri çekmiştir. Esirler Japon askerinin (Er) İngilizce, Fransızca, Rusça, Çince, Korece dahil daha bir çok yabancı dili konuşabilmesi sebebiyle subay olabileceği kanaatinde idirler.²⁰³ Kamptan kaçtıktan sonra yakalanıp kampa getirildiğinde Amerikalı askerlerin arasında konan Japon askerinin bu sebeple Çinlilere itiraz ettiği anlatılmaktadır; “*‘Onların içinde durmam ben’ derdi. Onlara karşı, Çinlilere karşı gelirdi. ‘Ben Türklerin içinde durucam’ derdi. O Türk sürülerinden [boylarından] gelmiş o!’*”²⁰⁴ Son kez kaçıp yakalandığında ölümle tehdit edilen bu askerinin bir ağır cezaya nasıl çarptırıldığı ise şu şekilde anlatılmaktadır:

*“O üç defa kaçtı, hem nasıl kaçıyor biliyor musun?...Hemen yakalıyorlar bunu. Yakalıyorlar, getiriyorlar. Şöyle bir ağaç, ağaca, şu direğe diyelim. Şimdi direğe getiriyorlar, iplen böyle bir sarıyorlar. Orada cezası bu! [Yiyecek] vermiyorlar ha! Orada katıksız akşama kadar orada ağaca sarılı duruyorsun. Hani seni gösteriş yapıyorlar ki, temsil olsun kaçmayasın diye.”*²⁰⁵ Fakat Japon askerinin kaç gün aç ve susuz güneş altında bu vaziyette tutulduğu belirtilmemektedir.

Çinlilerin, esirlerin kamplardan kaçma girişimlerine karşı önlem almak ve caydırıcı olmak amacıyla kaçaklara verdikleri ağır cezalarda istenilen sonuca

²⁰¹ Bozkurt, a.y.

²⁰² Adanalı, a.y.

²⁰³ Adanalı, a.y.

²⁰⁴ İrmak, a.y.

²⁰⁵ Atar, a.y.

ulaşamadıkları anlaşılmaktadır. Nitekim Sıh. Er Faruk Pekerol bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Ancak insanoğlunun olaylardan ders almadığını ben esir kampında genç yaşta öğrenmiştim. Bu kaçma işinin cılkı çıkmış, her 15-20 günde bir, iki-üç kişi kaçar olmuştı. Bizimkiler kaçıyor, Çinliler yakalıyordu. İki taraf da oldukça azimliydi, ancak kazanan her zaman diğer taraf oluyordu.” demektedir.²⁰⁶

3.7. Düşmanla İşbirliği Yapanlar

Gerek askerlerinin esir düşmeye başladıkları Kasım 1950’den daimi esir kamplara sevk edildikleri ölüm yürüyüşleri süresince, gerek geçici kamplarda bekleme döneminde, ne Kuzey Koreliler ve ne de Çinlilerle herhangi bir Türk askerinin işbirliği yaptığı tespit edilememiştir. Bununla birlikte gazilerle yapılan söyleşilerde ve incelenen Türkçe yazılı kaynaklarda bu veya buna benzer bir olay iddia edilmemiştir. Fakat Amerikan arşivlerinde yer alan bir raporda münferiden de olsa böyle bir olaya şahit olunduğu anlatılmaktadır. BM esir kafilesi içinde tek Türk olduğu anlaşılan ve raporda ismi belirtilmeyen bu asker hakkında şöyle yazılmaktadır:

*“İlginç olan Türk esirin hareketleriydi. Kumanyadan daha fazla pay alabilmek için Koreliler tarafından kendisine bir silah verilerek silahlandırılmıştı ve tutsak arkadaşlarına karşı nöbet tuttu. Diğer bir vesileyle de hoşnutsuzluk içinde bir “Fabien Falise” isimli bir Fransız astsubaya saldırdı. Onun bu davranışı bir Türk’ün görevini kötüye kullanması adına nadir görülen bir olay olmakla birlikte, bu askerin davranışları sonradan ilgili Türk makamlarına bildirilmiştir. Bu askerin savaş sonrasında gemiyle yurda döndüğü sırada gemiden düşerek kaybolduğu hakkında dedikodular mevcuttur.”*²⁰⁷

Askerler kamplara vardktan sonra ve kamplarda belirli bir süre geçtikten sonra Çinlilerle samimiyet içerisinde olan birkaç Türk askerinden bahsetmektedirler. Ancak bunların münferit sayılacak olaylar olduğu ifade edilmektedir. Bu askerlerin arkadaşları tarafından uyarıldıkları anlatılmaktadır:

“Onlar ne bilem komünist oldu, ne olduysa veya da [veyahut] samimi duruyorlardı Çinlilerle. [İsimlerini] Ben hatırlayamıyorum. Çok dövdük a be çok!

²⁰⁶ Rusçuklu, **a.g.e.**, s.234.

²⁰⁷ MacDonald, **a.g.e.**, s.127. [Olayı rapor eden Amerikalı esir Yzb.Gerald Fink’tir.]

*Çok dövdük ama fırsat bulamadık daha fazla dövmek için. Çinliler başımızda a be, bir fazla hareket yapamıyorsun.”*²⁰⁸

*“Dediğim gibi yiyecek çalarsın, gizli bir şey konuşursun bazen ertesi günü haberleri olurdu bundan. Demek ki Çinlilere ispiyon yapanlar vardı aramızda. Çinlilere hoş görünecek ya! İspiyonculuk ya da Çinlilere yakınlık gösterenleri ‘Gel lan buraya p.....k’ derdik , döverdik.”*²⁰⁹

Faruk Pekerol’da alınlarında bölük içerisinde iki ispiyoncu keşfettiklerini M.D. adındaki ispiyoncuya “*1 Numaralı Kızıl*”, diğer Ş.B. adındaki ispiyoncuya da “*Körpe Kızıl*” adını verdiklerini yazmaktadır. Başlangıçta bu iki ispiyoncu arkadaşlarını ortadan kaldırmayı düşündüklerini ama daha sonra Çinlilerin onların yerine başkasını bulabilecekleri ihtimaliyle bu işten vazgeçtiklerini ifade etmektedir. Çünkü ispiyoncular bütün bölükte herkes tarafından bilindiği için bu ispiyoncuların yanındayken yapılan davranışlar ve konuşmalara dikkat etmenin bölükte yeterli olacağı düşünülmüştür.²¹⁰

*“Şimdi bu bir tane S.P’ mi ne diyor? Sırık birisi vardı. Bir de bir daha Yahudi vardı... Yahudi. Yok. Türk tebaasındandı. O da esir düşmüş. Bunlara C.A. boyuna şeye, karargaha götürürlerdi bu Çinliler! O.S. ilen, o D. Neydi? Birisi vardı hatırlayamacağım çok oldu. Onlara bayağı bir ayrı bir şeyler yaparlardı. Ayrım yaparlardı. ...[gayrimüslimler] ya! Hristiyan gibi ya! Hristiyanlar ya!.. Bunlar bir şey yaparlardı yani bayağı muayene yaparlar gibiydi. Yani karargahlara çağırırıldılar, kendi karargahlarına. Yahudi iki taneydi.”*²¹¹

Çinliler barış anlaşması imzalanana kadar esir kamplarında öncelikle işbirliğini temin etmeye çalışmışlardır. Propaganda faaliyetleriyle işbirliği sonrasında esirlerin komünizmi benimseyerek Çin’de kalmalarını ve memleketlerine dönmeyi reddetmelerini hedeflemişlerdir. Savaş sonunda 27 Amerikalı, 1 İngiliz²¹² asker ülkesine dönmemiş, dönenler içerisinde önemli sayıda askerin Çinliler lehine casusluk yaptığı ya da komünizmi benimsediği için memleketlerinde komünizm propagandası yaptıkları tespit edilmiştir. Türk askerleri içerisinde sadece bir Onbaşı

²⁰⁸ Aktaş, a.y.

²⁰⁹ Baran, a.y.

²¹⁰ Rusçuklu, a.g.e., s.237,243.

²¹¹ Kalaycıoğlu, a.y. [Gazinin Çinlilerle samimi olduklarını iddia ettiği askerlere sitem etse de bu gayrimüslim Türk askerlerinden birisiyle senelerce görüştüğü hatta Türkiye’ye döndüklerinde kendisinin emekli olana kadar çalıştığı işini bu arkadaşının bulduğunu o günleri anarak anlatmaktadır. Gazinin şöyleşide açık olarak belirttiği isimler kısaltılarak yazılmıştır]

²¹² Yücel, a.g.e., s.78

son anda Çin’de kalmayı düşünmüş fakat sonradan bu fikrinden vazgeçmiştir. Neredeyse esaretin son günlerine kadar komünizme muhalif olmuş olan bu askerin esaretin son günlerinde bir anda Çin’de kalmayı düşünmeye başlaması arkadaşlarına mantıklı gelmemiştir. Adı Cavit Kepkebir olan bu Türk askeri hakkındaki görüşler şöyledir:

*“O benim gibi saf bir şeydi. Biraz şeyde olduğu için eline gelene diline geleni söylerdi ama şeydir. Amerikalıları tenkit ederdi yani sövüyorlar diyerekten şey ederdi ama bir şeysi yoktu.”*²¹³

Arkadaşı Cavit Kepkebir’in tahsilli olduğunu belirten ve aynı zamanda hemşerisi sayılan Er Mestan Atar, esaretin son günlerinde arkadaşının bir gün yanına gelerek konuyu kendisine danıştığını söylemektedir. Er Kepkebir, Çinlilerin kendisine Çin’de istediği memurluk görevini vereceklerini ve eş bulacaklarını söylediklerini ifade etmektedir. Bu durumda arkadaşını uyarmaya çalıştığını belirten Mestan Atar kendisine şunları söylediğini aktarmaktadır; *“La inanıyor musun sen o lafa’ derdim. ‘Adam memleketten gavur içine mi girer? Memur niye alıyor seni? Boşu boşuna memur olur musun sen?’”*. Hatta esir değişiminde kendilerinden önce kamptan teknelerle ayrılan arkadaşlarını uğurlamaya gittikleri bir gün, koğuşa döndüklerinde arkadaşları Cavit Kepkebir’i göremediklerini ve Çinli subaya çıkıştıklarını anlatmaktadır; *“İki üç gün sonra biz değiştirilicez. Ah! Geldik koğuşa o çocuk, namussuz yok! Geldik soruşturuyoruz. O dedi ki, gavur oğlu subay ‘O sizi ilgilendirmez’ dedi. ‘Lan bizim arkadaşın birini bak götürmüşsünüz siz’ dedik. Nereye gitti bizim arkadaş? ‘O sizi ilgilendirmez’ dedi. ‘O gönüllü burada kaldı’ dedi. Nasıl kalır gönüllü kalır? Kalır mı? ‘Kaldı’ dedi. Yorganını yatağını almışlar gitmişler. Oraya akıtmışlar gönlünü.”*²¹⁴

Cavit Kepkebir’in propaganda derslerinde sürekli itiraz eden ve bu yüzden ceza alan, Çinlilerin yanında ispiyonculara saldırmaktan, küfür etmekten çekinmeyen korkusuz gözü kara bir asker olduğu rapor edilmektedir.²¹⁵ Fakat bu askerin yurduna dönmeyi reddetmesinin asıl sebebinin Türkiye’de sevdiği kızla olan bir aşk meselesi olduğu ve son günlerde bu sebeple ruhsal çöküntü içinde olduğu anlaşılmaktadır:

“O çocuk [Cavit Kepkebir] Yalu Nehri’nde balık şey yapıyordum [tutuyordum]. Böyle oltadan şey [balığı] çıkartım, şemsiye telinden bilmem neden

²¹³ Adanalı, a.y.

²¹⁴ Atar, a.y.

²¹⁵ Rusçuklu, a.g.e., s.262,303.

olta yaptım. Bilmem ne yaptım? Balığı böyle aldı, çatır çatır yedi. Biraz kafayı şey yapmış. Yalnız anladım ki ona bir mektup gelmiş, bizlere gelmedi mektup ta;

‘Sen gideli,

Bağımızda bahçemizde gül bitmez oldu,

Bülbüller ötmez oldu...’

...bir aşk-ı muhabbet şeklinde, şiir şeklinde bir mektup geldi. Çocuk o zaman kafayı şey yaptı bozdu. En son o kaldı. ‘Ben gitmeyeceğim’ demiş artık... Sonra çok acıklı bir mektup gelmiş ona anladığıma göre ve onu duydum ben, hatta okudum mu şey yaptım mı bilmiyorum? O çocuk, gerçi temiz bir çocuktu öyle bir şununla bununla alakası yoktu. Hani diyorlar ki hep filan yerde sen şey [komünist] oldun ha! Şeyli bir oğlandı, uslu bir insandı, güleç temiz bir çocuktu. Son zamanı dediğim gibi bir orada şey konuştu, anca yakın arkadaşları, hemşerileri dedi ki ‘Cavit kafayı üşüttü’ dedi.”²¹⁶

Cavit Kepkebir arkadaşları tamamı kampı terk etikten çok kısa bir süre fikir değiştirmiş ve sonrasında uçakla Türkiye’ye iade edilmiş hatta diğer arkadaşlarından daha önce memleketine varmıştır.²¹⁷ Yalnız sonradan fikir değiştirmesi sebebiyle Çinliler tarafından oldukça kötü bir şekilde hırpalandığı belirtilmektedir.²¹⁸

Amerikan kaynaklarında, esaret sonrası Japonya’da yapılan sorgularda, 30 Türk askerinin Çinlilerle işbirliği yaptığı ya da bilgi sızdırdığı (ispiyon) rapor edilmiştir. Sorgulama sırasında ispiyoncu/işbirlikçi olarak bir isim 67, ikinci isim 53, üçüncü isim ise 23 kez rapora yansımıştır. Buna karşın görüşme yapılan diğer 111 asker, bu ve buna benzer bir olayı veya herhangi bir şahsı rapor etmemiştir.²¹⁹ Raporda 111 Türk askerinin sorgulama sırasında bu tip olayların detaylarını ve olaylara karışan arkadaşlarının isimlerini Amerikalılarla paylaşmak istemediklerine hususunda bir açıklama bulunmaktadır.

İddia edilen ispiyon olaylarının bölüğün birliğine dikkatleri çekecek zarar vermediği, askerler arasındaki birlik ve beraberlik ruhunu etkilemediği anlaşılmaktadır. Özellikle Amerika’da yayınlanan makalelerde ve yukarıdaki sorgulara ait araştırmanın yayınlandığı raporda Türk askerleri arasındaki bağlılık,

²¹⁶ Atasoy, **a.y.**[Cavit Kepkebir’in o mektubu aldıktan sonra olsa gerek kamptaki son günlerinde depresyon içinde olduğu anlaşılmaktadır.]

²¹⁷ Yurtsever, **a.y.**

²¹⁸ İrmak **a.y.**

²¹⁹ Kovner, **a.g.e.**, s.12 **EK-13** “Alleged Collaboration By Turkish Prisoners”

yardımlaşma ve disipline dikkat çekilmektedir.²²⁰ Ayrıca gazi söyleşilerinde bu kişilere Türkiye'ye dönüş yolculuğu sırasında veya döndükten sonra kötü muamele yapıldığına dair herhangi bir bilgi de verilmemiştir. Resmi bir işlem yapıp yapılmadığı ancak ATASE Kore koleksiyonunun araştırmacılara açılmasından sonra anlaşılabilir.

3.8. Kamplarda Dış Dünyayla Haberleşme

Kamplardan ilk haberleşmenin 1951 yılbaşında Amerikalı askerler tarafından ailelerine gönderilen Christmas kartları ile başladığı anlaşılmaktadır. Fakat Amerika'ya gönderilen bu kartlarda Komünistlerin kendilerine iyi baktıklarına dair ibarelere rastlanması Amerikalı yetkililerin dikkatini çekmiştir.²²¹

Türk askerleri ise ilk mektuplarını 22 Şubat 1952 tarihinde almışlardır. Mektupların dağıtılırken askerlerin hayretler içinde kaldıkları, hatta mektupların Çinliler tarafından yazılmış olabileceği ihtimali üzerinde durdukları ifade edilmektedir.²²² Zira Türk askerlerinden ailelerine mektup yazmalarının 1952 baharında talep edildiği rapor edilmektedir. Bu dönemde kendilerine mektup için kağıt verilen esirlerin, yanlış bir şey yazdıklarında mektuplarının sansüre uğrayacağını, sorgu ve suale maruz kalabileceklerinin bilincinde oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim mektuplar zarfları açık vaziyette görevlilere teslim edilmiştir. Askerlerin evden haber alabilmek amacıyla mektuplarda kullandıkları kelimeleri dikkatlice seçtikleri ve böylelikle mektuplarının evlerine ulaşmasını sağladıkları anlaşılmaktadır.²²³

“Bende ilgilenmedim çünkü bizden dediğimiz gibi bu propaganda da hükümete baskı yapsın ailelerimiz istiyorlar... Ben ilgilenmedim mektup yazmayı [yazmakla]. Fakat buradan sağ olduğumu esirde olduğumuzu duyunca ailem mektup yazmış. Mektuba cevap vermek istemedim, çünkü onların istediği yazıyı yazmayacağım. Hani şey, nihayet ikinci mektup geldi, dedim ‘Hilmi toparla kendini’ bunlar mektubu almadıkça senin tekrar öldüğünü şey edecekler. Bir onları şey [haberdar] et. Aldım bir kağıdı elime ‘Mektubunuzu aldım –fotoğrafta vardı işte orada göndermişler– memnun oldum, sıhhatteyim, selamlar’. Bir [de] imza attım. Bu

²²⁰ Kinkead, “**The Study of ...**” s.114-169. ; Kovner, **a.g.e.**, s.18. ; Fehrenbach, **a.g.e.**, s.578. vd.

²²¹ Kinkead, “**The Study of Something ...**”

²²² Rusçuklu, **a.g.e.**, s.262.[Çvş.Hilmi Adanalı ilk mektubunu 21 Şubat 1952’de aldığını belirtmektedir]

²²³ Yüksel, **a.g.e.**, s.67.

mektubu verdim. O benim tercüman bir hafta, on gün sonra kendi çağırdı. Dedi 'Hilmi Adanalı, sen mektup yazdım mı?' 'Yazdım', 'Böyle mektup [olur mu]?' 'Eh! İstersen olur. Kabul ediyorsan edin, gönderin. Etmiyorsanız verin mektubumu. Ben istemiyorum, ben başka bir şey bilmiyorum' dedim. Öyle kaldı, göndermişler. Gönderdikten sonra iki üç mektup daha aldık şey olarak."²²⁴

Mektuplarla ilgili diğer bilgiler Er Ali Kalaycıoğlu ve Er Mümin Yurtsever tarafından verilmektedir; *"Yalnız Pekin'e gider imiş bizim [mektuplar]; üç ayda mı iki ayda mı? Yani bayağı bir gazete kağıdı gibi yazardık. 'Esirdeyim sıhhatteyim, işte şöyle, işte böyle'. Orada kontrol olurmuş mektuplar. Türkiye'den gelip bizlerden, oradan da bizlere verirlerdi..."*²²⁵

*"Mektuplar [uçakla] bir günde geliyor, orada bir haftada geçiyor bize [ulaşması]. Kontrolde geçiyor orada. Orada eğleniyor. "...tamam" dedim yazayım mektup. Şimdi bu sefer [Komünistlerin istediği şekilde] yazmıyoruz. Komünist olmuşuk dedi. Mektupları yazmıyoruz. Sonra birkaç ay sonra yazdık. Atan katar benim mektuplar geliyor. Nişanlımdan da geliyor. Asker arkadaşlarım var, askerde de hep geliyor. Gayri geliyor."*²²⁶

İlk mektupları 21/22 Şubat 1952 geldiği ve cevaplarının 1952 baharında yazıldığı göz önüne alınırsa, esirlerin ailelerinin askerlerin hayatta olduklarını mektuplar gelmeden önce öğrendikleri anlaşılmaktadır. Bu konuda Faruk Pekerli; *"Benim önce öldüğüm haberini almışlar Ankara'dan. Sonra esir düştüğüm haberi gelmiş."* demektedir.²²⁷ Yalnız Türkiye Kızılay Cemiyeti temsilcilerinin 1952 bahar aylarındaki faaliyetlerini özetleyen *"Kore Savaşı Harp Esirleri Mübadelesi Hazırlıkları Hakkındaki Rapor"*unda ilk defa esir Türk askerlerinin sayısı açıklanmasına rağmen, askerlerin isimlerinin belirtilmediği görülmektedir.²²⁸ Bu nedenle Türk esirlerine isimleri içeren listesinin 22 Şubat 1952 tarihinden önce Kızıllaç temsilcilerine veya başka bir BM otoritesine verilmiş olabileceği fikrini öne çıkmaktadır. Buna karşın Ütğm. Ali Büyükkirişçi'nin Türkiye'ye yazdığı ilk mektup tarihinin 21 Ocak 1952 olduğu dikkate alınacak olursa;²²⁹ ailelerin bazıları önceleri

²²⁴ Adanalı, a.y.

²²⁵ Kalaycıoğlu, a.y.

²²⁶ Yurtsever, a.y.

²²⁷ Rusçuklu, a.g.e., s.264.

²²⁸ K.A., Dosya No: 4370, **Rapor**, "Kore Savaşı Harp Esirleri Mübadelesi Hazırlıkları Hakkındaki Rapor", Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi, 27 Haziran 1952. [Rapor, Mart 1952'den Haziran 1952'ye kadar Japonya'da ve Kore'de yapılması planlanan faaliyetleri içermektedir.]

²²⁹ Büyükkirişçi, a.y.

şehit olduğu bilgisini aldıkları çocuklarının, hayatta olduklarını bu mektuplardan öğrenmiş de olabilirler.

Yzb. Hamid Yüksel hatıratında konuya katkı sağlayacak bilgiler vererek, kamplardaki esirlerin künyelerinin çıkartılması için çalışmalar yapıldığını ifade etmektedir. Yazdıklarından anlaşıldığı kadarıyla bu çalışmanın 1951 yılında tamamlanmış olabileceği düşünülmektedir; “*Bir gün kampımıza [Pikçanlı’da] bir fotoğrafçı ekibi geliverdi. Bizlere birer karton vererek üzerine büyük harflerle künyemizi yazmamızı ve boynumuza asmamızı istediler.*”²³⁰ demektedir.

Benzer bir olayı Onb. Ali Akdoğan da rapor etmektedir; “*...bir zaman Türkiye’ye dedi ki, Birleşmiş Milletlere dedi ki o zamanın devrinde ‘Bende şu kadar esrin var’ dedi. O da dedi ki ‘Hayır yok dedi benim esirim’ dedi. Amerika’dan muhabir geldi, böyle bir kara tahta getirdiler. Böyle 30 santim kare üzerinde tebeşirle yazdılar; ‘Ali Akdoğan- Çankırı’. ‘Hasan ne bilmem ne, Ahmet, Mehmet’ hepsini böyle resimle çektiler. Burada Türkiye’ye bildirecek ‘Bak, bu adamlar benim elimde esir, tutsak!’.* Bunlara ilave olarak Kızılhaç’ın kendileriyle ilgilendiğini de ifade etmektedir. “*Kızılhaç [yardım] gönderiyor. O zaman Kızılhaç bayağı müdahale etti yani. İlk belki çok perişandık, sonradan işte Kızılhaç yardım etti oraya kampa yani. Üç dört kişi vardı yani gelen.*”²³¹ demektedir.

“*Ama Amerikalılar çok ölmeye başlayınca birileri geldi kampa. Bak şu ana kadar hiç kimseye söylemedim, ilk defa söylüyorum. Ben bir Türk istihbaratçı ile görüştim kampta. Bana [sesini kısarak, yavaşça] ‘Nasılsın evladım?’ ‘Size işkence yapıyorlar mı?’ diye sorular sordu. Konuştuğumuzu, onun Türkçe bildiğini hiç kimseye söylemedim.*”²³²

1952 yılı başlarında barış olması ihtimali üzerine Kızılhaç nezdinde kurulan esir kampları tetkik heyetinde Kuzey Kore’de çalışacak ekip içerisinde bir Kızılay temsilcisi ve bir Türk doktorunun bulunması kararlaştırdığı anlaşılmaktadır.²³³ Fakat raporda barış görüşmelerinin yarım kalması sebebiyle planlanan incelemelerin yapılıp yapılmadığına dair bir bilgi yoktur. Buna karşılık 1953 yılında ateşkes anlaşması sonrasında, Ağustos ayında 5 No.lu Pyoktong kampının Kızılhaç’a ait

²³⁰ Yüksel, **a.g.e.**, s.64.

²³¹ Akdoğan, **a.y.**

²³² Baran, **a.y.**

²³³ **Rapor** “Kore Savaşı Harp Esirleri Mübadelesi...”

inceleme heyetinde bulunan Kızılay temsilcisi Fikri Akurgal tarafından tetkik edildiği anlaşılmaktadır.²³⁴

Kamlara gelen mektuplar ve esaretin son dönemlerimde kamları ziyaret eden bir iki Kızılhaç görevlisi haricinde dış dünyayla düzenli temas, haftada bir kez kampa gönderilen İngilizce “Shangai News” gazetesiyile sağlandığı ifade edilmektedir. Ancak Türk subaylarının gazete haberlerini bu gazeteyi okuyan yabancı subaylardan öğrendikleri anlatılmaktadır.²³⁵

Askerlerin ana bilgi kaynaklarının kamplarda görev yapan Türk kökenli veya Müslüman Çin askerleri olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin revirde çalışan doktorun Tatar Türkü olduğunu belirten Er Hacı Baran, bu bayan doktorun sadece kendisine güvendiğini ve kendisiyle Türkçe konuştuğunu ifade etmektedir. Olayın ortaya çıkması durumunda Çinlilerin doktoru öldürebilecekleri vurgulayan Er Baran, doktorla olan bir anısını şöyle anlatmaktadır:

“Bir gün revirde sıradayım bekliyorum. Bana kadın sıranın en sonuna geç diye işaret etti. Anlamadım baştan ama en sona geçtim tabi. Sonra herkes gidince baş başa kaldık, bana ‘Bende Türküm’ dedi. Sonra ne zaman revire gitsem hep gözüyle işaret eder, sıranın sonuna beni atardı. Bizim çocuklar da bana ‘Sana garezi var galiba’ derlerdi. Ne bilsinler tabi durumu. Bana verdiği ilaçlara güvenirdim mesela ama gene de zürriyet meselesi var ya! İnsanın içine kurt düştü mü işte! Mesela ilk defa, yakında esaretin biteceğini, geri döneceğimizi bu Tatar kadın doktor söyledi bana. Ondan duyuydum ilk.”²³⁶

Yzb. Hamid Yüksel de, Albay Nuri Pamir’in ve Türk pilot Ütgm. Muzaffer Dönmez’in hayatını kaybettiğini Müslüman Çinli bir askerden öğrendiğini; bu askerin kendisini düzenli olarak bilgilendiğini ifade etmektedir.²³⁷ Bunun yanında Yzb. Hamid Yüksel’in 1951 yılında görev yeri değişecek bir Çinli asker vasıtasıyla Türkiye’ye haber göndermeyi de başarabildiği anlaşılmaktadır:

“Hamid ne dikte ettirdiyse ‘Ben hayattayım Çin’de esirim’. ‘Bunu iletebilersen bana en büyük iyiliği yaparsın’ diyor. ‘Hiç merak etme ben bunu ileticem’ demiş. Neyse sonra ayrılıyorlar tabi. Biz bir ara, bakın nereden nereye?

²³⁴ **Korede Esir Mübadelesi 1953**, Ankara, Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi Neşriyatı, 1954, s.21,23.

²³⁵ Yüksel, **a.g.e.**, s.66.

²³⁶ Baran, **a.y.**

²³⁷ Yüksel, **a.g.e.**, s.66. [Türkleri çok seven bu genç Çinli’nin zaman zaman esirlerden bir Türk parası isteyerek paranın üzerindeki Atatürk resmini işaret ettiği, “Ta da Dinko” veya “Turco Dinho” dediği belirtilmektedir.]

İstanbul'da, Hamid Yüksel adında birisi esir düşmüş. Ailesi, Fındıkzade'de oturuyorduk oturan bir aile, Pekin'den orası nasıl bulunur? O kimse? Sarıyer'de birileri kalktı buldu bizi. Şöyle; bunlar radyo karıştırırken o zaman dinliyorlarmış Kore'yi işte şeyi filan radyoları, bunu duymuşlar, Pekin radyosundan 'Ben Yüzbaşı Hamid Yüksel..' aynı kelimeleri neyse işte 'Oğullarım Engin, Ergin, insaniyet namına ...dinleyen haber versin! Hayattayım ve esirim'. Bunu bize nasıl [iletiyorlar] buluyorlar? Ben bunlara hep mucize diyorum. Çünkü bizdeki haber şehit. Neyse bu haberler, şunu demek istiyorum; sonra bu Türki Cumhuriyetlerindeki Müslüman Çinliler, Türklere çok yardım etmiş. Mesela şeylik yerlerden bahçelerden filan geçerken bir tane meyva çalar koparırlarmış, getirir verirlermiş...”²³⁸

Yukardaki bilgiler ışığında kamplarda dış dünya ile temasın yok denecek kadar kısıtlı olduğu görülmekte ve askerlerin esir düşmelerinin üzerinden bir yılı aşkın bir süre geçtikten sonra ailelerine haber ulaştırılabildiği ortaya çıkmaktadır.

3.9. Propaganda Aracı Olarak Esir Olimpiyatları

1952 Kasım ayında esir kampları arasında düzenlenen “Inter-Camp Olympics” ya da daha kısa söylenişyle Esir Olimpiyatları 12 gün devam etmiştir. Spor karşılaşmaları Pyoktong'da düzenlenmiş olup karşılaşmalarda yalnızca 1,2,3,4 ve 5 No.lu kampların adları geçmektedir. Karşılaşmalarının yapılacağı yerlere boks ringleri, pistler, futbol, basketbol, voleybol vs. sahaları hazırlanmış, gerekli süslemeler, formalar ve bayraklar üretilmiştir. 15 Kasım 1952 günü açılış töreniyle başlayıp devam eden olimpiyatlarda, açılış ve kapanış törenleri dahil spor karşılaşmaları sırasında, ödül dağıtılırken ve seyircilerin (esirlerin) tezahürat anında bir çok gülümseyen fotoğrafları çekilmeye özen gösterilmiştir. Bu fotoğraflar çeşitli yazı ve makalelerle zenginleştirdikten sonra küçük bir kitapçık haline getirilerek dünyaya yayınlanmıştır. Kitapçığın ilk sayfasındaki tanıtım yazısında, kitapçıktaki tüm yazıların esirler tarafından kaleme alındığı ve bu kitapçığın esirlerin isteği doğrultusunda Demokratik Kuzey Kore Halk Cumhuriyeti Esir Kampları İdaresi tarafından yayınlandığı belirtilmektedir. İçinde şiir dahi bulunan bu kitapçıkta yazarlar, olimpiyatlar süresince kendilerine sunulan yemeklerden; menüde domuz,

²³⁸ M.Yüksel, a.y.

tavuk, balık ve keçi eti bulunduğundan bahsederlerken, olimpiyatların düzenlenmesinden duydukları memnuniyeti de dile getirmektedirler.²³⁹

1953 yılında Pekin’de “*Chinese People’s Committee for Word Peace*” tarafından 92 sayfa resimli “*U.N. P.O.W’s in Korea*” isimli bir kitapçık daha yayımlanmıştır. Komünistlerin ılımlılık politikalarının ispatı niteliğinde oldukça akıllıca hazırlandığı öne sürülen bu kitapçığın aslında, Çin Komünist Kuvvetlerinin bir propaganda malzemesi olduğu belirtilmektedir. Kitapçığın ilk defa Kızılhaç Cemiyetinin Cenevre’deki toplantısında dağıtıldığı, içindeki yazıların her ne kadar esirler tarafından yazıldığı belirtilse de editörlüğünün üç adet “*dönek*”²⁴⁰ asker tarafından yapıldığı ifade edilmektedir.

Yzb. Hamid Yüksel’de bu konuda benzer ifadeler kullanmaktadır; “*Bugün müsabakalar düzenleyen ve bir çok film kameraları ile kamplar arası müsabakaları renkli filmlerle ve fotoğraflarla tespit ediyor ve bütün dünya milletlerine parlak köşe kağıtları ile renkle mecmualar yayınlayarak, göndererek, işte bu esirlerimize böyle baktık ve eğlendirdik diyerek propaganda yapıyorlardı*” demektedir. Ayrıca sporcuların karşılaşmaların yapılacağı yerlerle araçlarla taşındıklarını, yarışmalara katılan sporculara farklı yemekler ve hazır sigara verildiğini de ilave etmektedir. Sunulan bu imkanlara karşılık askerlerin bu müsabakalara spor yapmak, moral açısından kendilerini zinde hissetmek ve bir nebze olsun iyi beslenmek amacıyla katılmak istedikleri anlaşılmaktadır.²⁴¹

Subay kampında bulunan kamp kıdemlisi Yzb. Kan ve diğer Amerikalı yüzbaşı ile birlikte Yzb. Hamid Yüksel’in Çinlilerin olimpiyat propagandalarına karşı bir çözüm bulmak amacıyla bir toplantı yaptıkları dikkati çekmektedir. Toplantıda olimpiyatları düzenleyenlerin bugüne kadar binlerce BM askerinin ölümüne sebep oldukları gibi aslında bu oyunlarla kendilerini dünyaya şirin gösterebilme propagandası yaptıklarının askerlere anlatılması gerektiği kararı alınmıştır. Askerlerin iyi niyetli düşüncelerle; “*Henüz kaç yıl burada kalacağımız belli değil? Ölenler öldü. Biz de mi ölelim? Spor bize zihinlik [zindelik] kazandırıyor ve hem de benliğimizi unutturuyor. Onların propagandaları bizi ilgilendirmez. Bize*

²³⁹(Çevrimiçi)http://www.koreanwaronline.com/history/POW_Olympics/pow/POW_Olympics_Name s.htm 20.01.2014 [Site de “1952 Inter Camp Olympics, Pyuktong, D.P.R.K” isimli broşürden alınan fotoğraflar ve yazılar yayınlanmaktadır. Bkz. **EK-14**]

²⁴⁰ MacDonald, **a.g.e.**, s.195.

²⁴¹ Yüksel, **a.g.e.**, s.74.

şu sıra iyi bakıyor ve iyi muamele ediyorlar. Bundan lütfen istifade edelim. Lütfen!” demeleri üzerine komutanlar da aralarında şu kararları almışlardır:²⁴²

- “*Spor, spor için yapılır*” denerek ödüllendirme kabul edilemeyecek,
- Objektiflerden mümkün olduğunca uzak durulacak,
- El sıkışarak poz verilmeyecek,
- Diğer kamplardaki spor yarışmalarına katılmayacaktır.

Esir kampları arasındaki olimpiyatlar 15 Kasım 1952 Cumartesi günü, büyük bir açılış töreniyle başlamıştır. Olimpiyatlara Türk esirlerden katılan askerler de olmuştur. Ortasıklet güreşte Er Kazım Övenç ve ağırsıklet güreşte Er Arif Gökçe birinci olmuşlardır:

*“Arif Gökçe vardı Beypazarlı yavrum! Babayığit. Bir Arap ilen güreştiler. Olimpiyat oyunlarına götürdüler bizi. “Herkes marifetini orada gösterecek” dediler...”*²⁴³

Güreş müsabakalarına iştirak eden fakat dereceye giremeyen diğer Türk güreşçilerinin isimleri ise şunlardır; Onb. Ahmet Akdağ, Er Kadir Üzülmüş, Er Mehmet Göçer, Er Mevlüd Kanat ve Er Niyazi Kaya’dır.

Atletizm dallarında ise, 100 metre engelli ve 400 metre düz koşuda Er Rafet İzmir; 100 ve 300 metre koşularla birlikte uzun atlama dalında Çvş. İrfan Dumlupınar ve 100 metre engelli koşuda Er Mehmet Kılıç yarışmışlardır. Voleybol da yalnızca Er Ali Ferah gözükmesine karşın, futbol karşılaşmalarına Onb. Zeki Yörükoğlu, Er İsmail Demirdelen, Tercüman Er Jan Andronikyan ve Er Ali Ferah’ın katıldığı anlaşılmaktadır. 26 Kasım 1952 Çarşamba günü kapanış törenleri yapılan olimpiyatlarda; hakem, süre tutucu vb. görevlerde Er Jan Andronikyan , diğer idari hizmetlerde Çvş. Ahmet Yavuz ile Er Mahir Açıkgöz’ün görev almışlardır.²⁴⁴

Yzb. Hamid Yüksel 12 gün süren esir olimpiyatları için “*Bizimkiler* [alınan kararlara] *uydu ve diğer kamplardaki müsabakalara katılmadılar.*” demektedir. Buna karşılık kısa süre sonra Çin’de baskıları yapılmış ve her dilde hazırlanmış renkli olimpiyat mecmuaların kampa getirildiğinde içlerinin; “*...sporcular, bayraklar, folklorcular, mahalli kıyafetlerle esirler (sporcular), spor kıyafetleri ile oyun oynarken, kah topluca yemekte, kah ödül dağıtılırken, el sıkışarak mütebessim*

²⁴² a.e., s.74.

²⁴³ Kalaycıoğlu, a.y.

²⁴⁴ http://www.koreanwaronline.com/history/POW_Olympics/pow/index.htm

21.01.2014

partizanlarla çekilmiş bir sürü fotoğraflar...” ve propaganda yazıları ile dolu olduğunu belirtmektedir. Haliyle bu kitapçıkların tüm dünyaya yayıldığına dikkati çeken ve kamp kıdemlilerinden biri olan Yzb. Yüksel; “Artık olanlar olmuştu. Biz kıdemliler olarak görevimizi yapmıştık” demektedir.²⁴⁵

²⁴⁵ Yüksel, **a.g.e.**, s.75.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESARETİN SONU

4.1. Panmunjom Barış Görüşmeleri ve Taraflarca Alınan Kararlar

Komünistlerin Nisan 1951’de yaptıkları saldırılarda bekledikleri neticeyi alamamaları ve BM ordularının 38’inci paralel üzerine iyice yerleşmesi sonucunda, Kore Savaşı artık bir mevzi harbine dönüşmüştür. Taraflar birbirleriyle yenilemedikleri ve savaşın uzayacağını algıladıkları için barış yapmaktan başka seçenekleri de kalmamıştır. Gittikçe uzayan Kore Savaşı’nda 1952 yılında BM orduları komutanlığına atanan General Mark Clark, o gün ki durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Mütemadiyen zayıf vererek ilânihaye bu işe devam edemeyeceğimizi biliyordum. Bir hal tarzına varmak mecburiyeti vardı. İşte Panmunjom’daki masa üzerine yeni teklifler atmaya devam etmemizin sebebi de bu idi. Biz ya bir mütareke elde etmeğe, ya harbi kazanmaya veya Kore’den çıkıp gitmeye mecburduk” demektedir.¹

Buna karşılık barış görüşmeleri umulanın tersine hızlı ve kolay geçmediği gibi görüşmelerin sıklıkla tıkanıp görülmektedir. Görüşmelerdeki esas sorun BM’nin elindeki K.Koreli ve Çinli yaklaşık 170.000 sivil ve asker savaş esirinden 70.000 kişilik önemli bir kısmının ülkelerine geri dönmek istememesidir. Bu durum Çin yönetiminde büyük bir hayal kırıklığı yarattığı gibi aynı zamanda BM kontrolündeki Koje-do Adasında bulunan esir kamplarında isyanlar çıkmasına da yol açmıştır. Koje-do Adasında 31 savaş esirin ve bir nöbetçi Amerikan askerinin ölmesiyle sonuçlanan bu isyanlar neticesinde, evlerine dönmek istemeyen esirlerle yapılan mülakatlar bloke olmuş ve barış görüşmeleri aksamıştır. Diğer taraftan barışın bir an önce tesis edilmesi amacıyla uluslararası arenadaki çeşitli öneriler (3 Kasım 1952’de Peru tarafından sunulan tarafsız ülke önerisi ve Meksika’nın

¹ Clark, a.g.e., s.102.

yaptığı öneri) kabul edilmemiştir.² Ancak taraflar 13 Aralık 1952’de Cenova’da toplanan Kızılhaç İcra Komitesinde Hindistan delegesinin yapmış olduğu teklife olumlu yaklaşmış; böylelikle hasta ve yaralı esirlerin karşılıklı değiş-tokuş kararı alınabilmiştir.³

Alınan karar gereği Komünistler, 1953 Mart Ayının son günlerinde Panmunjom köyünde ziraatla uğraşan çiftçileri tahliye ederek, köyün etrafını dikenli tel örgülerle çevirmişler ve köyü barış görüşmelerine hazır hale getirmişlerdir. 6 Nisan’da BM adına Tüma. John C. Daniel ve Kuzey Kore Halk Ordusu adına Tümg. Lee Sang Cho’nun başkanlığında toplanan heyette, Tümg. Lee’nin hasta ve yaralı esirlerin mübadelesine ait teklifi 7 Nisan’da kabul edilmiştir. Daha sonra 11 Nisan 1953 tarihinde de, tarafların 20 Nisan’da yapılmasını planladıkları “*Küçük Değiştirme (Little Switch)*” operasyonunda hasta ve yaralı esirlerin mübadele şartları üzerinde anlaşmaya vardıkları görülmektedir.⁴

Her ne kadar 11 Nisan’da esir ve yaralı esirler için çözüm sağlanmış olsa da, ülkelerine dönmeyi reddeden komünist esirler sebebiyle asıl esir mübadelesi üzerinde bir türlü mutabakat sağlanamamıştır. Diğer yandan Güney Kore Cumhurbaşkanı Syngman Rhee’nin de, Çinlilerin Kore topraklarından tamamıyla atılmadan Komünistlerle herhangi bir mübadele anlaşması imzalamasına karşı çıktığı görülmektedir. Hatta Syngman Rhee bu hususta gerekirse tüm Güney Kore ordusunu BM emrinden geri çekebileceğini dahi ifade etmiştir.⁵

Esir mübadelesi görüşmelerinde nihai çözümün, yurtlarına dönmeyi reddeden esirlerin tarafsız ülkeler tarafından oluşturulacak bir uluslararası komisyona devredilmesi önerisinin komünistlerce kabul edilmesiyle sağlanabildiği görülmektedir. *The Neutral National Repatriation Commission (NNRC)* adlı bu komisyonun kurulmasına dair anlaşma 8 Haziran 1953’te imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre yurduna dönmeyi reddeden esirlerin Hindistan liderliğinde NNRC’ye devredilmesi benimsenmiştir. Bu komisyonda ayrıca BM adına İsveç, İsviçre; Kuzey Kore ve Çin adına Polonya ve Çekoslovakya bulunmaktadır. Esirlerin nihai olarak dönecekleri ya da gitmek istedikleri ülkeye karar vermeleri için

² Edwards, **a.g.e.**, s.214, 226.

³ Clark, **a.g.e.**, s.205 [Öneri, Çin ve Sovyet Rusya’nın iki olumsuz oyuna karşılık 15 oyla kabul edilmiştir.]

⁴ **a.e.**, s.210.

⁵ **a.e.**, s.222.

kendilerine toplam 90+30 günlük bir süre tanınmış olup, bu süre içerisinde esirlerin tamamının 5.000 kişilik Hint askeri birliği gözetiminde tutulması kararlaştırılmıştır.

Buna göre savaş esirleri 90 veya en fazla 120 günlük süre içerisinde kendi tercihlerine göre serbest kalacaklardır. Ancak Güney Kore Cumhurbaşkanı S. Rhee bu mutabakata karşı çıkarak, 18 Haziran 1953’de 27.000 Kuzey Koreli savaş esirini serbest bırakmış ve sulh görüşmelerini tehlikeye atmıştır. Fakat tüm bu olumsuzluklara rağmen 10 Temmuz 1951’de başlayan ateşkes görüşmeleri 27 Temmuz 1953’de 18 dokümanlık ateşkes anlaşmasının Birleşmiş Milletler, Kuzey Kore Halk Ordusu (NKPA) ve Çin Komünist Kuvvetleri Komutanlıkları arasında Panmunjom’da imzalanmasıyla son bulmuştur. Anlaşmada Mareşal Peng Teh-huai (CCF), Gen. Mark Clark (UNC), Gen. William K. Harrison (Senior Delegates), Mareşal Kim Il-Sung (NKPA) ve General Nan Il’in (NKPA) imzaları bulunmasına karşın Güney Kore Cumhuriyeti’ni temsilcisinin (ROK) imzası bulunmamaktadır.⁶

Anlaşma hükümlerin içerisinde esirlere ait hükümler yine anlaşmanın III. maddesinde tarif edilmektedir. Bu hükümler arasında; 10 gün içinde taraflara esir listelerinin sunulması, esirlerin 60 gün içinde iade edilmeleri, karma Kızılhaç heyetleri kurulması, esir kampları ziyaretleri, sivillerin evlerine nasıl dönebilecekleri gibi detaylı bilgiler yer almaktadır.⁷

4.2. Esir Kamplarında Barış Görüşmelerine Karşı Tepkiler

1953 yılı Şubat ayında subay kamp komutanın ateşkes anlaşması için görüşmeler hakkında esirlere bilgi vermesi üzerine moralleri oldukça bozuk olan esirlerin ümitlendikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte 1953 yılında esirlerin evlerinden gelen mektuplarda da barış görüşmelerine dair bilgiler verildiği görülmektedir.⁸ Ayrıca Çinlilerin kamp şartlarındaki gözle görülür bir iyileştirmeye gitmeleri de esirlerin dikkatini çekmiştir. Er Ali Kalaycıoğlu bu hususa dikkatleri çekerek “...o zaman bize ekmek, et, met falan bi şeyler, hürmetler! Harp sulh olacağı mı meğerse!” demektedir.⁹

⁶ Edwards, **a.g.e.**, s.44, 199,301.

⁷ Erkilet/Bıyıkçoğlu/Arun, **a.g.e.**,s.406.

⁸ Yüksel, **a.g.e.**, s.82.

⁹ Kalyacıoğlu, **a.y.**

Çavuş Ömer Ulu ise bulundukları kampta kamp komutanının esirleri bir araya toplayarak yaralı ve hasta esirlerin mübadelesi hakkında bilgilendirdiğini ve bu hususta oldukça uzun bir konuşma yaptığını söylemektedir:

“ O an [kamp komutanı], beş dakika sigara içmek için istirahat verdi. Hep birden değildik. Koğuşa geldim, rahatsızdım yattım. Hemen yattım. İkinci sefere ben gitmedim. 2 saat sonra arkadaşların gelmiş bir gürültü var. ‘Ne yatıyorsun? Kalk gidiyorsun!’ dedikleri zaman kendimin ne olduğunu bilmiyordum. 2’nci sefer, değişecek esirlerin isimleri okunmuş. Tabi benim haberim yoktu. Ben gitmemiştim. Bir de aklımı başıma topladığım zaman arkadaşlar kucaklayıp helalleşmeye başladılar.”¹⁰

Barış görüşmelerinin yapıldığı günlerde erler ve onbaşıardan farklı kamplarda bulunan çavuşların, bulundukları kamplardan alınarak diğer esir kamplarına sevk edildikleri dikkatleri çekmektedir.¹¹ İlk kez yapılacak yaralı ve hasta esir mübadelesi için 12 Nisan 1953’de kamptan ayrılan beş Türk askerinin içinde bir çavuşun bulunması, yukarıdaki bilgiyi teyit etmektedir. Hemen üç gün sonra 10 kişilik diğer yaralı Türk esir grubunun gönderildiği görülmektedir. Mübadele süresince iade edilen esir sayı az olmasına karşın, bu esir mübadelesinin kamplarda olumlu bir hava yarattığı ifade edilmektedir.¹²

Daha önce sözü edildiği gibi 18 Haziran 1953’de Güney Kore Cumhurbaşkanı Syngman Rhee’nin BM elindeki esirlerden 27.000 kişilik bir kısmını serbest bırakması her iki tarafta da şok etkisi yaratmıştır. Nitekim bu olay üzerine Pyoktong’daki Çinli kamp komutanı esirleri toplayarak hemen bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Cumhurbaşkanı S.Rhee’nin bu davranışının anlamaya aykırı olduğunu; Amerikalıların Kızıl Çin’i arkasından vurarak ve 3. Dünya Savaşı çıkarmak istediklerini belirtmiştir. Ve konuşmasını *“Artık bir daha esir mübadelesi yapılmayacaktır”* ifadesiyle bitirmiştir. Bu olay ateşkes anlaşması imzalanana kadar geçen süre içerisinde kamplarda esirlerin moralman çöküntüye uğramalarına ve endişeye sürüklemelerine yol açmıştır.¹³

Yzb. Hamid Yüksel 1953 yılında subay kampındaki esirlerin sabırlarının ve dayanma güçlerinin tükendiğini ve bu nedenle kamptaki bazı yabancı subayların

¹⁰ Ulu, a.g.e., s.31,32.

¹¹ Atar, a.y.

¹² Rusçuklu, a.g.e., s.277.

¹³ a.e., s.274,286.

delirmeye başladıklarını ifade etmektedir; “Her sabah sporda yeni yeni şekillerde (kafalarını garip bir şekilde kazıtanlar vs.) subay sayısı artıyordu. Kampın Bakırköy’e dönmesi riskine karşı kıdemliler korkmaya başlamıştı.” demektedir. Hatta son dönemlerde bir Türk teğmenin Yüzbaşı’ya “Sen de esirsin ben de esirim. İleri gitme!” diyecek kadar sarsıntı içine olduğunu vurgulamaktadır.¹⁴

Dolayısıyla ateşkes anlaşmasının imzalandığı 27 Temmuz 1953 Pazartesi gününe kadar yaşanan gelişmelerden esirlerin tam anlamıyla haberdar olmadıkları anlaşılmaktadır. Örneğin 27 Temmuz sabahı esirler süpürge tohumundan ibaret olan kahvaltılarını yaptıktan sonra her zamanki gibi bölük mıntıkası içinde çalışmaya başladıkları sırada; içtima saati olmamasına rağmen saat 11.30’da toplanma çanının çaldığını ve ellerindeki kazma kürekleri Çinli takım komutanına teslim edip kamp meydanında toplandıklarını anlatmaktadırlar. O gün kamp meydanında yapılan uzunca konuşmada esirlere mütareke yapıldığı müjdesini verilmiş, ilk esir kafilesinin 1 Ağustos 1953 Cumartesi, ikinci kafilenin 5 Ağustos Çarşamba günü kamptan ayrılacağı ve sonuçta 3 ay içinde bütün kamplardaki esirlerin mübadele edileceği açıklanmıştır. Kamp komutanının yaptığı konuşma sebebiyle duygulanarak sevincinden ağlamaya başlayan bir Türk askeri sonrasında yaşadıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Konuşmalarını bitirip gittiklerinde, dışarıdan aramızda kopan kıyameti görenler, mutlaka Çinlilerle savaş bitti fakat şimdi de Türkler iç savaşa başladılar diye düşünmüşlerdir...

Kısa bir süre sonra da sevinçten kendini kaybeden birçok arkadaş, adeta çıldırmış gibi davranmaya başlamıştı. Onları yatıştırmak bir türlü mümkün olmuyordu. İntihar edercesine kendilerini yere atanlar, yerde yuvarlananlar, saçlarını yolarlar, onları sakinleştirmek isteyenlere aşırı tepki gösteriyorlardı. Bazılarının el ve ayaklarını bağlamak zorunda kalmıştık.” demektedir.¹⁵

Başka bir Türk askeri ise o günü şöyle hatırlamaktadır; “Şimdi onları da [bütün esirleri] topladılar, bizi de topladılar oraya meydana. Yani herkesin yeri var, ayrı ayrı. Oraya topladılar. Şimdi Amerikalılar oradan bağırmaya başladılar. ‘...veri pis [very peace]’ diye bağırmaya başladılar onlar.. İngilizce ‘very pis’ diye bağırıyolar. Pis demek, yani sulh olmuş, yani sulh olmuş! Neyse bize de anlattılar yarım saat, bir saat, sonra Türkçe. Hem Türkçeye çeviriyor hem İngilizceye

¹⁴ Yüksel, a.g.e., s.80.

¹⁵ Rusçuklu, a.g.e., s.298.

çeviriyor. Ondan sonra bize dediler ‘Aydın 27’sinde imzalandı fakat ne zaman gideceğiniz belli değil’ dediler.”¹⁶

2 No.lu subay kampında ise esirlerin iyi haberi daha öncesinden samimi oldukları Çinli nöbetçiden öğrendikleri fakat resmi açıklamayı ertesi gün kamp komutanının yaptığı konuşmadan duydukları anlaşılmaktadır:

“Hürri bütün kamp meydana doluşuverdi... Sonra düdükler ve mütebessim çehreli kamp görevlileri hepimizi avluya topladı. Evvelden haberimiz olduğundan bütün kamp esirleri fısıldaşarak anlaşıvermişlerdi. Onların haberlerini çok sakın dinleyip sevinç naraları atmamayı tasarlayıverdik. Çünkü sevinçlerimizi kendi esirleri [eserleri olduğunu] gösterip yine uzun uzun propaganda nutukları çekerlerdi. Mamafi yinede gayretleri sayesinde esaretten kurtulduğumuzu vurgulamaktan geri kalmadılar, ne yapsınlar öğrenmek bu rejimin felsefesi... O gün içten içe sevindik ve gözlerimiz yaşardı. Koşullara çekildiğimizde artık sevincimize dışarı taşıyarak birbirimize sarışıp öpüştük. Bizim kurtuluş günümüzdü bugün 28 Temmuz 1953.”¹⁷

Subay kampından gönderilecek ilk kafileye bir ayağı olmayan pilot yarbay ve çolak kalmış bir binbaşı ile birlikte, sırtında bir kurşun bulunan Türk Çvş. Şair Varışlı’nın seçildiği anlaşılmaktadır.¹⁸ Yalnız mübadele sebebiyle kamplardan ayrılan askerlerin sevinç ve heyecanlarının yanında bir miktar tedirgin oldukları gözlenmektedir. Onb. Kamil Bozkurt konuya “Benim de şansına hep helallaşıyoruz, öldürmeye götürüyorlar diye?” şeklinde işaret etmektedir.¹⁹ Ancak Türk askerlerinin endişe etikleri gibi (nöbetçilerden zaman zaman tehdit almalarına karşılık) esir mübadelesi sırasında ölen veya kaybolan Türk askerine rastlanmamıştır.

4.3. Yalı’dan “Gate To Freedom” Panmunjom Barış Köyü’ne

29 Temmuz günü subay kampında komünistlerin bugüne kadar hiç vermedikleri yiyecekleri ve giyecekleri gün be gün temin ettikleri dikkat çekilmektedir. Örneğin Çinliler et yemeklerini sıklaştırdıkları gibi; havlu, çorap, çamaşır, hazır sigara, diş tozu gibi malzemeleri de temin etmişlerdir. İlk defa mübadeleye tabi tutulan yaralı ve hasta esirlere de benzer muamelelerin yapıldığı anlaşılmaktadır; “O ara Çinli geldi ‘Hadi!’ diye söyle[n]meye başladı. Beni oradan

¹⁶ Akdoğan, a.y.

¹⁷ Yüksel, a.g.e., s.82.

¹⁸ a.e., s.83.

¹⁹ Bozkurt, a.y.

aldılar bölük karargâhına getirdiler. Komünist subayı orada bir kalıp sabun, bir çift çorap ve paket tütün verdiler. Oradan bizi alıp kamp karargahına götürdüler. Yedi kişi dördüncü kamptan toplandık.”²⁰

Nisan 1953’te hasta ve yaralılar ile başlayan esir mübadelesi, Ağustos’ta erler ve astsubayların iadesi ile devam etmiştir. Askerlerin esir kamplarından sevkıyatları farklı günlerde yapılmıştır. Ancak subayların iadesi Komünistlerce mübadelenin en son gününe planlanmıştır.

Örneğin esir mübadelesine hazırlık amacıyla Pyoktong’da 5 Ağustos’ta iade edilecek gruptaki BM askerleri, bir gün önce çırlıçiplak soyularak muayene edilmişlerdir. Ertesi gün esirler yanlarına konserve et, fasulye yağı, pişi ve diğer bazı kumanyalar verilerek Yalu Nehrinin güneyine geçirilmiş ve 95 kişi (Onb. Cavit Kepkebir hariç) Rus askeri kamyonlarına bindirilmiştir. Türk askerleri yol boyunca kendilerinden bir şeyler isteyen Kore halkına battaniye, elbise ve lastik ayakkabılarını kamyonlardan atmışlardır. Akşam 19.00’da Sinanju tren istasyonu gelen esirler, gübre taşınan vagonlarla yaklaşık 6 saat daha yol aldıktan sonra önce Sunch’on’a, sabah 04.30’da da Sunan’a varmışlardır. 06 Ağustos’ta Pyongyang’a gelen esir kabileleri buradan tekrar kamyonlara bindirilerek başka bir istasyona transfer edilmiş ve oradan tekrar trene bindirilmişlerdir. Oldukça aktarma içeren bu yolculuk esirlerin 08 Ağustos Cumartesi günü saat 23.00’te Keasong’a varmasıyla son bulmuştur. 9 Ağustos 1953 saat 07.00’de bu kabileye ait ilk on kişinin transfer edilmesiyle bu grubun mübadelesine başlanmıştır.²¹

“...şimdi arabaların içlerine bindirdiler, iki [kişi] karşılıklı böyle bindirdiler. Oradan da tren var, trenin içinde de onların esirleri var. Böyle canlı canlıyız hep. Eli defter, eli kayıtlı [görevli] hep insan dolu. Amerikalısı [vs.] bizim subaylardan dolu. Arabalardan, ben ikinci arabadaydım... O Çinli subayı bize korku veriyor. Türk milleti o korkuya aldanır mı? Şimdi biz arabada kötü muamele yaparsak, o esiri biliyor [kaydediyor]. ‘O değişmeyecek tekrar geri dönecek!’ diyor. Bak hep korkutuyor bizi!..

“Şimdi birinci araba okuyor, okuyor, bitti. Birinci araba geçti bu tarafa. Ondan sonra bizim arabayı yanaştırdılar. Ben ikinci arabadayım gayri... Beş altı kişi okuyacak, adım arkasından okunacak, ben gayri... Başladım böyle düğmeleri çözmeye. Öteki yanı başımdaki çocuk okundu, hemen beni okudular ‘Mestan Atar’

²⁰ Ulu, a.g.e., s.33.

²¹ Rusçuklu, a.g.e., s.304.

dediler. ‘Buradayım’ dedim. Hemen arkamda benim yazlık ceket. Çıkarıverdim, üstüne bastım o kolun; ‘Cart cart!’ bastım attım. Ondan sonra g..tümdeki donu [pantolonu] sıyırdım, onun bacağına üstüne bastım; ‘Cart Cart!’ sıyırdım, onu da attım. Atleyledik. [İç çamaşırlarıyla öylece] geçtim [bizim tarafa]. Şöyle bir dar bir yerd, gördüğümüz yok ya! Bir generalin biri de geliyormuş oradan bizim generallerden. General tabi, hiç bakmıyorum onun önünden geçicem ben. Onun önünden geçicen gayri! Hemen general; ‘Neredensin sen aslanım?’ dedi. ‘İzmirliyim komutanım!’ dedim. ‘Bravo!’ dedi...”.²²

Her iki taraf esirleri yukarıdaki örnekte olduğu şekilde kendilerine verilen giysileri parçalayarak yol kenarlarına atmışlardır. O an ki psikolojiyle bazı Türk askerlerinin de üzerlerindeki açık mavi elbiseleri yırtıp attıklarını ve sadece iç çamaşırları ile kaldıklarını ifade etmektedirler. Ancak BM tarafına geçtiklerinde bu durumdan rahatsızlık duydukları anlaşılmaktadır:

“Bizleri orada iki Türk karşıladı. Biri 40-45 yaşlarında, güler yüzlü bir zattı. Üzerinde yüzbaşı üniforması olmasına rağmen gerçekte mebusu. Diğeri de asteğmeni. O mebusun sonradan Reisicumhur Celal Bayar’ın kayınbiraderi olduğunu söylediler. Donlarla aşağı inince utandık...”.²³

Esirler çadırlarda yıkanmadan önce tıraşlarının yapıldığı belirtilmektedir:²⁴

“Ama nerede, pislikten yanımıza gelemiyorlar. Kokmuşuz iyice. Hemen bizi hamama götürdüler. Biz istiyoruz bir şeyler yiyelim. Doktorlar dolu. Dünya doktorları oradaydı. En güzel iyi doktorlar. Savaş şeylerine bakanlar. Hamam girdik. Ondokuz aylık saç bir parmak kir yapmış. Bir parmak kir yapmış. Islanıyor tozlanıyor, üst üste katlamış. Oradaki berberler zor ayırdılar. Böyle makaslan kırarak, miğfer gibi çıkardılar başımdaki şeyi. Herkes benim gibi. Sakallar öyle! Hamamda böyle bizi bir güzel yıkadılar. Bıraktık kendimizi, saldı gitti.”²⁵

Özgürlüğüne kavuşan askerlere bazı kişisel malzemeler (bir torba içerisinde; iç çamaşırı, terlik, havlu, sabahlık, jilet, ayna, diş fırçası ve macunu, sigara, kibrit ve tarak) dağıtılmıştır.²⁶ Daha sonra yemek ve komposto ikram edilmiş akabinde askerlerin isimleri ve adresleri kaydedilmiştir:

²² Atar, a.y.

²³ Rusçuklu, a.g.e., s.307.

²⁴ Koç(Karagöz), a.y.

²⁵ Bozkurt, a.y.

²⁶ Rusçuklu, a.g.e., s.308.

“Dedik; ‘Yahu bize yemek verin!’ . Konuşamıyoruz açlıktan. Getirdi dondurma verdi. Yahu ben dondurmayı ne yapayım? Açım ben! Meğer orada şey öyleymiş, doktorun taktığı. Neyse dondurmayı yaladık maladık, bir saat sonra bir tas şey geldi. Kavurma gibi bir şey, beyin sanki, beyin kavurması gibi bir şey. Onu yedik, öyle güzeldi ki! ‘Ohh dedik be! Gene verin bundan’. ‘Bu kadar’ dediler. Sonra sorduk ‘Yahu neydi bu yediğimiz?’ Meğer kaplumbağa, tospaymış. Tospa etiymiş. Hafif olduğu için. Midemizi birden yormamak için hafif şeyler. Onu da yedik.”²⁷

Bir başka çadırda ise tepeden tırnağa muayene olan askerlerden tahlil için idrar ve kan örneği alınmış, daha sonra ahşap bir binada askerlere elbise, ayakkabı ve kep dağıtımı yapılmıştır. İçinde yatakların bulunduğu uzun çadır ise esirlerin dinlenmeleri için ayrılmıştır.²⁸ Askerler kendileri için tesis edilmiş olan sonuncu binadan çıkarken de filit pompası ile ilaçlanmışlardır. Sonrasında 15 dk’lık bir ambulans yolculuğuyla Hürriyet Köyü’ne, oradan da helikopterlerle Seul’e gönderilen askerler, hastaneye vardıklarında detaylı bir muayeneden geçirilmişlerdir. Bir gece hastanede kaldıktan sonra ertesi gün (10 Ağustos 1953) uçakla Tokyo’ya daha gelişmiş bir hastaneye sevk edilmişlerdir.²⁹

Türk subay grubu ise 20 kişilik gruplar halinde kamyonlarla geceli gündüzlü bir yolculuktan sonra Panmunjon Köyü yakınlarında, yüksekçe bir tepenin üzerinde kurulu olan çadırlı bir ordugaha yerleştirilmişlerdir. Pamnunjon Köyü çadırlı ordugâhın kurulu olduğu bu tepeden gözükmekte olup, buradan her gün 3-5 kamyon esir iade edildiği belirtilmektedir. Fakat mübadele sırasında bir ara esir mübadelesinin 10 gün kadar durması sebebiyle çadırlarda kandil ışığında oturmaktan sıkılan ve endişelenen subaylar, o sırada gece ışıklarla aydınlatılmış Panmunjon Barış Köyü’ne kaçma planları dahi yapmışlardır. Türk Subaylarına iade sırası düşük rütbelilerin iade edilmesinden sonra ancak 30 Ağustos günü gelmiştir. Subaylar da kamyonlarla barış köyüne yol alırken karşıdan kamyonlarla gelen komünist esirlerin üzerlerindeki giysileri parçalayıp attıkları, çıplak bir vaziyette şarkılar söyledikleri belirtilmektedir. Örneğin Yzb. Hamid Yüksel yol kenarlarının yırtılmış elbiseler ve botlarla dolu olduğunu vurgulamaktadır. Subaylar köyde Kızılhaç çadırları önünde kamyonlardan indiklerini ve görevlileri takip ederek önce sahra hamamına girdiklerini;

²⁷ Bozkurt, a.y.

²⁸ Atar, a.y.

²⁹ Rusçuklu, a.g.e., s.308.

sonrasında çadırlarda hazırlanmış olan kuştüyü yataklarda iç temiz çamaşırlarıyla istirahat çekildiklerini anlatmaktadırlar:

“Nefis çorbalar, süt, meyva suları, arkadan dondurma sanki bundan önceki yaşantımız bir rüya idi. Hakiki dünyamıza uyanınca dönmüştük. Oradan yine birleştirilmiş çadırları takiben don gömlek eşya deposuna gittik, orada bedenimize uygun elbise ve ayakkabı giyerek bu defa istirahat çadırına alındık orada ilk defa bir Türk yüzbaşı ve bir asteğmen bizi karşıladı. Sarıldık ve öpüştük, bir köşeye getirildik. Oturmak için döndüğümde arkamda Türk bayrağını görüverdim. İçim bir tuhaf olmuştu, hemen bayrağa sarılıp öptüm. İşte o zaman ağlayı verdim...”³⁰

Öte yandan rütbeleri için getirilen yıldızların eksik ve farklı büyüklüklerde olmasıyla birlikte kinayeli bakışlara ve ilgisiz karşılamaya içerleyen Yzb. Yüksel, o an ki duygularını şöyle ifade etmektedir:

“Dönüşümün ilk etabı, ilk ilgisizlikle başlamıştı. Buda çok hassas ve ezik ruhuma rencide etmişti. İnşallah bu karşılama ilk ve son olurdu. Tam 28 ay yurdundan ayrı hasret ellerinde geçmiş ezikliği vardı içimde, artık sıcak kollara ve samimi hasretim, kinayeli bakışlar izleyen gözler, ilgisiz karşılamalardan müteessir oluyordum. Ne yapmıştım, gönüllü olarak Kore Muharebelerine katılmış, emredilen bölgelerde muharebe etmiş emirsiz görev yerini terk etmemiş, Tugayın çekilmesini sağlamak için bölüğümle şehitler vererek yaralı olarak düşmana tutsak edilmiş bir yüzbaşı olarak böyle karşılanmam cidden acıydı.”³¹

Helikopterlerle PO askeri hastanesine gelerek bir gece konaklayan subaylar daha sonra nakliye uçağı ile Hani dağ havaalanı indirilmişler, oradan da taksilerle Tokyo yakınlarında bulunan bir askeri hastaneye sevk edilmişlerdir.

4.4. Esir Mübadelesinde Türk Kızılayı Faaliyetleri

Kore Savaşının başlamasından sonra ilk kez 23 Haziran 1951’de, S.S.C.B’nin BM temsilcisi Jacop Malik’in Amerika’da yaptığı bir radyo konuşmasında gayri resmi ve kapalı şekildeki barış telifinden sonra; ateşkes konusunda 1952 yılına kadar ciddi bir ilerleme olmadığı görülmektedir. Bu süre zarfında özellikle komünistlerin Kızılhaç’ın taleplerine (esir kampları ziyareti, kamplara yardım götürülmesi vb.) müsaade etmemesi sebebiyle, Kızılay’ın Kore’de gözle görünür bir faaliyet

³⁰ Yüksel, a.g.e., s.84.

³¹ a.e., s.85.

içerisinde olamadığı anlaşılmaktadır. Ancak 25 Şubat 1952’de Amerikan Kızılhaç’ından, Ankara’daki Kızılay Cemiyeti Merkezi’ne gönderilen telgrafta, ateşkes görüşmelerinde sağlanan ilerleme sebebiyle, esir mübadelesi için karma Kızılhaç heyeti kurulması hedeflendiğinden söz edilmektedir. Bu amaçla 72 saat içinde Tokyo’ya hareket etmek üzere İngilizce konuşan, bedenen sağlam iki erkek Kızılhaç memurunun hazır tutulması istenmektedir. Yine aynı telgrafta Kızılhaç heyetlerinde çalıştırılmak üzere gönderilecek bu memurların (welfare officer) tıpkı bütün heyet üyeleri gibi ayırt edici bir üniforma giyecekleri ve üniforma üzerinde Kızılhaç’ın amblemini taşıyacakları ifade edilmektedir. Heyette görev alacak iki personelin askeri giriş izinlerinin alınabilmesi için; adı-soyadı, doğum tarihi, milliyeti ve hareket edecekleri saatin bildirilmesi istenmektedir. Mesajın sonunda bir sonraki yazılı bildirme kadar bu konuda herhangi bir yayın yapılmaması istenmektedir.³²

140 kişiden oluşması hedeflenen karma Kızılhaç heyetine, Komünistlerin ve Birleşmiş Milletlerin yetmişer kişiyle katkıda bulunması planlanmıştır. Birinci grup (heyet) her iki taraftan otuzar olmak üzere toplam 60 kişiden oluşacak ve Komünist kontrolü altındaki bölgede çalışacaktır. Bu heyetteki görevliler esirlerin nakil, iye ve barınmalarının temini işleriyle meşgul olacaklar ve komünist askeri komutanlara tabi bulunacaklardır. İkinci heyet ise yine her iki taraftan 10 kişi olmak üzere toplam 20 üyeden oluşacak ve yine esirlere ait yukarıda belirtilen işleri yapmak üzere askeri saha dışında ilgili komutanlıklara bağlı olarak çalışacaklardır. 30 + 30 toplam 60 üyeden oluşacak üçüncü heyetteki görevlilerin ise BM Komutanlığı kontrolü altındaki alanda çalışacaktır.

Buna göre karma Kızılhaç heyetinde görev almak üzere Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâletinden Dr. Kadri Olcar hazırlık çalışmalarına katılmak üzere seçilmiş ve Tokyo’ya gönderilmiştir. Kızılay Neşriyat ve Propaganda Şefi Orhan Çandarlı ise Japonya’ya gönderilmeye hazır vaziyette bir süre bekletilmiştir. 12 hafta Japonya’da ve Kore’de hazırlık çalışmalarına katılan Dr. Olcar’ın barış görüşmelerinin tıkanması vb. sebeplerle Genel Müdürlük tarafından geri çağırılması neticesinde Türkiye’ye döndüğü anlaşılmaktadır.³³ Dr. Olcar Japonya dönüşünde basın açıklaması için

³² K.A., Dosya No: 4370 (“**Telgraf**”, Belge Kayıt No: 26 Şubat 1952/3228)

³³ K.A., Dosya No: 4370 (“**Kore Harbi ve Cemiyetimizin Vaziyeti Hakkında Not**” başlıklı belgenin üzerinde tarih, isim ve imza yoktur. Dr. Kadri Olcar’ın Kızılay Genel Merkezini zamanında bilgilendirmediği ve gönderdiği bilgilerin de yeterli olmadığı diğer raporlara yansımıştır)

kaleme aldığı yazıda; Tokyo’da bulundukları sırada yaralı Türk Subay ve erlerinin ziyaret edildiği, Amerikan Kızılhaç’ın çalışmalarının incelendiği, kurslara iştirak edildiği, üst düzey yetkililerle tanışıldığı ve sonrasında oryantasyon için Pusan’a geçilerek oradaki konferansta bulunulduğu ve eğitim alındığı gibi hususları belirtmiştir. Bunlara ilave olarak oryantasyon sırasında Kore’deki BM esir kamplarından iki tanesinin ziyaret edildiğini de belirtmiş ve barış anlaşması imzalanması durumunda kendilerinin derhal faaliyete geçmeye hazır olduklarını söylemiştir.³⁴

Dr. Olcar yukarıdaki basın açıklaması haricinde Kızılay Genel Merkezi Başkanlığına sunduğu raporda, 2 No.lu esir kampında 8 ; 5 No.lu esir kampında 227 kişi olmak üzere, komünist esir kamplarında toplam 235 Türk askerinin esir bulunduğu belirtilmiştir. Bu sebeple Kızılhaç nezdinde Kore’de görev dağılımı yapılırken kendisinin Amerikan Kızılhaç temsilcisi ile Türk askerlerinin en çok bulunduğu 5 No.lu kampta görev alacak şekilde bir planlama yapılmasına gayret ettiği anlaşılmaktadır. Orhan Çandarlı’nın ise Güney Kore’de görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır.³⁵

Fakat 1952 yılında barış görüşmelerinin tıkanmasından ve çalışmalarının sonuçsuz kalmasından sonra, 1953 baharına kadar sıcak bölgede dikkati çeken bir heyet faaliyetine rastlanmamıştır. Buna karşılık 1953 Nisan’ında yaralı ve hasta esir değiş tokuşunun gerçekleşmesiyle Amerikan Kızılhaç’ının tekrar ön plana çıktığı görülmektedir. Bu nedenle esirlerin mübadelesiyle ilgili ön çalışmaların çoğunu 1952 yılında tamamlayan BM Karma Kızılhaç Heyeti’nin tekrar aktif görev yapabilmesi amacıyla, Amerikan Kızılhaçının Türk Kızılayı ile bir kez daha temasa geçtiği anlaşılmaktadır.

Amerikan Kızılhaçının 8 Haziran 1953 tarihinde Türkiye Kızılay Cemiyeti’ne gönderdiği telgrafta 1952 yılında olduğu gibi iki personelin hazır bulundurulması talep edilmektedir. Bu kez Kızılay Cemiyeti’nin, Kore’ye gönderilecek Karma Kızılhaç Heyetinde görev alacak iki personelin seçiminde daha hassas davrandığı görülmektedir. Bu sebeple Kore’ye gönderilmek üzere Türk Kızılay Cemiyeti Murahhaslarından Umumi Katip Kütahya Mebusu Dr. Ahmet İhsan Gürsoy ve

³⁴ K.A., Dosya No: 4370 (“**Basına**”) [Belgenin üzerinde isim ve imza bulunmamasına rağmen metnin Dr.K.Olcar’ın tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır.]

³⁵ K.A., Dosya No: 4370 (“**Kore Savaşı Harp Esirleri Mübadelesi Hazırlıkları Hakkında Rapor**” Belge Kayıt No: 27 Haziran 1952/9674)

Umum Müdür Fikri Akurgal'ın görevlendirildiği ve ikilinin 22 Haziran 1953'te Tokyo'ya vardıkları görülmektedir.³⁶

Kızılây genel müdürü Fikri Akurgal, Kuzey Kore'de görev yapan heyet içinde yer almış ve çalışmıştır. F.Akurgal, karma heyetin Kuzey Kore'deki görevleri sırasında 6 - 23 Ağustos tarihleri arasında esir kamplarına ziyaretlerde bulunmuştur. Ziyaret boyunca Komünistlerin karma heyetin taleplerine çoğunlukla olumsuz yanıt vermesi sebebiyle, heyet ancak Manpo ve Pyoktong olmak üzere iki esir kampını ziyaret edebilmiştir. Fakat kampın heyetin gelişinden önce 5 Ağustos'ta boşaltılması sebebiyle, burada bulunan Türk askerleri ile görüşme imkanı bulanamadığı ifade edilmektedir. Ayrıca komünistlerin 18 günlük inceleme gezisi boyunca esirlere ait mezarlıkları göstermedikleri gibi, heyetin ancak 30 esirle konuşmasına müsaade ettikleri belirtmektedir. Türk Kızılây ekibin diğer üyesi İhsan Gürsoy ise Orta Mıntıka Heyetinde görev almıştır. Dr.Gürsoy ayrıca 6 kişilik koordinasyon grubunda da çalışmıştır. Türk heyetinin yurda dönüş tarihi 14.10.1953 olarak gözükmektedir.³⁷

Türk Kızılây Cemiyeti, 1953 yılında gazetelerde çıkan komünistlerin BM esirlerinin çoğunu Sibiry'a gönderdikleri haberlerinin etkisiyle,³⁸ Kore Savaşı sona ermesinden sonra da özellikle kayıp askerlerin Kızılhaç kanalıyla soruşturulması işlemlerini uzun süre takip etmiştir.³⁹

4.5 Esirlerin Değiş-Tokuş Sürecindeki Ayrıntılar

4.5.1 Hasta ve Yaralı Esirlerin Mübadelesi

Bilindiği üzere mübadele süresince BM kabul merkezlerinin Amerikan Kızılhaçı idaresinde olması planlanmış ve esirlerin Panmunjom'dan (Gate to Freedom) 22 km uzaklıkta Munsan'da bulunan "*Hürriyet Köyüne (Freedom Village)*" nakledilebilmeleri için ilk başta 60 adet ambulans hazırlanmıştır. Fakat mübadele hazırlıklarının yapıldığı günlerde gazete yayınlanan bir haberde BM esirlerinin bir kısmının Komünistlerce Rusya'ya sevk edildiği hatta bazılarının öldürüldüğü yazmaktadır. Haberde "*...esirlerin bir kısmı, bunların arasında bazı*

³⁶ **Korede Esir Mübadelesi 1953**, s.4. [Dr.Ahmet İhsan Gürsoy Celal Bayar'ın kızı ile evlidir.]

³⁷ **Korede Esir Mübadelesi 1953**, s.8,23. [İki temsilci Kore'de esir mübadelesinde gösterdikleri yaralılıklar sebebiyle Aralık 1953'te takdimname ile ödüllendirilmiştir]

³⁸ "Kore'de kızılârla ilk anlaşma imzalandı" **Milliyet**, 12 Nisan 1953, s.1.

³⁹ K.A., Dosya No: 4370.[Kızılhaç ile bu konuda birçok yazışma yapılmıştır. Bkz. 2 Haziran 1961 ve 5 Şubat 1957 tarihli yazışmalar]

Türk esirleri de doğrudan doğruya Rusya'ya sevk edilmiş olup ya Kızıl ajanı ve propagandacısı olarak çalışmak veyahut esir kamplarını boylamak şıklarından birini seçmeye mecbur edilmişlerdir." şeklinde bir ifade yer alması, mübadele öncesinde ailelerde şaşkınlık ve tedirginlik yaratmaktadır.⁴⁰ Komünistlerin beyanlarına göre esir kamplarında 234 Türk askeri esir olarak tutulmaktadır.⁴¹

Hasta ve yaralı esirlerin "little switch" adı verilen değişimi 20 Nisan 1953 Pazartesi günü Kore yerel saatiyle 9.00'da başlamıştır. BM ile Komünistlerin esirleri taşıyan kamyonların birbirlerinden ayırt edebilmek için kırmızı bayrak kullanılması kararlaştırılmıştır. Gün içerisinde 100 BM askerine karşılık, 400 Kuzey Koreli ve 100 Çinli asker olmak üzere toplam 500 komünist esir değişimi yapılmıştır. Birleşmiş Milletlere ait 100 kişilik esir kafilesi içerisinde; 4 Türk, 12 İngiliz, 30 Amerikalı, 1 Kanadalı, 1 Güney Afrikalı, 1 Yunan, 1 Filipinli ve 50 Güney Koreli savaş esiri bulunmaktadır.

O günkü gazete haberlerine göre ilk iade edilen BM askeri (ayak donması sebebiyle hastalanan) Limnos Adasından Klentzos Konstantinis'dir. Müteakiben gün içerisinde teslim edilen ilk Türk askerlerinin isimlerinin Er Halit Küçük, Davut Acar, Ali Bilir ve Çvş.Ömer Ulu olduğu anlaşılmaktadır. Tespit edildiği kadarıyla Er Davut Acar'ın ikisi göğsünde, biri bacağında diğeri de kolunda olmak üzere vücudunda dört kurşun bulunmaktadır. Er Ali Bilir ise ağır yaralı olduğu için sedye ile teslim edilmiştir. Esir değişimine başladıktan sonra zaman zaman bölgede top seslerinin duyulduğu hatta bazı top mermilerinin yakındaki pirinç tarlalarına düştüğü rapor edilmektedir. Ayrıca esirlerin üzerinde iade sırasında; mavi renkli pamuklu kumaştan bir üniforma, siyah keten ayakkabı, mavi renkli battaniye ve başlarında mavi işaretli kepler bulunmaktadır.⁴²

Teslim alınan ilk esirler ambulanslarla Hürriyet Köyüne nakledilmişlerdir. BM esirleri teslim alındıktan sonra Munsan'a getirilmiş, burada BM Baş Komutanı Gen. Mark Clark ve 8'inci Ordu Komutanı Gen. Maxwell Taylor tarafından karşılanmıştır. Esirlerin 21 Nisan Salı günü uçakla Tokyo'ya sevk edilecekleri ve oradan da uçakla Türkiye'ye gönderilecekleri belirtilmektedir.⁴³

⁴⁰ "Kızılların bir kısım Türk esirlerini Rusya'ya yolladıkları bildiriliyor", **Hürriyet**, 12 Nisan 1953, s.6 [Gazetenin haber kaynağının Amerika'da yayınlanmakta olan "Esquire" dergisi olduğu anlaşılmaktadır.]

⁴¹ "Kore'de Türk esirlerin listesi", **Hürriyet**, 18 Nisan 1953, s.1.

⁴² "Kore'de esir mübadelesi dün sabah başladı", **Hürriyet**, 21 Nisan 1953, s.1.

⁴³ "Hürriyete kavuşan esirlerimizin anlattıkları" ve "Esirlerin mübadelesine nihayet dün başlandı", **Milliyet**, 21 Nisan 1953, s.1.

Gazetelerden edinilen bilgeye göre 21 Nisan 1953 tarihindeki karşılıklı esir değişimde 15 Amerikalı, 12 İngiliz, 3 Türk ve 50 Güney Koreli özgürlüğüne kavuşmuştur. İade edilen üç Türk askeri Çvş. Muzaffer Şenburç, Er İbrahim Odacı ve Er İbrahim Yavaş yakındaki hastaneye sevk edilirken, bir gün önce iade edilen 4 Türk askeri de Tokyo'ya varmış ve Türk İrtibat Grup Şefi Bnb. Sami Küçük tarafından karşılanmışlardır.⁴⁴ Diğer bir gazete haberlerinden göre bugüne kadar iade edilen esirlerin tamamı Tokyo'ya varmışlardır.⁴⁵

24 Nisan 1953'de 4 Türk, 40 Amerikalı, 4 İngiliz, 25 Güney Koreli, 1 Kanadalı ve 1 Hollandalı esir daha iade edilmiştir. Türk esirler; Çvş.Halil İbrahim Çınar, Er'ler Kadir Yılmaz, Şevki Aydın ve sedyeyle taşınan Mehmet Oğuz, Türk irtibat subayı Celal Çağlar tarafından karşılanmıştır.⁴⁶

25 Nisan mübadelesinde ise 17 Amerikalı, 4 Türk, 4 İngiliz ve 25 Güney Koreli asker iade edilmiştir. Türk askerleri Er Mehmet Durgun, Mustafa Sayıcı, Arif Akıncı, Onb. Ahmet Ünlü'dür. Er Arif Akıncı ile Ahmet Ünlü'nün sıtma olmaları sebebiyle basınla konuşmalarına müsaade edilmediği anlaşılmaktadır. Komünistlerin esirlerin elbise ceplerine propaganda broşürleri koydukları görülmüştür.⁴⁷

Yaralı ve hasta esirlerin iade operasyonu 26 Nisan 1953 Pazar günü; 15'i Türk olmak üzere 84 BM askerinin iade edilmesi ile sonuçlanmıştır. Karşılıklı iade edilenlerin toplamı ise 684 kişi olmuştur.⁴⁸ Aynı gün mütareke görüşmelerine yeniden başlandığı görülmektedir.

4.5.2 Esir Mübadelesi

A.B.D. Ordu Dairesi savaş esiri askerlerin kamplarından ülkelerine gönderdikleri 30.000 mektup ve komünist radyolarda isimleri geçen esirler üzerinde yaptıkları çalışmalara göre komünistlerce bildirilenden sayıdan 1.300 esir daha fazla olduğu iddia edilmektedir.⁴⁹ Bununla birlikte ateşkes anlaşması imzalanana kadar geçen süre zarfında görüşmelerin defalarca çıkmaza girmesi, çocukları cepheye olan ve esir kamplarında tutulan aileler için manevi baskı oluşturmuştur. Nitekim Komünistlerin ateşkes anlaşmasının imzası öncesinde cephe hattında daha iyi bir

⁴⁴ "600 esir hürriyete kavuştu", **Milliyet**, 22 Nisan 1953, s.1.

⁴⁵ "Kore'de kızıkların iade ettikleri Türk esirlerin sıhhatleri iyi", **Hürriyet**, 23 Nisan 1953, s.1.

⁴⁶ "Dört esirimiz daha hürriyete kavuştu", **Milliyet**, 25 Nisan 1953, s.1.

⁴⁷ "4 askerimiz daha hürriyete kavuştu", **Milliyet**, 26 Nisan 1953, s.1.

⁴⁸ "Mütareke müzakeresi gene çıkmaza giriyor", **Milliyet**, 27 Nisan 1953, s.1.

⁴⁹ "Kızıkların gizlediği esirler", **Hürriyet**, 16 Nisan 1953, s.5.

pozisyon elde etmek ve mütareke görüşmelerde ellerini daha da güçlendirmek amacıyla saldırılarına devam etmekte oldukları anlaşılmaktadır.⁵⁰ Bu sebeple Kore’de görev yapmakta olan 3’üncü Türk Tugayının ateşkes görüşmeleri yapıldığı sırada, bu saldırılarda birçok kayıp verdikleri görülmektedir. Örneğin Milli Savunma Temsil Bürosu’nun 22 Haziran 1953 tarihli 74 No.lu tebliğine göre yalnızca son çarpışmalarda 49 Türk askerinin şehit olduğu belirtilmektedir.⁵¹ Daha sonraki günlerde ölüm ve yaralı haberleri verilmeye devam edilirken, cephedeki çarpışmalarda bazı askerlerden haber alınamadığı ve bu sebeple bu askerlerin kayıp (gaip) ilan edildiği anlaşılmaktadır.⁵² Kayıp olarak kayıtlara geçen bu askerlerin bazılarının esir düşmüş olabileceği düşünülmektedir.

27 Temmuz 1953’te ateşkes anlaşmasına göre esir değiş-tokuşuna 4 Ağustos 1953’te başlanmasına karar verilmiştir. Buna ek olarak son çarpışmalarda hayatlarının kaybeden askerlerin de iade edilmesi konusunda mutabakat sağlanmıştır.⁵³ Bu anlaşmaya göre esir değişimine gecikmeksizin başlanmıştır. İlk gün yani 4 Ağustos 1953 Salı günü, Hürriyet Köyünde, Birleşmiş Milletler 2.750 komünist esiri iade ederken; Komünistler de buna karşılık 400 BM askerini iade etmişlerdir. İlk gün iade olunan BM askerinin içerisinde 23 Türk askeri bulunduğu görülmektedir. Bu askerler; Mehmet Yasak, Mehmet Ali Demir, Ruşen Şahin, Ali Osman Saraç, Jan Andronikyan, Cemal Balcı, Ali Ferah, Ahmet Yassıtaş, Ali Mercan, Durmuş Ak, Ali Erol, Faik Kutlu, Hüseyin Kulakil, Halil Tutuk, Ali İhsan Güven, Ali Tepetaş, Abdullah Berbaş, Ali Delibaş, Cemal Azman, Kevri Bektaş, Hilmi Adanalı, Ali Sait Etvarı ve Halis [Atık]’dir.⁵⁴

6 Ağustos’ta 10⁵⁵; 7 Ağustos’ta 25⁵⁶; 8 Ağustos’ta 35⁵⁷; 9 Ağustos’ta 12⁵⁸; 10 Ağustos’ta 25⁵⁹; 11 Ağustos 1953 Salı günü 23⁶⁰ ve bir sonraki gün 25⁶¹ esir daha

⁵⁰ “Mütareke temasları olurken Kore’de kızıl hücumları birbirini kovalıyor“ **Hürriyet**, 15 Haziran 1953, s.1. ; “Kore’de kızılların ikiyüzlü siyaseti - Kızılar şimdide de mütarekenden evvel 38. arz dairesine ulaşmak için taarruz ediyorlar ”, **Hürriyet**, 17 Haziran 1953, s.1.

⁵¹ “Korede 49 yiğit şehit oldu” **Hürriyet**, 23 Haziran 1953, s.1.

⁵² “35 şehit, 2 kayıp daha verdik” **Hürriyet**, 7 Temmuz 1953, s.1.

⁵³ “Ölümler de mübadele edilecek” **Yeni Sabah**, 5 Ağustos 1953, s.2.

⁵⁴ “Kore’de 23 Türk esiri aide edildi”, **Hürriyet**, 6 Ağustos 1953, s.1. “Esir mübadelesi devam ediyor” **Akşam**, 6 Ağustos 1953 s.1 ; **Cumhuriyet**, Sayı:10.423 (6 Ağustos 1953), s.1.

⁵⁵ “İade Edilen Türk Esirleri” **Akşam**, 7 Ağustos 1953, s.2.

⁵⁶ “Kızılaların Esirlerimize İşkencesi” **Akşam**, 8 Ağustos 1953, s.2.

⁵⁷ “Türk esirler” **Akşam**, 9 Ağustos 1953, s.1. ; **Cumhuriyet**, 9 Ağustos 1953

⁵⁸ “Türk esirler” **Akşam**, 9 Ağustos 1953, s.1.

⁵⁹ “Kore’de hürriyetine kavuşan Türkler”, **Cumhuriyet**, 11 Ağustos 1953, s.1. ; “Bu sabah 25 esirimiz daha iade edildi” **Akşam**, 10 Ağustos 1953, s.2.

⁶⁰ “İade edilen esirlerimiz” **Akşam**, 11 Ağustos 1953, s.2.

iade edildiği görülmektedir. Bu tarihten sonra iade olunan BM askerleri içerisinde bir süreliğine Türk esir bulunmamaktadır. 23 Ağustos 1953 tarihli habere göre, BM'nin 78.820 adet esir iade etmesine karşılık, Komünistlerin elindeki Amerikalı esirlerin ancak yarısının teslim alınabildiği belirtilmekte ve bugün 31 Türk askerinin özgürlüğüne kavuştuğu ifade edilmektedir.⁶²

29 Ağustos 1953'te Türk subaylardan Kazım Ün, Ali Büyükkirişçi ve İsmail Oknas olmak üzere 3 kişinin özgürlüğe kavuştukları görülmektedir. 30 Ağustos'ta ise Yzb. Hamid Yüksel, Yzb. İhsan Serim, Astsubay Yakup Serdar ve Çvş. Nafi Güley dahil olmak üzere 4 Türk askeri daha iade edilmiştir.⁶³ 1 Eylül 1953'te mübadele edilen Türk askeri sayısı ise toplamda 20 kişi olmuştur.⁶⁴

Esir mübadelesi içlerinde 4 Türk askerinin bulunduğu son BM kafilesinin iade edilmesiyle 6 Eylül 1953'de son bulmuştur.⁶⁵ Fakat 19 Eylül 1953'te Komünistlerin bir Türk ve 12 Güney Koreli askeri daha iade ettikleri görülmektedir. İade edilen Türk askerinin Onb. Cavit Kep[k]ebir olduğu anlaşılmaktadır. O günkü gazetelerde yayınlanan konuya ilişkin haberlerde “*Kızılar bu esirlerin evvelce memleketlerine dönmemeye karar vermiş olduklarını fakat sonradan fikir değiştirdiklerini bildirmişlerdir.*” şeklinde bir açıklama bulunmaktadır.⁶⁶

4.6. Esirlerin Tokyo’da Tedavi ve İntibak Süreci

Esirler Kore’den Tokyo yakınlarındaki askeri hastaneye (Tokyo Army Hospital) sevk edildikten sonra kontrol, tedavi, bakım ve sorgu sürecinden geçmişlerdir. Muayeneler sırasında detaylı bir tetkik yapıldığı anlaşılmaktadır; Er Hacı Baran bu durumu “*Muayene ettiler, her şeye baktılar. Zürriyete bile baktılar.*” şeklinde ifade etmektedir.⁶⁷

Türk subaylar ise hastane kontrolünden hemen sonra (yaralı ve hasta olanlar hariç) yine Amerikalılar tarafından esirler için hazırlanan misafirhaneye nakledildiklerini belirtmektedirler. Bu misafirhanede esirlere iyi bir intibak süreci sağlanmaya çalışılmasına rağmen, subaylara Türk yetkililerce maddi destek

⁶¹ “Bu sabah iade edilen esirlerimiz” **Akşam**, 12 Ağustos 1953, s.2.

⁶² “Bu sabah iade edilen esirler”, **Akşam**, 23 Ağustos 1953, s.1.

⁶³ “Korede 20 Türk esiri daha hürriyete kavuşuyorlar”, **Cumhuriyet**, 1 Eylül 1953, s.1.

⁶⁴ “20 esirimiz daha hürriyete kavuştu”, **Akşam** 1 Eylül 1953, s.1.

⁶⁵ “Esir mübadelesi bugün sona erdi,” **Akşam**, 6 Eylül 1953, s.1.

⁶⁶ “Bir kızıl iftirası”, **Akşam**, 19 Eylül 1953, s.2.

⁶⁷ Baran, **a.y.**

sağlanmaması sebebiyle ilk günlerde kantinden faydalanılamamış, şehri gezme, alışveriş imkanı yaratılamamıştır. Subaylar tarafından gerekli girişimlerin yapılması neticesinde, bir Türk Korgeneral tarafından kendilerine borç senedi imzalatılarak subaylara 150’şer, astsubaylara 100’er Dolar para verilmiştir. Oysa kendileri ile birlikte Tokyo’ya gelen Amerikalı ve İngiliz subaylar esir kamplarında geçen süre zarfında biriken maaşlarının bir kısmını daha Tokyo’ya geldikleri ilk gün almışlardır. Zira her bir Amerikalı ve İngiliz subay için (rütbesine göre değişkenlik gösteren) 10–15 bin Dolar veya Sterlin tutarındaki alacaklarının kendilerine bir çek ile takdim edildiği ifade edilmektedir.⁶⁸

Benzer sıkıntılarla Komünistlerce iade edilen Türk er ve erbaşların da karşılaştığı görülmektedir. Er Mestan Atar, kendilerine bulundukları kamptan çıkış izni verilmediği için hastane içerisinde dolaşmak zorunda kaldıklarını ve sonunda üç arkadaş kamptan kaçtıklarını üzümlere anlatmaktadırlar. Er Hacı Baran da benzer şekilde arkadaşıyla hastane bahçesinde yer alan bir kavak ağacından faydalanarak kaçtıklarından ve şehri gezdikten sonra güç bela hastaneye döndüklerinden bahsetmektedir.⁶⁹ Bu tür olumsuzlukların yanında gaziler hastanede kaldıkları süre boyunca kendilerine çok iyi bakıldıkları konusunda hem fikir oldukları görülmektedir.

İntibak ve tedavilerinin önemli bir kısmı tamamlanan askerlerin ilk gemi ile yurtlarına gönderilmeleri kararlaştırılmıştır. Ağır yaralı veya hasta olan esirlerle; bedenlen veya ruhsal açıdan deniz yolculuğu yapamaya elverişli olmayanların Tokyo’da tedavi sürecine devam edilmiştir. Yurda dönüş yolculuklarında kullanılan asker nakliye gemilerinde ameliyathane dahil pek çok tedavi imkanının olması sebebiyle, durumu deniz yolculuğuna elverişli olan askerlerin bir çoğunun tedavilerine gemide devam edilmiştir. Örneğin Kore Savaşında yaralı askerlerin nakliyesinde kullanılan 350 hasta kapasiteli Danimarka bandıralı “*Jutlandia*” hastane gemisinin Türk esirlerinin yurda dönüşünde kullanılmıştır. Bu gemiyle yurda dönen esirlere yolculuk sırasında kartpostal şeklinde gemiye ait birer hatıra fotoğrafı verilmiştir.

Bazı esirlerin Amerika’ya tedaviye gönderildiği konusundaki duyumlara dair bir kanıt elde edilememiştir.

⁶⁸ Yüksel, **a.g.e.**, s.86.

⁶⁹ Atar, **a.y.** ; Baran, **a.y.**

4.7 Esirlerin Yurda Dönüş Yolculukları ve Türkiye’de Karşılansmaları

Nisan 1953’te iade edilen 15 yaralı ve hasta Türk esirlerinden sağlık durumu ağır olan Muzaffer Şenburç, Ali Bilir ve Mustafa Sayıcı haricindeki diğer 12 Türk esirinin bir süre daha hastanede tutulmasına müteakiben, ilk gemi ile Türkiye’ye gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Fakat bu 12 Türk askerinin 26 Nisan’da Tokyo’den Kore’nin Inchon Limanına hareket edecek ve sonrasında Türkiye’ye de uğrayacak olan General R. M. Blatchford isimli askeri gemiye bindirilemediği; bunların tedavilerine birkaç gün daha Tokyo’daki hastanede devam edildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle geminin Tokyo’dan kalkışından daha sonra, 2 Mayıs 1953’te uçakla önce Seul’e sevk edildikleri ve bir gün sonrasında 3 Mayıs 1953’te Kore’nin İnçon (Incheon) limanında aynı gemiye katıldıkları görülmektedir.⁷⁰ Bu nedenle İnçon’dan gemiye katılan hasta ve yaralı 12 Türk askeri ile bir Yunan esirinin tedavilerine uzun süren deniz yolcuğu boyunca devam edildiği düşünülmektedir. Her halükarda 12 esir ile birlikte cephede yaralanan 3’üncü Türk Tugayına ait yaralı bazı Türk askerlerinin 28 Mayıs 1953 saat 07.00’da İzmir’e yanaşan gemiden tahliye edildikten sonra, tetkik ve tedavileri için hastaneye sevk edildikleri görülmektedir.⁷¹

Hasta ve yaralı olduğu için 12 kişilik esir kafilesine katılamayan Çvş. Muzaffer Şenburç ise önce Tokyo’da *Eneks* isimli hastaneye yatırılmış; burada yaralarına ilk müdahaleler yapıldıktan sonra başka bir askeri hastaneye (Tokyo Army Hospital) sevk edilmiş ve burada ameliyat olmuştur. 17 gün sonra bu hastaneden alınarak *Kemomya* isimli eğitim kampına; sonrasında intibak bozukluğu sebebiyle tekrar askeri hastaneye sevk edilmiştir. Çvş. Şenburç’un tedavi sonrası 26 Temmuz 1953’te Yokohoma’dan hareket eden General R. M. Blatchford isimli gemiye katıldıktan sonra 27 Ağustos 1953’te 3’üncü Türk Tugayının yurda dönen ilk kafilesıyla İzmir’e geldiği anlaşılmaktadır.⁷²

1953 Ağustos ve Eylül aylarında iade edilen esirlerden Yzb. Hamid Yüksel ve yanındaki subay, astsubay ve çavuşların ise, Tokyo’dan 9 Eylül 1953’de bir Amerikan uçağıyla ayrıldıkları belirtilmektedir. Kafileyi taşıyan uçağın Filipinlerde bulunan Mark Clark Amerikan askeri üssüne iniş yapması sebebiyle askerler burada

⁷⁰ “12 esirimiz yurda dönüyor”, **Milliyet**, 3 Mayıs 1953, s.1 ; “12 kişilik kafile dün yola çıktı” **Hürriyet**, 3 Mayıs 1953, s.1.

⁷¹ “Yaralı ve esirlerimiz Kore’den dün döndüler”, **Hürriyet**, 29 Mayıs 1953, s.1.

⁷² Akay, **a.g.e.**, s.69,71. ; “Kore gazileri kafilesi dün İzmir’e vardı”, **Hürriyet**, 28 Ağustos 1953, s.1.

bir gece konaklamak zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Daha sonra Bangkok'a geçen uçağın, burada da beklemek zorunda kalması sebebiyle askerler iki gece otel de konaklamışlardır. Bangkok sonrasında sadece 12 Türk askerini taşıyan bu askeri uçak (muhtemelen ikmal sebebiyle) Karaçi'deki İngiliz askeri üssüne kısa süreli bir iniş yaptığı ve burada İngiliz garnizon komutanı tarafından karşılanan Türk askerlerine tesiste bir öğle yemeği verildiği görülmektedir. Yemek sonrasında Karaçi'den havalanan uçak, aynı gün Yeni Delhi'ye varmış ve askerler burada lüks bir otelde konaklatılmışlardır. Ertesi gün Suudi Arabistan Darhan'da bulunan Amerikan askeri üssüne varan katile, burada da iki gece konakladıktan sonra (Türkiye ile yapılan görüşme neticesinde) Kıbrıs'a hareket eden uçak, aynı gün Lefkoşa'ya varmış ve Türk askerleri burada yetkililere teslim edilmiştir. Askerler Kıbrıs'ta bir gece kaldıktan sonra ertesi gün Türk askeri nakliye uçağıyla İstanbul Yeşilköy Havaalanına hareket etmişlerdir.⁷³ Nihayetinde 16 Eylül 1953 tarihinde askeri uçakla Yeşilköy Havalimanına varan Türk esirlerin; “Yüzbaşı Hamit Yüksel, Yüzbaşı İhsan Serin, Üsteğmen Ali Büyükkirişçi, Üsteğmen İsmail Oknas, Teğmen Kazım Ün, Astsubay Yakup Serdar, Çavuş Ali Yıldırım, Çavuş Müfit Dericioğlu, Çavuş Haydar Öztürk, Çavuş İdris Soysal ve Er Nafi Güley” olduğu anlaşılmaktadır.⁷⁴

23 Eylül 1953'te 12 kişilik başka bir esir kafilesi daha Kıbrıs üzerinden aynı şekilde Yeşilköy'e nakledilmiştir. Gazetedeki haberlere göre bu kafilede; “Yüzbaşı Saadettin Yamanlı'dan başka gedikli ve çavuş olarak Ali Ünal, Sait Karakük, Muhtelif Ayber, Veli İnal, Cemal Ozan, Tahir Ekici, Hüseyin Özalan, İsmet Gürgür, Nuri Arslan, Hasan İnal, Hüseyin Özdemir bulunmaktadır.” Yolculuk sırasında (muhtemelen Lefkoşa-İstanbul hattında) esirlere hemşire Ayşe Özsan'ın refakat ettiği anlaşılmaktadır.⁷⁵

Türk esirlerin en kalabalık kafilesi ise 29 Ağustos 1953 tarihinde Tokyo'dan hareket eden Jutlandia isimli hastane gemisiyle 29 Eylül 1953 tarihinde Galata Rıhtımına yanaşmış; 23 hasta ve yaralı olmak üzere 193 esir Türk askeri karaya ayak basmıştır. Kızılay tarafından gemide bulunan tüm BM askerlerine (Türk askerleri

⁷³ Yüksel, a.g.e., s.86-90.

⁷⁴ “Kore’de serbest bırakılan onbir esirimiz uçakla İstanbul’a geldi.”, **Hürriyet**, 17 Eylül 1953, s.1. ; “Kore’den dönen esirlerimiz”, **Ulus**, 17 Eylül 1953, s.3. [Yzb.Yüksel yolculukta 12 kişi olduklarını ve altı günlük yolculuktan sonra yurda 15 Eylül 1953’te döndüklerini yazmaktadır.]

⁷⁵ “Kore’de serbest bırakılan 12 esirimiz daha İstanbul’a geldi”, **Hürriyet**, 24 Eylül 1953, s.1.

dahil) aynı gün çeşitli hediyeler dağıtılmıştır. Hasta ve yaralı askerler ambulanslarla askeri hastaneye sevk edilmişlerdir.⁷⁶

Türk savaş esirlerden en son iade edilen Onb.Cavit Kepkebir'in ise tedavisine müteakiben uçakla Türkiye gönderildiği anlaşılmaktadır:

*“Bize geldi oraya heyet. Sen köyüne mi gidiyorsun, Amerika'ya mı gidiyorsun? Nereye gidiyorsun? Sen istersen Amerika'ya gidiyorsun. Heyet geldi bize soruyordu, Amerika! Türkler! Ben Amerika'ya gideceğim dersin seni Amerika'ya yolluyor. O arkadaş [Cavit Kepkebir] uçakla bizi geçti gayri, sonra buraya Türkiye'ye uçakla geldi.”*⁷⁷

Türkiye'ye dönen yukarıdaki askerlerin tamamının törenle karşılandıkları, özellikle hastane gemisiyle dönen askerler için Galata rıhtımın bayraklarla süslediği dikkatleri çekmektedir.

4.8. Türk Savaş Esirleri Sayısı ve Esaret Süreleri

1950-1953 yılları arasında gerçekleşen Kore Savaşında en uzun esaret süresini Kunu-ri Muharebeleri sırasında (28 Kasım 1950) esir düşen ve esir mübadelesinde son gün (6 Eylül 1953) iade edilen askerler yaşamıştır. Bu durumda toplam süre 1013 gün olarak hesaplanmaktadır. Fakat Onb. Cavit Kepkebir'in 19 Eylül 1953'te esir mübadelesi bittikten sonra iade edildiği göz önüne alındığında bu sürenin 1026 güne kadar uzaması ihtimali söz konusudur.

Kore Savaşında esir düşen asgari Türk askeri sayısı konusunda ise; Genelkurmay Başkanlığının 1975 yılında açıkladığı bilgilere göre 234⁷⁸, 2012 yılı rakamlarına göre toplam 244⁷⁹ Türk askerinin esir düştüğü anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili olarak yapılan diğer bir çalışmada ise esir düşen Türk askeri sayısı 249 olarak ifade edilmektedir.⁸⁰

Bu çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerde ortaya konan bilgiler dikkate alındığında, resmi kaynaklarda verilen rakamlarla örtüşmediği kolaylıkla söylenebilir. Örneğin; yalnızca gazilerle yapılan söyleşiler ile yayınlanan savaş günlükleri/hatıratlarının satır aralarından tespit edilebildiği kadarıyla; Yzb. Esat

⁷⁶ “Jutlandia gemisi ile gelecek esirlerin listesini neşrediyoruz”, **Hürriyet**, 20 Eylül 1953, s.1. ; “193 Kore gazimiz yurda döndü”, **Hürriyet**, 30 Eylül 1953, s.1.

⁷⁷ Yurtsever, **a.y.**

⁷⁸ Erkilet/Bıykoğlu/Arun, **a.g.e.**, s.417.

⁷⁹ Demir /Akgül/Demirtaş/Çağlar, **a.g.e.**, s.174.

⁸⁰ Özaylar, **a.g.e.**, s.128.

Nadir Öztüzün, Ütgm. Naci Gökçe, Ütgm. Rüştü Erer, J. Tgm. Nedim Tugaltay, Tgm. Osman Göral, Çvş. Mehmet Arslan, Er Necati Yılmaz'ın esir düştükten sonra öldürüldükleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte EK-15'te verilen “İade Edilen Türk Harp Esirleri Listesi” de dikkate alındığında, Kore Savaşında esir düşen Türk askeri sayısının yaklaşık 260 kişi olduğu ortaya çıkmaktadır.⁸¹ Bu sayıya, söyleşi sırasında Onb.Kamil Bozkurt'un belirttiği gibi, ölüm yürüyüşleri sırasında dereye su içmek için kafileden ayrıldığı için Çinli nöbetçi tarafından kurşunlanan Türk askeri, J.Tgm. Nedim Tugaltay ve Nedim Teğmen ile birlikte esir alınan ağır yaralı bir haldeyken Komünistler tarafından vurulan Türk eri dahil edilmemiştir. Keza Birleşmiş Milletler Türkiye daimi delegesi Selim Sarper'in BM komisyonuna sunduğu raporda belirttiği gibi, işkenceyle öldürüldüğü belirtilen 135 Türk askeri de (örneğin; kafilede yürüyemeyecek durumda olduğu için yol kenarında vurularak şehit edilen Asteğmen Orhan Tokgöz vd.) dahil edilmemiştir.

Diğer yandan düşmana esir düştükten sonra 9 günlük esaret sırasında kaçıp kurtulabilen Ahmet Göz ve iki arkadaşı; yaklaşık 9 arkadaşıyla birlikte 8 ay esarete kaldıktan sonra kaçma teşebbüsü sırasında 7 arkadaşını kaybettikten sonra birliğine dönmeyi başaran Topçu Er Hasan Alanlı da bu sayıya dahil değildir.

Yine Kızılay Arşivinde bulunan yazışmalardan anlaşıldığı üzere, yaklaşık 10 yıllık esaretten sonra Ekim 1959'da (veya 1960) yılında esaretten dönen Türk askeri Halil Verimli ile, bu tarihte halen Kuzey Kore'de veya Sibiry'a'da esir bulunan 5.678 künye No.lu Mustafa Aktar da dahil edilmemiştir.⁸²

Tüm veriler dikkate alındığında, çarpışmalarda esir düştükten sonra yurda dönmeyi başarabilmiş 245 Türk askeri dahil; Kore Savaşı'nda esir düşen toplam Türk askeri sayısının en az 300 olarak değerlendirilmesinin makul olacağına inanılmaktadır.

Bu konuda yardımcı olması açısından, savaş ve savaş sonrasında hakkında hiçbir bilgi elde edilemeyen (kayıp) askerlerin isimlerini gösteren ve bugünkü adıyla

⁸¹ Bkz. **EK-15** “İade Edilen Türk Harp Esirleri Listesi”

⁸² K.A. Dosya No: 4370 [Kore Gazisi Halil Verimli vefat etmiş olduğu için Mersin Muharip Gaziler Derneği Başkanı E.P.Kd.Alb.M.Şükrü Tandoğan'ın yardımlarıyla 10 Ekim 2011 tarihinde gazinin eşi Döne Verimli ile dernek merkezinde bir telekonferans görüşmesi yapılmıştır. Döne Verimli Hanımefendinin vermiş olduğu bilgilere göre Kore Gazisi Halil Verimli 1'inci Türk Tugayı ile Kore'ye gitmiştir. Uzun süren esaret sonrası memleketine döndükten sonra bel bölgesindeki mevcut yaralar ancak iki yıl içerisinde iyileşmiştir. Gazi Halil Verimli, Adnan Menderes'in son Mersin ziyaretinde iş bulamadığı için diğer Kore gazileri ile birlikte Başbakan'dan iş talebinde bulunmuştur. Kendisi ve ailesi Mersin Muharip Gaziler Derneği'ne kayıtlı bulunmaktadırlar. Halil Verimli'nin asker arkadaşı Mustafa Aktar'ın akıbeti hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bkz. **EK-16** “Er Mustafa Aktar Hakkında Yazışmalar”.

Uluslararası Kızılhaç Örgütü tarafından 1957 yılında hazırlanan liste ekte sunulmuştur.⁸³

⁸³ Bkz. **EK-17** “Gaip Listesi”.

SONUÇ

Bu araştırmada öğeler, Kore Savaşında esir kamplarındaki Türk askerlerinin esaret hayatı üzerine kurulmuştur. Ancak çok sık olmamak kaydıyla, Türk askerleri tarafından BM ordusuna mensup diğer askerlere ait aktarılan bazı bilgi ve ayrıntılar da bu çalışmada yer almaktadır. Dolayısıyla hem bu bilgiler, hem de Türk Tugayının aynı zamanda BM ordusuna ait bir askeri birlik olması sebebiyle, çalışmada varılacak olan sonuç bir anlamda BM adına da ortaya konmuş olacaktır.

Sonuç olarak araştırmadaki veriler göstermektedir ki; Kuzey Koreliler ve Çinliler, esir kamplarında BM askerlerine karşı yaptıkları muamelelerde, 1949 tarihli *Harp Esirlerine Yapılacak Muamele İle İlgili Cenevre Sözleşmesi* hükümlerine uymamışlardır. Diğer bir deyişle savaş esirlerine karşı insanlık dışı davranışlarda bulunmuşlardır. Her ne kadar savaş esirlerine uygulanan muameleler uluslararası ceza hukuku ve mahkemelerinin uzmanlık alanı olsa da, Komünistler sözleşmenin; 13'üncü (Esirlere insani muamele), 14'üncü (Esirlerin şahıslarına saygı), 15'inci (Esirlerin bakımı), 16'ncı (Eşit muamele), 25'inci (İskan), 26'ncı (İlaşe), 27'nci (Giyim), 29'uncu (Hıfzısıhha), 30'uncu (Tıbbi ihtimam), 40'ıncı (Rütbe ve Nişanlar), 51'inci (Çalışma şartları), 54'üncü (İş ücreti) maddelerine aykırı davranmışlardır. Özellikle sözleşmenin 120'inci (Ölünün yakılması, gömülmesi, ölüm belgesi ve vasiyetname) ve 121'inci (Esirlerin öldürülmesi veya esirlere özel olarak fenalık yapılması) maddelerinin ihlali sebebiyle de, Komünistlere esir düştükten sonra ölen veya öldürülen askerlerin sayıları ve isimleri tam olarak tespit edilememektedir.

Bununla birlikte, söyleşiler sırasında gazilerin Çinliler ve Kuzey Koreliler için sıkça ifade ettikleri gibi “*Seni nereden bakacak ki o! Zaten kendi aç o zaman...*” söylemi, olaya iki farklı açıdan yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Bunlardan ilki, BM esirlerine yapılan muamelelerin insanlık ve hukuk dışı olduğunun ispatı niteliğindedir. Diğerisi ise, Komünistlerin savaş döneminde kendi ordusu ve halkı için yiyecek, giyecek ve malzeme tedarikinde oldukça sıkıntı içinde olduklarıdır. Ancak yoksulluk, Komünistlerin BM esirlerine karşı olan sorumluklarını azaltmamaktadır.

Bunun yanında araştırmadaki bulgular, Kore Savaşı'nda esir düşen Türk askeri sayısının resmi kaynaklarda belirtilen rakamlardan daha fazla olduğunu göstermektedir. Elde edilen verilerle, resmi kaynaklarda beyan edilen esir sayıları arasında bir fark gözükmemektedir. Dolayısıyla bu durum, Kore Savaşı resmi kayıp tablosundaki rakamlarda değişiklik yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Araştırmalar sırasında ortaya çıkan diğer bir bulgu ise, özellikle İngiltere ve Amerika'da esaret sonrası yurtlarına dönmeyi başarabilen savaş esirlerinin madalya ve takdirname ile onurlandırılmış olmalarıdır. Bunların yanında esir kamplarında geçen sürenin hizmet süresinden sayıldığı, hatta bu askerlerden bazılarının generalliğe kadar yükselebildiği görülmektedir. Esir düşen Türk subayları da esaret süresince gösterdikleri üstün gayret, direnç ve yardımlaşma için BM ve Kore Cumhuriyeti tarafından madalya ve takdir yazılarıyla onurlandırılmışlardır. Buna karşılık aynı ilgi ve takdiri kendi üstlerinden göremedikleri için olsa gerek, bu subayların çoğunun ordudan istifa ettikleri ya da mesleklerinden erken ayrılmak zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır.

Bugüne kadar hiç dile getirilemeyen farklı bir konu da, uzun süren esaret döneminin neredeyse esir düşen bütün BM askerleri üzerinde yarattığı psikolojik tahribattır. Bu konuda Amerika'da Gazi İşleri Kurumu, üniversiteler, askeri araştırma merkezleri gibi çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından detaylı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan birisi olan 2002 tarihli "*American Ex-Prisoners of War, Independent Study Course*" başlıklı araştırmada, gazilerde görülen psikolojik rahatsızlıklarla birlikte diğer sağlık sorunları da incelenmektedir. Ancak Türk savaş esirleri hakkında benzer bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Oysa söyleşiler sırasında esir düşmüş bazı Türk askerlerinin memleketlerine döndükten sonra günlerce yemeklerini ailesinden uzaklaşarak bir ağaç altında yalnız başlarına yedikleri, halüsinasyonlar gördükleri, kendi kendilerine konuştukları, yüksek sese karşı aşırı duyarlılık gösterdikleri ve asabiyet sebebiyle düzenli işlerde çalışmakta zorlandıkları tespit edilmiştir. Bunun yanında büyük hasretle döndükleri memleketlerinde askere gitmeden önce geride bıraktıkları nişanlılarının veya eşlerinin savaşta öldükleri haberinin gelmesi sebebiyle başkalarıyla, hatta öz kardeşleriyle zorla evlendirmeleri bu askerlerde travma etkisi yaratmıştır. Bununla birlikte esaret dönüşünde kan davası sebebiyle öldürülmek istenen gaziler dahi olduğu görülmektedir.¹

¹ "Esaretten dönen bir erin hayatı tehlikede", **Cumhuriyet**, 30 Eylül 1953, s.6.

Çalışma sırasında ortaya çıkan şaşırtıcı bir durum ise, günümüzde “Unutulmuş Savaş (Forgotten War)” olan Kore Savaşı ve gazilerinin, bugün Türk toplum algısı dışında kalmış olmasıdır. Toplumun manevi yönden hassas olduğu düşünülen Çanakkale Savaşı kahramanları için bile (Gelibolu Milli Parkı her yıl 2 milyona yakın ziyaretçi ağırlamaktadır) bu hassasiyetin yeterince oluşmadığı düşünülmektedir. Örneğin Kore Savaşı ile kaynak taraması sırasında rastlanılan bir gazete haberi bu tezimizi destekler niteliktedir. Yoruma çok da açık olmayan ve Kore Savaşı’nın sona erdiği 1953 yılında yayınlanan gazete haberi şöyledir:

*“Çanakkale kahramanı meşhur Mehmet Çavuş Seytabak beş çocuğu ile Biga’nın Bahçeli köyünde yokluk ve sefalet içindedir. Göğsünden, başından ve bacaklarından beş kurşun yarası alan bu kahramanın göğsü madalyalarla doludur ve tam 73 yaşındadır. Bünyesindeki kurşun yaralarının tesiriyle vakitten evvel kuvvetten düşmüştür. Bu ihtiyar kahraman, hükümetin yardımı beklemektedir.”*²

Buna karşılık Türk Basını, 1950’li yılların başlarında gündemi Kore Savaşı’na asker gönderilmesi yönünde oluşturmaya gayret ederken, bu haberleri büyük ölçüde manipüle ederek verdiği anlaşılmaktadır.³ Devamında da bu gazetelerde Kore’de savaşan askerlerin üstün kahramanlıkları anlatan birçok haberler ve fotoğraflar yayınlandığı görülmektedir. Fakat Kore Savaşı’nın son bulmasıyla birlikte bu haberlerin yerini eski başlıkların aldığı ve bu başlıkların ilerleyen yıllarda da değişmediği görülmektedir:

*“İstiklal, Kore ve Kıbrıs savaşlarının kahraman gazileri açlıkla savaşıyorlar. Geçim sıkıntıları içinde kıvranan gazilerimiz arasında, ayakkabı boyacılığı, simitçilik ve kamburlaşmış sırtlarıyla inşaat işçiliği yapanlar ve hatta avuç açıp dilenenler var.”*⁴

2000’li yıllara gelindiğinde, gazetelerde “Kore gazisi garda ölü bulundu”⁵ veya “Gazi açlıktan öldü”⁶ gibi haberlerin yer aldığı görülmektedir.

Olayın daha da ironik yanı, askerlerin hiç tanımadıkları, dilini, arazisini bilmedikleri binlerce kilometre uzaktaki bir ülkeye savaşmak için gönderilmelerinin, bugünkü genç kuşaklar tarafından algılanamamasıdır. Çünkü araştırmalar sırasında

² “Sefalet içinde yüzen kahraman”, **Akşam**, 22 Aralık 1953, s.2.

³ Mustafa Yılmaz, “Kore Savaşı’nın Türk Basınında Gündemde Kalmasının Haber Değer Kuramları Açısından İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi” Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s. 101-102.

⁴ “Gaziler dileniyor – Gazilerimiz açlıkla savaşıyor”, **Milliyet**, 20 Haziran 1991, s.3,9. ; Baran, a.y. vd.

⁵ **Hürriyet**, 1 Aralık 2008.

⁶ “Gazi açlıktan öldü” **Vatan**, 7 Kasım 2009.

görülmektedir ki, bir çok kişi “*Orada ne işleri vardı?*” sorusunu sormaktadır. Oysa burada gözden kaçan önemli bir nokta bulunmaktadır: Kore’ye gönderilecek birliğe komutanı tarafından seçilmiş bir askerin o günlerde savaşıa gitmeme ya da “Hayır” diyebilme şansı yoktur. Burada sorgulanması gereken, böylesine hayati önem arz eden siyasi bir kararı, muhalefet partilerine danışmadan, meclis kararı almadan, alelacele kendi siyasi emelleri doğrultusunda alan ve uygulayan dönemin iktidar sahipleridir.

Sonuçta Türk askerleri savaşta sadece verilen emirleri uygulamışlardır. Kore Savaşı’nda bir Amerikalı generalin esir düştüğü ve Türk Tugay Komutanı Gen.Tahsin Yazıcı’nın son anda esir düşmekten kurtulduğu göz önüne alınırsa, bu savaşta Türk askerlerinin esir düşmeleri olağan karşılanmalıdır. Özellikle Kunu-ri Muharebeleri’nde karşıındaki düşmanın sayısı ve bulunduğu yerden habersiz olan BM orduları komuta kademesi açıkça bir istihbarat zafiyeti içine düşmüştür. Dolayısıyla, BM ordularıyla birlikte kendi ülkesini savunması gerekirken kontrolsüzce geri çekilen Güney Kore askerleri mevcutken; bu çözülmüş birliklerin yanından geçerek Kuzeye, onlarca tümenden oluşan Çin orduları üzerine bir tugay askerle ilerlemek hiç de makul gözükmemektedir.

Türkiye’nin NATO’ya üye olarak kabul edilmesini sağlayan, milyonlarca insanın öldüğü, evsiz ve yurtsuz kaldığı Kore Savaşında yaşanan acılar, bu çalışmada satır aralarında gizlidir. Belki de söylenmesi gereken son söz, savaşın insanların tahminlerin çok daha fazla yıkıcı ve yakıcı olmasıyla birlikte, barışın ne kadar kıymetli olduğunun tüm insanlıkça bilinmesi gerekliliğidir.

Nihayetinde eklemek gerekir ki; Kore Savaşı örneğinde yaşandığı gibi, milli belleğe sahip olmayan ulusların bugünkü bilgi çarpıtma (dezenformasyon) ve dünya düzeninde yaşamlarına devam etmeleri güçleşmektedir. Dolayısıyla Prof. Dr. Abdalbaki Gölpınarlı’nın üzerine basarak belirttiği gibi; “*Dünü bilmeyen bugünü anlayamaz. Bugünü anlamayan yarını göremez ve yarını inşa edemez. Hatta dünden gelen hamlelerin nedenlerini bile düşünemez...*”.

KAYNAKÇA

Resmi Belgeler

Resmi Cerîde 750 Sayılı Kanun, 7 Mart 1926, Sayı:315

Resmi Gazete, 1 Mayıs 1930, Sayı: 1485

Resmi Gazete, 7 Nisan 1931, Sayı:1768

Resmi Gazete, 20 Haziran 1942, Sayı: 5137

Resmi Gazete, 30 Ocak 1953, Sayı: 8322

Resmi Gazete, 30 Ocak 1953, Sayı: 8322

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, X/C.8, 8 Haziran 1951, s.130

Türk Kızılayı Arşivi

K.A. Dosya No: 4370 (“**Telgraf**”, Belge Kayıt No: 26 Şubat 1952/3228)

K.A. Dosya No: 4370 (“**Kore Harbi ve Cemiyetimizin Vaziyeti Hakkında Not**”)

K.A. Dosya No: 4370 (“**Basına**”)

K.A. Dosya No: 4370 (“**Kore Savaşı Harp Esirleri Mübadelesi Hazırlıkları Hakkında Rapor**” Belge Kayıt No:27 Haziran 1952/9674)

K.A. Dosya No: 4370 (“**Kore Savaşı Harp Esirleri Mübadelesi Hazırlıkları Hakkındaki Rapor**”, 27 Haziran 1952)

K.A. Dosya No: 3665

National Archives (British)

N.A. CAB/129/72 (C.(54)363, 7 Aralık 1954)

National Archives (NARA - United States)

RG389 290/76/7/4 (Mart 1955)

Amerikan Komisyon Kararları ve Raporlar

Committee On Government Operations, **Korean War Atrocities**, Part:1-2-3, Washington, U.S.Government Printing Office, 1954.

Korean War Atrocities, “Hearing Before The Subcommittee On Korean War Atrocities Of The Permanent Subcommittee On Investigations Of The Committee On Government Operations United States Senate(Eighty-Third Congress First Session Pursuant To S. Res. 40, Part 2, December 3,1953)”, Washington , U.S. Government Printing Office, 1954.

Süreli Yayınlar

Akşam

6 Ağustos 1953
7 Ağustos 1953
8 Ağustos 1953
9 Ağustos 1953
10 Ağustos 1953
11 Ağustos 1953
12 Ağustos 1953
23 Ağustos 1953
1 Eylül 1953
6 Eylül 1953
19 Eylül 1953
22 Aralık 1953

Cumhuriyet

1 Temmuz 1950
3 Temmuz 1950
5 Temmuz 1950
11 Temmuz 1950
19 Temmuz 1950
23 Temmuz 1950
26 Temmuz 1950
27 Temmuz 1950
29 Temmuz 1950
12 Ağustos 1950
13 Ağustos 1950
15 Ağustos 1950
16 Ağustos 1950
1 Eylül 1950
6 Ağustos 1953
9 Ağustos 1953
11 Ağustos 1953
1 Eylül 1953
30 Eylül 1953

Hürriyet

2 Aralık 1950
12 Nisan 1953
16 Nisan 1953
18 Nisan 1953
21 Nisan 1953
23 Nisan 1953
3 Mayıs 1953
29 Mayıs 1953
15 Haziran 1953
17 Haziran 1953
23 Haziran 1953
7 Temmuz 1953
6 Ağustos 1953
28 Ağustos 1953
17 Eylül 1953
20 Eylül 1953
24 Eylül 1953
30 Eylül 1953
25 Ekim 1953
3 Aralık 1953
30 Mayıs 2006
1 Aralık 2008

Milliyet

24 Temmuz 1950
12 Nisan 1953
21 Nisan 1953
22 Nisan 1953
25 Nisan 1953
26 Nisan 1953
27 Nisan 1953
3 Mayıs 1953
2 Aralık 1953
3 Aralık 1953
2 Aralık 1954
9 Eylül 1959
16 Eylül 1961
20 Haziran 1991

The Billings Gazette

15 Kasım 1951

The London Gazette

9 Nisan 1954

The Observer

25 Mart 2007

Ulus	17 Eylül 1953
Vatan	26 Haziran 1950 28 Haziran 1950 29 Haziran 1950 28 Haziran 2009 7 Kasım 2009
Yeni Sabah	5 Ağustos 1953
Resimli Harp ve Kore Albümü	Sayı 2, 12 Eylül 1951

Kitaplar

Afşin, Zeki:	Kore Kahramanları ve Türkiye , Ankara, Desen Matbaası, 1953.
Akay, Abdullah:	Kore’de Dirilen Şehit , Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
Alkan, Necmeddin:	Çosın-Sâkin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl , Ankara, Sevinç Basımevi, 1960.
Armaoğlu, Fahir:	Fahir Armaoğlu, 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1980 , C.I, 8.bs, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1992.
Artuç, İbrahim:	Kore Savaşlarında Mehmetçik , İstanbul, Kastaş A.Ş.Yayınları, 1990.
Aslanoğlu, Hikmet:	Neler Dediler , Ankara, [y.y.], 1958.
Berve, Helmut:	Greklerde Kölelik Müessesesi , İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Konferansları – 749, Yenilik Basımevi, 1958.
Boratav, Korkut:	Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009 , 15.Bs, Ankara, İmge Kitabevi, 2011.
Brown, J.A.C.:	Beyin Yıkama ve İkna Metodları , İstanbul, 3.Bs., Boğaziçi Yay., 1976.
Carlson, Lewis H.:	Remembered Prisoners of a Forgotten War , New York, St. Martin’s Press, 2002.

- Carmelite Nuns: **Carmel and The Korean Death March**, Ed.By Carmel of Flemington, New Jersey,[y.y.].
- Chum-Kon, Kim: **The Korean War , The First Comprehensive Account of the Historical Background and Development of the Korean War (1950-1953)**, Seoul, Kwangmyong Pub.Co, 1973.
- Clark, Mark: **Tuna’dan Yalu’ya**, Çev.Tuğg.Cemal Aydınalp, Ankara, Yıldız Matbaacılık, 1957.
- Cole, Paul M.: **POW/MIA Issues - The Korean War**, Vol. 1, Santa Monica, RAND National Defens Resarch Instute, 1994.
- Çandar, Tevfik: **Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900-1960**, Ankara, İmge Kitabevi, 2003.
- Çatalpınar, Hüseyin: **Cepheden Sohbetler**, Ankara, Son Havadis Matbaası,1954
- Denizli, Ali: **Kore Harbi’nde Türk Tugayları**, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1994.
- Kore Savaşındaki Kumyangjangi-ni Kahramanları**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2010.
- Kore Savaşındaki Kunuri Kahramanları**, Ankara, Turhan Kitapevi, 2010.
- Kore Harbinde 3’ncü Türk Tugayı, Vegas-Elko-Karson, Doğu ve Batı Berlin Zaferleri**, Ankara, Turhan Kitapevi, 2010.
- Kore Savaşı Belgeler ve Harp Fotoğrafları Albümü**, Ankara, 72 Tasarım, 2010.
- Kore Savaşı Kahramanı Bandırmalı Şehit Topçu Üsteğmen Mehmet Günenç**, Ankara, Turhan Kitapevi,2011.
- Demir, Sertif - Akgül, Suat-Demirtaş, Sema-Çağlar, İbrahim: **Kore’de Türk Muharebeleri**, Ankara, ATASE Yay., Genelkurmay Basımevi, 2012.

- Deral, Mustafa: **Kore'ye Niçin Gidiyoruz**, İstanbul, Bakış Matbaası, 1950.
- Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Lûgat**, 6.bs., Ankara, Aydın Kitapevi, 1984.
- Donner, Donald: **A Death March and Nightmares**, Victoria, Trafford Pub., 1999.
- Dora, Celal: **Kore Savaşında Türkler 1950-1951**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1963.
- Edwards, Paul M.: **Historical Dictionary of The Korean War**, 2.bs, USA, The Scarecrow Press, 2010.
- Engin, Nihat: **Osmanlı Devletinde Kölelik**, İstanbul, Marmara Üniversitesi İFAV Yay., 1998.
- Erdinç, Fahri: **Kore Nire**, Sofya, [y.y] , 1966.
- Ergüngör, Turan: **Kore'de Birinci Türk Tugayı**, İstanbul, San Matbaası, [t.y.].
- Erim, Şermin Hıfzı: **Mehmetçik Kore Yolunda**, Ankara, Güney Matbaacılık, 1950.
- Erkal, Ali Ekrem: **1950-1953 Kore Resimli Savaş Anıları**, İzmir, Albayrak Matbaası, 2005.
- Erkan-ı Umumiye Reisliği: **Kore Broşürü No:1**, Ankara, K.K.K. Yay.- Erkan-ı Umumiye Basımevi, 1953.
- Türk Kahramanlığı**, Cilt II, Ankara, Erkan-ı Umumiye Reisliği Yayınları, 1954.
- Erkilet, Hüsnü Emir – Bıyıkoglu, Tevfik – Arun, Hayrettin: **Kore Harbinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muharebeleri Özet (1950-1953)**, Ankara, Erkan-ı Umumiye Basımevi, 1959.
- Kore Harbinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muharebeleri (1950-1953)**, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1975.
- Erkmen, Mehmet Aziz: **Bir Kore Gazisi Günlüğünden Askerlik ve Kore Anıları**, İstanbul, [y.y.], 2011.

- Erkmen, Seyfi: **Kore'den Geldim**, İstanbul, Ege Matbaası, 1951.
- Eroğul, Cem: **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, 4.Bs.,Ankara, İmge Kitabevi, 2003.
- Ertaş, Fikret: **Samsun'da Yaşayan Kore Gazilerimiz**, İlkadım, T.C.İlkadım Kaymakamlığı Kültür Yayını, 2011.
- Fakir, Cem: **Şimal Yıldızı - Son Kore Gazileri**, İstanbul, NTV Yay., 2010.
- Fehrenbach, T. R.: **This Kind of War, A Study in Unpreparedness**, New York, Poket Book Inc.,1964.
- Genelkurmay Başkanlığı: **Kore'de Türk Askeri**, Haz. Gnkur. ATESE Bşk., Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları,1990.
- Kore Savaşı Şehitlerinin Biyografileri**, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1992.
- Gökçen, İsmail: **Kore'ye Doğru**,[y.y.] [t.y.].
- Gönlübol, Mehmet – Ülman, A.Haluk: **Olaylarla Türk Dış Politikası(1919-1973)**, C.I, No:407, 4.Bs., Ankara, Ankara Üniveristesi S.B.F. Yay.
- Güventürk, Faruk: **Kore'de Kutup Yıldızı**, İstanbul, Gün Basımevi,1954.
- Hee-Chull, Lee: **Siyasi, Ekonomik, Askeri ve Kültürel Açidan Türkiye-Kore İlişkileri**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007.
- Hee-Soo, Lee: **İslam ve Türk Kültürünün Uzak Doğu'ya Yayılması - Kore'de İslamiyet'in Yayılması ve Kültürel Tesirleri**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 1988.
- Hickey, Michael: **Korean War, The West Confronts Communism 1950-1953**, London, John Murray Ltd, 2000.
- Hiçyılmaz, Ergün: **Esir Kampları, Bana Biraz Hürriyet Yollar mısın?** , İstanbul, Bilge Karınca, 2010.
- İlahiyat Kültür Telifleri Basın Kurumu: **Kore Savunmasına Katılmamızda Dini ve Siyasi Zaruret**, İstanbul, Acun Matbaası, 1950.

- James, D.Clayton – Wells, Anne Sharp: **Reflecting The Last War, Command and Crisis in Korea 1950-1953**, New York, The Free Press, 1993.
- Kayal, Gündoğdu: **Kore Mektupları**, İstanbul, İş Bankası K.Yay., 2011.
- Kıran, Muzaffer: **Şafakta Hücum**, Ankara, Yıldız Matbaası, 1956.
- Hürriyet Kapısı (Panmunjon)**, Ankara, Yıldız Matbaacılık, 1957.
- Harp Esirleri**, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1958.
- Kinhead, Eugene: **Neden İşbirliği Yaptılar**, Çev. Baha Ataman, Ankara, Gnkur.Basımevi, 1967.
- Kinne, Derek: **The Wooden Boxes**, London, Frederick Müller Ltd, 1955.
- Korea Institute of Military History: **The Korean War**, Vol.I, Korea Institute of Military History, University of Nebraska Press, Bison Books, Lincoln and London, 2000.
- The Korean War**, Vol.2, Korea Institute of Military History, University of Nebraska Press, Bison Books, Lincoln and London, 2001.
- Korsavaş Genel Merkezi: **Kore’de Savaşanlar Derneği’nin Muhtırası**, Ankara, Gürsoy Matbaacılık, [t.y.].
- Kovner, Milton: **A Study of Internment Experience of The Turkish Prisoners of War in Korea(Interim Report)**, Washington D.C. , Psychological Warfare Division Human Resources Research Office George Washington University, 1955.
- Kundakçı, Hasan: **Mehmetçik’ten Anılar, Güneydoğu, Kıbrıs ve Kore Anıları**, İstanbul, ALFA Yay., 2011.
- Leckie, Robert: **Conflict, The History of the Korean War**, New York, Avon, 1962.
- Linklater, Eric: **Our Men in Korea**, London, Her Majesty’s Stationery Office, 1952.

- Luther, Hans Ulrich: **Güney Kore Bir Model Olabilir mi?**, Çev. Erol Özbek, İstanbul, Belge Yayınları, 1984.
- Lütem, İlhan: **Harp Suçları ve Devletlerarası Hukuk**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1951.
- MacDonald, James Angus: **The Problems of U.S. Marine Corps Prisoners Of War In Korea**, Washington, History and Museums Division Headquarters, U.S. Marine Corps, 1988.
- Malay, Hasan: **Çağlar Boyu Kölelik**, Ankara, Gündoğan Yayınları, 1990.
- Malkasian, Carter: **The Korean War 1950-1953 Essential Histories**, U.K., Osprey Publishing, 2001.
- Megret, Maurice: **Psikolojik Savaş**, Çev. Samih Tiryakioğlu, İstanbul, Varlık Yayınevi, 1972.
- Milli Mükafat Başkanlığı: **Kardeş Ülke Kore ile Türkiye – Türk Askerlerinin Kore Savaşına Katılma Tarihi**, Çev. Jongil Kim, Seul, 2007.
- Moakley, Geoffrey S.: **U.S. Army Code of Conduct Training: Let The POWS Tell Their Stories**, Master of Military Arts and Science, The Faculty of the U.S. Army Command and General Staff College, Kansas, 1976.
- Oliver, Robert T.: **Why War Came In Korea**, New York, Fordham University Press, 1950.
- Öke, Mim Kemal: **Unutulan Savaşın Kronolojisi: Kore 1950-53**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1990.
- Orga, İbrahim: **Kore**, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1958.
- Özel, Ahmet: **İslam Devletler Hukukunda Savaş Esirleri**, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.
- Özoğul, Nazmi: **Kore’de Niçin Savaşım?**, Ankara, Karınca Matbaası, 1954.
- Püsküllüoğlu, Ali: **Türkçe Sözlük**, 6.bs, İstanbul, Can Yayınları, 2007.
- Rousseau, Jean-Jacques: **Toplum Sözleşmesi**, Çev. Vedat Günyol, İstanbul, Adam Yayıncılık, 1982.

- Ruşçuklu, Bülent: **Kore Savaşı, Unutulan Savaş ve Gazi Faruk Pekerol'un Anıları**, İstanbul, 2.bs, Alfa Yay.2005.
- Sabah, Ali: **Kore Savaşı ve Anılarım**, Ankara, İzgi Matbaacılık, [t.y.]
- Sander, Oral: **Siyasi Tarih 1918-1994**, 5.bs., Ankara, İmge Kitapevi, 1996.
- Sang-Ki, Paik: **Kore Harbinde Türklerle**, Haz.N.Dündar Sayılan, İstanbul, M.E.B. Yay, 1996.
- Saruhan, Zeki: **Seher Yıldızı Kore**, Ankara, Kore Dostluk Derneği Yay., 2002.
- Sel, Lütfü: **KORE, Kore'de cereyan eden muharebelerden alınacak dersler**, Ankara, Gnkur. Basımevi,1979.
- Soykut, Refik H.: **Kore'de Ebedileşen Kahramanlar**, Ankara, Türkiye Matbaacılık, 1952.
- Sun-Tzu: **The Art of War**, Çev.Leonel Giles, 3.Bs, U.K., The Puppet Press, 1910.
- Tarhan, Nevzat: **Psikolojik Savaş**, 13.Bs.,İstanbul, Timaş Yayınları, 2010.
- Taşkıran, Cemalettin: **Ana Ben Ölmedim, I.Dünya Savaşında Türk Esirleri**, 3.bs.,İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.
- Tetik, Ahmet – Demirtaş, Y. Serdar – Demirtaş, Sema: **Çanakkale Muharebeleri'nin Esirleri –İfadeler ve Mektuplar-**, C.I, Ankara, ATASE Yay. 2009.
- Thompson, James: **Camp 5, 1004 Days of North Korean Prison Life**, California, Voyager Press, 1981.
- Türkiye Kızılay Cemiyeti: **Korede Esir Mübadelesi 1953**, Ankara, Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi Neşriyatı, 1954.
- Türkoğlu, Sırrı: **Psikolojik Harp Harekatının Yürütülmesi**, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1969.
- Uçarol, Rıfat: **Siyasi Tarih, 1789-2001**, 7.bs., İstanbul, Der Yayınları, 2008.

- Üskent, Necati: **Dededen Torunlara Kore Anıları**, [y.y], 2000.
- Üstünel, S.: **Kore Nire?** , İstanbul, Ürün Yayınları, 1978.
- Yalta, Bahtiyar: **Kunu-ri Muharebeleri ve Geri Çekilmeler (26.XI.1950-24.I.1951)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2005.
- Yaşnar, Ahmet: **Kore’de Görülen Dava**, İstanbul, Güven Basım ve Yayınevi, 1951.
- Yazıcı, Tahsin: **Kore Birinci Türk Tugayında Hatırlarım**, İstanbul, Ülkü Basımevi, 1963.
- Yıldırım, Nurettin: **Psikolojik Savaş Teknikleri**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yay., 2007.
- Yücel, Erhan: **Kore Harbi, Kore Türk Tugayı ve BM Askerlerinden Alınan Dersler**, Ankara, EDOK Yay, 2001.

Makaleler

- Akyılmaz, Gül: “Osmanlı Hukukunda Köleliğin Sona Ermesi ile İlgili Düzenlemeler ve Tanzimat Fermanı’nın İlanından Sonra Kölelik Müessesesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.IX, Sayı I-II, (Haziran-Aralık) 2005.
- Alsan, Zeki Mesud: “1949 Cenevre Sözleşmeleri”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.7, Sayı 3, 1950.
- Berk, Alaeddin: “Türk Birliğinin Kore’deki Başarısı”, **Resimli Harp ve Kore Albümü**, Sayı:1, 9 Ağustos 1951.
- Bozkurt, Gülnihal: “Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:38, Sayı:1, 1981.
- Ekin, Ümit: “17. Yüzyılın Sonlarında Rodosçuk Kazasında Kölelerin Toplumsal Statüsü”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, C:29, Sayı: 47, 2010.

- Fakir, Cem: “Yolu Kore’ye Düşenler”, **NTV Tarih Dergisi**, Sayı 24, Ocak 2011.
- Kinhead, Eugene: “The Study of Something New in History”, **New Yorker**, 26 October 1957.
- Koçaş, Sadi: “Esirlerde Savaş Kazanır mı?”, **Yıllarboyu**, Sayı:3, Haziran 1978.
- Özdemir, Ahmet: “Hukuk Dilinde Harp Esirleri”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C:2, Sayı:7, 1991.

Tezler

- Batır, Betül: **“Osmanlı Devleti’nin Uluslararası Barış Konferanlarına Resmen Katılması Sorunu Parlamentolararası Birlik”**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2002.
- Kutlu, Cemil: **“I.Dünya Savaşında Rusya’daki Türk Savaş Esirleri ve Yurda Döndürülmeleri Faaliyetleri”** Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1997.
- Özateş, H.Kakan: **“Türk Basınında Kore Savaşı (1950-1953)”**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı, Ankara, 2010.
- Yılmaz, Mustafa: **“Kore Savaşı’nın Türk Basınında Gündemde Kalmasının Haber Değer Kuramları Açısından İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi”** Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, S.B.E., 2002.

Günlükler, Hatıratlar ve Yazılı Belgeler

Doğru Fethi	Günlük-Askerlik Hayatımın Geçmesi, 27.3.1951- 4.9.1953.
Eyemura Susan	Yazışmalar, Ocak-Mart 2010.
Hockley Anthony Farrar	Mektup, 21 Mart 2001.
Ulu Ömer	Günlük-Kısaca Hatıram, 18.08.1950 - 28.5.1953.
Yüksel Hamid	Hatırat.

Söyleşi ve Röportajlar

- Kore Gazisi **Ali Akdoğan ile Söyleşi**, Karaören Köyü-Çankırı,22 Aralık 2009.
- Kore Gazisi **Ali Kalaycıoğlu ile Söyleşi**, Ankara, 23 Aralık 2009.
- Kore Gazisi **Arif Akıncı ile Röportaj.**
- Kore Gazisi P.Tğm.**Bahtiyar Yalta** ile görüşme, Ankara, 22.12.2009.
- Kore Gazisi **Hacı Baran ile Söyleşi**, İstanbul,7 Ocak 2009.
- Kore Gazisi **Hasan Alagöz ile Söyleşi**, Boyalca Köyü - Çankırı, 22 Aralık 2009.
- Kore Gazisi **Hasan Uluçay ile Söyleşi**, Yakacık Köyü-Bayındır, 21 Temmuz 2009.
- Kore Gazisi **Hilmi Adanalı ile Söyleşi**, Tire, 20 Temmuz 2009.
- Kore Gazisi **Kadir Üzülmez ile Söyleşi**, Arifiye , 13 Kasım 2009.
- Kore Gazisi **Kamil Bozkurt ile Söyleşi**, Arifiye Köyü- Adapazarı, 13Kasım 2009.
- Kore Gazisi **Mehmet Sönmez ile Röportaj.**
- Kore Gazisi **Mestan Atar ile Söyleşi**, Kireli Köyü-Tire, 20.07.2009.
- Kore Gazisi Yzb.Hamid Yüksel eşi **Mesude Yüksel ile Söyleşi**, İzmir,13 Eylül 2010.
- Kore Gazisi **Mustafa Aktaş ile Söyleşi**, Hamamköy-Ödemiş, 20 Temmuz 2009.
- Kore Gazisi **Mümin Yurtsever ile Söyleşi**, Çakıl Köyü-Bandırma, 25.06.2009.
- Kore Gazisi **Recep Koç(Karagöz)ile Söyleşi**, Aslanlar Köyü-Torbalı, 21 Tem 2009.
- Kore Gazisi **Süleyman Irmak ile Söyleşi**,Dolaylar Köyü- Ödemiş, 21 Temmuz 2009
- Kore Gazisi **Ütğm.Ali Büyükkirişçi'nin Ailesi ile Söyleşi**, İstanbul, 30 Kasım 2012.
- Kore Gazisi **Veli Atasoy ile Söyleşi**, Ankara, 21 Aralık 2009.
- Prof.Dr.**İlter Turan**, 60.Yılında Kore Savaşı Konferansı, İstanbul, 10 Aralık 2010.

Belgeseller

Demir Kırat Belgeseli, 4.Bölüm, **TRT**, 1991.

“Unutulan Savaş:Kore Belgeseli”,Hayatın Tanığı, **CNN Türk**, 12 Nisan 2014.

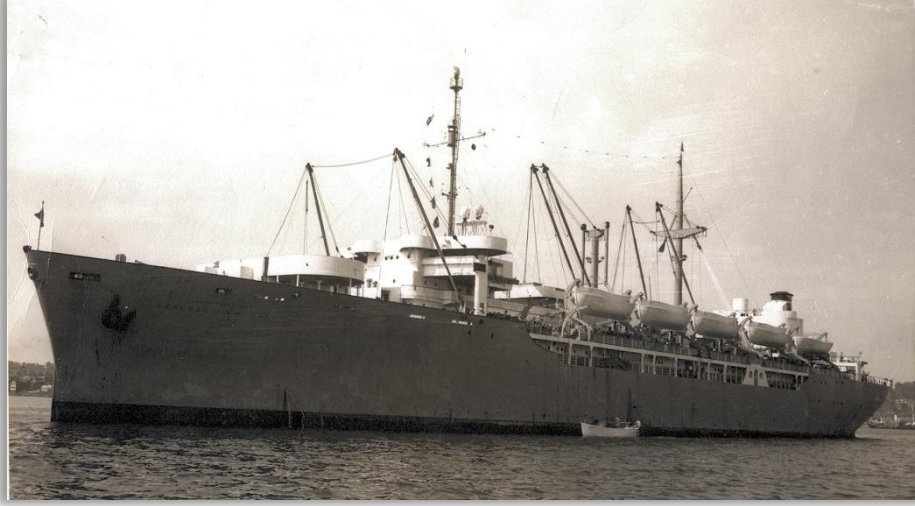
Kore, Vatan İçin – 8.Bölüm, **Kanal B**, 5 Nisan 2011.

Elektronik Kaynaklar

- <http://korehatiralari.com/2011-04-12-bir-kore-gazisi-anilari.pdf> 08 Aralık 2011
- http://www.msb.gov.tr/asad/AskeriMevzuat/Uluslararası_Antlasmalar/Silahli_Catisma_Hukuku/SCH9.html 08 Kasım 2011
- <http://www.kizilay.org.tr/hukuk/sayfa.php?t=-Ulusal.ve.Uluslararası.Sozlesmeler-KARA.HARBİNİN.KANUNLARI.VE.ADETLERİ.HAKKINDA.SOZLESME> 08 Kasım 2011
- http://www.msb.gov.tr/asad/silahli_catisma_hukuku.html 13 Kasım 2011
- <http://www.icrc.org/ihl.nsf/CONVPRES?OpenView> 13 Kasım 2011
- <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1044.html> 13 Kasım 2011
- <http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebSign?ReadForm&id=375&ps=P> 13 Kasım 2011
- http://b-29s-over-korea.com/POWs-In-Korean-War/POWs-In-Korean-War_1.html 28 Kasım.2012
- <http://www.koreanwarexpow.org/about/pdf/CaptainGurgen.pdf> 10 Aralık 2012
- <http://www.koreanwarexpow.org/about/pdf/AManisNotDeadWarren.pdf> 10 Aralık 2012
- http://www.koreanwaronline.com/history/POW_Olympics/pow/POW_Olympics_Names.htm 20 Ocak 2014
- http://www.koreanwaronline.com/history/POW_Olympics/pow/index.htm 21 Ocak 2014

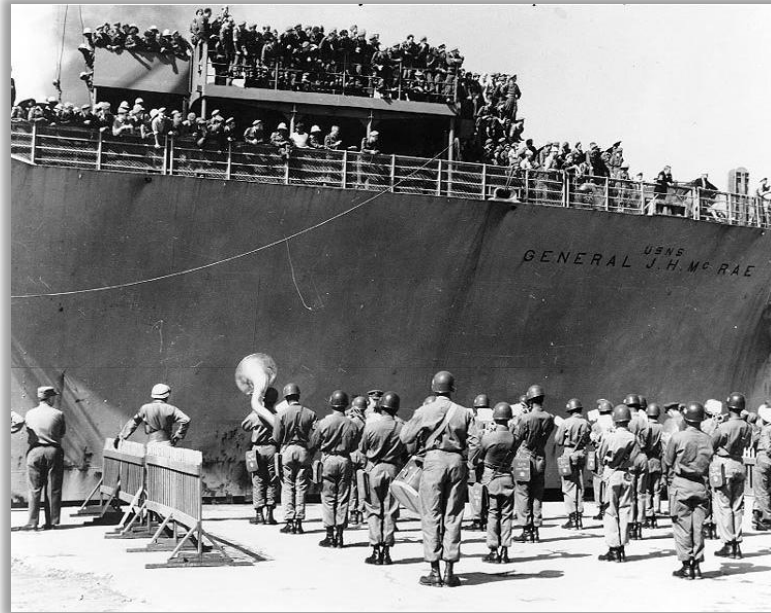
EKLER

EK-1. Birinci Kore Tugayı'nı Kore'ye Taşıyan Amerikan Askeri Nakliye Gemileri

USNS General J.H. McRae

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.navsource.org/archives/09/22/092214904.jpg> 11.05.2012

USNS General J.H. McRae,
Askeri bando eşliğinde Kore'ye gelen askerleri karşılama, 1951

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.navsource.org/archives/09/22/092214901.jpg> 11.05.2012

USNS General W.G.Haan

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.navsourc.org/archives/09/22/22158.htm> 11.05.2012

USNS Private Elden H.Johnson, 1950'li yıllar

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.navsourc.org/archives/09/24/09240203.jpg> 11.05.2012

EK-2. Kore Muharebelerine Katılan Türk Kuvvetleri Kayıpları

BİRLİĞİN ADI	ŞEHİT			YARALI						YARALI TOPLAMI			HASTA						HASTA TOPLAMI			TUTSAK			YİTİK		
				Yaralanıp Yurda Dönerler			Kore’de tedavi edilip birliğine katılanlar						Kore’den yurda dönerler			Kore’de tedavi olup birliğine dönerler						Tutsak olup iade edilenler			Akibeti belli olmayan		
	Sb.	Astsb.	Er	Sb.	Astsb.	Er	Sb.	Astsb.	Er	Sb.	Astsb.	Er	Sb.	Astsb.	Er	Sb.	Astsb.	Er	Sb.	Astsb.	Er	Sb.	Astsb.	Er	Sb.	Astsb.	Er
1. Değ. Tug.	25	16	369	12	14	309	34	24	750	46	38	1059	3	2	37	6	12	72	9	14	109	4	3	218	3	1	171
2. Değ. Tug.	8	2	111	7	6	149	13	11	314	20	17	463	2	3	21	7	15	58	9	18	79	–	–	–	–	–	–
3. Değ. Tug.	4	8	178	8	5	162	7	6	316	15	11	478	3	4	23	9	6	63	12	10	86	2	–	7	–	–	–
TOPLAM	37	26	658	27	25	620	54	41	1380	81	66	2000	8	9	81	22	33	193	30	42	274	6	3	225	3	1	171
GENEL TOPLAM	721			672			1475			2147			98			248			346			234			175		

Not: 1.Tutsakların hepsi yurda dönmüştür.
2.Hastalar muharebelerde yaralananların mevcuduna dahil değildir.
3.Hastalık en fazla sarılık, mide ağrısı ve veremdir.

Kaynak: Hüsni Emir Erkilet, Tefik Bıykoğlu, Hayrettin Arun, - Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kore Harbinde Muharebeleri (1950-1953) , s.417

**EK-3. Kore Savaş Birliğinin 20 Ekim 1950'den 15 Kasım 1951
Tarihine Kadar Zayıat Durumu**

VUKUAT			Subay v As.Me	Assubay	Erat	Toplam
ŞEHİT	Muharebede		27	14	410	
	Kaza ve Hastalık		1	3	56 (*)	60
	TOPLAM		28	17	466	511
GAİPLER			6	2	303	301
ŞEHİT – GAİP – TOPLAM			34	19	769	822
YARALILAR	Muharebede		32	19	865	916
	Kaza ile		20	24	254	298
	TOPLAM		52	43	1119	1214
YARALILARIN BEYANI	Birinci defa yaralanan	Muharebede	31	19	784	844
		Kaza ile	19	23	231	273
	İkinci defa yaralanan	Muharebede	1	-	36	37
		Kaza ile	1	1	22	24
	Üçüncü defa yaralanan	Muharebede	-	-	1	1
		Kaza ile	-	-	1	1
TOPLAM			52	43	1085	1180
Evvelce yaralanıp ikinci bir muhaberede şehit olan			-	-	24	24
Evvelce yaralanıp ikinci bir muhaberede gaip olan			-	-	10	10
Yaralanma vak’ası toplamı			52	43	1119	1214

(*) 6 er hastalıktan vefat etmiştir.

Yukarıdaki zayıatımıza karşılık düşmanın tugay birlikleri karşısındaki zayıatı 366 sı esir olmak üzere(15.000) küsur tahmin edilmiştir.

Kaynak: Tahsin Yazıcı - Kore Birinci Türk Tugayında Hatıralarım, s.353

EK-4. Kore'ye Giden Birlikler ve İsimleri

BİRLİK	KORE KÜNYE NO	KORE'YE GİDİŞ TARİHİ	KORE'DEN DÖNÜŞ TARİHİ	KAFİLELER
1 nci Tugay	1-6200 Takviye Brl.	25.9.1950	14.8.1951	1 nci Kfile
2 nci Tugay	6201-14149	5.6.1951	7.8.1952	1 nci Kfile 2 nci Kfile 3 ncü Kfile
3 ncü Tugay	14149-20474	9.6.1952 29.7.1952	27.8.1952 4.9.1953 7.9.1953	1 nci Kfile 2 nci Kfile 3 ncü Kfile
4 ncü Tugay	20500-26095	12.6.1953 17.7.1953 5.7.1953	4.8.1954 17.8.1954	1 nci Kfile 2 nci Kfile
5 nci Tugay	26150-31621	10.6.1954 17.6.1954	11.8.1955 15.8.1955	1 nci Kfile 2 nci Kfile
6 nci Tugay	31622-37090	11.6.1955 17.6.1955	9.8.1956 14.8.1956	1 nci Kfile 2 nci Kfile
7 nci Tugay	37091-42599	10.6.1956 17.6.1956	14.8.1957 17.8.1957	1 nci Kfile 2 nci Kfile
8 nci Tugay	42571-48049	10.6.1957 16.6.1957	7.8.1958 14.8.1958	1 nci Kfile 2 nci Kfile
9 ncü Tugay	48050-53520	7.6.1958 16.6.1958	13.8.1959 21.8.1959	1 nci Kfile 2 nci Kfile
10 ncü Tugay	53521-58960	16.6.1959 22.6.1959	8.8.1960 17.8.1960	1 nci Kfile 2 nci Kfile
11 nci Bl.		15.6.1961	17.7.1961	
12 nci Bl.		5.7.1961	15.7.1962	
13 ncü Bl.		2.7.1962	12.7.1963	
14 ncü Bl.		7.7.1963	6.7.1964	
15 nci Bl.		30.6.1964	10.7.1965	
16 ncı Bl.		5.7.1965	9.7.1966	
1 nci Şeref Kıtası		26.7.1966	8.6.1967	
2 nci Şeref Kıtası		6.6.1967	6.6.1968	
3 ncü Şeref Kıtası		24.7.1968	25.7.1969	
4 ncü Şeref Kıtası		19.7.1969	12.7.1970	
5 nci Şeref Kıtası		9.7.1970	30.6.1971	

Kaynak: Ali Denizli - Kore Harbinde Türk Tugayları, s.232

EK-5. Genel Zayiatımız

	Şehit		Yaralı		Kayıp	Yekun
	<u>Muharebede</u>	<u>Kazada</u>	<u>Muharebede</u>	<u>Kazada</u>		
Subay	27	1	30	12	6	76
Astsb.	14	3	22	13	2	54
Er	368	25	809	107	278	1587
	430		993		286	1717

Kaynak: Kore Broşürü No:1

EK-6. Kore Savaşında Verdiğimiz Kayıplar

ŞEHİT SUBAY ÇİZELGESİ

Sınıflar	Albay	Binbaşı	Yüzbaşı	Üsteğmen	Teğmen	Toplam
Piyade	1	2	6	11	4	24
Topçu	—	—	—	2	1	3
İstikam	—	—	—	2	—	2
Muhabere	—	—	—	—	1	1
Pilot	—	—	—	1	1	2
Levazım	—	1	1	1	—	3
Tabip	—	—	—	1	—	1
Hesap	—	—	1	—	—	1
Bando	—	—	—	—	1	1
Toplam	1	3	8	18	8	38

ŞEHİT ASTSUBAY ÇİZELGESİ

Sınıflar	Başçavuş	Üstçavuş	Çavuş	Toplam
Piyade	11	5	3	19
Topçu	2	—	1	3
İstikam	—	1	—	1
Ulaştırma	—	—	1	1
Makinist	1	—	—	1
Toplam	14	6	5	25

ŞEHİT ERAT ÇİZELGESİ

Çavuş	Onbaşı	Er	Sivil Aşçı	Toplam
69	48	587	1	705

KAYIPLAR ÇİZELGESİ

Subay	Astsubay	Çavuş	Onbaşı	Er	Toplam
3	1	9	17	136	166

GENEL DÖKÜM

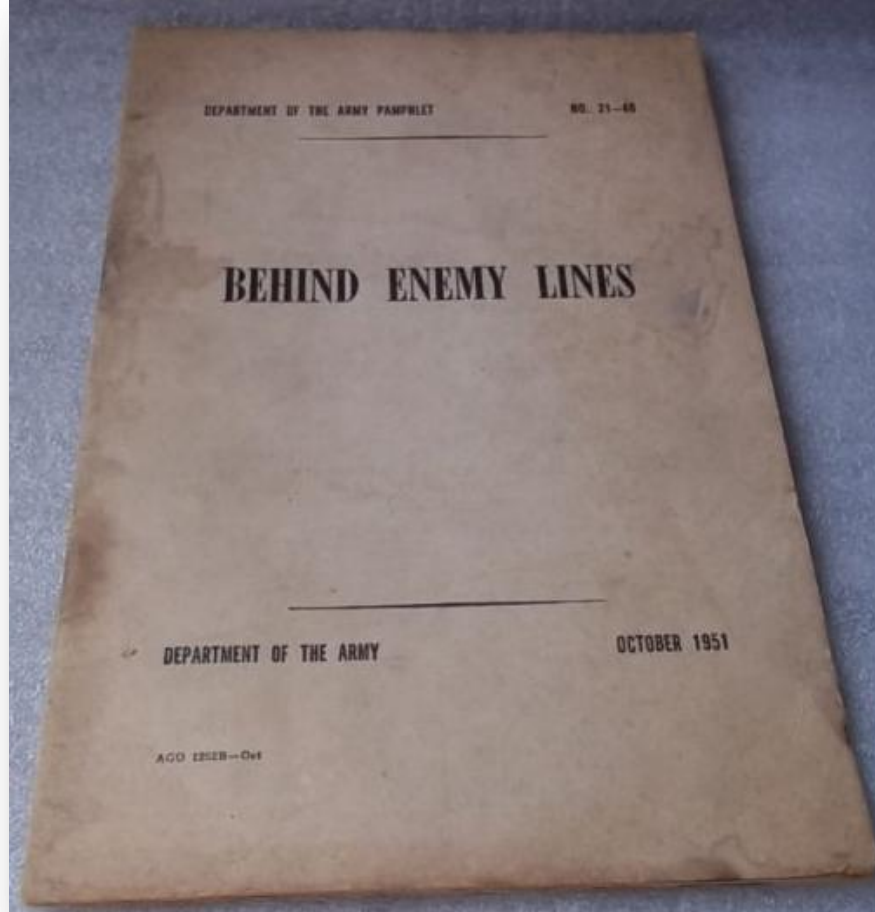
Şehitler			Kayıplar			Firar	Toplam
Subay	Astsubay	Erat	Subay	Astsubay	Erat	Er	
38	25	705	3	1	162	3	937

YARALILAR

Tugaylar	Subay	Astsubay	Erat	Toplam
I. Tugay	46	40	1059	1145
II. Tugay	18	15	466	499
III. Tugay	15	11	398	424
Toplam	79	66	1923	2068

Kaynak: Kore'de Savaşanlar Derneği'nin Muhtırası

EK-7. Birleşmiş Milletler Ordularına Dağıtılan Broşür

Kaynak:(Çevrimiçi)

<http://www.ebay.com/itm/Army-Pamphlet-Behind-Enemy-Lines-1951-/230614730255> 09.12.2013

EK-8. Yzb. Hamit Yüksel'in K.K.K.'na Gönderdiği Dilekçe

T.C.
K. K. K.
51 NCI PIYADE ALAY KOMUTANLIĞI
S Ü K B

PER : 1000-69/
KONU : Bir muharebe olayının
tashihi Hk.

19 Nisan 1969

11 NCI TÜMEN KOMUTANLIĞINA

DENİZLİ

Kore savaşlarında şahsımla ilgili bir muharebe olayının tashihi hususunda yazmış olduğum açıklama eklidir.

Her yıl aynı tarihte T.R.T. aracılığı ile anılan bu tarihi olayın tashihi için üst Komutanlığa iletilmesinde tavassutlarınızı arz ederim.

E K İ : 1 Adet muharebe olayının
tashihi Hk.Yazı

07:01
Hamid YÜKSEL
P.Albay
51 nci P.Alay Komutanı

Kore savaşlarında 22/23 NİSAN 1951 Muharebelerinde harp taktiklerine geçmiş bir olayın düzeltilmesini ön gören açıklama :

Kore 1 nci değiştirme tuğayının 9 ncu Bölük komutanı olarak bilhassa 22/23 NİSAN 1951 tarihinde kızıl Çin kuvvetlerinin bahar taaruzunda İnijin Nehrinin 20 mil kuzeyinde 425 rakımlı tepede bölüğüm, düşmanı ilk taaruz hedefi olmuştu. (Kroki I)

9 ncu bölük tümü ile 425 Rakımlı Tepede çevre savunmasına geçmiş, tepenin çevresi antipersonel aydınlatma lâğımlarıyla takviye edilmişti. 9 ncu bölükten garyi emrimde; Bir ileri sürülmüş topcu gözetleme ekibi Top.Üstğm. Mehmet GÖNENÇ komutasında A.Hv.Bl.günde çavuş komutasında bir gözetleme ekibi, P.istikam takımda bir lâğım mangası mevcuttu.

Bölük muharebe idare yeri bölüğünden ortasında ve topcu gözetleme subayında yanımda, muharebeyi beraber izliyor ve icap ettikçe topcuya ateş edilecek yerlerin koordinatlarını veriyorduk.

Her an durum değişiyor, düşman gecenin zifiri karanlığıncaan istifade ederek mevzilerimize bilhassa sağ kanatta bulunan 24 ncü Amerikan zenci alayının kontok buluşma noktasından yükleniyordu. Çarpışmaları lâğımlar patlamış ışıktan istifade eden erlerimiz makinalı tüfek atışlarıyla bir haşlı zaiyat vererek geri püskürtülmüş olmasına rağmen aynı noktadaki taaruzuna inatla devam ediyor ön erlerimizin en çok korkusunda karanlığın göz gözü görmez haliydi. Bölüğün 60 milimetrecik havanları devamlı olarak aydınlatma mermisi atmak ve mevzideki erlerin morelini takviye etmek emrini almıştı. Tabiki pek az olan aydınlatma payıda sona ermişti. Bu defa topcu gözetleme subayından mevzilerimizin etrafına aydınlatma mermisi atılması için bataryalarla temasa geçmesini söyledim aldığı cevap çok feci idi sağ kanadımızdaki 24 ncü Amerikan zenci alayı habersiz çekilmiş olduğundan 24 ncü alayın mevzilerinden sarkan düşman, Topcumuz mevzilerine yakınlaşmış topcumuzun mevzi değiştirmekte olduğu haberi gelmişti.

Artık topcudanda bize bir fayda sağlanamıyacaktı alayın hava bölüğünde daha muharebenin ilk safhasında düşmanın topcu atışlarıyla saf dışı edilmişti.

Gece yarısını geçmiş, koninist Çin Kuvvetleri sağ kanada tamamen hakim olmuş aynı zamanda bizi yan ateşine almış, çekilme yollarımız kapanmış ve bölüğümü çepre çevre sarmıştı. İşte bu zamanda yanımda bulunan topcu gözetleme subayın Üstğm. Mehmet GÖNENÇ'e tekrar topcuyu bulmasını emrettim. Nihayet çok gerilerde henüz mevziye girmiş bir bataryanın sesini alabildik. O vakte kadar Tb.lar ve A.Çekilmeçabası içinde olduklarından hiç bir irtibat sağlanamıyordu. Bir kere Alay komutanı ve dolayısıyla 23 NİSAN bayramı münasebetiyle Tokyo'da bulunan tuğay komutanına vekalet eden Albay Celal DORA ile temasa sağlayabildim. Saat 02,30 son durumumu açıkladım, geri çekilip çekilemeyeceğimi sordular. İmkansızlığımı ve böyle bir teşebbüsün bütün bölüğün imhası ile neticeleneceğini söyledim . Artık giriş ve çıkış yollarımız tıkanmış soniki çaremiz kalmıştı. Ya toptan teslim olmak veya mukabil birdarbe ile sağ kanat üzerine sarılmak, büyük zaiyata rağmen bir kısım kuvvetimi kurtarmak. Teslim bizim siyasetimiz değildi. İkinci çıkış kararıyla kararlaştırdım ve mukabil darbeler için hazırlık emrini verdim.

Topcu gözetleme subayımada; hedef 425 rakımlı tepe bütün güç-
leriyle ateş etsinler dedim. Karşı taraf şaşırmış, o tepede siz var-
sınız nasıl olur dediler. Tekrar ettirdim. Etraf kum gibi kızıl
çinli ile dolu. Hep beraber öleceğiz ateş dedim. O anda da bütün bö-
lümü tepenân solundan taaruza kaldırdım. telsizleri parçalattım.
Tk. lar Komutanlarıyla; ben Bl. erkân Komutanım Kd. Başvş. Abdi ve top-
cu gözetleme subayım Üstğm. Mehmet GÖNENÇ hep birden düşman küt-
leleri içine bir çığ gibi aktık .Ani şaşkınlıktan istifade edecek-
ken bu defada Topcumuzun azizliğine uğrayan bölümüm Şehitler
vermeye başlamıştı. Muharebenin başlangıcında aydınlatma mermisi
istemistik. Bataryanın biri bu isteği ancak ikinci mevziğinde ha-
tırlanmış olacakki bir kısmı tahrip mermisi atarken bir bataryada
bize bol bol aydınlatma mermisi yağıyordu .Işık içinde kalan
taaruz sahamız bir anda alehimize çalışmış oldu, Kızıl çin sürüşü-
ne çok güzel hedefler teşkil ettik. Yanımda bulunan Üstğm. Mehmet
GÖNENÇ ve Baş çvş Abdi derhal şehit oldular. Keza beni daima kolla-
yan ödemişli er İsmail KAHRAMAN bana çevrilen ikinci bir makinale
tabancanın bütün mermilerini vücudu ile karşıladı ve Kahramanca
şehit oldu. O anda bende kolumdan ve ayağımdan yaralanıp olduğum
yerde düşmana esir oldum. Pek cüzi bir kuvvetim kurtulabilmişti
bölümümün yarıdan fazlası aynı derede şehit olmuştu. Esir olan-
larında pek tutar tarafı yoktu.

O günün muharebe safhası bütün açıklığı ile yukarda arz
edilmiştir. Genç, Atık ve çevik bir Subay olan ve kahramanca vuru-
şarak şehit olan Top Üstğm. Mehmet GÖNENÇ için topcu sınıfı ne ka-
dar övünse azdır. Kore harbinin 22(23 NİSAN 95) günkü muharebesin-
de Üstğm. GÖNENÇ düşman hedeflerini zaman zaman kıymetlendirdi ve
isabetle koordinatlar vererek atışlar istedi, ve düşmana oldukça
zaiyat verdirildi. Bunlar, tabi'i olarak, tarihe geçecek olaylardır.
GÖNENÇ muharebenin başından sonuna kadar yanımda bulunmuş ve bütün
atış isteklerimi tam olarak yerine getirmiştir. Saat 03 00 da top-
cuya şu son isteğim: Top Üstğm. GÖNENÇ tarafından bildirilmiştir.
hedef 425 rakımlı tepe 1. Benim bu istek emrim bilahere topcu gö-
zetleme subayım Top Üstğm. GÖNENÇ'in son isteği gibi kabullenmiş
ve netice olarak Harp tarihine geçirilmiştir.

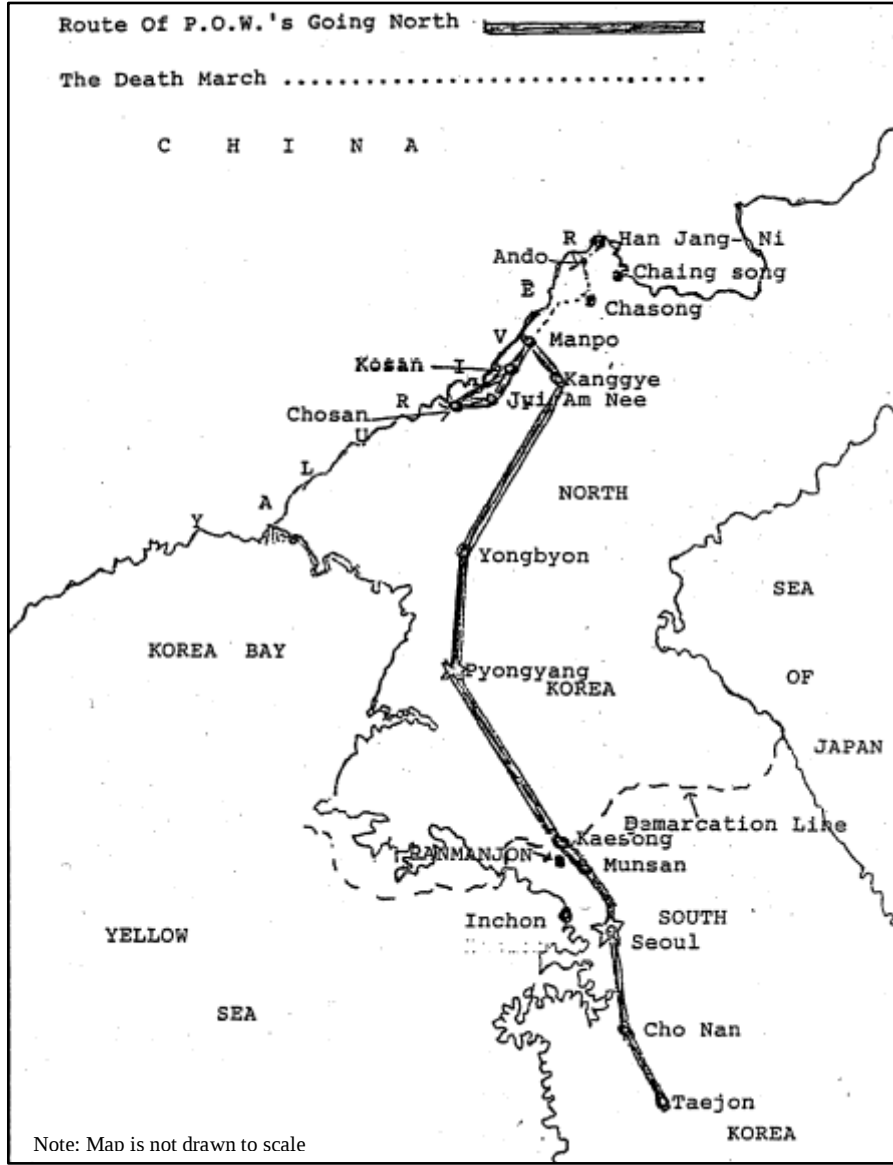
Piyade bölümünün Komutanı başında iken o bölüğe mevzile-
ri topcu ateşi istemek ancak ve ancak o bölümün komutanının karar
verebileceğini her Türk subayının bilmesi gerekir.

Takviyelerle birlikte 200 kişilik bir piyade bölümünün mu-
kadderatı ile alakalı emirleri, emirdeki topcu gözetleme subayı de-
ğil bölümün Komutanının vereceği tabi'idir.

Harp tarihine geçmiş olan bu olayı yakınd tarihlerde bir çok
yerlerde işitmek ve okuma k suretiyle öğrenmiş bulunuyorum. Kahra-
manca vuruşarak şehit olmuş bir arkadaşımıza mal edilmiş bir ola-
yı istekken üzüntü duymaktayım. Buna rağmen bende aynı gün daha öl-
dürücü yaralar alıp şehit olabiliyordum. İkinci üzüntüm bir piyade
bölük komutanının şehit farzedilerek muharebede vermiş olduğu son
emirlerini, gine şehit olmuş bir topcu subayına mal edilışı ve bu-
na hiç bir piyade subayının nasıl olur dememesidir.

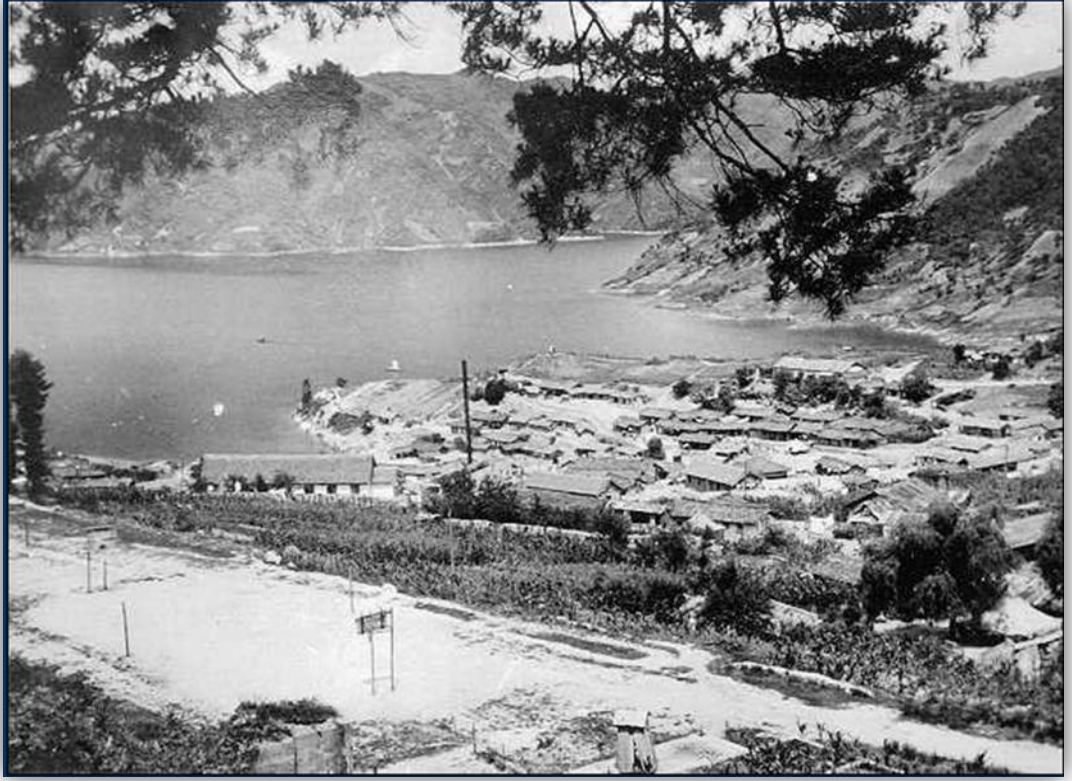
Harp tarihine geçmiş olan yukarıda bahsi geçen olayın :
9 ncü bölük komutanı, Her yanı düşmanla çevrili mevzileri üzeri-
ne Topcu ateşi istedi şeklinde düzeltilmesini arz ederim.

EK-9. Amerikalı Esirlerin Kuzeye Yürüyüş Rotası (Ölüm Yürüyüşü)

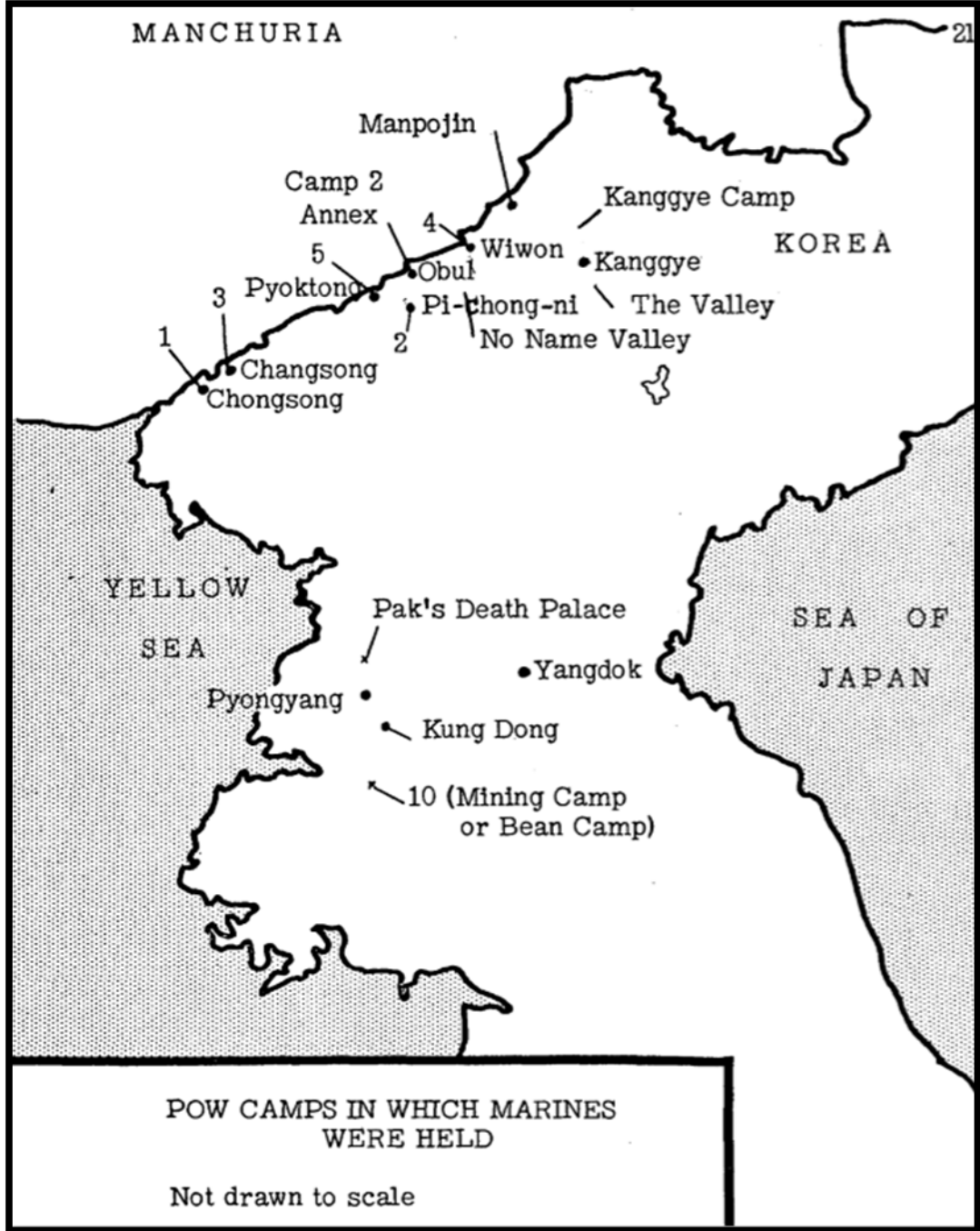
Kaynak: A Death March and Nightmares

**EK-10. Pyoktong'taki 5 No.lu Esir Kampı, Yalu Nehri ve
Kuzey Kore**

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.koreanwaronline.com/history/oz/77/PyokTong.htm> 20.01.2014

EK-11. Kuzey Kore'deki Esir Kamplarının Yerleri

Kaynak: The Problems of U.S. Marine Corps Prisoners Of War In Korea

EK-12. Güvenli Geçiş Kartı – Surrender Certificate

**YOUR BUDDIES ARE DOING FINE HERE
IN A POW CAMP**

From Dickie Grenies to Mrs. Amanda Grenies of Ring Street,
Howland, Maine dated February 25th 1951.

"I am in fair health and in high spirits. We are receiving
excellent treatment."

COME OVER! Join your buddies here. You will go to
the rear in safety and get home in one piece.

Leave Korean to the Koreans.

-----USE THIS AS A SAFE CONDUCT PASS-----

When you see a Korean People's Army soldier or a Chinese
Volunteer soldier, lay down your gun and shout:

投 “TOW . SHONG” 降
(Surrender)

We guarantee you safe conduct and good treatment.

THE CHINESE PEOPLE'S VOLUNTEER FORCES

33. Part of a Chinese People's Army leaflet addressed to American troops, picked
up in the forward area of the Commonwealth Division in the summer of 1951.
Later, the Chinese introduced material aimed specifically at British personnel

EK-13. Alleged Collaboration By Turkish Prisoners

ALLEGED COLLABORATION BY TURKISH PRISONERS ⁷⁸²
(Total Number Reporting Collaboration by Other Prisoners: 67)

Number of Allegations Concerning Alleged Collaborators ⁷⁸³	Number of Persons About Whom the Allegations Were Made ⁷⁸⁴
66	1
53	1
26	1
15	2
13	1
11	1
9	2
8	1
7	1
6	4
5	5
3	1
2	2
1	7
Total 225	30

Kaynak:

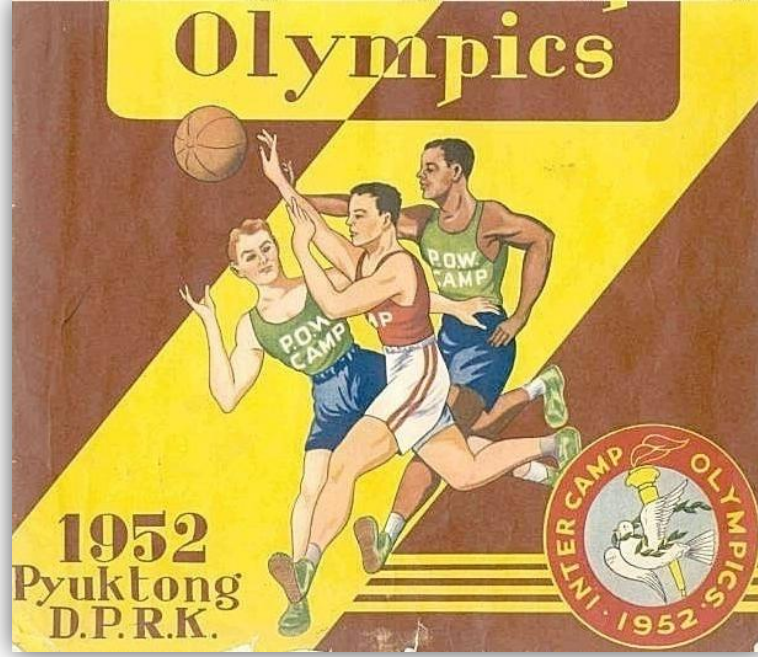
Milton Kovner, A Study of Internment Experience of The Turkish Prisoners of War in Korea

⁷⁸² Türk Esirlerin [Düşmanla] İşbirliği İddiası
(Diğer esirler tarafından rapor edilen işbirliği toplam sayı:67)

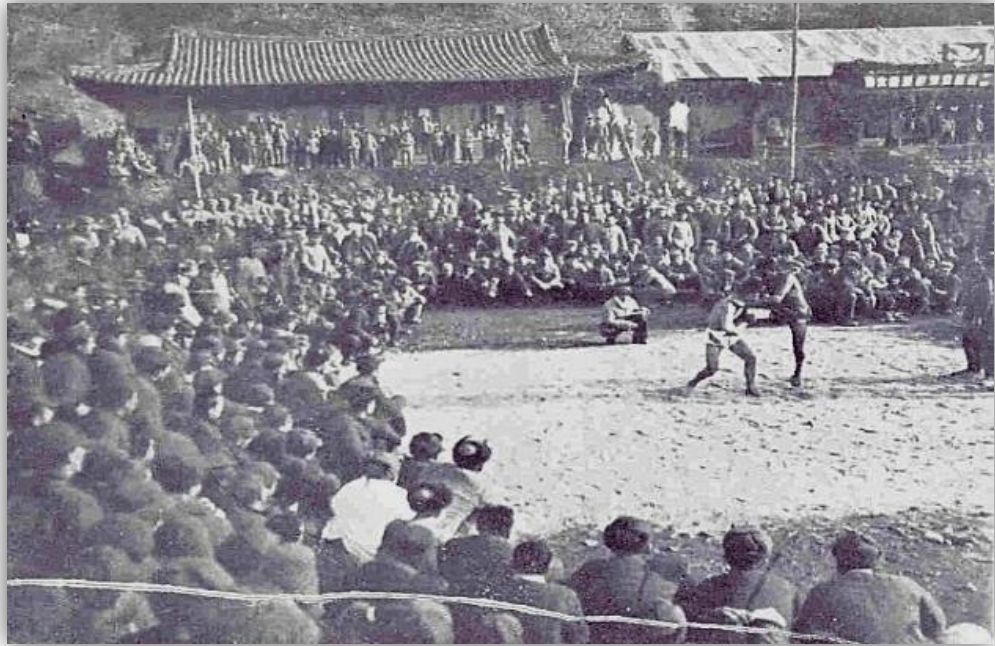
⁷⁸³ Sözde işbirlikçilere dair öne sürülen iddia sayısı

⁷⁸⁴ Hakkında iddiada bulunulan kişilerin sayısı

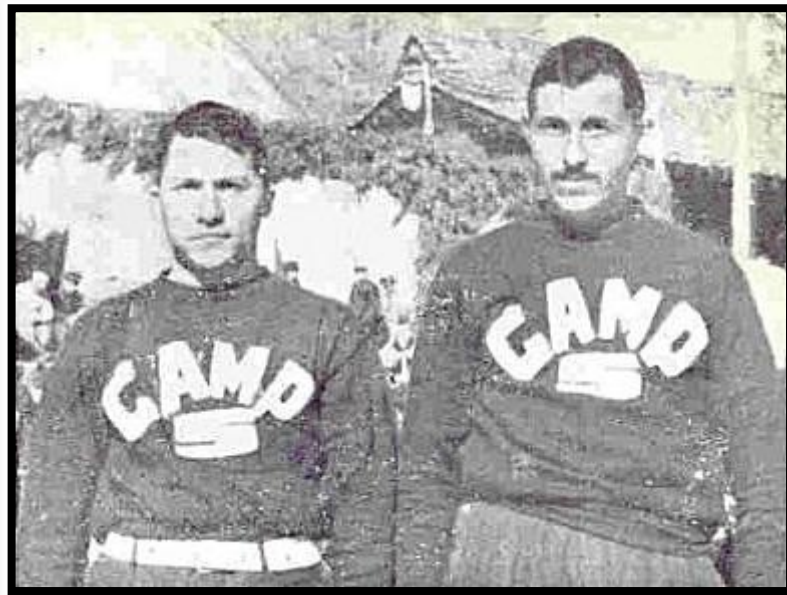
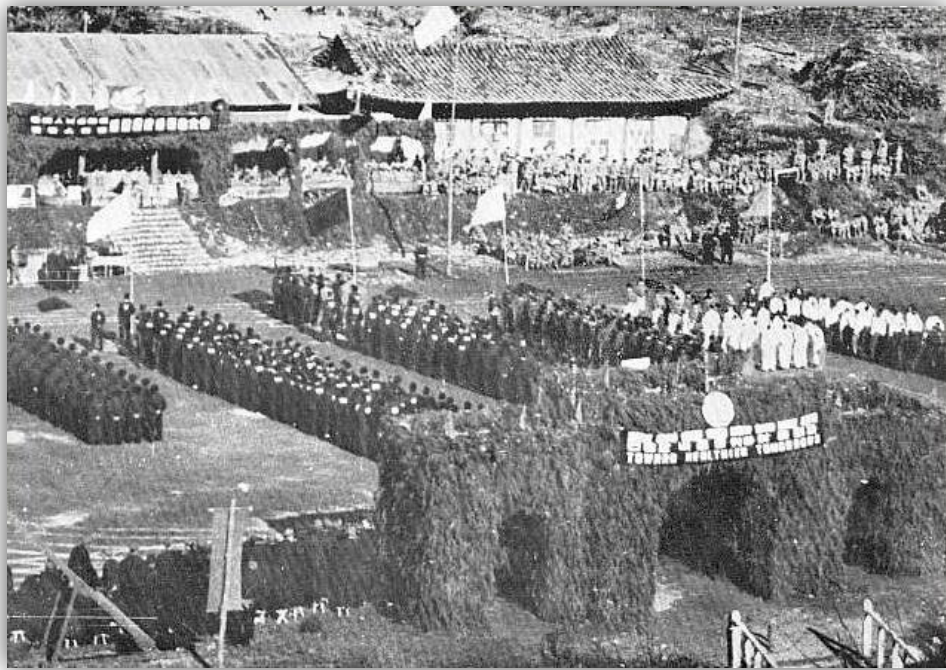
**EK-14. Propaganda Aracı Olarak Esir Olimpiyatları İçin Basılan
Tanıtım Broşürü ve Broşürden Seçilen Bazı Resimler**

http://www.koreanwaronline.com/history/POW_Olympics/pow/outercover.htm 20.01.2014

Niyazi Kaya, a Turkish P.O.W. has American Earl Dantzler off his balance in this wrestling match

THE CHAMPION WRESTLERS. Arif Gokce (R)
and Kazim Ovec (L), both of Turkey

“Turkish Style Many sports were new to us, but nevertheless, kept everyone on their toes. The Turkish style of wrestling, for instance, was something unfamiliar to a lot of us, but the Turk contestants put on a magnificent display of skill and tactics, which were greatly applauded by the onlookers. Naturally, being their native sport, they emerged triumphant.” Marcelino I. Sanchez

I'VE GOT YOU NOW! Turkish Ka d i r Uzulmez
has AmericanWilliam D. Holmes guessing!

Turkish P.O.W. spectators getting a thrill

THEY HAIL FROM EVERYWHERE! Second place won by a soccer team of many nationalities: Front row: Zeki Yurukoglu (Turkey), Ismail Demirdelen (Turkey), John H. Cowell (Britain), Rene Madone (France), Hugh Kerr (Britain). 2nd Row: Bernard C. Canavan (Britain), Ali Ferah (Turkey), Arle Biever (Holland), John Meyers (U.S.A.), Robert Wilson (U.S.A.), Alexander Ewan (Britain).

THROWING THE LEATHER! An overall view of the boxing arena.

http://www.koreanwaronline.com/history/POW_Olympics/pow/index.htm 20.01.2014

EK-15. İade Edilen Türk Harp Esirleri Listesi

No	Rütbe	Adı	Soyadı	Memleketi	İl	İade Tarihi	Künye No
1	Er	Davut	Acar	Hacımusâ Köyü Düzce	Bolu	20.04.1953	1820
2	Er	Ali	Bilir		Kahramanmaraş	20.04.1953	4271(0)
3	Er	Halit(Halid)	Küçük	Çağlar Kazası	Zonguldak	20.04.1953	4279
4	Çvş.	Ömer	Ulu	Karabük, Sipahiler Köyü		20.04.1953	(4)278
5	Er	İbrahim	Odacı	Karaahmetler Kasabası	Zonguldak	21.04.1953	
6	Çvş.	Muzaffer	Şenburç	Gergemi Bünyan	Kayseri	21.04.1953	
7	Er	İbrahim	Yavaş	Torbalı	İzmir	21.04.1953	
8	Er	S.Şevki	Aydın	Ayancık (Sofu Köyü)	Sinop	24.04.1953	5004
9	Çvş.	Halil İbrahim	Çınar	Karapürçek(Karaköçek Nahiyesi)	Balıkesir	24.04.1953	4864
10	Er	Mehmet	Oğuz	Lengüne Köyü	Burdur	24.04.1953	2683
11	Er	Kadir	Yılmaz	Şereflikoçhisar	Ankara	24.04.1953	1982
12	Er	Arif	Akıncı(Akınç)	Menemen, Kesik Köyü	İzmir	25.04.1953	4398(0)
13	Er	Mehmet	Durgun	Karşıyaka	İzmir	25.04.1953	2370
14	Er	Mustafa	Sayıcı	Ermenek	Konya	25.04.1953	5590
15	Onb.	Ahmet	Ünlü	Darçınar	Çanakkale	25.04.1953	6428(82)
16	Er	Hilmi	Adanalı			05.08.1953	893
17	Er	Durmuş	Ak			05.08.1953	

Kaynak: İade Edilen Türk Harp Esirleri Listesi, 1 Nisan- 31 Aralık 1953 tarihleri arasında yayınlanan **Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Ulus, Akşam, Yeni Sabah** gazeteleri kullanılarak hazırlanmıştır.

18	Er	Jan	Andronikyan			05.08.1953	702(720)
19	Er	Halis	Atik			05.08.1953	869
20	Er	Cemal	Azman			05.08.1953	
21	Er	Cemal	Balcı			05.08.1953	
22	Er	Kevri	Bektaş			05.08.1953	2102
23	Er	Abdullah	Berbaş(Erbaş)			05.08.1953	
24	Er	Ali	Delibaş			05.08.1953	
25	Er	Mehmet Ali	Demir			05.08.1953	
26	Er	Ali	Erol			05.08.1953	
27	Er	ali sait	Etvarı			05.08.1953	
28	Er	Ali	Ferah			05.08.1953	4336
29	Er	Ali İhsan	Güven			05.08.1953	
30	Er	Hüseyin	Kulaklı			05.08.1953	
31	Er	Faik	Kutlu			05.08.1953	
32	Er	Ali	Mercan(Özcan)			05.08.1953	
33	Er	Ali Osman	Saraç			05.08.1953	
34	Er	Ruşen	Şahin			05.08.1953	
35	Er	Ali	Tepetaş(Baş)			05.08.1953	
36	Er	Halil	Tutuk			05.08.1953	
37	Çvş.	Şair	Varışlı		Aydın	05.08.1953	1740
38	Çvş.	Mehmet	Yasak(Yaşar)			05.08.1953	
39	Er	Ahmet	Yassıtaş			05.08.1953	5001
40	Er	Ahmet	Akçataş			06.08.1953	1474
41	Er	Şaban	Bilici			06.08.1953	3010
42	Er	Fehmi	Çelik			06.08.1953	

43	Er	İbrahim	Doğan			06.08.1953	
44	Er	Mustafa	Eren			06.08.1953	
45	Er	İsmail	Erol	Dana Köyü Safranbolu	Zonguldak	06.08.1953	1499
46	Er	Mehmet	Filiz			06.08.1953	
47	Er	Mehmet	Yokdere			06.08.1953	
48	Er	Mehmet	Gümüş(Gemiş)	Türkmen Mah.	Hatay	06.08.1953	1501
49	Er	Halil	Gürsoy			06.08.1953	
50	Er	Refet	İzmir			06.08.1953	6043
51	Er	Hüseyin	Kalaycı			06.08.1953	
52	Er	Haydar	Karataş(Karakaş)			06.08.1953	
53	Er	Garip(Ragıp)	Kaya			06.08.1953	
54	Er	Satılmış	Kulpçu		İzmir	06.08.1953	1657
55	Er	Recep	Kum	Seyidler Köyü Torbalı	İzmir	06.08.1953	1274
56	Er	Mehmet	Kurt			06.08.1953	
57	Er	Ali	Saraç	Kurşunlu	Çankırı	06.08.1953	4373
58	Er	Tahsin	Sarı	Kesli Köyü Tarsus	Mersin	06.08.1953	4945
59	Er	Bekir	Sert	Akçaalan Köyü Dursunbey	Balıkesir	06.08.1953	1373
60	Er	Süleyman	Şen	Lütfiye Köyü Gölçük	İzmit	06.08.1953	1834
61	Er	Mustafa	Toygar			06.08.1953	3079
62	Er	Mustafa	Velitaş			06.08.1953	
63	Onb.	Talip	Yıldız	Kaykal Mh.Şerefiye Sk.Gemlik	Bursa	06.08.1953	537
64	Er	Ramazan	Yüksel	Hacıoğlu Köyü Ayancık	Sinop	06.08.1953	1251
65	Er	Abdullah	Ezer	Avdan Köyü,Kızılcahamam	Ankara	07.08.1953	5046
66	Er	Ali	Beğenmiş			07.08.1953	19299
67	Çvş	Kemal	Çankaya	Ortaklar	Aydın	07.08.1953	18276

68	Er	Hasan	Çelik	Kayvuk Köyü	Siirt	07.08.1953	2985
69	Er	Mehmet	Çevlik	Hacıshaklı Köyü Gülnar	Mersin	07.08.1953	2742
70	Onb.	İrfan	Çil	Teberikler Köyü Mengen Gerede		07.08.1953	1350
71	Er	İrfan	Demirhan	Conpar(Çongar) Köyü	Kırıkkale	07.08.1953	1240
72	Er	Sabri	Ertekin	Hayreddin Köyü	Merzifon	07.08.1953	15564
73	Er	Yusuf	Gözübüyük	Hambaşı Mh. Sorgun	Yozgat	07.08.1953	18245
74	Er	Kerim	Gücür	Boynuinceli Köyü,Silifke	Mersin	07.08.1953	1207
75	Er	Nazım	Gümüş	Serdarova,Ereğli	Zonguldak	07.08.1953	800
76	Er	İsmail	Gürses	Selçuk	İzmir	07.08.1953	18218(12218)
77	Çvş.	Necip	Koyun	Alt Köyü,Refahiye	Erzincan	07.08.1953	16767
78	Er	Ahmet	Köroğlu	Unur Köyü Kiraz	İzmir	07.08.1953	2412
79	Onb.	Abdullah	Kurt	İcadiye Köyü Dört Yol	Hatay	07.08.1953	5089
80	Er	Lütfi	Mert	Karaturgaz Köyü Bayındır	İzmir	07.08.1953	1092
81	Er	Nurettin	Oral	Camköy	Milas	07.08.1953	3091
82	Er	Mustafa	Özbalyoz	Şehidler Mh.	Manisa	07.08.1953	5550
83	Er	Celal	Özçapur	Çapak Köyü,Torbalı	İzmir	07.08.1953	15568
84	Er	İsmail	Şafak	İnegöl	Bursa	07.08.1953	15990
85	Er	Hasan	Uluçay	Bayındır	İzmir	07.08.1953	1470
86	Er	Mumin	Uysun	Torbalı	İzmir	07.08.1953	2469
87	Onb.	Fettah	Yavaş			07.08.1953	2966
88	Er	Ahmet	Yavuz	Orhaneli	Bursa	07.08.1953	2665
89	Er	Murat	Yıldız	Etrafışehir Teşvikiye Köyü	Kütahya	07.08.1953	3013
90	Er	Hüseyin	Utlı	Çatçat Köyü, Şereflikoçhisar	Ankara	08.08.1953	4294
91	Er	Ali	Akay	Deretülbentler Köyü	Alanya	08.08.1953	2495
92	Er	Selim	Akkuş	Zabril Köyü,Beytülşebap	Hakkari	08.08.1953	1376

93	Er	Hasan	Alagöz	Boyalca Köyü	Çankırı	08.08.1953	2963
94	Er	Necati	Altıorlak	Tolaklar Köyü,Çaycuma	Zonguldak	08.08.1953	5062
95	Er	Salih	Arslan		Antakya	08.08.1953	1621
96	Er	Salih	Artuner(Altıntaş)	Arslanlar Köyü,Kandıra	İzmit	08.08.1953	2891(3891)
97	Onb.	Mustafa	Ateş	Kızılaliler Köyü,Anamur	Mersin	08.08.1953	2941
98	Er	Recep	Ateş	Tepeköy Şereflikoçhisar	Ankara	08.08.1953	2914
99	Er	Mehmet	Badırlı(Bağdırlı)	Hasanbeyli Köyü	Adana	08.08.1953	1459
100	Er	Ali	Beygirci	Asma Köyü	Aydın	08.08.1953	2102(2902)
101	Er	Şaban	Bodur	Nizamlar Köyü,Devrek	Zonguldak	08.08.1953	1626(1636)
102	Er	Emin	Ziyaretli	Bozdoğan Köyü	Aydın	08.08.1953	788
103	Er	Aziz	Çakır	İkizce Köyü,	Adapazarı	08.08.1953	861
104	Er	Mehmet	Çetkin	Berik Deresi	Fethiye	08.08.1953	3001
105	Er	Ömer	Damar	Bodrum	Muğla	08.08.1953	9348
106	Er	Mustafa	Demirel		Tokat	08.08.1953	2803(1341)
107	Er	Yusuf	Demirözü	Dumanlı Köyü	Çankırı	08.08.1953	4263
108	Er	Mustafa	Doğan	Kurucaşile,Hoca Köyü	Bartın	08.08.1953	1489
109	Er	Yusuf	Dönmez	Uzundere Köyü Ödemiş	İzmir	08.08.1953	4384
110	Er	Ali	Göçmen	Hacıpaşa Köyü,Altınus	Antakya	08.08.1953	1237
111	Er	Satılmış	Güneş	Güzeloğlu Köyü,Çaycuma	Zonguldak	08.08.1953	3006
112	Er	Ramazan	Karaboğa	Madenmezari Köyü-İvrindi	Balıkesir	08.08.1953	1140
113	Er	Nuri	Karakaya(Karayaka)	Koçerli	Afyonkarahisar	08.08.1953	1356
114	Er	Mehmet	Kılıç	Çarmıklı Köyü, Bozabak	Urfa	08.08.1953	5669
115	Er	Hüseyin	Korkut	Silifke	Mersin	08.08.1953	3507
116	Er	Aziz	Ölmez	Elemi Köyü	Hakkari	08.08.1953	3000
117	Er	Kazım	Üveç	Karaisali Köyü	Adana	08.08.1953	3084

118	Er	Durmuş	Özalp	Bingeç Köyü	Aydın	08.08.1953	3014
119	Er	Selim	Polat	Sarılar Köyü,Altınus	Antakya	08.08.1953	1532
120	Onb.	Ömer	Şahinaz	İslahisar Köyü,Karaman	Konya	08.08.1953	2960
121	Er	Süleyman	Uslu	Çeletderesi Köyü,Samandağ	Antakya	08.08.1953	1224
122	Er	Ali	Ustan(Üstün)	Tapsala Köyü	Bingöl	08.08.1953	5074
123	Er	Hamdi	Yılmaz	Surum Köyü Nallıhan	Ankara	08.08.1953	2867(2864)
124	Er	Hasan	Yılmaz	Göllüce Köyü,Kurşunlu Kazası	Çankırı	08.08.1953	1997
125	Onb.	Ahmet	Akdağ	Akköy,Yeniköy,Söke	Aydın	09.08.1953	4388
126	Er	İbrahim	Altıncan	Zihar Köyü	Giresun	09.08.1953	2965
127	Er	İbrahim	Altınok			09.08.1953	2865
128	Onb.	Mustafa	Aydın	Boynuyolu Köyü,Tire	İzmir	09.08.1953	1157
129	Onb.	İbrahim	Balcı	Alacakapı Mh.	Malatya	09.08.1953	1928
130	Er	Hacı	Baran	Çiçekdağ Köyü,Yerköy	Kırşehir	09.08.1953	3454
131	Er	Hakkı	Çağdaş	Göztürk Köyü,Aksaray	Niğde	09.08.1953	439
132	Er	İsmail	Demirdelen	Taksim	İstanbul	09.08.1953	2803
133	Er	Ali	Erbek	İnebolu Nahiyesi,Bozdoğan	Aydın	09.08.1953	3494
134	Onb.	Şamil	Gündüz	Hallaçlar Köyü	Uşak	09.08.1953	5155
135	Er	Nihat	Mevlüt	Emirellez Köyü	Maraş	09.08.1953	1772
136	Er	Faruk	Pekerol	Karşıyaka	İzmir	09.08.1953	4925
137	Er	Osman	Şengül	Zekeriya Köyü	Çankırı	09.08.1953	555
138	Onb.	Mustafa	Yılmaz	Dercaklı Köyü,Ödemiş	İzmir	09.08.1953	2811
139	Onb.	Mehmet	Akay	Hacimusa Köyü	Zonguldak	10.08.1953	2928
140	Er	Süleyman	Aksu	Boyabat	Sinop	10.08.1953	3497
141	Er	İbrahim	Balcı	Ödemiş	İzmir	10.08.1953	4394(4355)
142	Er	Halil	Birkan	Kilimli	Zonguldak	10.08.1953	1270

143	Er	İsmail	Bostancı	İlhanbey,Devrek	Zonguldak	10.08.1953	4355
144	Er	Fethi	Çakıcı	Eşrefpaşa	İzmir	10.08.1953	4353
145	Er	Murat	Çaycı	Tosunlar Köyü,Beydağı,Ödemiş	İzmir	10.08.1953	543
146	Er	Mahmut	Demiray	Kullar Köyü	Çankırı	10.08.1953	5455
147	Er	Ali	Engin	Boryani	Elazığ	10.08.1953	49129(49412)
148	Er	Kerim	Ergun	Kozan	Adana	10.08.1953	4368
149	Er	Ahmet	Gençer	Çakala	Samsun	10.08.1953	
150	Er	Sıddık	Kansıray	Avram Köyü	Muş	10.08.1953	5052
151	Er	Mehmet	Kapıyoldaş	Alucara Köyü	Giresun	10.08.1953	2910
152	Er	Mehmet	Karaaslan	Muslu Köyü,İlgın	Konya	10.08.1953	4377
153	Onb.	Sadi	kaş	Abalı	Kastamonu	10.08.1953	4958
154	Er	Hüseyin	Kaya	Mayadağ Köyü,Ergani	Diyarbakır	10.08.1953	2971
155	Er	Niyazi	Kaya	Gökpınar Köyü	Bolu	10.08.1953	4374
156	Er	Sabri	Kaya	Abalı	Kastamonu	10.08.1953	4958
157	Er	Mahmut	Sayılı	Çağ Köyü,Ayaş	Ankara	10.08.1953	43639(4363)
158	Onb.(Er)	Mehmet	Sezgin	Haymana Cad. Polatlı		10.08.1953	4767
159	Er	Mahmut	Şahin	Dereköy	Mersin	10.08.1953	2929
160	Er	Mahmut	Uçak	Dayıoğlu Köyü,Akhisar	Manisa	10.08.1953	2937
161	Er	Mümin	Yurtsever	Karşıyaka Çakırköy	Bandırma	10.08.1953	1169(1469)
162	Er	Kadir	Üzülmaz	Maşukiye Köyü	İzmit	10.08.1953	4286
163	er	İsmail	Year(Üyead)	Ödemiş	İzmir	10.08.1953	4364(4369)
164	Er	İsmail	Zeytin	Soma	Manisa	10.08.1953	2782
165	Er	Mahir	Açıkgöz	Kırşın,Ulus	Zonguldak	11.08.1953	1355
166	Onb.	Veli (Ali)	Aktan	Karaören Köyü	Çankırı	11.08.1953	2940
167	Er	Durali	Atakol(kul)	Kasımlar Köyü Kızılcahamam	Ankara	11.08.1953	2712

168	Er	Mehmet(Mahmut)	Batu	Dikili	İzmir	11.08.1953	1256
169	Onb.	Kamil	Bozkurt	Feriye Köyü,Arifiye	Adapazarı	11.08.1953	428
170	Er	Hilmi	Çağlar(Çavdar)	Karaman	Konya	11.08.1953	5777
171	Er	Muharrem	Çavka	Boltan Köyü,Ayaş	Ankara	11.08.1953	2368
172	Er	Halil	Gezer	Göldeniz Köyü	Uşak	11.08.1953	2809
173	Er	Arif	Gökçe	Yukarıgüney Köyü,Beypazarı	Ankara	11.08.1953	5049
174	Er	Ruhi	Güler	İğneada, Demirköy	Kırklareli	11.08.1953	1829
175	Er	Süleyman	Irmak	Dolaylı Köyü Ödemiş	İzmir	11.08.1953	4375
176	Er	Abdullah	Ka(h)raman	Kilbazı Köyü	Bolu	11.08.1953	3454(4254)
177	Er	Ahmet	Karashaşin	Korsaik Köyü Pötürge		11.08.1953	4867
178	Er	İsa	Kel		Mersin	11.08.1953	2906
179	Er	Eyüp	Kılıç	Küçük Aslanlar Köyü	Kütahya	11.08.1953	3487(3481)
180	Er	Ali	Kılıç	Küllüce Köyü,Tercan	Erzincan	11.08.1953	4418(418)
181	Onb.	Durmuş	Küçük	Kapu Köyü Kızılcahamam	Ankara	11.08.1953	4947(407)
182	Er	İlyas	Malıçok	Yuvacık Köyü	İzmit	11.08.1953	289(4289)
183	Er	Ali	Mercimek	Uluhtu Köyü	Mersin	11.08.1953	2912
184	Er	Adil	Oral	Akköy,Söke	Aydın	11.08.1953	2947
185	Er	Hüseyin	Özgül	Gazipaşa,Karaman	Konya	11.08.1953	2795
186	Er	Artin	Satılmış	Kocamustafapaşa	İstanbul	11.08.1953	5144
187	Onb.	Şükrü	Topal	Karayahya Köyü,Bozkır	Konya	11.08.1953	3074
188	Er	Ahmet	Ünsal	Baltalı Köyü,Şereflikoçhisar		11.08.1953	2168
189	Onb.	Zeki	Yürükoğlu	Nazilli	Aydın	11.08.1953	1113
190	Er	İsmail	Acar	Uçtepe Köyü Bergama	İzmir	12.08.1953	2801
191	Er	Mestan	Atar	Kireli Köyü Ödemiş	İzmir	12.08.1953	1243
192	Onb.	Veli	Atasoy	Doğanay Köyü	Kırıkkale	12.08.1953	1005

193	Er	Mehmet	Avcı		Isparta	12.08.1953	218(1218)
194	Er	Mehmet	Başal	Ayaşgökler Köyü	Adana	12.08.1953	4395
195	Er	Halid	Canyurd	Göncan Köyü Kırıkkale	Ankara	12.08.1953	895
196	Er	Hilmi	Çevik	İğdır Köyü Kızılcahamam	Ankara	12.08.1953	2927
197	Onb.	Şevki	Dere(Dede)	Girişköy	Zonguldak	12.08.1953	1099
198	Er	Niyazi	Dilker	Girman Sk,Arifiye	Eskişehir	12.08.1953	1857
199	Er	Mehmet	Göçer	Derviş Köyü,Osmaniye	Adana	12.08.1953	826
200	Er	Yusuf	İnan	Dayva Köyü Çaycuma	Zonguldak	12.08.1953	1222
201	Onb.	Ali	Kalaycı(oğlu)	Kamış Köyü	Çankırı	12.08.1953	1248
202	Onb.	Şaban	Kaytan	Urla	İzmir	12.08.1953	4390
203	Er	Abdullah	Keferdiz	Hacılar Köyü	Hatay	12.08.1953	5098
204	Er	Mahmut	Kıran	Beylab Mah.	Eskişehir	12.08.1953	5278
205	Er	Recep	Koç(Karagöz)	Aslanlar Köyü-Torbalı	İzmir	12.08.1953	1315
206	Çvş.	Hamdi	Ökten	Eğridir	Isparta	12.08.1953	539
207	Er	Adil	Pehlivan(lı)	Oba Köyü Kırıkkale	Ankara	12.08.1953	1226
208	Onb.	Mehmet Ali	Subay	Bayındır	İzmir	12.08.1953	1097
209	Onb.	Memduh	Şentürk	Torbalı Köyü	İzmir	12.08.1953	1694
210	Er	Mehmet	Ünal	Kızanhacılar Köyü	Adana	12.08.1953	4281
211	Er	Hasan	Üstün	Akıncılar Mah.	Balıkesir	12.08.1953	2989
212	Er	Hasan	Yıldırım	Safranbolu	Zonguldak	12.08.1953	4273
213	Er	Mikail	Yılmaz	Dudna Köyü,Ardahan	Kars	12.08.1953	5022
214	Onb.	Hüseyin	Aktürk		Ankara	22.08.1953	15558(1558)
215	Ütgm.	Ali	Büyükirişçi	Akşehir	Konya	29.08.1953	5535
216	Ütgm.	İsmail	Oknas	Pendik	İstanbul	29.08.1953	92
217	Tgm.	Kazım	Ün	Akşehir	Konya	29.08.1953	305

218	Çvş.	Nafi	Güley		Ankara	30.08.1953	4402
219	Bçvş.	Yakup	Serdar		Samsun	30.08.1953	1851
220	Yzb.	İhsan	Serin	Kutlubey	Isparta	30.08.1953	290
221	Yzb.	Hamid	Yüksel		İstanbul	30.08.1953	5532
222	Çvş.	Mustafa	Aktaş	Ödemiş	İzmir	01.09.1953	5030
223	Çvş.	Nuri	Arslan	Ulus	Bartın	01.09.1953	1156
224	Çvş.	Muttalip	Ayber	Taşköprü	Kastamonu	01.09.1953	2881
225	Çvş.	Şevki	Çelik	Kulaksız Köyü	Kırıkkale	01.09.1953	1725
226	Çvş.	Müfid	Dericioğlu		Mersin	01.09.1953	997
227	Çvş.	İrfan	Dumlupınar	Gebze	İzmit	01.09.1953	2951(1151)
228	Çvş.	Tahir	Ekici	Beyşehir	Konya	01.09.1953	3288(4288)
229	Çvş.	Selahattin	Girgin		Ankara	01.09.1953	4412
230	Çvş.	İsmet	Gürgür	Nazilli	Aydın	01.09.1953	2165(2695)
231	Çvş(Bçvş.)	Hasan	İnal	Cihanbeyli	Konya	01.09.1953	2696
232	Çvş.	Veli	İybakın(İyibak)		Çankırı	01.09.1953	4258
233	Çvş.	Said	Karakök	Çaycuma	Zonguldak	01.09.1953	2265(2256)
234	Çvş.	Cemal	Ozan	Manisa	Akhisar	01.09.1953	2753
235	Çvş	Hüseyin	Özalan	Milas	Muğla	01.09.1953	2908
236	Çvş	Hüseyin	Özdemir	Çamlık Köyü	Rize	01.09.1953	4493
237	Çvş	Haydar	Öztürk	Tire	İzmir	01.09.1953	2716(2717)
238	Çvş	İdris	Soyal(Boyal)		Çankırı	01.09.1953	3438(3433)(3428)
239	Çvş	Hasan	Yaşar	Ödemiş	İzmir	01.09.1953	2790
240	Çvş	Ahmet	Yavuz	Dereköyü	Konya	01.09.1953	1205
241	Çvş	Ali	Yıldırım	Ayancık	Sinop	01.09.1953	2366
242	Er	Emin	Durmuş			06.09.1953	4460

243	Ütğ	Fevzi	Gürgen			06.09.1953	68
244	Üçv	Ali	Özkaş(ç)			06.09.1953	4254
245	Bşç	(Ali)Abdullah	Ünal			06.09.1953	2836
246	(?)	Durmuş	Ekin			06.09.1953	
247	Onb.	Cavit	Kepkebir		İzmir	19.09.1953	
248	Er	İsmail	Gündüz	<i>Banaz</i>	<i>Uşak</i>		5155
249	Er	Veli	İnal				
250	Er	Mevlüd	Kanat				
251	Er	Mehmet	Karadoğan				1467
252	Er	Mehmet	Karakaya				2928
253	Er	Mahmut	Küçük				
254	Er	Dursun	Dedetaş				

EK-16. Er Mustafa Aktar Hakkında Yazışmalar

20/9/60
B i r e c i k

Orgenaral Cemal G U R S E L

Devlet ve Millet Baskani Yuksek Makamina

D I L E G I M

11 ay evvel Koreden ve esirlikten gelen
Adresi
Halil VERİMLİ Anamor Gogtes Mh.73Sok.No.45 de
A NAMOR

Kardesim 5678 kunye nolu
Mustafa Aktar ile beraber esir imis sibiryada simdi ise kardesim
Mustafa Aktar kuzey Koreye getirmisler ve sag ayagida dizden kesik imis
ve Halil Verimli soyledi kardesim Mustafa Aktar 10 schedir kayip diyor-
sunuz bizde meraktan olduk. Kardesim icin gerekli emir buyurmanizi arz-
ederim.

Esasen bu esirleri degisen 25 nci Amerikan Kumandanidir. Isterseniz
takip eder bulunursunuz, bir vatandasi kurtarmis olursunuz eger olmusse
tam hakiki kunyesini eger sag ise bulunmasinin caresini.

Zaten annesinin iki gozu hemen hemen aglamaktan kor olmakta ve
Meraktan bize aciyip vex merhameten babalik vazifesi gormek uzere
bir malumat vermenizi saygilarimla arz ve rica ederim.

Adres :
Iskelle carsisinde Bakkal No. 64
Mahmut AKTAR

TÜRKİYE KIZILAY
DERNEĞİ
KÜTÜPHANESİ

Kaynak: K.A. Dosya No:4370

COMITÉ INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE
AGENCE CENTRALE DES PRISONNIERS DE GUERRE

Rappeler dans la réponse :

DTU/Kor/323/HE

GENÈVE, August 7. 1961

7, AVENUE DE LA PAIX

Chèques postaux I. 5527

Téleg. "INTERCROIXROUGE"
 Téléphone 33 30 60

Nouvelle appellation :

AGENCE CENTRALE DE RECHERCHES

Turkish Red Crescent Society,
ANTARA

Dear Sirs,

further to our communication dated June 2,
 1961, DTU/Kor/323/NV, Your ref: 7041,
 concerning

AKTAR Mustafa, Private

We have just received the following reply
 from the Central Committee of the Red Cross
 Society of the Democratic People's Republic
 of Korea: " The prisoners of war who had
 been held by the Korean and Chinese side were
 all repatriated in accordance with the
 Korean Armistice Agreement. We inform you
 again that none of any foreign prisoners of
 war are now in the territory of the northern
 part of the Democratic People's Republic
 of Korea, as we furnished you with the
 accurate information on 14.Nov.1956."

Assuring you of our willing help of all
 times.

Yours faithfully

Bulent H.n.
Tercümesi
11-8-961

KAYDETIMES.	
TARİH	11 AGUSTOS 1961
SAAT	
HAVALER	19563. X1.

EK-17 Gaip Askerler Listesi

30

Chèques postaux I. 5527

Téleg. "INTERCROIXROUGE"
Téléphone 33 30 60

COMITÉ INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE

AGENCE CENTRALE DES PRISONNIERS DE GUERRE

Rappeler dans la réponse :
Serv. Moy. Orient/sb

GENÈVE, 5.2.1957 964 b *
7 av. de la Paix

TURKISH RED CRESCENT

ANN K A R A

Turquie.

LIST OF ENCLOSURES

We beg to inform you that we are sending you herewith photostat copies of the information we just received from the Red Cross Society of the Democratic People's Republic of Korea in Pyongyang, concerning Turkish nationals missing during the Korean conflict. The accompanying letter states : "we have again conducted investigations concerning their whereabouts under the close cooperation of the authorities concerned. Receiving some information also from the Chinese Red Cross Society, we have recently obtained all the materials concerning the whereabouts of 621 foreign nationals who were said to be missing during the Korean War, which we are sending you as enclosed herewith."

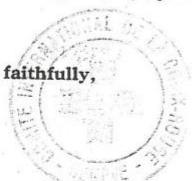
Nes

RECEIVED
11.11.1957
No. 3548
Enclosure:

Please acknowledge receipt of these documents, and return to us the copy of list of enclosures signed by you.

We are, Sir,

Yours faithfully,

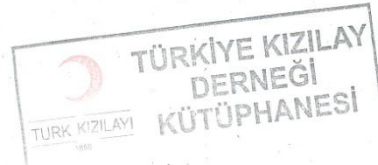

1 copy to be returned to us.

Kaynak: K.A. Dosya No:4370

Soyadı	Adı	Milliyeti	Nerede bulunduğu
Albas	Tahsin	Türk	Hiç bir malumat elde edilememiştir.
Alikocoglu	Ali Osman	"	" "
Altın	Hüseyin	"	" "
Arl	Murettin	"	" "
Arzun		"	" "
(Orzun)	Kerin	"	" "
Atıcı	Mustafa	"	" "
Cam	Luffu	"	" "
Cam	Eyup	"	" "
Antimar	Mustacep	"	" "
Celik	Hamdi	"	" "
Celik	Mehmet	"	" "
Cetin	Ahmete	"	" "
Cetinatlı	Halil	"	" "
Çetinkaya	Saban	"	" "
Ceylan	Mustafa	"	" "
Cicek	Tahir	"	" "
Coruk	Halit	"	" "
Avcı	Timur	"	" "
Aydas	Ali	"	" "
Ayna	Mustafa	"	" "
Bahar	Ramazan	"	" "
Bayraktar	Mehmet	"	" "
Berber	Ahmet	"	" "
Bırer	Ali	"	" "
Bıroglu	Hulfasi	"	" "
Bogadaki	Koço	"	" "
Boran	Turhan	"	" "
Boz	Mehmet	"	" "
Çağlayan	Hüseyin	"	" "
Çubuk	Ahmet	"	" "
Dalyan	Dursun	"	" "
Demir	Halil	"	" "
Demir	Münip	"	" "
Demir	Ramazan	"	" "
Demir	Süleyman	"	" "
Demirel	Mehmet	"	" "
Dilsel	İbrahim	"	" "
Doğan	Ahmet	"	" "
Doğanay	Abdurrahman	"	" "
Dönmez	Mahmut	"	" "
Dönmezisık	Mehmet	"	" "
Duman	Yusuf	"	" "
Eksen	Kadir	"	" "
Alibol	Mustafa	"	" "
Ergin	Mehmet	"	" "
Ertekin	Mehmet	"	" "
Esen	Vedat	"	" "
Eyter	Nevzat	"	" "

Kaynak: K.A. Dosya No:4370

Soyadı	Adı	Milliyeti	Nerede bulunduğu
Gocman	Remzi	Türk	Hiç bir malumat elde edilememiştir.
Gök	Ekrem	"	"
Gök	Mustafa	"	"
Gökçe	Luffu	"	"
Gökgöz	Hüseyin	"	"
Gönen (Yönen)	Adil	"	"
Görgülü	Kemal	"	"
Göçlü	Ahmet	"	"
Güçlü	Mustafa	"	"
Gül	Burhan	"	"
Güler	Arif	"	"
Güner	Salih	"	"
Güneş	Mustafa	"	"
Gürcan	Fahri	"	"
Güven	İbrahim	"	"
Harat	İsmail Hakkı	"	"
İçten	Nuri	"	"
İnce	Ahmet	"	"
İp	Ahmet Emin	"	"
İrmak	Ali	"	"
İşık	Osman	"	"
İyiusta	Akif	"	"
İzmir	İsmail	"	"
Kahraman	İbrahim	"	"
Kapu	İbrahim	"	"
Kar	Osman	"	"
Kara	İsmail	"	"
Karaca	Nasif	"	"
Karafoz	Muharrem	"	"
Karagöz	Nazım	"	"
Karakaş	Halil	"	"
Kar Akuyu	Ahmet	"	"
Karaman	İsmail	"	"
Karsanbas	Talip	"	"
Kartal	Ahmet	"	"
Katırcı	Ahmet	"	"
Katlan	Halil	"	"
Kavak	Hüseyin	"	"
Kavak	Mehmet*	"	"
Kaya	Hasan	"	"
Kaya	Mustafa	"	"
Kaya	Yusuf	"	"
Keskin	Halil	"	"
Kırmık	Osman	"	"
Kırmızı	Hüseyin	"	"
Kocabaş	Habip	"	"
Kocabıyık	Mustafa	"	"
Kocak	Osman	"	"
Köksal	İsmet	"	"
Konak	Ömer	"	"
Kontlar	Nevzat	"	"

Soyadı	Adı	Milliyeti	Nerede bulunduğu
Köse	Mustafa	Türk	Hiç bir malumat elde edilememiştir
Koygun	Hikmet	"	"
Kozan	Ahmet	"	"
Kurt	Osman	"	"
Kutlu	Yusuf	"	"
Kuzu	Hidayet	"	"
Mert	Halil	"	"
Mesutay	Halim	"	"
Mezia	Mustafa	"	"
Mor	Arif	"	"
Mutlu	Kâzım	"	"
Nazlıgüneş	Nurettin	"	"
Öge	Faik	"	"
Ok	Süleyman	"	"
Oktay	Mehmet	"	"
Ösallın	Cemal	"	"
Özbalcı	Abdullah	"	"
Özen	Mustafa	"	"
Özkan	Hamdi	"	"
Özkaya	İsmet	"	"
Özkursun	Bekir	"	"
Özyiğit	Mehmet	"	"
Parla	Halis	"	"
Pehlivan	Kâzım	"	"
Şahin	Nurettin	"	"
Şakallı	Süleyman	"	"
Sakman	İbrahim	"	"
Salman	Kadir	"	"
Samdian	Kirkor	"	"
Sanal	Ali	"	"
Şarıkaya	Mehmet	"	"
Sayar	İzzet	"	"
Semiz	Mehmet	"	"
Sen	Salımlı	"	"
Sert	Halil	"	"
Sezer	Recep	"	"
Sezgin	İsmail	"	"
Şitki	İbrahim	"	"
Subutan	Süleyman	"	"
Taybuka	Selâmettin	"	"
Tek	Ahmet	"	"
Teke	Osman	"	"
Terzi	İbrahim	"	"
Tetik	Mahmut	"	"
Timurlenk	Ali	"	"
Tokgöz	Orhan	"	"
Topcan	Sadık	"	"
Topcu	Hasan	"	"
Tüfek	Yahya	"	"
Tülek	Hacı	"	"

Soyadı	Adı	Milliyeti	Nerede bulunduğu
Tuna	İbrahim	Türk	Hiç bir malumat elde edilememiştir
Unak	Mehmet	"	"
Unal	Sevket	"	"
Ürer	A.Rustu	"	"
Ürün	Halit	"	"
Üstün	Ali	"	"
Uzunboy	Mehmet	"	"
Uzunlar	Eyüp	"	"
Yalçın	Mustafa	"	"
Yangın	Recep	"	"
Yatman	Mustafa	"	"
Yavuz	Necati	"	"
Yelken	Mustafa	"	"
Yigitoglu	ıfat	"	"
Yılmaz	Süleyman	"	"
Yüksel	Hüseyin	"	"
Vernon	Raymond A.	Amerikan	"
Walczak	Kasımır F.	"	"
Walker	Archie	"	"
Wallen	James A.	"	"
Watson	James D.	"	"
Webb	Donald K.	"	"
Weeks	Grady M.	"	"
White	Waddell	"	"
White	William F.	"	"
Williams	Albert	"	"
Wilson	Merble E.	"	"
Wilson	Richard L.	"	"
Young	Charles H.	"	"
Young	Russel V.	"	"
Zecchini	Ralph E.	"	"
Ziemer	Jack R.	"	"
Acal	Mustafa	Türk	"
Açıköz	Muzaffer	"	"
Akcagün	İbrahim	"	"
Akın	Ahmete	"	"
Akın	Sabri	"	"
Aktaş	Dursun	"	"
Aktaş	Mustafa	"	"
Akyaylı	Alaettin	"	"

EK-18. Türk Basından Yansımalar

Kaynak: Hürriyet, 2 Aralık 1950

Kaynak: Yeni Sabah, 7 Eylül 1953

EK-19. Kore Gazisi Ali Akdoğan ile Söyleşi

Karaören Köyü – Çankırı, 22 Aralık 2009

- **Adınızı, soyadınızı söyler misiniz?**

- Ben mi? Mazhar oğlu Ali Akdoğan.

- **Kaç doğumlusunuz?**

- 1929 doğumlu.

- **Kore'ye gönüllü mü gittiniz?**

- Şimdi ilk gidişimde anlatayım, bak dinlersen sen eğer? Ben 1949'da asker oldum. Ankara'da büyük sarı kışla vardı eskiden Altındağ Adliyesinin olduğu yerde büyük. 28. Tümen 229 Piyade Alayındaydım orada. Hatta biz manevra yapıyorduk. Ankara, Balgat-Ayaş arasında arasındaki arazide manevra etmiştik. Haziran'ın 25'inde, 50 senesinde, Haziran'ın 25'inde [25 Haziran 1950] Kore çıktı, Kore hadisesi çıktı. Gazeteler yazdı. O zamanın devrinde Zafer gazetesi vardı. Zafer gazetesinde 28.Tümenin Kore'ye gideceğini yazmış. Biz oradan döndük kışlamıza, manevradan döndük. Birkaç gün aradan geçtikten sonra eğitime gidiyoruz devamlı. O zamanın devrinde Ankara çok ufaktı yani zaten. Çubuk Çayında öbür tarafta, bu tarafta hiçbir şey yoktu. Bakanlıklar'da yukarıda hiçbir şey yoktu zaten. Ankara'nın bir eski Saman Pazarı, Ulus Meydanı, oralar vardı. Eski Ankara; Gençlik Parkı çöl idi, daha o zamanın devrinde. Eğitimden geldik, akşam böyle yani saat ikindileyin bölük içtima yaptı. Bir üsteğmen vardı böyle bizi sıraya dikti "Sen, sen, sen! 35 kişi" bizi ileriye çıkarttı böyle. O zaman ben çavuş kursuna gidecektim. İşte Kore çıkınca gidemedim yalan yok. Göttürdü bizi alaya teslim etti. Alay büyük, alayın meydanı vardı büyük. Oraya teslim etti bizi, alaya, oraya teslim etti. Bizi ertesi gün askeri hastanede Cebeci'de Tıp Fakültesiydi. Askeri hastaneler, Gülhaneler yok daha o zaman. Tıp fakültesi! Oraya gittik muayene olduk, sağlam raporu verdiler. Biz oradan geldikten sonra Etimesgut'a gönderdiler bizi. Etimesgut'ta bir ay eğitim yaptık gece gündüz yani. Sıcakın çölünde, yalnız o anki devrinde Ağustos. Şey Temmuz diyeceğim. Bir ay eğitim yaptık ondan sonra bizi trene bindirdiler. Şeyden, Etimesgut'ta Güvercinlik hava mev.. durağı vardı. Yıldırım durağıdır esasında orada da. Oradan bindik, Ankara'ya geliyok. Ankara Garında tren kaldı. Yani bir saat, bir

buçuk saat Ankara Garında kaldı ama şimdi oradaki yer ana baba günü oldu. Ana baba günü oldu. Orada herkes çoluğunu çocuğunu karşılamaya geldi. Benimde rahmetli iki tane biri eniştem idi, biri de akrabam ıdı. Onlar geldi beni uğurladılar yani. Tren bir düdüğüne basdıysa Elmadağı'na kadar düdüğüne hiç kesmedi. Bütün bayrak, trenin her tarafı bayrak! Yani sizde kimse bilmez bunları tabi. Neyse oradan Yerköyü derken Adana'ya kadar gittuk. Adana'dan İskenderun'a gittik. İskenderun'da oradaki alayın orada tümen var. Orada da tümen var. Orada gece kaldık ertesi gün bizi Belen Yaylası var yukarıda. Hatay'a giderken Belen Yaylası. Orada iki gün kaldık. Ramazan Bayra..[yok] Kurban Bayramıydı. Kurban Bayramını orada geçirdik ertesi gün geldik, Amerika'nın üç tane gemisi gelmiş bizi götürmeye. Birisi, benim bindiğim gemi General Han gemisiydi. Yani 3500 kişi böyle silahımızlan, topmuzla, havanımızlan ötemizlen berisinlen üç gemiyi yüklediler. Bizim gemi komutanımız Yarbay Natık Poyrazoğlu. Ondan sonra biz işte Akdeniz, Süveyş Kanalı, Kızıldeniz, Umman Denizi, Büyük Ok.. Köçük , Büyük Okyanus, Çin Denizini Çin Denizini 22 günde Kore'nin Pusan Nehrine vardık.

- **Hangi bölükteydiniz?**

- 9. Bölük 3. Tabur 220... şimdi bizim alay gitmedi oraya Ayaş Alayı gitti. 241. Alay, 9. Bölük, 3.Tabur; 9. Bölükteydim ben. Pusan Limanı'na indik yani Kore'nin, Güney Kore'nin Pusan Limanına orada trene indik. Trenlen bindirdiler bizi 15-20 dk yürüdük böyle. Trene bindik. Trenden Tego [Teagu] şehri var Kore'nin. O Tego şehrinde 15-20 gün kaldık. Hatta Cumhuriyet Bayramı oldu orada gendi aralarında alay merasimler yaptı neyse önemli değil. Ondan sonra bizi cepheye gönderdiler. Bizim gittiğimiz yer; Kuzey Kore'ye geçmişiz biz. 38. arz dairesini geçmişiz beride adam kalmamış! Kuzey Kore'de harp yapacağız. Gittiğimiz yer Mançurya üzerinde şey Kunuri Kunuri! Kunuri yerinde bir yer yani. Ormanlık, çok büyük ormanlık, maden ocakları var. Takahul [dekovil] hatları var karşıdan karşıya. Yani maden çekiyorlar havadan. Onlar var biz orada bir hafta kaldık. Şimdi Kore'nin halkı her gelenden korkmuş. Gelen askeri temannah [temenna] ediyor yani böyle el kaldırıyor, teslim oluyor yani. Korkmuşlar yani, bütün halk. Böyle yiğit asker kalmamış. Çoluk çocuk karı kızan ihtiyaçlar kalmış yani. Onlarda korkularından ev ev yerlere saklanıyorlar yani. Orada bir hafta kaldık. Ondan sonra geri geldik. Tekrar iki gün istirahat verdiler. Köprübaşı diyorlar, orada istirahatta kaldık. Ondan sonra cepheye gittik yine.

Çünkü Allah rahmet olsun bizim Tahsin Yazıcı Komutan, General Tahsin Yazıcı vardı. Oranın, esas komutanımızdı yani Tugay Komutanı General Tahsin Yazıcı. İşte o da biraz; Türkleri şey etmiyoz diye bizi de cepheden cepheye sürdüler yani yalan yok. Biraz da Amerikalıların şeysi var ne de olsa. Türkler yığitti Türkler cesurdu böyle bizi cepheden cepheye sürdüler yalan yok. Ondan sonra orada yine tekrar cepheye gittik birinci ayda [Kasım 1950] böyle. Birinci ayda cepheye gittik, kar böyle kar çok. Aynı buranın kış gibi, kar yağıyor orada soğuk yani. Ondan sonra orada İncin [İmjin] Nehri var. İncin Nehri aşağı yukarı 150 metre falan genişliği var. Nehir çok büyük. Biz bu tarafta savunmaya geçtik. Amerikalılar köprü kurup karşıya geçecekler. Düşmanın üzerine gidecekler. İşte orada biz sabaha kadar ateş ettik yani, oradan havanlar, toplar, ağır makineli silahlar. Karşı dağı imha etmek için. O orada da tombaz köprü kurdular, lastik üzerinde onların köprüleri böyle. Lastik döşediği sürede şeyi döşüyor böyle, hani paletli gibi böyle ızgara döşüyor. Tanklar neyi geçiyor üzerinden, cemseler tanklar neyi geçti yani. Orada da biraz çarpışma oldu ondan sonra yine geldik şeye, Kunu-ri'ye geldik. Esas harbin olduğu yere, Kunu-ri'de. Oraya gittik böyle gidiyoruz kimseyi görmüyoruz. Cemselerden piyade olarak gidiyoruz böyle. Tam böyle ikinci oldu ikinci vaktiydi, geri emir geldi. Geri dönecek dediler. Seti aşsak orayı Çinin hududuymuş. Mançurya varmış ileri tarafında Mançurya Çinin meşhur bir yeriymiş kenti. Orayı aştınmı Mançurya'ya girecekmişiz. Bir de uçaklar gelip gidiyor. Uçaklarda geliyor üzerimizde havalardan bakıyorlar film çekiyorlar milim çekiyorlar. Geri çekilin dediler çekilecek dediler. Biz piyade olduğumuz için hemen olduğumuz yerde döndük. Fakat istikam bölüğü bizim önümüzde gidiyordu. İstikam bölüğü, yol çok dar, yani balkanlık, ormanlık. Yani yer dar yani arabalar..

- **Bir tarafı da uçurummuş zaten?**
- Uçurum, bir tarafı da uçurum. Arabalar aniden dönecek yeri yok. İleriden dönmek için biraz zaman kaybettiler. Tabi o zamana kadarda akşam oldu. Çinliler bunlara ateş ettiler. İstikam bölüğüne ateş ettiler oradan. Biraz zayıt verdiler. Oradan biz geri geldik. Yani böyle biraz aşağı vadiye indik. Vadide toplandılar. Hatta bizim bölük komutanı Turan Ergüngör, Allah rahmet eylesin o adam. “Üçüncü takımın üçüncü mangasını tepeye gözcü olarak gönderin” dediler. Oradan oraya gittik. Yanımızda telsiz var. Tepeye çıkıyoruz bir tepe daha var yukarıda. Ormanlık, çok yüksek tepede. “Komutanım burada çıktık ama bir tepe daha var yukarıda”.

“Orada kalın” dedi. Orada kaldık o gün. Taburdan hareket ...?[emri] geldi. “Taarruza kalkacağız” dediler. Çok da ormanlık, yani bildiğin gibi değil, çok ormanlık. Taarruza kaldık. Bizim yanımızda 7. Bölük, biz 9. Bölük; böyle herkes bölük bölük cepheye şey gidiyoruz böyle.

- **Süğü hücumu yaptınız mı?**

- Yok daha ona girmedik. Yok daha hiçbir şeyle karşı karşıya gelmedik. Ondan sonra oradan düşman bizi püskürttü yalan yok şimdi orada ama biz 4000 kişiyiz onlar 37000 kişiymiş, bizi çevirmişler. Bizi, Kunu-ri’yi ablukaya almışlar bizi orada. Yani biz bilmiyoruz, araziyi bilmiyoruz, dil bilmiyon. Adam böyle sedyeyle götürüyor burada hasta mıdır? “Hasta” diyor. Hastayı yatırır, altında silah dururmuş, sedyenin altında. Koreli mi? Çinli mi? Japon mu hiç birini bilemezsin! Nüfus kağıdı zaten bilemezsin. Neyse, oraya, şeye çıktık. Harp yapacağız yukarı tepeye doğru ...?..[anlaşılamamıştır] çıktık. İleri gidemedik. Bizi püskürttüler. Adamlar girmiş makineliyle mevziye ayağa kalkarı vuruyor. Tekrar oradan geri çekildik. Yine aynı yere geldik. Akşam oldu bizi baskın yaptılar geceleyin Kunuri’de. Oradan eskiden mevzi ..?..[olarak] konakladığımız yerler vardı. Geri çekildik orada kaldık. Bizi çeviren hepsi Çinli, Koreli yok. Orada biraz bekledik bizi dağıttılar şimdi yalan yok, yani şimdi. O şeyde bölük dağıldı! Bir haftadır aç susuz kaldık yani, oralarda yani. Erzak yok kumanya yok. Ondan sonra “Oradan çekileceğiz” dediler geri. Kademeli olarak çemberi, bizi çembere almışlar böyle her tarafımızı. Kademeli olarak Piyangyong [Pyongyang] diye bir şehir var şimdi Kuzey Kore’nin baş şehri Piyangyong. Oraya kadar geldik. Oraya gelmeden bir yerde istasyonda tren bulduk. Trene bindik. Şimdi orada tekrar Piyangyong’da toplandılar. Bizim birlik toplandı ama yedi [veya] sekiz yüz, 1000 kişiye yakın zayıat verdik orada biz. Orada Kunu-ri’de çok zayıat verdik yani.

- **Geriye yürüyerek mi döndünüz, cemsene mi bindiniz?**

- Oradan biraz geriye yürüyerekden geldik. Piyonyang’a kadar yürüyerekten geldik. Ondan sonra orada biraz bekledik. Millet toplandı. O bizim Yzb.Turan Ergüngör şeye gitti, tabura gitti. Onun binbaşı rütbesi gelmiş, işte oraya gitti. Ondan sonra tekrar birinci aydan [Ocak 1951] sonlarına doğru taarruza kalktık. Yine taarruz emri verdiler bize. Tam ne zamana kadar; 22 Nisan’a kadar biz boyuna cephe de gezdik.

- **Nisan ayında esir düşenlerdensiniz o zaman, ikinci parti esir düşenlerdensiniz?**
- Tamam. Kunuri'de ben esir düşmedim...
- **Kamil Bozkurt da 23 Nisan'da esir düşmüş.**
- Yani biz aşağı yukarı sana anlatacamda bizim orada esir toplamı 235 kişiyiz biz orada Türk olarak.
- **234 mü 235 mi?**
- 235 veya 234 işte.
- **Nasıl esir düştünüz?**
- Şimdi biz 9.Bölük karşımızda İkin..[yok] 7. Bölük yan yana, arkamızda havan bölüğü var. Bir vadideyiz biz böyle. Havan bölüğü var arkamızda, vadide böyle. Sağ tarafımızda Amerikalılar var. Şimdi, sonra anlatacam ya, o bizim yüzbaşı [Yzb.Turan Ergüngör] gittikten sonra, bölük komutanı gittikten sonra bize sonradan bir 600 kişi takviye geldi o. Oradaki istirahat yaptığımız yere, bize sonradan 600 kişi takviye geldi. Oraya bize Hamit Kaplan [Yüksel] diye yüzbaşı geldi. Hamit Kaplan diye bir yüzbaşı, Türkiye'den yeni gelmişti oraya. Orada çünkü ilerisini bilmediği için, halbuki sıra bizim değil yani. Çünkü cepheye gitme sıra bizim değil. Onu acemi gördüler onu cepheye sürdüler bizi. 9. Bölük'len 7. Bölüğü eeeh! [yok] 2. Bölüğü. İleri gittim, Tümen arkamızda Alay teee çok uzakta yani epey var. Yani 20 km filan geri onlar, daha biz ilerdeyiz. Ondan sonra işte devamlı harp ediyoruz. İki bölük 9.bölüklen, 2. Bölük! Şimdi bizim sağımızda Amerikalılar vardı. Amerikalılar geri çekilmiş oradan. Akşamdan çekilmişler onlar. Fakat ikindinleyin böyle biz mevzi kazdık, mevzilere girdik. Düşman tanzim ateşi yatırdı, topçu ateşi boyuna üstümüze. Geri bildirdik Bölük [Alay] Komutanına da [Alb.Celal Dora] bildirdik. Yalnız telsizle bildirdiler. Biz arkanızdan geliyoruz takviye geliyoruz diye halbuki ne takviye ne bir..? Düşman çok kuvvetli geldi. O zaman böyle karşı karşıya. Yani böyle geceleyin muharebeye girdik. Orada da epey zayıt verdik yani. Orada bizi püskürttüler yani. Bizim bölüklen [9.Bl.] 2. Bölük dağıldık orada, yani yalan yok şimdi. Ondan sonra aşağıya indik böyle bir dereye bir dere daha var oraya indik. Bu Yzb. Hamit Yüksel, mermimiz kalmadı, cephe kalmadı, o tepedeki arkadaşlarımız yaralananlar ölenler bağıyorlar. Çinliler böyle, sabah ışıdı karanlık ışıdı. Çinliler

etrafımızı dolanılar hep. Biz bir derenin içinde kaldık 5-6 kişi. Yüzbaşı da var yanımızda...*

...

Neyse geldiler bizi kak kuh işte ettiler bizi. Kaldırdılar şöyle çıkartılar, üstümüz başımız aradılar. Bizi biraz, yarım saat falan ileri doğru götürdüler. Bizim o gittiğimiz yerlerde çok arkadaşlar bağıryorlar, yaralılar. Ondan sonra bizi geri çevirdiler. Biz iki ay gittik Çin'e. Geceleyin gidiyoz, gündüzleyin uçakların korkusuna gidemiyorlardı.

- **İlk kaç kişi esir oldunuz?**
- 6 kişi mi neydik?
- **Hacı Baran yanınızda mıydı o zaman?**
- Yok Hacı Baran'ı ben kampta tanıdım.
- **Yanınızda kimler vardı? İsimlerini hatırlayabiliyor musunuz?**
- Şimdi yanımızda en yakın oradan Konyalı bir Ömer Özşahinaz vardı öldü. Bizim yukarıda Orta kazasından vardı bir adam o öldü. Bölük komutanın telsizcisiydi orada Şaban Bilici. Onlar vefat etti yani burada yani orada ölmediler burada öldüler. Geldikten sonra öldüler. Yani varı 5-6 kişi arkadaşlardan.
- **Bu iki ay, yolu bu arkadaşlarla mı yürüdünüz yoksa yavaş yavaş? Sonra başkaları da katıldı mı size?**
- Şimdi evet toplama.. biz orada 5-6 kişiydik esirdik amma daha yakalananları orada kalanları hepsini getirdiler. Eskiden Kunuri'den 90 kişi esir kalmış. İlk muharebede İstihkam Bölüğünden hatta yakın Çankırı arkadaşım hala yaşıyor. Şimdi şu anda İstikam Bölüğündeydi oda hayatta kendiside sağızdı [sağdı] yani benim gibi. Oda ilk Kunu-ri'de esir oldu onlar.
- **Adı neydi hatırlıyor musunuz?**
- Veli Ünal.**
- **Bu iki ay boyunca geceleri nerede yatıyorsunuz?**
- Yahu gece yatma yok!
- **Gündüzleri nerede yatıyorsunuz?**
- Mağaralara koyuyorlar bizi, mağaralar vardı.
- **Yemek veriyorlar mı?**

* Söyleşideki bu kısım, Gazi ile karşılıklı tesis edilen güven ve sözlü mutabakat gereği metin içerisinden söyleşiyi yapan tarafından çıkartılmıştır.

** Kore Gazisi Veli Atasoy'un aracılığı ile kendisine ulaşılan Kore Gazisi Veli Ünal söyleşi talebimizi kabul etmemiştir.

- Yemek veripte, yemekler şimdi böyle elbise kol gibi daha uzun, içine susam unu, pirinç unu, darı unu, unu, unu dolduruyorlar böyle boynuna takıyorlar. Onu verdiler bize iki ay boyunca ondan yedik biz. Yani un sade un başka yemek yok hiç.
- **Giden kadar yolda ölen oldu mu?**
- Şimdi ölen olmadı yalan yok. Yolda yanımızda ölen olmadı. Kampta da ölen olmadı. Şimdi iki ay boyunca gittik hatta bizim Kazım Ün Yüzbaşı [Tğm.] şey tabur komutanı benim; Kazım Ün Konyalı, Ali Büyükkirişçi o da Konyalı , şeyden o da şeyden Başçavuş [Ütğm.] idi. O da bizim aynı yerde esirdi...[kelime anlaşılamamıştır] Şey Üsteğmen Oknaz. Oknaz üstteğmen vardı bir tanede. İlhami Candamar yüzbaşydı o da esir.. şeyde Kore'de askerdeydi yani esir olmadıydı da. İşte biz iki ay kampa gittik. Bizim gittiğimiz kampa yazı yazmışlar bizim orada esirler. “Biz şuradayız, biz gidiyoruz!”. Oradan değiştirmişler başka yere. Onların gittiği yere bizi de götürüyorlar.
- **O yazıyı nereye yazmışlar?**
- Duvarlara, gece kondular var ya biliyorsun, gece kondularda. 8-10 kişi bir yerde yatıyorduk o zamanın devrinde. 8-10 kişi bir duvarda yatıyorduk, bir evde yatıyorduk. Duvara yazmışlar, siyah veya kömür ile tebeşirle herhangi bir şeylen “Biz Türkler şu kadar arasındadır, bizi götürüyorlar”. Okuyorduk yani. Onları gittiği yere bizi de göturdüler. En son bir kampta bir derenin içinde topladılar bizi. Büyük bir okul var. Okulun içinde okulda topladılar bizi.
- **Kaç kişi oldunuz o zaman?**
- Aşağı yukarı 200 kişi olduk.
- **O köyde, Pektong kampta mı?**
- Pektong kamptaydık. Yok! Pektong kampından sonra biz başka bir kampa gittik. Pektong'da birleştik.
- **Soğuk kampta birleştiniz ve Pektong'a gittiniz? O kampa Soğuk kamp diyor muşsunuz galiba?**
- Orada bir okul var, derenin içinde büyük bir okul.
- **Karanlık bir köymüş, loş bir köymüş?**
- Ormanlık etrafı ormanlık ama okul büyük yani. Askeri kışlası mıydı, okul muydu pek de hatırlamıyorum yani. Buraya bir tercüman geldi. Türkçeyi çok kısa biliyordu. Şeyden geliyor Kırım tarafından geliyor.
- **Malik mi?**

- Yani Azerbaycan'dan mı geliyor? O zaman şeyin elindeydi o, Rusların elindeydi o memleketler biliyorsun yani. Oradan bir tercüman geldi. Bize ders veriyorlardı. Bıraktılar komünist dersi verdiler bize.
- **Ama pek dinlemiyor muşsunuz onları?**
- Eee kim dinler yav şimdi! Bir kulağından çıkar, öbür kulağından çıkar. İşte “bizim paşayla er bir[eşit]”. “Bizde şey yok ayırım yok”. Tarlaya gidiyorlar sabah onların filmlerini gösterirler. Dansözleri [opera] gösterirler film olarak diye.
- **Film gösterdiler mi?**
- Gösteriyorlardı yahu kampta. O okulda gösteriyorlardı. Yani ırgatlar, ırgat tabi, bizde de ırgat şeysi vardı da kel..(kelimesi) ırgat olaraktan, yani çalıştırana ırgat derledi bizde eskiden. Şimdi esas ırgat onlar. Yani kazan..çalıştığının karşılığını alamıyorlar. Toplum olaraktan yatıyorlar, toplum olaraktan yiyorlar, toplum olaraktan götürüyorlar çalıştırıyorlar. Bunların filmlerini gösteriyorlardı bize.
- **Sinema gibi?**
- Aynı sinema gibi. Eski sinemalar açık hava sinemaları gibi.
- **Her gün mü?**
- Yok ara sıra gösterirlerdi her gün değil yani.
- **Marşta öğretmişler size galiba?**
- Hayır öğretmediler. Biz marş dinlemedik. Yalnız derste öğretirlerdi “şu iyiydi, şu iyiydi, şu iyiydi”. Ondan sonra tekrar bizi aynı kampa getirdiler. Pektong Kampına geri getirdiler, bizim aynı hepimizi. Yalnız bizim yanıımızdan subayları ayırdılar o zamanın devrinde.
- **Subayları aldılar?**
- Subayları ayrı yere götürdüler onları, subayları! 7-8 tane subay vardı.
- **Dersler, Türklerle biraraya gelmeden önce, önceki kampta değil mi?**
- Yok, geldik geldik. Geldikten sonra. Hepimiz toplandık.
- **Son kamp yani? Dersler orada değil mi?**
- Orada ders verirlerdi. Hatta ders verirken o tercüman bizim burada kalmış Türkiye’de. Görevli kalmış elçiliklerinde mi ne zaman kaldıysa?
- **İsmi Malikmiş onun hatırlarsanız..**
- İsmi bilmiyorum. Şişmanca bir adamdı böyle kısa boylu. O ders verirdi. Bir gün yine bir ders verirken adam başladı ağlamaya. Ağlarken adam gitti. Bizim Oknas üsteğmen vardı. O biraz İngilizce bilirdi, sordu, orada başımızdaki Çin

subaylarına “Niye ağlıyor” dedi. “Bu durup dururken niye ağladı” dedi. Oda diyor ki Çinli diyor ki ona tercüman ediyor, arkadaşlarına Çince konuşuyor “Amerikan uçakları diyor Çin’i bombalamışta diyo onun için ağladı” diyor Çinli komutan. Halbuki Çin nere, Kore nere? Ta gitmişte adamın tek evini mi bulmuş bombalayacak! Yani bize dayamadı adam. Türkleri Müslümanları komünist yapacak diye adam kahrından ağladı yani. Şimdi adam yok, yalan yok. Ama gizli gizli derdi “Beden çok samimi korun.. giz.. şey şüphelenin” dedi adam yani böyle biraz açık konuşurdu. O gitti.

- **Onu niye aldılar sizden? İyi davranıyor diye mi size...**
- Eeh! İşte adam bize hani dayanamadı. Biz Türkleri Müslümanları komünist yapacak diye adamın yüreği dayanmadı ağladı gitti diyorum sana işte. Ondan sonra bir tercüman daha geldi. Ama o çok şeydi yani ‘Roç’ . Ne söylersen aldırılmazdı yani tam komünist, Bolşevikti. Öyle bir adamdı, karnı geniş bir adamdı yani böyle. O ders vermeye başladı. “İşte Amerikalılar böyle yaptı, siz, İngilizler böyle yaptı, siz niye geldiniz buraya? Niye götürdüler sizi buraya? Türkiye nere Kore nere?” Felan işte şeyler, orada biz aşağı yukarı iki sene, 27 ay kaldık orada.
- **Hiç kaçan oldu mu?**
- Şimdi kaçan oldu, olmadı değil ama gidemediler.
- **Hacı Baran kaçtı mı?**
- Kaçmıştır belki hatırlamıyorum da! Kaçan da oldu yani. Şimdi kaçtılar ama gerisin geri yakaladılar. Çünkü geçecek yer yok. Şimdi bizim birliklen oranın arasında aşağı yukarı 300-400 km yer var. Ormanlık neye gidecek? Hangi köye sığınacak? İşte lisanı bilmiyon, yeri bilmiyon gideceği yeri bilmiyon! Bir köye gitsen adam senden korkar ya. Çünkü zaten kormuş adamlar. İşte iki sene orada kampta vakit geçirdik. En son şeye geldik, orada kampta top sahası yaptılar İngilizler, Fransızlar, Amerikalılar. Şimdi Amerikalılar ikiye ayırdı. Birisi beyaz zenciler, birisi siyah Amerikalılar var. Onların kampları ikisi ayrıydı yani.
- **Beyazlar bir yerde kalıyor, siyahlar bir yerde kalıyor?**
- He he! Bizde İngilizler var başka devletler adamları [askerleri] felan var. Aşağıda böyle bir nehir var. İmcin Nehri diyorlar oraya İmcin.
- **Yalu.**
- Sinancu Sinancu , Yalu , Sinancu. Orada ama çok büyük içinde gemiler geziyor. Onun kıyınca top sahası yaptılar. Orada top oynuyor vakit geçiriyorlardı, işte geçiriyorduk. Ondan sonra oradan, işte bir zaman geçti aradan, 27 Temmuz’da

işte bu Amerikalılar, onlar çan çalıyordu toplanmak için böyle çan çalıyorlardı. Şimdi oradakiler İngilizce konuştuğu için Çinlilerde de İngilizce bilen var. Onlar, İngilizler dertleri anlatıyordu. Şimdi onları da topladılar, bizi de topladılar oraya meydana yani herkesin yeri var ayrı ayrı. Oraya topladılar. Şimdi Amerikalılar oradan bağırmaya başladılar. Böyle karşı, biz buradayız onlar şu karşı tepedeler hemen yakın yani böyle. Sesleri duyuluyor yani bize. “Very pis” [very peace] diye bağırmaya başladılar onlar. Pis demek sulh olmuş... İngilizce biliyorsun? Bilmiyorum bana öyle diyor. İngilizce “very pis” diye bağırıyolar. Pis demek yani sulh olmuş yani sulh olmuş. Neyse bize de anlattılar yarım saat, bir saat sonra Türkçe. Hem Türkçeye çeviriyor hem İngilizceye çeviriyor. Ondan sonra bize dediler “Aynı 27 sinde imzalandı fakat ne zaman gideceğiniz belli değil” dediler. Temmuz’un 27’sinde [1953] anlaşma yapılmış. Ondan sonra iki üç gün sonra bizi ayırdılar, bizim Türkleri. İsmi okuduklarım şu yana, falanca falanca sen yana. Şimdi aynı birinden sonra başladı, değişmeye Ağustos’un birinden sonra başladı. Bize Ağustos’un 11’inde anca sıra geldi. Biz 25 kişi gidiyoruz. Onlar, yani ben bir kişi gidiyom benim karşıma[esir mübadelesi] 25 kişi geliyor. Anlaşma öyle, cebri yok; yani isteyen gönüllü isteyen kalabiliyor orada. İstemeyen geliyor yani rıza pazarlığı yaptılar anlaşma yaptılar. Amerika’nın... Çinli 160 bin esiri vardı şey 160 milyon esiri vardı. Amerikalıların şey Çinlilerin orada. Bizim de az idi yani 13.000 kişi mi neydik yani Birleşmiş Milletler olarak hepsi? Orada Ağustos’un 21’inde buradan biz Türkiye’ye şey, Türkiye nerede? Peymuncon, Peymuncan [Panmunjon] diye orada bir anlaşma yeri var. Bizi 11 tane astsubay geldi bizi karşılamaya. Bunlar hep dokturmuş yani askeri doktor. Bir tane binbaşı geldi. Bizi oraya kadar cemselerle getirdiler. Her cemsede 25 kişi var. İki taraflı oturuyorsun cemsede. Bizi teslim aldılar, ondan sonra o komutan geldi bize “Geçmiş olsun evlatlarım” dedi felan. Oradan bizi Amerikalıların otobüsleri var ona bindirdiler biraz daha ileri götürdüler. Orada o gittiğimiz yer ova böyle. Çadırlar kurmuşlar oraya, öte beri her şey var böyle arenada... Orada Hürriyet gazetesinin muhabiri vardı Feridun Es. Feridun Es diye bir gazeteci vardı.

- **Doğru. Hanımı ile görüştüm. Hanımı halen sağ...**

- Doğrudur. Ondan sonra o geldi bize “Geçmiş olsun” dedi. Benim memleketimi, soyadımı, ana babamı, ismimi olaraktan not etti. Ondan sonra buraya bildirdi, Türkiye’ye bildirdi. Daha benim orada çokları bilmiyordu yani, öldü biliyordu, kayboldu diyorlardı bize. Yani buradaki köydeki kardaşlarım köyün ahalisi beni

kayboldu diyorlardı. Neyse oradan bizi banyoya koydular çadırlarda. Büyük sahra çadırı gibi bildiğin gibi köyün durumu kadar var neredeyse. Banyoya koydular, bizi oradan çıkarttılar, o doktorların yanına geçtik. Hepimizin karantinadan geçtik, muayene yaptılar. Oradan helikoptere bindik Seul'e geldik. Seul'de orada büyük bir hastane var geride. Orada 25 numarada karantinada kaldık, Seul'de hastanede. Gerçi dışarı çıkıp geziyoduk ta serbestiz yani. Bir bulaşıcı hastalık mustalık var mı diye..

- **Seul mü? Tokyo'mu?**

- Ha, Tokyo, tamam doğru! Seul'den Tokyo'ya Japonya'ya uçakla geldik doğru. Seul'den uçağa bindik Tokyo'ya gittik. Tokyo'da büyük bir hastane vardı. General hastanesiydi hatta ismi, öyle dirlendi. Orada kaldık 20-25 gün. Ondan sonra bizi Jutlandiya diye bir vapur var Hollanda'nın. O vapur bizi 30 günde Türkiye'ye geldik[getirdi]. Gittiğimiz yerlerde de aynı gelirken uğradık yani. Oradan geldikten sonra İstanbul'a indim. İstanbul'da o arkadaşımın babası vardı Çanakkale gazisiydi, Topal hafız vardı. Babası Topal hafızdı. Çanakkale gazisiydi hatta resmi bile var bende. O beni evine götürdü. Benim İstanbul'da kimsem yoktu yani bizim ekseriyetimiz Ankaralı, buralı olarak. Orada iki gün kaldık ondan sonra Ankara'ya gönderdiler beni. Daha var mı soracağın?

- **Ben birkaç sorum olacak, kampta Amerikalılardan çok ölen olmuş açlıktan?**

- Şimdi oldu yalan yok. Açlıktan değil bitten öldü adamlar. Şimdi adamlar, biz bir arkadaşımız hasta olduğu zaman hepimiz ona gereken şeyi, yardımı yapıyorduk hastamıza ama onlar öyle olmadılar. Şimdi onlar çamaşır yıkamazlar, yıkarlar çamaşırı kaynatmazlar. Biz tenekelerde kaynatıyorduk, biti öldürüyorduk. Şimdi bit neyle kırılır, sıcak suyla kırdılar biti. Biz öyle kaynatıyorduk. Ama onlar yıkıyordu ağaca asıyordu, gene canlanıp geliyordu onlar. Onlar bitten çok öldü, hasta[lık]dan da öldü. Gerçi onlar şimdi Amerikalılar böyle zengin olduğuna bakma, böyle bir yere düştüğünde birbirine bakmaz o adamlar.

- **Hatta şöyle bir şey okumuştum; hasta inliyor, gürültü yapıyor. Gece uyuyamıyorlar diye hastayı dışarı atıyorlarmış! Hastalarını..**

- Yok bizde öyle bir şey olmadı. Biz..
- **Hayır Amerikalılarda..**
- E tabi şimdi..
- **Hastaların bitlerini bile kırmışsınız galiba?**

- Ya biz şimdi bak! Şimdi oraları ben anlatmak istemedim. Şimdi biz Amerikalıları Müslüman yapıyorduk orada. Üç dört kişiye namaz kıldırarak, oruç tutturduk, oruç zamanı biz kendimiz orucumuzu tutuyorduk. Namazımı kılıyorduk orada kampta. Böyle yakın Amerikalılar vardı yanımızda beyazlar, onları gece getiriyorduk kaldırıyorduk orucunu tutuyorduk [tutturuyorduk]. Akşam gene yemek, yemeğini veriyorduk gene.
- **Müslüman oldular?**
- Oldular, çokları oldu. Üç dört tanesini Müslüman yaptık yani. Hatta Amerikalı şimdi o zaman şey [Çinli] dediki ne “Biz bunun birisini komünist yapamıyoruz, onlar hepsini Amerikalıların Müslüman yaptılar” dediler yani. Böyle dediler. 53’te oradaydık, şey yani şeyi anlatmadım. Kunu-ri’de çembere girdik ya! Çembere girdiğimizde Stalin sağ idi bak! Rusya’nın Stalin’i. Kore’nin şeyin Japon’un Çin’in şeyi vardı Mao Mao, Mao vardı. Çin’in res-i cumhuru. Mao, Stalin’e diyor ki “Ben diyo Türk askerini getiriyorum hepsini esir aldım” diyor, Stalin’e nota veriyor. Stalin’de diyor ki “Eğer Türk’ün bir diri mangasını sağlam getir sana ne kadar mükafat veririm” diyor. “Türkler ölür, esir olmaz” dedim diyo ben sana. Gene de aynen öyle oldu. Biz kendi kendimize kademeli bir şekilde [çekildik] ama zayıf verdik vermedik değil.
- **Kampta doktor var mıydı?**
- Vardı, reviri vardı, revir vardı. Gidiyorduk ama tabi ne! Vardı doktor yok değil vardı.
- **Szi ceza aldınız mı?**
- Ceza mı? Ceza şöyle oldu; yine böyle bir oda yatıyoruz beş, altı kişi. Eeh! Tabi uyku gelmiyor, bişey gelmiyor, konuşuyoruz. Başında da dışarıda nöbetçi geziyor nöbetçi. “Uyuyun” diyor “Uyuyun, Slip[Sleep]” diyor. Neyse içeri girdi kapıyı açtı “Uyun” diyor. Bizim oradan Zonguldak’lı bir tane vardı şöyle, oğlan vardı yanımızda. Kafayı kaldırıp bakmış. O da Çinli hemen kolundan tuttu dışarı götürdü. “Sen uyumuyon, gürültü yapıyon”. Onu dışarı nöbete dikti. Ondan sonra yarım saat oldu gelmedi, bilmem ne gelmedi. Hepimiz kalktık. Bu niye nöbet tutuyor. Bu cezalı. “Tamam bizde koycaz biz de yatmayacağız” dedik inat ettik onlar. O gitti ileride kamp komutanı yatıyordu. Onun evi vardı kamp komutanın yattığı odası vardı geldi. O geldi, bizi oraya götürdüler hepimizi de. Sekiz on kişi oraya götürüldük. Saat gecenin üçü dördü. “Niye böyle yapıyorsunuz?” Bize, evvela kim söyledi, bizim Çerkezli bir İdris vardı o “Ben” dedi ..?... [kelime

anlaşılammıştır] söyledim. Onu da bizden [içimizden] arıyorlar. Onla bizim Şaban'ı ayırdı. “Haydi gidin” ötekiler, bizi serbest bıraktı. Onlarda götürmüşler bir kapısız penceresiz yere hapsedmişler sabaha kadar. Yani böyle adam kızardı yani bize. Hatta geceleyin bize tabanca bile çekti adam yav! “Hepinizi öldürürüz dedi burada sizi” dedi. Kamp komutanı.

- **Neden?**

- “İsyen ediyonuz” diyor. Biz geceleyin kalktık, isyan ettik ya! Biz de dedik ki “Bizi öldürünce Türkiye’ye götüreceğ halin yok ya!” dedik biz. “İstersen, biz zaten ya ölürüz ya kalırız” dedik. Adam yere tepiyor ayaklarını öfkesinden. Yani biraz işkence de gördük görmedik değil yani. Hatta onların askerlerini dövdük, taş da vurduk kafasını yarıdık. Hani Türkler az değildi yani.

- **Mavnadan yük indiriyormuşsunuz. Yazın, buzlar eriyince, nehirde mavnalar ile kumanya, erzak, odun geliyormuş. Onları indirirken de bir kavga etmişsiniz? Büyük kavga çıkmış galiba?**

- O şöyle oldu. O nu da anlatayım madem sen istedin. Şimdi biz orada top oynuyorduk. İstanbullu İsmail Demirdelen var, Adanalı Ali var bir tane. Onlar iyi top oynuyorlar. Onlar bir takım, bir yana, bir [öbür] takım bir yana biz top oynuyoruz. O İstanbullu İsmail’de, Demirdelen hakimlik [hakemlik] yapıyor. Amerikalılarda o mavnalardan odun çekiyorlar, mutfaklarına. Mutfaklarına odun çekiyorlar. Bizim şu saha ya! Adam buradan yara yara burayı [sahanın ortasından] geçiyor. Şuradan geçmiyor kenardan. Burdan geçiyor. İsmail demiş ki “Bu taraftan geçin” demiş. Ondan sonra adam İsmail’e “Madır f.kın [mother f...ker]” diyor. O da diyor ki ‘Evribadiy madır f.kır” diyor. O bir tekrar sövüyor, o da hepinizin anasına küfür ediyor oradan. İngilizce olarak doğru mu bilmiyorum?... Ondan sonra İsmail oradan baktık. İsmail’i ortalamışlar dövecekler. Hemen bıraktık topu. Onları zaten ...?.. [konuşma anlaşılammıştır] yakın. Elimize taş toprak derken bu, bunlar zenci, [beyaz] Amerikalı değil ama hepsi zenciydi. Taa evlerine kadar kovduk böyle taş kayalık. Sonra gelirlerdi gene Turkish Turkish... *

...

- Evet evet dağdan. Dağa gönüllü giderdik yav! Niye, hava alıyoruz. Orada çünkü çok pırnal, çalı var orada hani. Üzüm oluyor elma oluyor yabani, yani bunlar hep

*Söyleşideki bu kısım, Gazi ile karşılıklı tesis edilen güven ve sözlü mutabakat gereği metin içerisinde söyleşiyi yapan tarafından çıkartılmıştır.

yenen şey. Fındık oluyor onlardan toplar yerdik yani Hani ...?...[sözcük anlaşılamamıştır] çoğuda kaçardı gelmezdi sonra gene yakalanıp gelirdi üç dört gün sonra. Kaçanlarda oldu olmadı değil yani.

- **Ceza alıyorlar mıydı?**
- Ceza böyle, cezası ne!
- **Ormanda sizi serbest bırakıyorlarmış galiba?**
- Tamam, serbest serbest. Başımızda adam yok. Kamptan çıktıktan sonra git nereye gidersen git.
- **Akşam yine toplanıyor muşsunuz?**
- Hee tamam. Nereye gidecen? Gidecek yerin yok ki hemşerim. Nereyi bulacan. Ucu bucağı orman.
- **Yemek kaplarınız galiba yokmuş. Böyle elbisenizin üzerinde mi yiyiyordunuz?**
- Hayır hayır. Şimdi belki şeye gitmeden olabilmıştır, kampa gitmeden de. Kampta veriyorlardı. Hatta biz..
- **Siz gittiğinizde belki vardı? Kampa ilk gelenler çok sıkıntı çekmişler galiba?**
- Onlara doğrudur belki bir şey diyemem. Hatta biz üç beş kişi bir karavanada yemek yirdik böyle hepimiz yani toplanırdık böyle öyle. Sonra bize ilkin kendileri pişirirlerdi yemeği. Sonradan biz yemedik, onlar domuz eti mi ne katmaya başladılar? Biz yemedik onları sonradan bizden aşçı ayırdılar. Üç dört kişi ayırdılar. Kendileri pişirirlerdi, bizim aşçılarımız vardı kendimizin.
- **Yemek dediğiniz...**
- Yani pirinç lapası en çok pirinç lapası vardı bir de dura diyorlar dura. Süpürge tohumu gibi bildiğin süpürge tohumu gibi. Bunların yemekleri o! O dediğim fırında ekmekleri böyle, şimdi biz pazı yapıyoruz ya böyle pazı [yumruk büyüklüğünde] onlar o ekmekleri pazı olaraktan böyle buharda pişiriyorlar böyle ateşte değil.
- **Ama her gün vermiyorlarmış galiba? 40 yılda bir.**
- Yok yok kampta veriyorlardı. Son zamanları kampta verdiler yani.
- **Çok zayıflamışsınız. Son zamanlarda kilo almanız için..**
- Sonra hatta sigara bile veriyorlardı, içki bile veriyorlardı yani yalan yok.
- **Son dönem ama artık mübadeleye doğru..**
- Öyle öyle.

- **Oyun oynuyor muydunuz? Tavla vs. yaptınız mı kendinize?**
- Var tavla vardı. Kağıt verirlerdi.
- **İskambil kağıdı?**
- Hee. Yani öyle bir yer vardı böyle salon gibi orada gider..
- **Bu uygulamaları son dönem yapmışlar, öyle okumuştum. Teslim edecekleri için, kilo almanız için, son birkaç ay sizlere daha iyi bakmışlar doğru mu?**
- Yani baksalar da bakmasalar da kendi açız[aç] zaten bana [ne] verecek hemşerim? Bazı şimdi yalan yok keçi eti getirirlerdi. Et getirilerdi bazen bayramlarda. Ne onlar, yok, bizim dini bayramlar da bilirlerdi onlarda. Yani biz bir ay oruç tutardık bayram geldiğinde bize et met verirlerdi. Getirirler yani keserlerdi yani. Ama biz kendimiz kesiyorduk yani ha! Canlı getirilerdi, biz kendimiz keserdik.
- **Hasta var mıydı aranızda?**
- Vardı.
- **Yaralı?**
- Yaralılar gelmedi.O gece ki [Ölüm yürüyüşlerindeki] yaralıların hiç bize gelmedi. Öldürdüler onları. Çünkü kendine bakacak zamanı yok adamın.
- **Kampta hiç Çinli öldürüldü mü?**
- Şimdi adamı dövdükleri hakkında, nöbetçiyi dövdüler yav yalan yok.
- **Yemekhane nöbetçisini, aşçıhanedekini...**
- Yok, hastanede değil dışarıda nöbetçiyi dövdüler yalan yok. Kafasını da kırdılar yani adamın bizimkiler ama onlarda ceza verdiler yani. Birinin yerine başkası yattı başka. Yapan başkası yatan başkası! Sonradan da adamın durumu kötüye gidince adam gitti suçunu itiraf etti “Ben yaptım” dedi. Ötekini, onu bıraktılar.
- **Çok kötü durumda mıydı, ölecek miydi?**
- Yok, ayakları şiştiydi adamın ölecekti nerdeyse. Ölmedi yani, bizim orada hiçbir tane adam ölmedi bizim kampta Türk olarak.
- **Nöbetçiyi niye dövdüler?**
- Yahu işte adamın yav ne yapacan yahu? Adam geceleyin vuruyor kafasına kaçıyor. Karanlık. Düşman değil mi yahu halla Allah?
- **Yanlışlıkla da olsa Çinli nöbetçi öldürdüğünüz oldu mu?**
- Ölmedi ölmedi. Yani bizden benim bildiğim hiçbir tane Türk ölmedi orada 235 kişi.
- **Yok, siz hiç Çinlilerden öldürdünüz mü?**

- Yok. Yok öyle bir şey olmadı. Bazıları yanlış aktarabilir ama ben bilmiyorum yani görmedim.
- **Çünkü eğer gaziler “eğer birini öldürseydik bizleri yaşatmazlardı” diyorlar.**
- Şimdi öyle yaşatmaz diye bir şey yok. Şimdi bizim oraya geçtiğimiz bütün dünya devletleri gördü. Hatta biz bir zaman Türkiye’ye dedi ki Birleşmiş Milletlere dedi ki o zamanın devrinde “Bende şu kadar esrin var” dedi. O da dedi ki “Hayır yok dedi benim esirim” dedi. Amerika’dan muhabir geldi, böyle bir kara tahta getirdiler, böyle 30 santim kare üzerinde tebeşirle yazdılar “Ali Akdoğan-Çankırı”, Hasan ne bilmem ne, Ahmet, Mehmet? Hepsini böyle resimle çektiler. Burada Türkiye’ye bildirecek “Bak, bu adamlar benim elimde esir, tutsak!”.
- **Çinliler mi yaptı bunu?**
- Tabi.
- **Fotoğrafı kim çekti?**
- Amerikalılar geldi çekti. Amerikalılar geldi. Muhabiri oraya gönderdiler Amerikalılar gönderdi.
- **Kaç kişiydiler?**
- Yani Amerikalı dediğimde şeydi Kızılhaç gönderiyor. O zaman Kızılhaç bayağı müdahale etti yani. İlk belki çok perişandık, sonradan işte Kızılhaç yardım etti oraya kampa yani.
- **Kızılhaç yetkilisi geldi ve kampa sizin fotoğraflarınızı çekti. Kaç kişi geldiler o zaman hatırlıyor musun?**
- Üç dört kişi vardı yani gelen.
- **Onların içinden biri Türkçe biliyor muydu?**
- Bilmiyorum valla, belki olabilir yani ama işte resimlerimizi çekti böyle şeylen.
- **Türklerin hepsini mi çektiler?**
- Hepsin çektiler.
- **Tek tek?**
- Hee çektiler. O zaman şeye BM’e gönderdiler o resimleri. Belki Türkiye’ye gelmemiştii ama BM istedi onu yani Kızılay [yok] Kızılhaç.
- **Kollarında haç işaretleri mi vardı?**
- Valla onu hatırlamıyorum yani.
- **Ama Kızılhaç olduğunu biliyorsunuz..**

- Kızılhaç'tan geldiler yaşı. Kızılhaç geldi. Yani Kızılhaç sonradan bize çok yardım etti ondan sonra. Yoksa biz senin dediğin gibi belki ölen de olabilirdi yani böyle. Bakımsızlıktan yani.
- **İlk önceleri çok rahatsız olanları göndermişsiniz?**
- Şimdi çok hasta olanlar vardı. Ali Bilir var idi Adanalı. Hatta onun kalbi sağdaydı, o da hastaydı yani çokları. Hasta yok değil var idi hastamız ama ölen olmadı yani şimdi.
- **Saçınızı ve sakalınızı nasıl kesiyordunuz? Nasıl tıraş oluyordunuz?**
- Şimdi şöyle! Amerikalıların ayakkabılarının altında şöyle uzun bir demir olur. Ökçeden yarı topuğa kadar öne doğru şu kadar incelikte, bir demir olur. O ayakkabıların altından çıkan demirler çelik. Allah rahmet eylesin öldüyse Zonguldaklı bir arkadaş vardı, onu yola yola tıraş bıçağı gibi jilet neyi de veriyorlardı yalan yok yani makine neyi veriyorlardı. Ondan bıçak yapardı o bıçak...
- **Kitap, gazete var mıydı?**
- Gasteler pek gelmedi ya! Zaten gelse de okuyamazsın ki. Türkiye'den gelmeyince ne yapacaksın?
- **Mektup yazdınız mı?**
- Yazdık, son zamanlar yazdık.
- **Cevap geldi mi?**
- Gelmedi. Buradan oraya cevap gelmedi.
- **Sizin yazdığınız mektup duruyor mu burada?**
- Şimdi şöyle bir şey oldu. Org.Şahap Gürler geldi oraya. O zamanın devrinde Org. Şahap Gürler oraya geldi, böyle bizi topladı, birliğe dedi "Size Türkiye'nin selamlarını getirdim". "Şunu biraz ...?... [anlaşılamamıştır] konuşma yaptı. "Eğer" dedi. "Mektup yazmak istiyorsanız" dedi. "Mektuplarınızı yazın ben sizi[n mektupları] götürecem Ankara büyük postanesine vericem" dedi. Mektup o vasıtaıyla geldi buraya başka gelen olmadı...
- **O mektuplar hala mevcut mu?**
- Mektup yok da resimler var Japon hastanesinde kaldığımda...

Söyleşinin sonunda son Kore Gazisi Ali Akdoğan'ın kardeşi, abisiyle ilgili bir anısını paylaşmıştır. Esaret sonrası savaş esirlerinin içinde bulundukları psikolojik duruma örnek teşkil edebilecek olay şöyledir:

“Ankara’da ilk karşıladım. Amca vardı. Bana telefon etti. İtalyan Sefaretinde çalışıyordum Kavaklıdere’de. “Abiyin geldi Ulus’ta” dedi. Şimdiki heykelin karşısında koç şeyi var, tam heykelin şeyden, rüzgarlıdan yana. [Amca] Orada bir avukatın yanında çalışıyordu. Gittim karşıladım ki; böyle robot gibi yani! Konuşursan abim benim cevap veriyordu. Konuşmazsan, böyle put gibi duruyordu. Sonradan sonradan hani açıldı yani...” demektedir.

EK-20. Kore Gazisi Mestan Atar ile Söyleşi*

Kireli Köyü – Tire / İzmir, 20 Temmuz 2009

- Ben işte böyle yatarak, gece gündüz böyle yatıyorum işte. Çocukla bakıyor bana.
- **Adınızı, soyadınızı söyler misiniz?**
- Mestan Atar.
- **Kaç doğumlusunuz?**
- 29 doğumluyum [1929].
- **Kore'ye nasıl gittiniz? Siz gönüllü müydünüz?**
- Ben zaten Kore'ye, ben Edremit'te yaptım askerliği. Edremit'te dokuz aylık askerdik. 'Kore davası çıktı' dediler. Topladılar bizi orada. Şöyle olacak, böyle olacak! Hatta ben orada şimdi üç doktor; üçü tabi subaydı onlar. Üçü subaydı [ve] beni arızalı çıkardılar. Beni arızalı çıkardılar, romatizmalı çıkardılar. Dizinde dediler 'Romatizma, gidemezsin sen' dediler. Ben 'Allaha çok şükür bir şeyim yok' dedim. 'Ben giderim' dedim. 'Gönüllü giderim' dedim. Gönüllü gittim yani.
- **Evli miydiniz?**
- Bekardım ben. Tabi. Gönüllü gittik, asker olduk orada. Sonra cepheye girdik cephede harp ederken...
- **Nasıl esir düştünüz?**
- Bir yerde şimdi olan yerlerinde acemisi olduğumuzdan unuttuk. Acemiydik zaten daha. Yerini bilmiyoruz, yurdunu bilmiyoruz. 'Geri çekiliyoruz' dediler. 'Geri çekiliyoruz' dediler. 'Böyle böyle!' dediler, bir safha geri çekildik. Bir yer, gün atladık. O gün, atladığımız yerdeki tabi başımızdaki subay 'Sen sen' dediler 'Cepheye gideceksin oraya tepeye, orada gözetleme yapacaksın' dediler. Biz tabi orada üç arkadaş gözetleme yaparken, bir daha haber geldi 'Çekilin' diye. Biz çekilirken, bir yerde dediler "7'nci, 8'inci mi? 7'nci Bölük cephede kalmış" dediler. Biz böyle yolda şeysindeydik. 'Ona destek yapacağız' dediler. 'Orayı, onları kurtaracağız' dediler. Biz oraya çıkarken tekrar bir daha emir geldi. Tabi o bölük çekilmiş, haber etmeden çekilmiş. Bazı, tabi komutanlar çekilmiş, 'Haber etmemiş birbirini' dediler. Bu kadarını duydum ben. Oradan hazırlık yaparken

* Kore Gazisi Mestan ATAR çok hasta olmasına rağmen söyleşi talebimizi kabul etmiştir.

böyle çekileceğimiz vakit başladı vakit ‘Dan, dan, dan, dan, dan!’. O toplar başladı, o dağda! Biz böyle şey görmediğimizden, o insanların sesine, o gavurların sesine, biz o tepe dedim ben. O tepe, keçi sürüsü tuttu kaldı sanki aynı keçilerin bağıışı gibi ötüyor boruları. Oradan biz yakayı sıyırdık şey ettik. Ondan sonra 13 kişiydik, parçalandık nasıl oldu? Parçalandık onu pek bilmiyorum bak şimdi? Parçalandık. 13 kişinin içinden sağ olarak ben kurtuldum. Sağ oldum. Öte yan arkadaşların hepsi de, onlar vuruldu zaten, ben ilk başımızdaki çavuş vuruldu zaten. Kaçtık, kaçıyoruz yol boyunca kaçıyoruz. Ben tabi bizim birliğin nereye geldiğini nereye gittiğini tanıyorum, takip ediyorum, biliyorum. Orada parçalandığımız vakit, yanımdaki arkadaşlara dedim, daha sağ hepimiz böyle tepede şey oluyoruz konakladık 13 kişi. İndik, aynı bizim bura gibi, Korelilerin evleriymiş onlar. Onların karılar bakmaya başladı bize inerken giderken köyün içinde. Köpekler sarmaya başladı giderken. Pirinçlik tarlalarına geldik. Ondan sonra ‘tak tuk!’ atış başladı. ‘Tak tuk’ ateş başladı. Tabi onlar, ateşi de tabi anlamıyoruz biz sonra sonra öğrendik ya! ‘Eeh, İnsan geliyor, bakın!’ dermiş onlar. Zaten biz onların içine girmişiz. Hepsi de toprağın içinde mevzide. Bir kellerini görüyorsun, kellerini! Bak! O köyde giderken Abbas.. bizim arkamızda. ...[Kelime anlaşılamamıştır] tren var, çok büyük bir şey, ağır. Arkadaş dedim ben, ‘Bugün gittiğimiz gün’ dedim ‘Bize kurtuluş yok’ dedim. ‘Herkes arkasındaki çantalarını atsın!’ dedim. ‘Mermilerini üzerine alsın, mermilerimiz bitesiyse kadar çarpışırız’ dedim. Hatta ben böyle dedim ki ...[anlaşılamamıştır] devrem arkadaşlar, Çavuş sağ daha o zaman ha! Baktı çavuşa başımızda ‘Atın dedim ben eşyaları, mermileri alın’ dedim ya! [Çvş.] ‘Atın diyorsun’ dedi. ‘Yarın’ dedi ‘Şimci oraya gittiğinde, Birliğe gittiğinde, ne cevap vereceksin?’ dedi. ‘Ulan, senin kurtulacağın mı vahin[belli] senin?’ dedim. ‘Senin kurtulacağın biliyon mu? Tek kurtulalım!’ dedim. ‘Siz başımız bizim’, tabi çavuş kimdir senin başında amir ya! ‘Tek bunlara at eşyalarını de!’ dedim. ‘Ver kurtulalım!’ dedim. ‘Tek kurtulalım!’ dedim. ‘Kurtulmak’ dedim ‘Sıtkı [sıdk] yok!’ dedim ben arkadaşlara. Onlar atmadı. Ben attım, gölün içine atıverdim, fıydırıverdim [fırlatıverdim]. Göllüğe denk geldim, gölün içine fıydırıverdim. Göllüğe attık tabi yüküm hafifleşti. Böyle giderken bir öyle dağ, bir göllük gibi bir şey. Çalılık bir yere daha denk geldik. İki tane adam gavurlardan, onlarda cephaneciymiş bak! Katırlarda sandıklar sarılı, bir hayvanların kafası gözüküyordu. Sokmuşlar oraya karaltıya. Hayvanların bir kafası gözüküyordu, kendileri de böyle tutmuşlar başını

o balkanlığın içinde, çalılığın içinde dikliyorlar. O adamlardan, onlardan kurtulduktan sonra daha yakayı biz ele verdik gayri. Ondan sonra vurulmaya başladık. Sen vuruldun, ben vuruldun öteki vuruldu, kala kala, kala kala! Ben de çok koşuyordum, ben de koşuyordum, çıvıyordum [nişan almadan ateş ediyordum] boyuna. Bende kaçarken, tabi bizim tüfekler M1 tüfeği idi. Sekiz mermi alıyordu. O zaman mermi attığın zaman; dönerdik biz ‘Dırrt!’ ederdik. Sekiz mermi atardık. Bizimki hep böyle görmekte atmak değil gayri, karaltıya ‘Dırrt!’ ettirirdik, çıvardık kaçardık. Bir çukuruntu denk geldim ben. Çukura bir fiydırdım gendimi, ondan sonra arkamdan bir çocuk daha geldi. O çocuk tam benim yanıma, dengime atıcam onu, vuruldu o çocuk! O çocuğu tanımıyorum. Hangi, başka bölükten mi neydi, tanımıyorum? Daha ... [siper almamış] olduğumuzdan, orada vuruldu. Vurula vurula bir ben kaldım çukurun içinde.

- **Siz hangi bölüktendiniz?**

- Birinci Bölükten. Kafamı kaldırsam kafamdan vurulacam. Bak, çukurun içinde yatıyorum gayri. Tarıyor, o giden mermi tarıyor. Kafamı kaldırsam kafamdan vurulacam. Ben hiç kalkmıyorum. Ben çukurun içinde yattığımdan, böyle birisi karşımdan, önümden gelip çukurun yanına, çıkıvermiş oldu. Çukurdan yani üzerime gelmiş böyle hazırlanmış. Bir sıkı[mermi] çektim ona ben, sıkıyı çekesiye kadar, o şimdi vurdum da mı kayboldu, vurmada mı kayboldu? ...[anlaşılamamıştır] verdim, şeyle bizden. Orada tüfeğim namlusundan kaptı birisi bak! Tüfeğin namlusundan kaptı çukurun içerisinde, amma ben aşağıdan sayıyorum [yumruk atıyorum], o yukarıdan sayıyor, o yukarıdan sayıyor ben aşağıdan sayıyorum. Ondan sonra bir yatıyor yukarıdan asılıyor gel beri ya! Kendinin, kendisinin onu asılmasıyla kendisini böyle çığdım[fırlattım]. O zamanlar maşallah çeviktik Allah’a çok şükür. Bunun gırtlğından bir kaptım, sonra yakısından tuttum. Böyle köpeğin boğuştuğı gibi alt-üst, alt-üst böyle boğuşuyoruz. Yalnız o beni haklıyor bak! Ben onu bir alta alıyorsam, o beni iki üç alta alıyor. Yıkıyor beni ama onu ben alta alıyorum ama neden alıyorum biliyor musun? Buradan gırtlğından adam akıllı sıktım, nefes aldırmiyorum, neredeyse boğulacak! Ben boğuşurken birisi geldi kim olduğunu bilmiyorum? O gavur bir tane dipçik vurdu bana, dipçığı yiyesiye kadar; yakınımnda vurdu ama onla boğuşurken. Dipçığı yiyesiye kadar böyle yere yazıldım gittim. Ondan sonra koştu geldi. Donların[üniforma pantolonlarının] kulakları kırmızı şerit, arkasındaki şey! Kolları şeritli, kırmızı şerit. Ne yapcaz? ‘Leh leh leh’ dedi. Tabancayı kafama

dayadı. Subaymış bak bu! Silah dayayan subaymış. Her tarafıma bakıyorum böyle, her tarafım silah, hepsinin uçlarında böyle süngü. Nah Sokuverecekler gibi bana. Ben gayri öleyim. Bu şekilim ben [eller başın üstünde]. Bu şekil. Ondan sonra ‘Leh’ dedi. Kaldırdı ayağa, başladılar üzerimi karıştırmaya. Tabi bizim üzerimizde eşya çok. Kesecek eşya da var, kesmeyecek eşyalar da var, karıştırıyorlar. Kesmeyecek, biraz zarar etmeyecek eşyaları öyle ayrı koyuyorlar. Öyle ayrı koyuyorlar. Kendi aralarında konuşuyorlar ‘vada vada!’ Konuştular tabi ne diyorlar? Arkamdan mı sövüyorlar, bana mı sövüyorlar? Konuştular, matarayı aldı, matarayı diyorum. Torbayı aldı, boynuma geçiriverdi adam. Ben, nasıl olsa beni boğacak bunlar boğacak. Taktırmıyorum ‘İlh’ ediyorum. Ondan sonra mataraya geldi matara da aynı. Ondan sonra yemek vardı. Kaşığı torbayı katıverdi kendi yanına kattı.[anlaşılamamıştır] parası vardı cebimde. Paralar cüzdanın içinde onlar ayrı. Hepsini kaşığa, paraya cüzdanıyla hiç el sürmeden açtı baktı, para yine oraya cebe katıverdi, cebe! Kaşığı böyle eline aldı ‘Hele hele’ dedi. ‘Haba haba’ böyle dedi. ‘Çıfan, yiyeceksin’ dedi. ‘Hele hele, haba haba’ demesi; ‘Gideceğiz o arada yemek yiyeceksin’ demesine getirdi gayri. ‘Ben seni’ dedi. Şimdi iki nefer verdiler benim onlar önüme. ‘Bunu filan yere götür’ dediler. Götürücez adamları. Tabi böyle yol boyu gidiyoruz. Giderken aynı bizim bu köy gibi bir köy. Ufak bir yere göturdüler tabi! Gece, karanlık basarak. ‘Gir şu odaya’ dediler bana. Ben tek başıma neyim? Galiba kıl köküyüm ama nasıl öldürecekler? Nasıl edecekler beni diye? Kıl kökü! ‘Gir şuraya!’ dediler. Oraya girecem ama temel? Orada ‘Lan Mustafa sende mi esir düştü!’ dedi bak! Bu sefer, bu deyen kim biliyon mu?

- **Kim?**
- Edremit’te askerlik yaptığım benim asker arkadaşı. İzmirli çocuk.
- **Adı ne? Hatırlayabiliyor musunuz?**
- Hatırla, unuttum şimdi. Oradan, öte yandan bir koğuştan da, ben buradayım.da, o yandaki koğuştan bir ses daha geldi. ‘La o Tire’li kim?’ dedi. ‘İçinizde Tireli duru ...’. Tabi birimiz İzmir’li, birimiz tabi Tireli. ‘La o Tire’li kim oluyor?’ dedi bu yandaki! ‘Benim’ dedim. ‘Tire’nin neresinden lan!’ dedi. ‘Tire’nin neresinden?’ dedi. ‘Kireli Köyünden’ dedim. İşte orası. ‘Sen nerelisin?’ dedim ben. ‘Kahrattanım’ dedim. Şu Kahrat’ı biliyor musun?
- **Kahrat!**
- Haydar.

- **Erdoğan?**
- Haa, Erdoğan. O çavuştu o. Çavuştu. Böyle böyle, sonra götürdüler götürdüler, çektik ama. Bir kampa yerleştirdiler bizi.
- **Kaç gün yürüdünüz?**
- Çok gittik ya!
- **Hep gece yürümüşsünüz galiba?**
- Gece. Gündüz şafak baydı şimdi ...[anlaşılamamıştır] tetikler vardı. Bu köyden kalktık gittik. Bu köye gideceğiz ya! O köye şafak sökesiye kadar yetiştiremedin mi hava ağaçlanırken [ağırırken], çamlığın içine sokuyorlar? Çamlığın içine sokuyorlar bizi. Uçaklar zaten takip edip durur bizi. İzimizin üstünde böyle takip edip durur uçaklar, Amerikan uçakları. Çalığın içine girelim çamlığın içine, binaların içine girelim binaların içine. Havadan boyuna takip edip dururlar. Biz zaten uçaklara işaret veriyoruz zaten. Bomba yaparlar diye. Uçaklara zaten böyle [El sallıyoruz] diyoruz biz.
- **Bir ay yürüdünüz mü o ilk kampa?**
- Yürümemiştir canım.
- **Esir düştüğünüzde kış mıydı?**
- Zaten orada epey durduk gayri ya.
- **İlk esir düştüğünüzde Aralık mıydı?**
- Hiç orasının farkında değilim. Yalan karıştırmayalım geçmiş gün.
- **O kampa kaç kişi gittiniz?**
- Epey vardık.
- **Yarı yolda 80 – 100 kişi var mıydınız?**
- Var, 80 kadar vardık.
- **Herkes Türk mü?**
- Hep Türk.
- **İlk kampa gittiniz ne yaptılar?**
- Yav kamp! Biz, şimdi adamlar, şimdi gavur ya! Barbar insanlardı çok barbar bu şeyler [Kuzey Koreli]. Çinliler çok merhametli. Yalnız öteki yok mu öteki, Koreliler..!
- **Kuzey Koreliler?**
- Onlar, Çinliler olmayacak tutacaklar dipdiri derimizi yüzecekler. Merhamet diye bir şey yok idi.

- **Çinliler merhametli yani, Kuzey Korelilere kalsanız...**
- Oyyy! Derini yüzecekler. Derini yüzecekler. Öyle azıcık şeyden dediler mi onlar gözü ...lerdi onlar tabi 'Bize ait' derlerdi. Bizde, hatta, bakım yoktu; yiyecek içecek tarafından bakım yoktu.
- **Günde kaç kere yemek veriyorlardı?**
- Yemek, zaten yemek diye bir şey yok ya! Bir pirinç lapası yapıyorlar, içinde yağı yok, tuzu yok. Lapa, lapa, sulu pişme. Sulu pişme. Birde sarı darı var ya! Mısır ya[yahu]! Onu bir koca kazan kaynatırlardı. Şöyle bizim su içtiğimiz taslar gibi birer tas verirlerdi. Doyar, doymaz o mısırı yerdik biz, o mısırı yerdik. İşte yemeğimiz oydu. Zaten kendilerine yok zaten yahu yemek! Yani nasıl versin? Zaten derledi; 'Biz bunlarla mı duracağız?' derdik de 'Zaten size verdiğimiz yemek' derlerdi onlar, 'Kendi askerimiz yemiyor' derlerdi. 'Biz kendimiz yemiyoruz' derlerdi. Yahu biz hiçbir kötülüklerini görmedik bak! Biz çok kötülük yapardık esirken.
- **Siz ne kötülük yapıyordunuz ki?**
- İş kesiyorduk ya! İş kesiyorduk.
- **İş mi kesiyordunuz? Nasıl yani?**
- Onlar, şimdi kampta Amerikalısı var, İngilizisi var, bilmem nesi var karman çorman bir devlet hesabı oluyor ya! Biz İngilizleri döverdük. İngilizler..
- **Niye dövüyordunuz? Kavga çıkıyordu herhalde?**
- Yok şimdi, kavga çıkarırdık, hep beraber daldık, yumulurduk. Taş, sopa tırlı giderdi. Hatta bir gün bir tanesine bir arkadaşın biri ta bu sırtından bıçakladı. Amerikalının araba, hep araba [zenci].
- **Futbol maçı yapıyorlarmış..**
- Maç yapıyorken.
- **İçinden geçerken, siz?**
- Ha odun tamam. Nereden öğrendin sen onları?
- Geziyorum ya böyle. Çekil mi demiş, bir şey mi demiş? Şimdi içimizden bir arkadaş vardı, o dört beş tane dil biliyordu o. Esas Türk değilmiş o da.
- **Can [Jan]?**
- Bak ismini unuttum.
- **Can Andronikyan**

- Ha ha ha. Amerikalı ya! O gün odun çekiyorlardı onlar. Zaten bizi de, o topa şey eden o çocuk? Hadi Amerikalılar sırayla oyna diyorlar. O top maç yapıyoruz. ‘Bugün Araplar odun çekiyorlar’ dedi o arkadaş. ‘Gelin top oynamaya gidelim kendi aramızda top oynayalım orada’ dediler. Top oynamaya başladık. Ötekiler gayri top sırası onların ya! Saymıyorlar bize. Sahanın içinden odunlan, böyle odunu alıyor, yürüyeyim mi yürümeyeyim mi? Bizim köyle yol gibi odun çekiyorlar. Bir sefer bizim arkadaşların bir top çekti, Amerikalının kafasına geldi top. Adam bize ‘Gad dem yu şiiii’ dedi, sövdü. Bir daha tekrar yaptık onun sövdüğü şeye. Biz onu tekrar yaptık falan derken onun söven. Odun, onun getirdiği odunları aldık. Birbirine bir birine odunları sarı sarıverdik odunları. Yanından yanından, nereye denk geldi? Bu sefer top sahası dağıldı. Adanalı, işte arkadaşın bıçakladı arkadaşın biri.
- **Ölmedi değil mi?**
- Ölmedi ama buradan, sırtından iki yerinden sokuveriyor. Soku sokuveriyor.
- **O bıçak?**
- Postallardan. Bir bıçakçı bir çocuk vardı. Bıçak yapıyor, bıçakçıymış memleketinde. O postalların buralarını [tabanlarını] sökerdik. Buralarından şuradan, demir çıkardı. O çocuk gece oldu mu, kim bıçaksız, bıçak yapıverirdi. O saplarını da oduna gittiğimiz; o zaman oduna götürürlerdi, orada o deli fındıklar vardı. O deli fındıkların dallarından keser getirirdik, sapını da ondan takardık. Sapını ondan takıverirdi o çocuk.
- **Herkese yapıyordu?**
- Herkese yapardı.
- **Birlik var mıydı aranızda?**
- Olmaz mı? Birlik olmaz mı? Sen hasta oldun mu, sırayla onun başında nöbet beklerdik, onu bakardık. Amerikalılar hasta oldu mu oraya sürüverirlerdi, bağır bağır ölürdü, Amerikalılar.
- **Bitlerini bile kırmışsınız hastaların?**
- Öğğğ! Bit! Arkamızdan bit çeker, bakar çıkarırdık. Günde üç yol [kez] bakınırdım ben, sonra ...?. gelirdim de, şey kırıyor gibi kırardım. Sabahleyin kalksan bir tane öldürmemiş gibi.
- **O kadar çok ha!**
- Ha! Bit amma bakınıyorduk. Hemen hemen altı ay kadar sırtımız su görmedi. Sırtımız, bu arkamızdaki elbisenin, ben şimdi böyle yatardım da, böyle hastanın

yatıp da [kalktığı] yeri gibi, böyle kalkarken ‘şaldırt’ derdik, kirden ha! Bu gömlek ha oraya [sırtımıza] yapıştırdı. Eziyet görmedik, işte bu sıkıntıları gördük. Rezillik sıkıntısı.

- **Çinli askerlerle kavga ettiniz mi hiç? Mavnadan odun boşaltırken bir kavganız olmuş galiba?**
- Odun boşaltırdık ya, şeyden teknelerden. Sandal derler onlar, odun getiriverirler. Ben hiçbir kavga ettiği denk gelmedim ya, odun boşaltırdık. Onu da bizim kendi yakacağımız odunu getirirlerdi. Öyle şeye denk gelmedim ben hiç. Belki gitmediğim güne denk gelmiştir.
- **Neler yapıyordunuz, nasıl geçiyordu günler?**
- Şimdi geçtiğimiz günler. Şimdi, şimdi burası durduğumuz bu köy var ya! Şu önümüz nehirdi zaten büyük nehirdi, deniz gibi büyük nehirdi. Yaz geldi mi; bu Çinliler, işte bizim böyle bizim çok şey olduğumuzdan, bu denizin içini mıntıka mıntıka böyle bölüverdiler. Şöyle bir mıntıka; şu mıntıkada Türkler yüzecek, şu mıntıkada Amerikalı, şu mıntıkada bilmem nesi kaç kişi, devlet asker varsa orada, mıntıka mıntıka hani! Yüzmeye gittiğimiz zaman orada, çamaşıra gidersin, yaz geldi mi orada yıkardık. Hiç, soğuk üstüne deniz suyuyla. Birbirimizin arasına geçmezdik. Birisi geçti mi, zaten Çinliler böyle var. Şeyin etrafında tepede, gözetiyorlar seni. Hemen geçti mi ‘Tak!’ silah atıyorlar geçme oyan diye. ‘Tak!’ hemen atar. Ondan sonra yüzmeye gittik mi, açıldık mı, tabi durduğumuz uzun süre, yüzmeye çok alıştık. Açıldık mı kaçıyor diye tepeden ‘Tak, tak!’ silah atıyor dön geri diye. Öte gidemezdik zaten de.
- **Ceza aldınız mı hiç?**
- Hiç almadım.
- **Ceza alan olmuş ama değil mi?**
- Ceza alan zaten bizden değildi o. Yabancıydı yabancı! O üç defa kaçtı, hem nasıl kaçıyor biliyor musun? Korelilerin, Koreliler o, Japonludu bu, Japonlu. Bizim içimize verdiler onu. Nasıldı geldiğinde bizim içimize veriyorlar, ben daha şaşıyorum ona. Üç defa kaçtı. Azıcık gitti mi, hemen yakalıyorlar bunu. Yakalıyorlar, getiriyorlar. Şöyle bir ağaç, ağıca, şu direğe diyelim şimdi direğe getiriyorlar iplen böyle bir sarıyorlar. Orada cezası bu. ...[yemek] vermiyorlar ha! Orada katıksız akşama kadar, orada ağaca sarılı duruyorsun. Hani seni gösteriş yapıyorlar ki, temsil olsun, kaçmayasın diye.
- **Bizden atılan oldu mu mahzene?**

- Bizden işte, o çocuğu sayarsan, iki üç kişi bir kaçtı.
- **Ama Japon diyorsunuz ona?**
- O Japonluydu. Bizimkiler bir adım gidemez zaten.
- **Kampta sizden ölen..**
- Olmadı.
- **Necati Yılmaz diye biri ayağından sakatmış o öldü mü?**
- Şimdi kampta, esir düştüğüm ilk esir düştüğüm meseleyi de anlatacağım sana. Şimdi esir düştük, yalan karıştırmayalım, bir haftalık mıdır öyle bir şeydik aç? Gidiyoruz ya! Çekiliyoruz ya! Açız aç! Bir binaya kattılar, orada aç yatıyoruz orada. Ben yattığım yerde kalktım, tam böyle bir bina var, ekli binalar böyle birbirine ekli, kalktım da gecenin yarısında o binaları elle ede ede karıştırıyorum. Ellediyon bir şey elim bir şeye toşçak [çarpacak] mı acaba burada? Yiyecek içecek duracak, toşçam ne arasın harp sahasında? Orada yiyecek içecek mi olur? ‘Ne arasın akıl işte hep gayri’ dedim. Orada elim bir şeye tost. O tosan da bizim buralarda olan bir şey o; ‘Küp’ deriz, küp! Elimi bir soktum o küpün içine ‘Cuupp’ dedi elim. ‘Cup’ dedi. Su, suymuş! Küp, saldım, marul var hani biliyorsun bizim marullar gibi, o marullar gibi şeylerden neyse marul mu ne diyorlar? Turşu yapmışlar. Bir yedim ben ah! mavreşu! Orada oturuverdim bir yedim bir yedim bir yedim, karnımı doyurdum. Elime de iki üç kök, kelle daha aldım. Orada yattığım odada bir üsteğmen var. Üsteğmen buradan yemiş kurşunu[Sol omzunun ön tarafı]. Buradan yemiş kurşun, bu kol olduğu gibi kırık! Üsteğmeni tanımıyorum ben, üsteğmen yabancı bölükten, oda. Şimdi ismini unuttum tabi hep tanımadım oldu. Zaten bir gece durduk zaten, ya bir gece bir yerde durduk. Bir daha, bir er var. O da, o vesait aralarında kalmış oralarda. Bu göğüs kemiği kayak, ezilmiş. O bağırıp durur ‘Ölüyorum, ölüyorum’ diye. Üsteğmenceğiz, ‘Üsteğmenim!’ dedim. ‘Bir kekinimsi, mayhoşumsu bir şey buldum ben’ dedim. ‘Güzel’ dedim. ‘Getirirsem yer misin?’ dedim. ‘Al gel!’ dedi. ‘Yiyelim’ dedi bana. Hem ağlıyor yazık! Hem ağlıyor. Götürdüm gittim yedi. Yedi de, daha arkasını aradı, zaten yok! Herkes zaten kalktı, herkes bitirdi zaten yedi. Ağlıyor.
- **Herhalde ağrıdan ağlıyor?**
- Yav kol kırık, bu kol kırık. Böyle çingıl çingıl [sallanıyor]. Buradan yemiş mermiyi. Orada bir gece bir gündüz ...[anlaşılamamıştır] bize. Kaldırdılar, yola

devam hareket ettik. Yahu bu göğsünden kırık şey olan, sakat olan çocuk, üsteğmen orada kaldı. Orada onlar, iki kişi kaldılar.

- **O sonra geldi mi üsteğmen?**

- Onu anlatcam ya! Onlar orada kaldı, biz epey açıldık. Buradan o boyun yolu kadar[200-300m] açıldık. Ondan sonra, ha o kadar açıldık! Yolda gidiyoruz gayri biz; ‘Taak, taak!’ dedi silahlar. ‘Eyyvah’ dedim ben, ‘Bizim subayla o çocuğu vurdular!’ dedim ben ki, birer kurşunla onları orada öldürüverdiler. Çünkü öldürdüklerinde; zaten vurmasalar, öldürmeseler zaten aynı yere arkamızdan o kampa getirecekler. Sedyelerini taşıyorduk da! Zaten yaralılara, şimdi Amerikalılar sağlamlarına, sedye ver, yaptılar. Sedyeyle taşıyoruz. Bizde taşıyoruz hafif yaralıları, kendi yaralılarımızı. Onları vuruverdiler çünkü onlar iyi olmayacak ağır yara. Beri gelmediler zaten, vuruverdiler zaten. Çünkü vurmamış olsalar gelecekler kampa gene arkamızdan. Oncağızları vuruverdiler. Bir daha çünkü yüzünü görmedik.

- **Ama sizler yaralılarımızı taşıdınız, yürüyebilecek gibileri?**

- Tabi taşıdık, biz kendi yaralılarımızı taşıdık. Hep taşıyorduk.

- **Onu vuran... Koreliler mi vurdu? Çinliler mi vurdu?**

- Zaten Koreli diye bir şey bilmiyorduk. Korelilerin salahiyeti yok. Korelilerin bir şeyi yok. Zaten iş Çinlilerin elinde. Hem onlar, Çinliler de; hani şey diye kötülemeyeyim, hiçbir kötü muamelelerini görmedik. Hiçbir kötü muamelelerini görmedik. Sana bir şey daha deyivereyim. Böyle gecenin yarısında yatıyoruz ya, hepimiz bizim bıçaklı ya! Hepimiz bıçaklı bizim be! Hiç boş zanimiz yok! Gecenin tam dalgın uykumuzda bir basıyorlar böyle eve, ‘Leh leh leh’ silahları tutuyorlar, ‘Leh leh leh leh!’. Kaldırıyorlar bizi. Yattığımız yerlerin hasırların altlarını karıştırıyorlar, üzerlerini karıştırıyorlar. Saklamayanlar olursa onları buluyorlar. Elimizden alıyorlar gene, öyle kendi bir şey demiyor adamlar. Bak hesap et!

- **Nereye saklıyordunuz bıçakları?**

- Yattığımız hasırların altına. Taş altlarına bıçakları koy[up] gelirdik. Yatacağımız vakit gece oldu mu, taş altlarına kor gelirdik. Taş altlarına! Gündüz oldu mu üzerimize alırdık. Böyle hatta şeyi deyiverecem; bıçakladığımız adamlar ...[Amerikalılar?], bunlar toplanmış bu Çinli heyeti ‘Bunlar demişler bu birbirine gazez oldular’, ‘bunları’ dediler. Bizim durduğumuz yer 5. kamp idi, 5.kamp derledi. ‘Bunlar’ dediler, ‘Başka kampa demişler götürelim’ demişler.

‘Bunlarla[İngiliz veya Amerikalı] geçinmez bunlar gayri’ demişler, ‘dövüşür yolda!’. Ertesi gün, sabah bizi topladılar. Kamp komutanı var gavur, iki tane Türkçe bilen var. Bir tane Rus, bir tanesi Çinli [tercümanlar]. Bunlar Türkçe tercüme ediyor öteki gavurca konuşuyor. Bize, o Türkçe bilen dedi ‘Fılan yerde’ dediler kampa ‘O kampa kaldıracanız sizi’ dediler. ‘O kampa kaldıracanız sizi’ dediler bize amma, biz hep öyle bir kişi iki kişi konuşmuyoruz biz ha! Hep bir ağızda birleşiyoruz biz. Sen ayrı, ben ayrı konuşmak [yok!]. Hepimiz bir ağızda birleşiyoruz. Birleşiyoruz aynı ifadeyle konuşuyoruz. ‘Başka kampa kaldırılacaksınız’ dediler. ‘Siz dövüşüp duruyorsunuz burada!’ dediler. Bir sefersi o temin anlattığım çocuk, o yabancı çocuk, Türk şeysi, Türkobüs gar ya, Türk şeysinde duruyor ya; ‘Hocam’ dedi. Hocam dediriyorlar gayri o vakit şeye kamp komutanına, gavura Çin gavuruna ‘Hocam’ dedik. ‘Götüreceğiniz yer nerede?’ dedik. ‘Bizi aynı gene öteki arkadaşların yanına değil mi?’ dedi[k]. ‘O aynı Amerikalılar var orada , Araplar var bilmem kimler var’ dedi. ‘Onlar var, yine onların yanına gidecen. Biz olduğumuz yataktan hiç kıpırdamayız’ dedik. ‘Buradan yatağımızdan kaldırdığınız biz’ dedik. ‘Orada gene dalaşırız yahu!’ dedik. ‘Buranın, ülkesinin hıncını orada alırsınız’ dedik. Korkuyla kaldırmadılar, orada dövüşecek bunlar diye. Orada kinlerle dövüşecekler diye.

- **Siz ilk Pektong kampa mı geldiniz? 5 No.lu kampta mı kaldınız? Hep orada mıydınız?**
- Kamp değiştirmedik gayri. Aynı yerde kaldık, gitmedik ki zaten. Oradan kurtulduk.
- **Subaylarla çavuşları ayırmışlar galiba daha sonra?**
- İşte o subayları ayırdılar gayri. Başımızda iki tane subay vardı.
- **Çavuşları da ayırmışlar?**
- Onlar çavuşları ayırmadılar. İşte bir, o Kahrat’lı çocuğu ayırdılar. O da çavuştu ya, o da çok konuşuyordu; avukat gibi onu kaldırdılar. Bir içimizde bir onu kaldırdılar. Bir Amerikalı benim bir arkadaş vardı ‘Frank’ derlerdi ismine, onları bir sefersi ayırdılar. Subayları, çavuşları, Amerikalıların çavuşlarını; böyle azıcık şeylik yapanları ayırmışlar. Esaretten kurtulacağımız vakit, sulh antlaşması olduğu vakit bunları getirdiler. Geldiler gene aynı kamplara dağıttılar. Benim Amerikalı o Frank dediğim çocuk, ‘Sizin arkadaş’ dedi. ‘Geldi, benim yanıma, oturdu’ dedi... Sonra değişme oldu kurtulduk geldik. Şimdi ben okumuşluğum yok, yazmışlığım yok ne yalan söyleyeyim şimdi. Bunlar bize esir durduğumuz için müzakere

yaptırıyorlar. Ellerimize usulüne göre kalem, müzakere yaptırıyorlar. Sen kendi kafandan, fikrinden ne şey yazacaksan, yazıyorsun oraya. Eğer kötü yazdıysan, o kötü yazan ne diyorlar biliyor musun? O kürsüye çıkıyorlar, ertesi gün içtimaya götürüyor oraya. Götürüyorlar bizi komünistliği aşılama için, aşılayacaklar bizim Türk Milleti öyle şeye kanar mı? Biz çocuk muyuz? Bu diyorlar, azıcık kaçırdın mı kötü söz, kaçırdığın vakit ‘Bu daha kapitalist kafasında gidiyor bak!’ diyorlar. Gayet bir şey söylemiyoruz gayri onlara, sen diyelim biz onlarınkini dinliyoruz gayri.

- **Gene çağırırsalar, sağlam olsanız, yine gider misiniz Kore’ye?**
 - Sağlam olsam pek zayıf veririm şeye.
 - **Giderim diyorsunuz yine!**
 - Giderim sağlam olsam. Şuradan şuraya zor gidiyorum. Çocuklar her gün doktora götürüp, getiriyorlar..
- [Video çekiminde hafıza kartında yer kalmadığı için söyleşinin bundan sonraki kısmı ses kayıt cihazından bant çözümü yapılarak hazırlanmıştır.]
- **...Kore’deyken sizlere maaş verildi mi?**
 - Koreydeken Amerikalılar konuşurdu tabi harp ettiğimizden. Biz Amerikalılardan duyardık; Amerikan subaylardan erlerinden. ‘90 dolar aylık biz alıyoruz’ derlerdi Amerikalılar.
 - **900 mü 90 mı?**
 - 90 dediler onlar. ‘Aynı bizim aldığımız aylığın aynı’ dediler ‘Size de veriyoruz’ derlerdi. ‘Siz de alıyorsunuz’ dediler. Para pul bir şey görmedik. Ben daha Kore’de bir kuruş para almadım. Buraya geldiğimde bilmem kaç sene sonra çek verdilerdi; buradan bankadan üç tane bir çek. Öyle çok parada değil. O çeklen paraları alırdık. Sonra o çeki kaldırdılar şeylen veriyorlar....
 - **Madalyanız var mı?**
 - Üç tane madalyam vardı. Madalya denmez zaten onlara demir parçası. Evlerde dururken çocuklar ellerken kaybetmiş. Demir parçası. Mermi vardı üstünde, bir şey yok, küp taşı gibi. Zaten bir [kez] takamadım zaten. Hadi kıymetli bir şey olsa takınsın. Amerikalıların madalyalarından.
 - **Kütüphane yapmışlar kamplarda son dönem, kafeterya gibi yerler yapmışlar sonlara doğru kampta? Kitap var mıydı?**
 - Hiç kitap görmedim de! Anlattım ya, birer kalem kağıt verirlerdi. Bir gün kapan onun fikrinde müzakere ediyorsun. Ertesi günü götürüyor kampa, büyük binaya,

orada okuyuveriyorlar senin yapmış olduğun şeyi. Kötü söylediğini, kötü konuştuğunu onlara. Bu diyorlar ‘Kapitalist kafasıyla gidiyor daha’ diyorlar Amerikan şeysinle.

- **Dersler her gün müydü?**

- Her gün, her gün.

- **Marşta öğretiyorlar mıydı?**

- Marş öğretmediler de yalnız sabahları erkenden içtima yaparlardı. O içtimada zaten zararlı bir şey değil, kendi sıhhatimiz göre söylerlerdi ya! Erkenden kalkardık, böyle büyük meydanlık vardı, durduğumuz binaların etrafında bir genişlik saha vardı aynı bizim okul çocukların şey yaptığı gibi [19 Mayıs Bayramı] orada spor yaptırırlardı.

- **Mecburi mi? Herkes çıkmak zorunda mı?**

- ‘Sıhhatinize göre yaptırıyoruz bunu’ derlerdi. ‘İster yapın ister yapmayın. Hasta sair olmayın diye yaptırıyoruz biz bunları size’ derlerdi. Yat, yat, ne oluyorsun? Yat yat! Tabi öyle iki tane türkü bile var. ‘Biz sizin sıhhatinize göre yaptırıyoruz’ derledi. Yaptırırlardı. Öyle koşturmak değil de dikildiğin yerde bir sağ, bir sol bilmem ne! [kültür fizik].

- **Herkes çıkıyor oraya. Ben çıkmıyorum diyen var mıydı?**

- Zaten gitmeyen gitmezdi ya! Spordan ne olacak, zararlı bir şey değil ki!

- **Yunanlı varmış bir tane?**

- Nerden öğrendin onu ya?

- **Okuyorum kitaplardan.**

- O Yunanlıyı ben çok ağlatırdım.

- **Neden?**

- Bizim içimizdeydi onlar. Antony’di ismi. Antony ‘Gel buraya’ derdim. ‘Sizler bizim memlekette çok kişi kesmişsiniz’ derdim ‘Bu gün, bu gece kesicem seni’ derdim. ‘Gece kesicem seni’ derdim. O zamanlar ne derdi çocuk; ‘Ben var mı dı? Ben var mı dı? derdi. O zamanlar ben var mıydım demek istiyor. Bu kopçe bir kopardı bu, öte yandaki binaların orada İzmirli arkadaşlar vardı birkaç İzmirli, Alsancaklı. Gidermiş oraya, İzmirlilerin yanına şikayet edermiş ‘Var orada sizin bir hemşeri, bana öyle yapıcam böyle biççem diyo’ dermiş. Yalnız o İzmirli çocuklar ‘La Mestan elleme gavurunu’ derlerdi. Bu sefer gene helal verirdim buna sen oraya ne yapamaya gittin şikayete diye?

- **Latife yapıyordunuz?**
- Makara yapıyordum canım. Kıvıra kıvrık. ‘Ben var mıydım o zaman? Ben var mı? Var mıydım?’ diye.
- **Yaşıyor mu acaba kim bilir? Bir tane mi vardı Yunanlı, iki mi?**
- Bir tane...
- ... zaten engin sıkıntıyı gören bizim birlik gördü zaten, bizim bölük gördü, ilk çarpışmayı biz gördük.
- **Sizin yaranız yoktu esir düştüğünde değil mi?**
- Yoktu.
- **Revir var mıydı ilk gittiğiniz yerde? Doktor var mıydı?**
- Ne arasın yahu?
- **Sonradan olmuş galiba ama?**
- Sonradan bir sene olduktan sonra 15 günde iğne vururlardı. O iğneyi de biz vurdurmazdık. Kötü iğne vurular diye korkardık. Kötü iğne vurular diye. İğnecilere ‘Ben vurdurmayacağım’ derdim. Halbuki adamlar derlerdi ‘Kaçmayın’ derlerdi. ‘Biz kötü iğne vurmuyoruz size, biz sizin sıhhatiniz, burada hastalık mikropları kırsın, ölsün diye vuruyoruz bu iğneyi’ derlerdi. ‘Bu iğneyi biz size vurmazsak yarın burada ölmeye başladığınızda sizin devlet bize soracak’ derledi. ‘Biz size bu iğneyi ondan vuruyoruz’ derlerdi. 15 gün de iğne vururlardı.
- **İlk başlarda yaralı olanlar ne yaptı? Kim baktı yaralılara? Veli Atasoy mu baktı sıhhiye onbaşı?**
- Kampta sıhhiye yoktu bizim başımızda. Yaralı yoktu zaten içimizde. Bir kişi var mıydı yaralı? İşte benlen beraber hani bu kadar öldü dedim ya, oda işte ölmemiş buradan burnundan yemiş mermiyi buradan çıkmış mermi. Onu başka kampa götürmüşler.Bu o çocuğun adını deyivercem sana, ‘Elime bir kayıt yazdılar verdiler bana, koy verdiler beni’ diyor. Bazı Korelilerin evlerini gezerdim diyor, bazen Koreliler şeyleri tutarmış burada; ‘O kaydı verirdim’ diyor. Okuması yok var bilmiyorum ya, oranın şeyinde veriveriyorum sana [Çince izin] , o kaydı okurlarmış koy verirlermiş. Bir sene diyor onların içinde durdu ondan sonra geldi çocuk. Baktım burnundan vurulmuş buradan çıkmış.[Sıh.Onb.Veli Atasoy]
- **Adını hatırlayabiliyor musun?**

- Adını bilmiyorum adını zaten o da esaretten kurtulacağımız vakit geldi zaten tabi adını pek şey yapmadım. Burnundan konuşurdu çocuk, sesi pek çıkmazdı çocuğun. Benim şeydenmiş o da.
- **Bir sene dolaşmış cephe, orada sağda solda Korelilerin içinde?**
- Korelilerin içerisinde.
- **Niye bırakmışlar ki onu? Zarar vermez mi diye düşündüler?**
- Bilmiyoruz ki be! O çocuğun lafını deyiveriyorum ben sana. Aslı var mı aslı yok mu? Bana ‘Bir kayıt yazıverdiler’ diyor, ondan sonra gezerdim Korelilerle diyor.
- **En son o geldi herhalde içinize?**
- O geldi, aynen bizle beraber geldi ya! Oraya kampa getirdiler gayri. Gayri kurtulacağız değişeceğiz ya! Oradan oraya yakınladığımız vakit getirdiler geldiler o çocuğu. Nerede sinlendirdiler, ettiler? Sonra bu şeyden vardı onu listeye aldılar mı bilmem ne? Bir de Ödemiş’ten bir çocuk vardı Cavit mi bir şeydi ismi?
- **Cavit Kepkebir?**
- He, şimdi ona, hem namızsız çocuk tahsilliydi, benim gibi kara cahil değildi. Ders veriyor bu gavurlar ya! Onu aldatmışlar. Seni memlekete götürelim tabi tahsilli, beğendiğin memurluktan memur edicez, beğendiğin hanımla, hanıma vereceveğiz. Bunu cinini giymişler. Benim yanımda duruyordu, tabi hemşeriyiz gayri ya. O Ödemiş’ten ben buradanım. ‘Ya Mestan, bana Çinliler öyle böyle diyor’. ‘La inanıyor musun sen o lafa?’ derdim. ‘Adam memleketten gavur içine mi girer? Memur niye alıyor seni? Boşu boşuna memur olur musun sen?’. Bizim bir değişme emri çıktı. Orada esir durduğumuz yerde, iki posta değiştik biz. Sandallarla o durduğumuz nehirde meydana çıkartılar bir o kabilemizi. Filan gün sizin sevkiyatınız olacak dediler. Biz o arkadaşları uğurlamaya gittik deniz kenarına. Onları sandallara bindirdiler götürdüler. İki üç gün sonra biz değiştirilicez. Ah! Geldik koğuşa, o çocuk namussuz yok! Geldik soruşturuyoruz. O dedi ki gavur oğlu subayı ‘O sizi ilgilendirmez’ dedi. ‘Lan bizim arkadaşın birini bak götürmüşsünüz siz’ dedik. ‘Nereye gitti bizim arkadaş?’’. ‘O sizi ilgilendirmez’ dedi. ‘O gönüllü burada kaldı’ dedi. Nasıl kalır gönüllü kalır? Kalır mı? ‘Kaldı’ dedi. Yorganını yatağını almışlar gitmişler. Oraya akıtmışlar gönlünü. Ondan sonra biz, bir yere çektiler bizi. Orada Amerikalılar karargah kurmuş. Kocaman çadırlar kurmuşlar her tarafa uzun uzun. Hamamlık yapmışlar. Gavurların teşkilatı kuvvetli. Bilmem ne yapmışlar. Oradan geldiğimiz vakit gavur içinden gayri, kir, üst başlarımız kir, pis bilmem ne geliyoruz ya! Hemen

arabadan okuyorlar indiriyorlar bizi, hemen kolumuzdan tutuyorlar ‘Burası diyorlar hamam’. Burada suya gireceksin. Ondan sonra birer kat elbise veriyorlar. Yeni elbise. Keyif suyu, [bıraktım] kendimi. İki tane Amerikalı kolundan tuttuğu gibi, öte yanda bir tane daha uzun çadır var. O çadırın içi sırf karyola döşeli. Oraya yatırıyorlar bizi.

- **Siz üstünüzdekileri yırttınız mı çıkınca?**
- Ben yırttım bak. Oradan kurtulduk; gayri kurtuluyoruz, şeye [Panmunjon] gidiyoruz gayri! O değişme yatağında [yerinde], üstü başı yırtmadan evvel, şimdi arabaların içlerine bindirdiler; iki karşılıklı böyle bindirdiler. Oradan da tren var. Trenin içinde de onların esirleri var. Böyle canlı canlıyız hep, eli defter eli kayıtlı, hep insan dolu. Amerikalısı, bizim subaylardan dolu. Arabalardan, ben ikinci arabadaydım. Esirlere ‘in’ diyecekler, teslim olacağımız vakit, biri; arabaların da g..tlerine birer Çinli subay kattılar, arabaların içine! O Çinli subayı bize korku veriyor. Türk milleti o korkuya aldanır mı? Şimdi biz araba da kötü muamele yaparsak o esiri biliyor o değişmeyecek tekrar geri dönecek diyor. Bak hep korkutuyor bizi! Şimdi birinci araba okuyor, okuyor bitti. Birinci araba geçti bu tarafa. Ondan sonra bizim arabayı yanaştırdılar. Ben ikinci arabadayım gayri. İkinci arabanın da birinci oturağındayım ben. Beş altı kişi okuyacak; adım arkasından okunacak ben gayri. Ondan sonra o subayın yanında daha görmüyor beni subay, onu yönü zaten şey. Başladım böyle düğmeleri çözmeye. Öteki yanı başımdaki çocuk okundu, hemen beni okudular ‘Mestan Atar’ dediler ‘Buradayım’ dedim. Hemen arkamda benim yazlık ceket. Çıkarıverdim üstüne bastım o kolun ‘Cart cart!’ bastım attım. Ondan sonra g..tümdeki donu sıyırdım [pantolonu] onun bacağına üstüne bastım ‘Cart cart’ sıyırdım onu da attım. Atleyledik, geçtim. Şöyle bir dar bir yerde gördüğümüz yok ya! Bir generalin biri de geliyormuş oradan, bizim generallerden. General tabi hiç bakmıyorum onun önünden geçicem ben, onun önünden geçicen gayri, hemen general ‘Neredensin sen aslanım?’ dedi sen . ‘İzmirliyim komutanım’ dedim. ‘Bravo!’ dedi ‘Maşallah!’ dedi. Arkamı sıvazladı. Arkamı sıvazladı o general. Ondan sonra benim arkamdan beni gördüler; ‘Cart cart!’ herkes yırttı yırttı attı. Hep o yanı hep atletle geçtik. O gömlek yırtımını nereden öğrendin sen?
- **Kitaptan okudum ama soruyoruz ve sizler anlatıyorsunuz. Onun birde fotoğrafı olsa!**
- Hep fotoğraf çektiler orada bizi indirirken. Çok fotoğraf çektilerdi.

- **Siz de bu fotoğraflardan var mı?**
- Yahu o fotoğrafları çekenler hep subaydı zaten.
- **Mektup yazmış mıydınız oradan?**
- Yazdığım.
- **Gelmiş mi mektup buraya?**
- O mektup davasını anlatacağım. Ben o mektubu yazdım buraya, ineceğimiz tarihi yazdım, filan gün ineceğiz, İstanbul'a ineceğiz diye yazdım
- **Kamptan?**
- Kamptan. Kamptan yazdım. Biz halbusi geldik İzmir'e, geldik kurtulduk. Benim anamlan babamda yanlış anlamışlar, her günde İzmir'e gelirlermiş. 'Akşama' derlermiş, orada karşılamaya gelirlermiş.
- **Siz İstanbul'a gittiniz halbuki!**
- Biz İstanbul'da şey ettik. İstanbul'dan İzmir'e geldik. İzmir'de Alaykışla'ya geldik. Bu sefer bir çocuğun biri inerken; boylu boyun geçiyoruz bu yana ya! 'İzmirli var mı? İzmirli var mı?' diye oranın askeri İzmirli arkadaş asker arıyor, hemşeri. Ahbap ya 'Ben İzmirliyim' dedim ben . Orada ahbap olduk. Şimdi o sırada biz nasılız biz de subay gibiyiz. Arkamızda jilet gibi elbiseler var bizim. Yeni elbise verdiler aynı subay gibiyiz. O çocuk dedi ki bana 'La hemşerim bugün burada yatma' dedi. Oradan dağıtacaklar bizi. Orada üç gün durduk biz, İzmir'de eylediler bizi. Maaş verdiler orada üç gün. Üç gün durdular para ödemediler sallanıyoruz. Para yok.
- **Gelemiyorsunuz?**
- Gelemiyoz değil, para yok. Askerlerin yanında kışlada yatmayacağız gayri otellere gideceğiz, otellerde yatacağız para yok. Ben bir tane gömlek, onu da şeyde Şüveyşte öteberi aldığım, biraz onları sattım İzmir'de beş on kuruş para ettim. Şeyde [Tokyo'da] dururken böyle bir yerde otuyordum. Arkadaşlar böyle şey vardı? Yüzüyordu, bir gavur oğlu geldi Japon. Böyle düşünüyordum ben, askerde düşünüyordum; herkes suya giriyor orada ben böyle dalgın düşünüyormuşum. Gavur oğlu geldi bana 'Hey hey hey, kalk!' dedi. 'Kreyzi [crazy]' dedi. 'Düşünüyorsun' dedi. 'Oraya oturmuşsun kreyzi düşünüyorsun' dedi. 'Kalk gidelim!' dedi. Gidiyoruz bak, böyle onla giderken kalbime bir çürüklük düştü. 'Bu adamlan ben nereye gidiyorum?' dedim. Ne yapcam. Yanımda arkadaş yok. 'Götürürler öldürürler' dedim, duraklık yaptım. Bak çok anlayışlı gavur. Duraklık yaptığım vakit 'No, no, no!' dedi. 'Korkma!' demek

istedi. Ben yürüdüm. Ulan dedim ‘Atın ölümü arpadansa, o vakit ölmedim Allah oralarda ölmedi buralarda kim öldürecek beni’ dedim. Gittik, koca bir binanın içine! Kattı beni binanın içine.

- **Japonya da mı oluyor bu olay?**

- Tokyo’da. Bir odanın içinde köşelerinde birer tane masa var. Her masada birer tane adam var. Orası neymiş biliyor musun? Saraç dükkanıymış. Cüzdan dikiyorlar. O meşinleri görsen cam gibi böyle ışıltıyor o meşinler, o deriler. Bütün cüzdan dikip durular orada. Beni götüren gavur elime bir tane iğne verdi. Oturttu beni. Onlara ötekinlere anlatıyor beni. Ben öyle ettim, şöyle ettim derken gösteriverdi; tabi gösterirsen insan yapıyor. 7 tane cüzdan diktim orada bak. 7 tane cüzdan yaptım. Öğretti göstere göstere oraya götüren beni. Bayağı o cüzdanı dikerken epey durdum eğlendim gayri. Ben dedim ‘Habu habu!’ dedim, böyle ettim ‘Kafa kreyzi oldu benim gayri!’ dedim. ‘Gidem ben’ dedim. Bu sefer hepsi kalktı benlen toka yaptı. O cüzdanları, o diktığım cüzdanları hemen bir poşet yaptı. ‘Bunları kendin ettin. Bunlar bizden prizent [present] olsun’ dedi.

- **Hediye!**

- Hediye dedi. İşte İzmir’e geldiğimde o cüzdanları sattım. Bir tanesi kaç yıllık evde duruyor daha. İzmir’de sattım. Oradaki asker arkadaşlara. O zamanın parasınlan 7 şer buçuk Liraya.

- **Tokyo’da hastaneden kaçmışsınız galiba? İzin mi vermediler?**

- Orada, Tokyo’da izin istedik, izin vermediler. Ama her gün de iğne vuruyorlar, tedavi ediyorlar. Kimse bir yere gitmeyecek dediler. İki yerde Tokyo’da, asker kışlasıymış orası, iki yerde kapısı var, kapıların ikisinde de Amerikalı asker var. Nöbetçi bekliyor, dışarı koy vermiyorlar. Biz şimdi duvarın içindeyiz, duvarda tel örgü var. Çıkmaya kaçmaya imkan yok. Biz zaten kafaya aldık kaçmayı üç arkadaş. Şimdi duvarın dibine yanaştık. Birimiz böyle eğildik, direk yaptık onu duvarın üstüne çıkardık. Sen çıktın ondan sonra ben kaldım. Öteki arkadaşın biri duvar üstünde bir yattı. Öteki ayaklarının üstüne bir oturdu, aşağı kendini bir sallandı tepe aşağı! Öteki yakarlığının üstüne oturdu, beni çeker diye. Beni çekti bende çıktım. Sonra gittik, Tokyo’ya çıktık. Tokyo’nun içine girdik büyük şehir. Bizim orada durduğumuz yer İmiyo Kampıymış, askeri kamp. Biz gittik, Tokyo’ya kaçtık. Gezdik, gezdik, gezdik bir de geldiğimiz yeri bulamadık mı? Çok aralık Tokyo. Bizim buradan Tire gibi! [Köy Tire’ye 7 km uzaklıktadır]. Tokyo ile kampın olduğu yerde böyle fabrika boruları var. O boruları takip

ederekten üç arkadaş gidiyoruz, gidiyoruz, ters gidiyoruz. Akşam oldu gün battı. Bizi de bildirmişler; üç tane Türk var kaçak diye. Üç tane Türk kayıp eksik var sayıdan. Bizi aralamış. Böyle bir asfaltın kıyısına dikildik. ‘Başka türlü olmayacak’ dedik biz. Cipin biri uçup geliyor. Ben cip karşıdan gelirken hemen el ettim. Lap durdu. Bir baktık iki tane Amerikan inzibatı. İnzibatlar kollarımızdan tuttu bizim. Hemen gözlerinle bizi tarif ediyorlar. Tabi dilimizi bilmiyorlar; tabi biz de onarın dilini bilmiyoruz. ‘Boyuna sizi arıyoruz’ diyorlar. Bizi ne müddet aramışlar. Oraya kampa getirdiler geldiler.

- **Ceza aldınız mı?**
- Ceza vermediler yalnız kapıdaki nöbetçiler dayaağı yemiş. Niye koy verdiniz diye? Halbuki onların bizden haberi pek yok, nerden çıktığımızdan. Biz kaçtık. Onlar yemiş.
- **Sizi bu güne kadar ziyarete gelen kaçınıcı kişiyim?**
- İkinci kişi...
- **Vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederim.**

EK-21. Genelkurmay Başkanlığının Hizmete Özel Yazısı

HİZMETE ÖZEL

HİZMETE ÖZEL

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

PER. : 7910- 05 -12/ATASE D.Arşiv Ş. 7064087 05 Ocak 2012

KONU : Arşiv Araştırması.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İLGİ: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğünün 07 Aralık 2011 tarihli, Sayı: B.30.2.İST.0.45.00.011/833 sayılı yazısı.

1. Enstitünüz yüksek lisans öğrencilerinden Burçin ERLEVENT'in "1953 Kore Savaşında Esir Kamplarındaki Türkler" konulu çalışmasıyla ilgili olarak Gnkur.ATASE D.Bşk.lığı Arşivinden yararlanmak istediği ilgi ile bildirilmiştir.

2. Kore Harbi'ne ilişkin koleksiyonun tasnif çalışmaları devam etmektedir. Tasnif sürecinin tamamlanarak araştırmacıların hizmetine açılması durumunda, tekrar başvuruda bulunulmasının uygun olduğu değerlendirilmektedir.

Rica ederim.

Sertif DEMİR
Kur.Alb.
ATASE D.Bşk.Vek.

İst. Univ. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü
Tarih: 18.01.2012
Sayı: 2012/92

K. 18.01.2012
Genel Tebliğ edilm.

HİZMETE ÖZEL
Arş.Uz.Svl.Me.Emel SESİGÜR, 402 61 00 / 2912

HİZMETE ÖZEL